

Chulalongkorn University

Chula Digital Collections

Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)

2019

การวิจัยและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันเพื่อสนับสนุนการใช้การวิเคราะห์หาผลกระทบ
พลเมืองของครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งพลเมืองของนักเรียน

กัมชนาท ไชยรัตน์
คณะครุศาสตร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd>

Part of the [Educational Assessment, Evaluation, and Research Commons](#)

Recommended Citation

ไชยรัตน์, กัมชนาท, "การวิจัยและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันเพื่อสนับสนุนการใช้การวิเคราะห์หาผลกระทบพลเมืองของครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งพลเมืองของนักเรียน" (2019). *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*. 9546.

<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/9546>

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

การวิจัยและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันเพื่อสนับสนุนการใช้การวิเคราะห์หาผลกระทบเมืองของครูใน
การส่งเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

RESEARCH AND DEVELOPMENT OF MOBILE APPLICATION FOR SUPPORTING TEACHERS
TO USE CIVIC DISCOURSE ANALYSIS IN ENHANCING STUDENTS' CITIZENSHIP

Mr. Kampanart Chaiyarat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Educational Research Methodology
Department of Educational Research and Psychology

FACULTY OF EDUCATION

Chulalongkorn University

Academic Year 2019

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การวิจัยและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันเพื่อสนับสนุนการใช้ การวิเคราะห์ภาพกรรมผลเมืองของครูในการส่งเสริมความ เป็นพลเมืองของนักเรียน
โดย	นายกัมปนาท ไชยรัตน์
สาขาวิชา	วิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวาณิช
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	อาจารย์ ดร.ชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวาณิช)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(อาจารย์ ดร.ชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.อมรวิทย์ นาคทรัพย์)

กัมปนาท ไชยรัตน์ : การวิจัยและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันเพื่อสนับสนุนการใช้การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองของครูในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน. (RESEARCH AND DEVELOPMENT OF MOBILE APPLICATION FOR SUPPORTING TEACHERS TO USE CIVIC DISCOURSE ANALYSIS IN ENHANCING STUDENTS' CITIZENSHIP) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ศ.ดร.สุวิมล ว่องวานิช, อ.ที่ปรึกษาร่วม : อ. ดร.ชญ์ชฎิ์ ภิรมย์สมบัติ

วาทกรรมพลเมืองมีความสำคัญอย่างมากต่อการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเพราะเป็นการแสดงการให้ความสนใจในประเด็นของสังคมรอบตัวผ่านกระบวนการแสดงความคิดเห็นที่ต้องใช้วาทศิลป์บนพื้นฐานของเหตุผลและหาข้อสรุปในประเด็นนั้น ๆ ร่วมกัน การวิจัยในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน 2) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองและพฤติกรรมที่สะท้อนความเป็นพลเมืองของนักเรียนในชั้นเรียน 3) เพื่อออกแบบและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมให้ครูใช้วาทกรรมพลเมืองในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียน และ 4) เพื่อประเมินผลการใช้งานโมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นในมุมมองของผู้ใช้ การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน ผู้วิจัยพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อนำไปบันทึกข้อมูลพฤติกรรมของครูและนักเรียน จำนวน 8 ชั้นเรียนและบันทึกเสียงระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน โดยตัวอย่างวิจัยคือครูสังคมศึกษา จำนวน 6 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจำนวน 232 คน จากนั้นจึงนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มาวิเคราะห์ตามกรอบวาทกรรมพลเมืองของ Habermas เพื่อศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองและวิเคราะห์พฤติกรรมที่แสดงออกถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนในชั้นเรียน ระยะที่ 2 เป็นการพัฒนาฟังก์ชันการทำงานของโมบายแอปพลิเคชัน คือ ชุดคำถามแบบสถานการณ์จำลองเพื่อใช้ประเมินทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองของครู และชุดคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน และระยะที่ 3 เป็นการพัฒนาคู่มือสร้างและฟังก์ชันการทำงานของโมบายแอปพลิเคชันอื่นเพิ่มเติมและนำโมบายแอปพลิเคชันไปทดลองใช้กับครูสังคมศึกษาจำนวน 10 คน และประเมินผลการใช้งานด้วยแบบสอบถามมาตราประมาณค่า 7 ระดับ ผลการวิจัยพบว่า

1. เครื่องมือสังเกตชั้นเรียนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการสังเกตชั้นเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์วาทกรรมในชั้นเรียน

2. บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองที่พบในแต่ละชั้นเรียนมีความแตกต่างกัน ในภาพรวมของทุกชั้นเรียน พบว่า ครูมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกเข้าถึงการอภิปรายและการสร้างความเท่าเทียมในชั้นเรียนในระดับมาก การสนับสนุนการใช้เหตุผลและวิจารณ์อย่างมีเหตุผลในระดับปานกลาง และการร่วมสร้างข้อสรุปในชั้นเรียนในระดับน้อย และพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความเป็นพลเมืองในด้านต่าง ๆ ในระดับที่แตกต่างกัน ได้แก่ การเปิดใจรับฟังและการคิดอย่างมีเหตุผลและวิจารณ์อย่างมีเหตุผลในระดับมาก การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องอยู่ในระดับน้อย

3. โมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยฟังก์ชันการทำงานหลัก 2 ด้าน ได้แก่ 1) สถานการณ์จำลองสำหรับครูเพื่อประเมินทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง 2 ประเภท ได้แก่ สถานการณ์แบบคำอธิบายและสถานการณ์แบบบทสนทนา รวมจำนวน 20 สถานการณ์ 2) ชุดคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนและคำแนะนำสำหรับครูในการปรับปรุงการสอน จำนวน 12 ข้อ และมีฟังก์ชันการทำงานที่พัฒนาเพิ่มเติม ได้แก่ การให้ความรู้และแนวทางการจัดอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อสร้างเป็นวาทกรรมพลเมือง และการแนะนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่ครูสามารถนำไปปรับใช้ในห้องเรียนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

4. โมบายแอปพลิเคชันมีความง่ายในการใช้งาน มีประโยชน์จากการใช้งาน และมีคุณค่าของการใช้งานในระดับค่อนข้างสูง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา วิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา
ปีการศึกษา 2562

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม

6183304227 : MAJOR EDUCATIONAL RESEARCH METHODOLOGY

KEYWORD: civic discourse, citizenship education, classroom discussion, mobile application, educational innovation

Kampanart Chaiparat : RESEARCH AND DEVELOPMENT OF MOBILE APPLICATION FOR SUPPORTING TEACHERS TO USE CIVIC DISCOURSE ANALYSIS IN ENHANCING STUDENTS' CITIZENSHIP. Advisor: Prof. SUWIMON WONGWANICH, Ph.D. Co-advisor: CHAYUT PIROMSOMBAT, Ph.D.

Civic discourse plays a crucial role in citizenship education since it encourages students to have discussions about their interests on public issues. Through developing civic discourses in classrooms, students use rhetoric in arguing and debating rationally on controversial issues, and build consensus to reach an agreement. This research aims to 1) develop a classroom observation tool to analyze civic discourses in classrooms, 2) analyze teachers' roles in developing civic discourses and students' citizenship characteristics in classrooms, 3) design and develop a mobile application that supports teachers to use civic discourse in developing students' citizenship and, 4) evaluate the app from users' perspective. The research process consisted of three phases. In phase 1, a classroom observation tool was developed and validated by experts to collect teachers' and students' behaviors in 8 classes with 6 social studies teacher and 232 secondary school students. Classroom conversations were also recorded during this phase. All qualitative data were analyzed in accordance with the Habermasian civic discourse framework to identify teachers' roles in developing civic discourses and students' citizenship characteristics in classrooms. Phase 2 was the development of two main functions of the mobile application: 1) simulation-based questions to evaluate teachers' civic discourse analytical skills and 2) a set of questions to evaluate students' citizenship. Phase 3 was the development of additional mobile application functions and the tryout and evaluation by 10 social studies teachers using a 7-point semantic differential scale questionnaire. The findings revealed that

1. The classroom observation tool was appropriate for conducting classroom observation to obtain data for civic discourse analysis.

2. Overall, teachers' roles in ensuring accessibility and equality of student's participation were at a high level, encouraging rationality and criticality during discussions was at a moderate level, and supporting consensus-building was at a low level. Meanwhile, students' citizenship characteristics observed in each class were distinct in the following aspects; the levels of open-mindedness and rational and critical thinking were high, decision-making participation was moderate, and ability of accessing facts and truth was low.

3. The mobile app was developed with two main functions: 1) two types of simulation-based questions for teachers including descriptive and conversation questions to evaluate their civic discourse analytical skills and learn how to deliver effective strategies and 2) twelve questions to analyze students' citizenship characteristics with suggestions for teachers to improve their instruction. Additional functions of the app included guidelines for creating classroom civic discourses, and suggested teaching methods synthesized from research for civic classes.

4. The app was validated to possess moderately high effectiveness in terms of its ease of use, usefulness and value.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study: Educational Research Methodology
Academic Year: 2019

Student's Signature
Advisor's Signature
Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวานิช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักที่คอยอบรมบ่มเพาะองค์ความรู้และประสบการณ์การทำวิจัย เคียงคู่ให้ลูกศิษย์คนนี้ได้รับความรับผิดชอบและมีความมุ่งมั่นพยายามให้คำแนะนำและเป็นต้นแบบของการเป็นนักวิจัยที่ดี ผู้วิจัยรู้สึกเป็นเกียรติและภาคภูมิใจที่ได้เป็นนิสิตในความดูแลของอาจารย์และจะนำประสบการณ์ที่ได้รับทั้งหมดไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและในการเป็นนักวิจัยที่มีคุณภาพของวงการศึกษาต่อไป

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม บุคคลสำคัญที่เป็นผู้จุดประกายและชี้แนะแนวทางตั้งแต่ก่อนการทำวิทยานิพนธ์ ไปจนถึงการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานการวิจัยให้มีประสิทธิภาพ

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความกรุณาและให้คำแนะนำที่มีคุณค่าอย่างยิ่งตั้งแต่การสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์จนถึงการปรับปรุงแก้ไขให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.อมรวิทย์ นาคทรพรพ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ภายนอกที่ได้ชี้ประเด็นและข้อคิดในการทำให้วิทยานิพนธ์มีความหมายต่อสังคมยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณิ แกมเกตุ และอาจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศรีเคลือบ รวมถึงคณาจารย์ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษาทุกท่าน ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับตลอดการเรียนรู้ที่ผ่านมาข้าพเจ้าจะนำไปต่อยอดในการทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ขอบคุณเพื่อน ๆ และพี่ ๆ สาขาวิชาวิธีวิทยาการศึกษา คุณกษิตศ คุณชนัญญา คุณภาณุวัฒน์ คุณดำนาถ คุณยุมนา คุณกฤติญาดา คุณพัชราภรณ์ และคนอื่น ๆ ที่พร้อมให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และสร้างสีสันในชีวิตแก่ผู้วิจัยตั้งแต่การเรียนมาจนถึงการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณคณาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ที่ให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือตลอดเวลาที่ผ่านมา

นอกจากนี้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนการวิจัยแผนงานพัฒนานักศึกษาด้านจิตศึกษา จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2563 ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบคุณครอบครัวที่คอยให้กำลังใจ ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทางวิชาการ คุณเชน พันธะสา และขอบคุณ คุณภูดินทร์ เจียรสิงห์กุล ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและอยู่เคียงข้างข้าพเจ้ามาโดยตลอดตั้งแต่การศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต

กัมปนาท ไชยรัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ด
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	4
วัตถุประสงค์วิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
ตอนที่ 1 คุณลักษณะความเป็นพลเมือง.....	7
1.1 พัฒนาการของความเป็นพลเมือง	7
1.2 องค์ประกอบของความเป็นพลเมือง	8
ตอนที่ 2 การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพลเมือง.....	14
2.1 พัฒนาการของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง	14
2.2 แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง	15
ตอนที่ 3 วาทกรรมพลเมือง	18

3.1 ความหมายของวาทกรรมและการวิเคราะห์วาทกรรม	18
3.2 วาทกรรมพลเมือง	18
3.3 การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง	20
ตอนที่ 4 โนบายแอปพลิเคชัน	21
4.1 ความหมายและประเภทของโนบายแอปพลิเคชัน	21
4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนบายแอปพลิเคชันในทางการศึกษา	22
ตอนที่ 5 กรอบความคิดของการวิจัย	25
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	26
ระยะที่ 1 การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน.....	27
1.1 การพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน และพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียน.....	27
1.2 การเก็บข้อมูลการอภิปรายร่วมกันของนักเรียน.....	30
1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการอภิปรายในชั้นเรียนด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง	31
ระยะที่ 2 การพัฒนาสถานการณ์จำลองและข้อคำถามสำหรับใช้ในโนบายแอปพลิเคชัน	41
2.1 การพัฒนาสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนสำหรับประเมินทักษะการวิเคราะห์วาทกรรม พลเมืองของครู.....	41
2.2 การพัฒนาชุดคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน.....	44
ระยะที่ 3 การพัฒนาและปรับปรุงโนบายแอปพลิเคชันสำหรับครู	47
3.1 โครงสร้างและฟังก์ชันการใช้งานของโนบายแอปพลิเคชัน	47
3.2 การพัฒนาเนื้อหาสำหรับฟังก์ชันต่าง ๆ ในโนบายแอปพลิเคชัน	50
3.3 การสร้างต้นแบบ (prototype) ของโนบายแอปพลิเคชัน.....	53
3.4 การทดลองใช้ ประเมินผล และปรับปรุงโนบายแอปพลิเคชัน	53
บทที่ 4 เครื่องมือสังเกตชั้นเรียน และผลการวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน	56
ตอนที่ 1 การพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนและการสังเกตชั้นเรียน	56

1.1. การพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียน	56
1.1.1. ลักษณะของเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนที่พัฒนาขึ้น	57
1.1.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	58
1.2 การสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของชั้นเรียน	59
1) โรงเรียน A.....	59
2) โรงเรียน B	62
3) โรงเรียน C	63
4) โรงเรียน D.....	64
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน.....	66
2.1 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง.....	67
2.1.1 ด้านการเข้าถึงการอภิปราย	67
2.1.2 ด้านการสร้างความเท่าเทียม.....	70
2.1.3 ด้านการมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ	74
2.1.4 ด้านการสร้างข้อสรุปร่วมกัน.....	78
2.2 คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่พบในห้องเรียน.....	82
2.2.1 การเปิดใจรับฟัง (openness).....	83
2.2.2 การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง (accessibility to facts and truth)	86
2.2.3 การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ (rational and critical thinking)	88
2.2.4 การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม (participation in decision- making process).....	90
ตอนที่ 3 การพัฒนาแผนภาพแสดงกระบวนการสนทนาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียน	93
ตอนที่ 4 การพัฒนาสถานการณ์จำลองและข้อคำถามสำหรับใช้ในโมบายแอปพลิเคชัน.....	96

4.1 การพัฒนาสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนสำหรับประเมินทักษะการวิเคราะห์หาทรรณ	
พลเมืองของครู.....	96
4.1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์และการเลือกประเภทของสถานการณ์.....	97
4.1.2 การพัฒนาสถานการณ์จำลองสำหรับประเมินทักษะการวิเคราะห์หาทรรณ	
พลเมืองของครู.....	99
1) สถานการณ์จำลองในชั้นเรียนประเภทคำอธิบาย.....	99
2) สถานการณ์จำลองในชั้นเรียนประเภทบทสนทนา.....	104
4.1.3 การตรวจสอบความเหมาะสมของสถานการณ์ที่พัฒนาขึ้น.....	113
4.2 การพัฒนาชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน.....	113
4.2.1 การสังเคราะห์ระดับของคุณลักษณะและพัฒนาคำแนะนำเพื่อการส่งเสริม....	114
4.2.2 การสร้างชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน..	116
1) ด้านการเปิดใจรับฟัง.....	116
2) ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง.....	118
3) ด้านการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ.....	119
4) ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม.....	121
4.2.3 การตรวจสอบความเหมาะสมของชุดคำถามที่พัฒนาขึ้น.....	122
บทที่ 5 โมบายแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมการใช้หาทรรณพลเมือง ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของ	
นักเรียน.....	123
ตอนที่ 1 โครงสร้างและฟังก์ชันการใช้งานของโมบายแอปพลิเคชัน.....	123
1.1 ฟังก์ชันการใช้งานหลักและโครงสร้างภายในโมบายแอปพลิเคชัน.....	123
1.2 ผลการพัฒนาเนื้อหาสำหรับฟังก์ชันต่าง ๆ ในโมบายแอปพลิเคชัน.....	128
1.2.1 ฟังก์ชันการให้ความรู้เกี่ยวกับหาทรรณพลเมือง.....	128
1.2.2 ฟังก์ชันการพัฒนาทักษะของครูในการวิเคราะห์หาทรรณพลเมือง.....	131
1.2.3 ฟังก์ชันการวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน.....	131

1.2.4 ฟังก์ชันสำหรับแนะนำแนวทางการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมือง	132
ตอนที่ 2 การพัฒนาต้นแบบของโมบายแอปพลิเคชัน	136
ตอนที่ 3 การทดลองใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน SocClass	139
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	148
สรุปผลการวิจัย	149
1. เครื่องมือสังเกตชั้นเรียนเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน	149
2. ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน	150
2.1 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน	150
2.2 พฤติกรรมที่แสดงถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน	152
3. การออกแบบและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน SocClass	153
3.1 ฟังก์ชันการใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน	153
3.2 การทดสอบและประเมินผลโมบายแอปพลิเคชัน	155
อภิปรายผลการวิจัย	156
1. การพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียน	156
1.1. ลักษณะของเครื่องมือสังเกตชั้นเรียน	156
1.2 ผลการนำเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนไปใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย	156
2. คุณภาพของวาทกรรมพลเมือง	157
2.1 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน	157
2.2 บรรยากาศในชั้นเรียนแบบเปิดกว้างในสร้างวาทกรรมพลเมือง	158
3. การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน	158
3.1 การปรับปรุงกรอบวาทกรรมพลเมืองของ Habermas ในการวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง	158
3.2 กรอบวาทกรรมพลเมืองของ Habermes กับข้อมูลเชิงประจักษ์ในชั้นเรียน	159

3.3 ความซับซ้อนของกระบวนการวิเคราะห์หว่าทกรรมพลเมือง.....	159
4. การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน	160
4.1 ข้อมูลที่ใช้ในกระบวนการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน.....	160
4.2 การพัฒนาสถานการณ์จำลองของห้องเรียนโดยอาศัยผลการวิเคราะห์หว่าทกรรมในชั้นเรียน	160
4.3 คุณค่าของการใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน	161
4.4 ความท้าทายของการพัฒนาและการใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน.....	161
ข้อเสนอแนะการวิจัย.....	162
1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้	162
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	163
บรรณานุกรม.....	164
ภาคผนวก.....	172
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ผลการสร้างสถานการณ์จำลองและข้อคำถาม	173
ภาคผนวก ข เครื่องมือวิจัย	174
ภาคผนวก ค จดหมายขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัย	176
ภาคผนวก ง ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล	177
ประวัติผู้เขียน.....	224

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 2.1 คุณลักษณะความเป็นพลเมืองจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยและคุณลักษณะ พื้นฐานที่สังเคราะห์และสรุปโดยผู้วิจัย.....	12
ตาราง 3.1 เอกสารที่ใช้ในการพัฒนาเครื่องมือ	28
ตาราง 3.2 ตัวอย่างที่ 1 ของการลงรหัสข้อมูลเพื่อวิเคราะห์บทบาทของครูและพฤติกรรมของนักเรียน	34
ตาราง 3.3 ตัวอย่างที่ 2 ของการลงรหัสข้อมูลเพื่อวิเคราะห์บทบาทของครูและพฤติกรรมของนักเรียน	35
ตาราง 3.4 รหัสข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองของครู	36
ตาราง 3.5 รหัสข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมที่บ่งชี้ความเป็นพลเมืองของนักเรียน ..	37
ตาราง 3.6 การจัดกลุ่มรหัสข้อมูลตามกรอบวาทกรรมพลเมืองของ Habermas.....	38
ตาราง 3.7 การจัดกลุ่มรหัสข้อมูลตามกรอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่สังเคราะห์โดยผู้วิจัย ...	39
ตาราง 3.8 แสดงความสอดคล้องในการลงรหัสข้อมูลจากผู้ลงรหัสทั้ง 3.....	40
ตาราง 3.9 ตัวอย่างการกำหนดวัตถุประสงค์และประเภทของสถานการณ์ที่เหมาะสมจากประเด็นที่ได้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนที่ 4	42
ตาราง 3.10 ตัวอย่างการสร้างสถานการณ์จำลองประเภทคำอธิบาย.....	42
ตาราง 3.11 ตัวอย่างการสร้างสถานการณ์จำลองประเภทบทสนทนา	43
ตาราง 3.12 ตัวอย่างการจัดระดับพฤติกรรมที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนที่ 4 และการ ออกแบบคำแนะนำสำหรับครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะนั้น ๆ	44
ตาราง 3.13 ตัวอย่างชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองด้านการเปิดใจรับฟัง	45
ตาราง 3.14 ตัวอย่างการกำหนดรูปแบบการตอบ การแปลผลคำตอบ และคำอธิบายสำหรับผู้ใช้.....	46
ตาราง 3.15 ตัวอย่างการทำงานของแผนภาพยูนีทการพิมพ์ประกาศนียบัตรดังในภาพ 3.7	49
ตาราง 3.16 สรุปขั้นตอนการวิจัย.....	55

หน้า

ตาราง 4.1 ตารางสำหรับบันทึกการสังเกตชั้นเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในเครื่องมือสังเกตชั้นเรียน	58
ตาราง 4.2 ผลการสังเกตชั้นเรียนครูกิตติมา	59
ตาราง 4.3 ผลการสังเกตชั้นเรียนครูเข็มชาติ	60
ตาราง 4.4 ผลการสังเกตชั้นเรียนครูคุณากร	61
ตาราง 4.5 ผลการสังเกตชั้นเรียนครูงามพรรณ	62
ตาราง 4.6 ผลการสังเกตชั้นเรียนครูจรรยา	63
ตาราง 4.7 ผลการสังเกตชั้นเรียนครูฉัตรทิพย์	64
ตาราง 4.8 สรุปลักษณะสำคัญของภูมิหลังของตัวอย่างวิจัย	65
ตาราง 4.9 ประเด็นการสนทนาจากแต่ละชั้นเรียนที่นำมาเชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	66
ตาราง 4.10 ลักษณะของการเข้าถึงการอภิปรายในห้องเรียนที่เก็บข้อมูล	67
ตาราง 4.11 รูปแบบของคำถามสำคัญที่ครูใช้เพื่อให้นักเรียนเข้าถึงการสนทนา	68
ตาราง 4.12 เทคนิคที่ครูใช้ในการสร้างการเข้าถึงการสนทนา	69
ตาราง 4.13 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองด้านการเข้าถึงการอภิปราย จำแนกตาม ห้องเรียน	70
ตาราง 4.14 ลักษณะของการสร้างความเท่าเทียมในห้องเรียนที่เก็บข้อมูล	71
ตาราง 4.15 รูปแบบวาทกรรมที่ครูในการสร้างความเท่าเทียมในการอภิปราย	72
ตาราง 4.16 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองด้านการสร้างความเท่าเทียม จำแนกตาม ห้องเรียน	73
ตาราง 4.17 ลักษณะของการสนับสนุนวาทกรรมที่เหตุผลและวิจารณ์ภายในห้องเรียนที่เก็บข้อมูล	74
ตาราง 4.18 วิธีการที่ครูใช้ในการกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นเหตุเป็นผล	75
ตาราง 4.19 วิธีการที่ครูใช้ในการกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายโดยมีข้อมูลประกอบ	76
ตาราง 4.20 วิธีการที่ครูใช้ในการพัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน	77

หน้า

ตาราง 4.21 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองด้านการมีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ จำแนกตามห้องเรียน	78
ตาราง 4.22 ลักษณะของการสนับสนุนการสร้างข้อสรุปร่วมกันในห้องเรียนที่เก็บข้อมูล	79
ตาราง 4.23 วิธีการที่ครูใช้ในการสร้างข้อสรุปร่วมกันในชั้นเรียน	80
ตาราง 4.24 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองด้านการสร้างข้อสรุปร่วมกัน จำแนกตาม ห้องเรียน	81
ตาราง 4.25 ระดับของบทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนด้านต่าง ๆ	82
ตาราง 4.26 พฤติกรรมที่โดดเด่นของนักเรียนที่แสดงถึงด้านการเปิดใจรับฟังในแต่ละห้องเรียน	83
ตาราง 4.27 รูปแบบของการใช้ภาษาที่แสดงถึงการเปิดใจรับฟังของนักเรียน	84
ตาราง 4.28 ผลการสังเคราะห์ลักษณะที่แสดงออกถึงความเป็นพลเมืองด้านการเปิดใจรับฟัง จำแนก ตามห้องเรียน	85
ตาราง 4.29 พฤติกรรมที่โดดเด่นของนักเรียนที่แสดงถึงด้านเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องในแต่ละ ห้องเรียน	86
ตาราง 4.30 รูปแบบของการใช้ภาษาที่แสดงถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของนักเรียน	87
ตาราง 4.31 ผลการสังเคราะห์ลักษณะที่แสดงออกถึงความเป็นพลเมืองด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ที่ถูกต้อง จำแนกตามห้องเรียน	87
ตาราง 4.32 พฤติกรรมที่โดดเด่นของนักเรียนที่แสดงถึงด้านคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณในแต่ ละห้องเรียน	88
ตาราง 4.33 รูปแบบของการใช้ภาษาที่แสดงถึงการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณของนักเรียน	89
ตาราง 4.34 ผลการสังเคราะห์ลักษณะที่แสดงออกถึงการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ จำแนก ตามห้องเรียน	90
ตาราง 4.35 พฤติกรรมที่โดดเด่นของนักเรียนที่แสดงถึงด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม ใน แต่ละห้องเรียน	91
ตาราง 4.36 รูปแบบของการใช้ภาษาที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวมของนักเรียน	92

ตาราง 4.37 ผลการสังเคราะห์ลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม จำแนกตามห้องเรียน.....	92
ตาราง 4.38 ผลการกำหนดวัตถุประสงค์และการเลือกประเภทของสถานการณ์.....	97
ตาราง 4.39 สถานการณ์จำลองประเภทคำอธิบายเพื่อให้ครูประเมินทักษะการวิเคราะห์หากรรมพลเมือง.....	99
ตาราง 4.40 สถานการณ์จำลองประเภทบทสนทนาเพื่อให้ครูประเมินทักษะการวิเคราะห์หากรรมพลเมือง.....	104
ตาราง 4.41 พฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความเป็นพลเมืองในระดับด้านและระดับต่าง ๆ.....	114
ตาราง 4.42 ชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการเปิดใจรับฟัง.....	116
ตาราง 4.43 รูปแบบการตอบเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการเปิดใจรับฟัง.....	117
ตาราง 4.44 ชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง.....	118
ตาราง 4.45 รูปแบบการตอบเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง.....	119
ตาราง 4.46 ชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ.....	120
ตาราง 4.47 รูปแบบการตอบเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ.....	120
ตาราง 4.48 ชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม.....	121
ตาราง 4.49 รูปแบบการตอบเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม ...	122
ตาราง 5.1 การทำงานของแผนภาพยูสเคสการศึกษาเนื้อหาหากรรมพลเมือง.....	124
ตาราง 5.2 การทำงานของแผนภาพยูสเคสการฝึกทักษะการวิเคราะห์หากรรมพลเมือง.....	124
ตาราง 5.3 การทำงานของแผนภาพยูสเคสการวิเคราะห์สถานการณ์ประเภทคำอธิบาย.....	125
ตาราง 5.4 การทำงานของแผนภาพยูสเคสการวิเคราะห์จากสถานการณ์ประเภทบทสนทนา.....	125
ตาราง 5.5 การทำงานของแผนภาพยูสเคสการวิเคราะห์ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน ...	126
ตาราง 5 6 การทำงานของแผนภาพยูสเคสในส่วนของการศึกษาวิธีสอนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง.....	126

หน้า

ตาราง 6.1	สรุปบทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนในด้านต่าง ๆ	151
ตาราง 6.2	ระดับของพฤติกรรมที่แสดงถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน	152
ตาราง 6.3	วัตถุประสงค์ในการสร้างสถานการณ์จำลองและจำนวนที่สร้างจำแนกตามประเภท.....	154

สารบัญแผนภาพ

หน้า

แผนภาพ 2.1 ตัวอย่างการแสดงผลของโมบายแอปพลิเคชัน Financial Maths	23
แผนภาพ 2.2 ตัวอย่างการแสดงผลของโมบายแอปพลิเคชัน MobiEko	23
แผนภาพ 2.3 ขั้นตอนการทำงานและตัวอย่างการแสดงผลของโมบายแอปพลิเคชัน Fins	24
แผนภาพ 2.4 กรอบความคิดของการวิจัย	25
แผนภาพ 3.1 ตัวอย่างแผนผังโครงสร้างของโมบายแอปพลิเคชัน SocClass	50
แผนภาพ 4.1 กระบวนการสนทนาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน	94

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเป็นพลเมือง (citizenship) เป็นคุณลักษณะที่ทั่วโลกต่างให้การยอมรับว่าเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขและเป็นปัจจัยของความสำเร็จของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังเป็นรากฐานสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555; ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ และจรรววรรณ แก้วมะโน, 2558) คุณลักษณะความเป็นพลเมืองจึงเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) (ราชกิจจานุเบกษา, 2561; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ทำให้การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (citizenship education) มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศไทยและพัฒนาสังคมประชาธิปไตย (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2554; Thai Civic Education, 2556)

กระบวนการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยนั้นมีลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือ การพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้เป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เยาวชนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ การลงมือปฏิบัติ การแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกถึงความสนใจในเรื่องราวของสังคมและสถานการณ์ปัจจุบัน ครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง เพราะเป็นผู้ที่ปฏิบัติการสอนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสร้างพลเมืองทั้งการให้ความรู้ การปลูกฝังค่านิยม และการฝึกให้นักเรียนปฏิบัติตามสาระวิชาต่าง ๆ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2557) ห้องเรียนจึงเป็นพื้นที่สำคัญที่จะช่วยให้เยาวชนได้ฝึกทักษะเหล่านี้และถือเป็นพื้นที่ปลอดภัยของนักเรียนในการแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นทางสังคมและการเมือง รับฟังและรับมือกับความคิดเห็นที่แตกต่างแม้ตนจะไม่เห็นด้วย

มีงานวิจัยจำนวนมากที่ได้ศึกษาสภาพปัญหาและพัฒนาคุณภาพการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (จรรววรรณ จำกิจ, สุนทรา ไต่บัว และวิภารัตน์ แสงจันทร์, 2559; ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์, 2550; พิมพ์ตะวัน จันทน์, 2559; ยุพิน พันธุ์ดิษฐ์, นิลมนิ พิทักษ์ และสิทธิพล อาจอินทร, 2554; สิริจันทร์ ลัดดากลม บุญเชิดชู, 2560; อนงค์ รอดแสน, วารินทร์ แก้วอุไร และฉันทนา จันทรบรรจง, 2559) เนื่องจากธรรมชาติของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเป็นคุณลักษณะภายในตัวผู้เรียนที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงคุณลักษณะดังกล่าวออกมา การปลูกฝังความเป็นพลเมืองจึงต้องไม่เป็นเพียงการสอนด้วยการบรรยาย แต่ครูต้องมีบทบาทเป็นผู้ชี้แนะ สนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในห้องเรียนและ

โรงเรียน (ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล, 2555) เพื่อให้นักเรียนมีข้อมูลข่าวสารที่รอบด้าน ค้นคว้าและเห็นคุณค่าของความหลากหลายในสังคม เรียนรู้และรับมือกับความคิดเห็นที่แตกต่างด้วยกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และลงมือปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของสังคม (Boyle-Baise & Zevin, 2009)

การอภิปรายถกเถียงในชั้นเรียน (classroom discussion) มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นพลเมือง (Schuitema et al., 2011; Schuitema et al., 2018) เพราะในระหว่างการอภิปรายประเด็นต่าง ๆ ทางสังคม นักเรียนจะได้พัฒนาทั้งองค์ความรู้ (substantive knowledge) ไปพร้อม ๆ กับการพัฒนากระบวนการคิดขั้นสูง (Harris, 2002) นักเรียนได้ผ่านกระบวนการใช้ภาษาในการแสดงความคิดเห็น ตอบโต้หรือเสนอความคิดเห็นต่อจากคนก่อนหน้า และเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่มีผู้คิดเห็นแตกต่างจากตน ซึ่งเป็นการฝึกให้นักเรียนได้คิดอย่างแตกฉาน มีวิจารณญาณ อีกทั้งยังทำให้เกิดความสนใจใฝ่รู้ต่อเนื้อหามากขึ้น นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้และทักษะที่คงทนให้เกิดแก่นักเรียน

ถึงแม้ว่าการนำประเด็นขัดแย้งเข้ามาใช้ในการสอนมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความเหมาะสมของการคัดเลือกประเด็นเข้ามาใช้ในชั้นเรียน แต่หากครูสามารถดำเนินการได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ ประเด็นเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้การสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป (Lintner, 2018) และการอภิปรายในประเด็นที่มีคุณภาพจะนำไปสู่การสนทนาที่เป็นการสร้างวาทกรรมพลเมือง (civic discourse) ซึ่งเป็นลักษณะของบทสนทนาและพฤติกรรมความเป็นพลเมืองเมื่อมีการสื่อสารระหว่างบุคคลในประเด็นทางสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจในปัจจุบัน (Cooper, 2007; Farkas, 2013; Habermas, 1989) และทำให้นักเรียนได้พัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยทั้งในแง่ของความเป็นพลเมือง สิทธิ หน้าที่ ความเท่าเทียม บทบาทหน้าที่ของรัฐบาล หรือมิติอื่น ๆ ตามประเด็นที่ใช้ในการสนทนา

วาทกรรมพลเมือง (civic discourse) เป็นได้ทั้งกระบวนการในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนพลเมืองและตัวบ่งชี้ถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นอกจากวาทกรรมพลเมืองจะช่วยพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นพลเมืองโดยตรงผ่านกระบวนการสื่อสารแล้วนั้น การวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนทั้งการแสดงความคิดเห็น คำพูด หรือพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงก็สามารถใช้เป็นสารสนเทศแก่ครูในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างเหมาะสมตามระดับที่เป็นอยู่ของแต่ละบุคคลอีกด้วย ดังนั้น การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองจากบทสนทนาในชั้นเรียน จึงเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้ครูสามารถส่งเสริมการอภิปรายในชั้นเรียนให้เกิดเป็นวาทกรรมพลเมืองและสามารถสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนพลเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวาทกรรมพลเมืองจะมีประโยชน์อย่างมากต่อการทำความเข้าใจและการพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียน แต่การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนมีข้อจำกัดที่สำคัญ คือ ความสามารถของครูในการจัดอภิปรายและวิเคราะห์ลักษณะที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนากับนักเรียนในชั้นเรียน ซึ่งจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยทั้งหมด ผู้วิจัยไม่พบการใช้วาทกรรมพลเมืองหรือการพัฒนาห้องเรียนผ่านกระบวนการสร้างวาทกรรมพลเมืองโดยตรง จึงนำมาสู่ประเด็นที่น่าสนใจศึกษาว่า บทบาทของครูในการใช้แนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนควรมีลักษณะเป็นอย่างไร โดยพัฒนาเป็นแนวทางหรือนวัตกรรมที่ช่วยให้ครูเกิดทักษะการวิเคราะห์และจัดการอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อสร้างวาทกรรมพลเมืองที่อาศัยความทันสมัยและความมีประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัลในปัจจุบัน (Gupta & Ahmed, 2014)

เทคโนโลยีที่มีบทบาทต่อการออกแบบการเรียนการสอนและได้รับความสนใจนำมาใช้ในการวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน คือ โมบายแอปพลิเคชัน (mobile application) (Fox, 2019; Jordaan, Laubscher, & Blignaut, 2017; Karabatzaki, et al, 2018; Muslimin, Nordin, & Mansor, 2017) โมบายแอปพลิเคชันเป็นซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ที่ทำงานบนอุปกรณ์สื่อสารแบบพกพา เช่น แท็บเล็ต หรือสมาร์ทโฟน (Noble & Russell, 2013) มีความง่ายต่อการใช้งานอย่างมาก โมบายแอปพลิเคชันจึงถือเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาแนวใหม่ที่ตอบโจทย์ความต้องการของครู และสามารถนำมาใช้ปรับปรุงข้อจำกัดของการนำการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองมาใช้ในห้องเรียนให้หมดไปได้ การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันเพื่อเป็นนวัตกรรมที่ช่วยครูในการฝึกวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองและใช้พัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนจึงเป็นประเด็นวิจัยของการศึกษาคั้งนี้

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งที่จะพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันที่ใช้ข้อมูลการวิจัยเป็นฐานสำหรับครูในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยใช้ผลการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองจากการเก็บข้อมูลโดยตรงจากการสังเกตชั้นเรียน เพื่อนำมาพัฒนาเป็นคุณสมบัติหลักของโมบายแอปพลิเคชันในการวิเคราะห์ผู้เรียนและพัฒนาทักษะการจัดอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อสร้างวาทกรรมพลเมือง ผลผลิตที่เกิดจากการวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้เรียน นำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพการออกแบบการเรียนการสอนของครู และสามารถยกระดับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น

คำถามวิจัย

1. เครื่องมือที่สามารถใช้ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน และพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของนักเรียนควรมีลักษณะเป็นอย่างไร
2. ครูมีบทบาทอย่างไรในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน และพฤติกรรมที่สะท้อนความเป็นพลเมืองของนักเรียนในชั้นเรียนมีลักษณะเป็นอย่างไร
3. โมบายแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมให้ครูใช้วาทกรรมพลเมืองในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียนควรมีลักษณะอย่างไร
4. ผลที่เกิดจากการนำโมบายแอปพลิเคชันไปทดลองใช้ที่เกิดกับครูเป็นอย่างไร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับใด และควรพัฒนาอย่างไรให้ใช้งานได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์วิจัย

1. เพื่อพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองและพฤติกรรมที่สะท้อนความเป็นพลเมืองของนักเรียนในชั้นเรียน
3. เพื่อออกแบบและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมให้ครูใช้วาทกรรมพลเมืองในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียน
4. เพื่อประเมินผลการใช้งานโมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นในมุมมองของผู้ใช้

ขอบเขตการวิจัย

องค์ประกอบและโครงสร้างของความเป็นพลเมืองมีมากมายและแตกต่างกันตามแนวคิดและทฤษฎีที่นักวิจัยใช้เป็นฐานในการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ให้เหลือเฉพาะองค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานนำไปสู่การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระดับที่สูงขึ้น จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเปิดใจรับฟัง 2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง 3) การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ และ 4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม (ดาร์ณี ทิพยกุลไพโรจน์, 2557; ปริญา เทวานฤมิตรกุล, 2555; ปาจริย์ รัตนานุสนธิ์, 2557; สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2561; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561ก; Cogan, 1997; Hoskins et al., 2006; Jansen, Chioncel & Dekkers, 2006; Kennedy, 2006; Putnam, 2000; Thai Civic Education, 2556; Turner, 2004; Westheimer & Kahne, 2015;)

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน คือ การวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมให้เกิดการสร้างวาทกรรมพลเมือง และการวิเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียนที่บ่งชี้ถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในชั้นเรียน

วาทกรรมพลเมือง (civic discourse) หมายถึง ลักษณะของบทสนทนาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนอันเป็นผลมาจากบทบาทของครูที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

- 1) เข้าถึง (accessible) หมายถึง การส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันของนักเรียนเพื่อเข้ามาพูดคุยอภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับประเด็นของส่วนรวม
- 2) เท่าเทียม (equal) หมายถึง การส่งเสริมให้โอกาสและบทบาทในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในชั้นเรียนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
- 3) มีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ (rational and critical) หมายถึง การส่งเสริมให้นักเรียนเกิดกระบวนการสื่อสารแบบอภิปรายโต้แย้งกันด้วยเหตุผลและอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เพียงพอ
- 4) ร่วมสร้างข้อสรุป (consensus-building) หมายถึง การส่งเสริมให้นักเรียนสามารถหาคำตอบที่เหมาะสมที่สุดในประเด็นที่ถกอภิปรายร่วมกัน และเชื่อมโยงข้อสรุปไปสู่การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะความเป็นพลเมือง

ความเป็นพลเมือง (citizenship) หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมของนักเรียนที่เป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) การเปิดใจรับฟัง (open-mindedness) หมายถึง คุณลักษณะของการเปิดใจและยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเคารพความแตกต่าง การทำงานและอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น
- 2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง (accessibility to facts and truth) หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงและรับฟังข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้านเพื่อจะพัฒนาไปเป็นพลเมืองที่มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ได้
- 3) การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ (rational and critical thinking) หมายถึง คุณลักษณะของการมีกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นขั้นตอนและมีเหตุผลกำกับอันเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่นำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและสามารถใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณในการดำเนินชีวิตและพัฒนาสังคมนั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น
- 4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม (participation in decision-making process) หมายถึง พฤติกรรมการมีบทบาทในการตัดสินใจในกิจกรรมของสังคมในระดับต่าง ๆ ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่จะพัฒนาไปเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและมุ่งสร้างสังคมที่เป็นธรรม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ในเชิงวิชาการ

1. ได้สารสนเทศเกี่ยวกับแนวทางการออกแบบโมบายแอปพลิเคชันสำหรับครูที่สามารถนำไปใช้ต่อยอดในการออกแบบนวัตกรรมทางการศึกษาอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้ในอนาคต
2. ได้สารสนเทศเกี่ยวกับแนวทางปรับปรุงการอภิปรายในชั้นเรียนให้เกิดเป็นวาทกรรมพลเมืองเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน
3. ได้ตัวอย่างงานวิจัยที่มีการออกแบบนวัตกรรมการศึกษาที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลและตัวอย่างงานวิจัยที่ใช้การวิจัยดิจิทัลบางส่วนในกระบวนการวิจัย

ประโยชน์ในเชิงปฏิบัติ

ได้โมบายแอปพลิเคชันสำหรับครูเพื่อใช้ปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ประโยชน์ในเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำข้อค้นพบที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองผ่านวาทกรรมพลเมืองไปใช้ในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2 เป็นการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอโน้ตชนของหัวข้อต่าง ๆ ออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 คุณลักษณะความเป็นพลเมือง ตอนที่ 2 การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ตอนที่ 3 วาทกรรมพลเมือง ตอนที่ 4 โมบายแอปพลิเคชัน และตอนที่ 5 เป็นการสรุปมโนทัศน์เป็นกรอบความคิดของการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 คุณลักษณะความเป็นพลเมือง

ผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนาการของมโนทัศน์และการให้ความหมายของความเป็นพลเมืองและองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองที่สำคัญดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 พัฒนาการของความเป็นพลเมือง

ความเป็นพลเมือง (citizenship) เป็นคุณลักษณะที่มีการให้ความหมายมาอย่างต่อเนื่องเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและไม่มีนิยามที่ตายตัว (Lawson, 2001; Scheithauer, 2016) ในระยะแรกเริ่มตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน ความเป็นพลเมืองถูกนิยามโดยใช้มุมมองของการเป็นสมาชิกของรัฐที่มีสิทธิและความรับผิดชอบต่อรัฐ (Bellamy, 2015) จนกระทั่งพัฒนามาเป็นมุมมองของความเป็นพลเมืองที่แตกต่างกัน 2 แนวคิด คือ 1) แนวคิดความพลเมืองมหาชนรัฐ (republican citizenship) ที่มองพลเมืองเป็นกลุ่มของสมาชิกในสังคมที่มีส่วนร่วมในการปกครองและมองเห็นประโยชน์ของส่วนรวม และ 2) แนวคิดความพลเมืองแบบเสรีนิยม (liberal citizenship) ซึ่งแตกต่างจากแบบมหาชนรัฐเนื่องจากมุ่งสนใจความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐ สิ่งที่รัฐทำได้และทำไม่ได้ และการปกป้องความเป็นปัจเจกบุคคลมากกว่าเป็นกลุ่ม (Honohan, 2017) โดยแนวคิดความเป็นพลเมืองทั้งสองแนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อยุโรปเป็นอย่างมาก

Marshall (1950, อ้างถึงใน Hoskins & Mascherini, 2006) อธิบายความหมายของพลเมืองผ่านสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง และสิทธิทางสังคม อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าสิทธิดังกล่าวจะมีความสำคัญอย่างมาก แต่ไม่เพียงพอที่จะทำให้แน่ใจว่าเสียงของประชาชนทุกคนจะมีความหมาย (Westholm et al. 2007, อ้างถึงใน Hoskins & Mascherini, 2006)

ความเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมสมัยใหม่ได้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการนิยามความเป็นพลเมือง ทำให้นิยามของความเป็นพลเมืองมีความหลากหลายและกว้างขวางมากขึ้นไปกว่าการเชื่อมโยงกับความเป็นรัฐ (Held, 1989, Kymlicka, 2001, Osler & Starley, 2003 อ้างถึงใน Nelson & Kerr, 2006)

ดังนั้น งานวิจัยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระยะหลังจึงให้ความสนใจในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมเชิงนโยบายของปัจเจกบุคคลมากขึ้น (Mutz, 2006) ประกอบกับการก้าวเข้าสู่ยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร และการเพิ่มขึ้นของประชากร ก็ได้ส่งผลต่อแนวคิดและมุมมองที่นักวิชาการมีต่อความเป็นพลเมืองเช่นกัน (Cogan and Derricott, 2000 อ้างถึงใน Lawson, 2001) พลเมืองในยุคศตวรรษที่ 21 จะต้องไม่เป็นเพียงแค่การเป็นพลเมืองของรัฐ (citizenship as status) เท่านั้น แต่ต้องครอบคลุมถึงการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมปฏิบัติ (citizenship as an active practice) อีกด้วย

พัฒนาการของความเป็นพลเมืองในต่างประเทศที่นำเสนอข้างต้นสอดคล้องกับวิชัย ตันศิริ (2551) ที่ได้ให้ความหมายของความเป็นพลเมือง ไว้ 2 ลักษณะ โดยความเป็นพลเมืองในความหมายเก่า หมายถึง การเป็นผู้อยู่ใต้การปกครองที่ดี คือ เป็นผู้ตาม ผู้ปฏิบัติตามคำสั่งจากรัฐบาลและกฎหมายอย่างเคร่งครัดและยอมรับอำนาจทางการเมืองอย่างเป็นทางการ ส่วนความเป็นพลเมืองในความหมายใหม่ หมายถึง พลเมืองมีส่วนร่วมเป็นผู้กระทำให้จิตสาธารณะ เห็นประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบและพร้อมเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและมองเห็นการเมืองเป็นเรื่องของทุกคนในสังคมที่พลเมืองต้องเข้าร่วม

สำหรับในบริบทของประเทศไทย แนวคิดเรื่องคุณลักษณะความเป็นพลเมืองมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน โดยพลเมืองได้ถูกนิยามไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติชัดเจนว่า พลเมืองแห่งสยาม คือ พลเมืองผู้สามารถประกอบอาชีพได้ เป็นผู้ที่มีจิตสำนึก และหน้าที่แห่งพลเมือง (ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล, 2555) และมีการเปลี่ยนแปลงการให้นิยามความหมายและองค์ประกอบเรื่อยมาเป็นระยะ ดังจะนำเสนอในหัวข้อถัดไป

1.2 องค์ประกอบของความเป็นพลเมือง

ความเป็นพลเมืองได้มีการกำหนดนิยามและองค์ประกอบไว้จำนวนมาก สามารถสรุปได้โดยเรียงลำดับการนำเสนอตามปีที่มีการศึกษาเพื่อให้เห็นการให้ความสำคัญของความเป็นพลเมืองที่แตกต่างกันและการเพิ่มเติมคุณลักษณะบางประการที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกัน จากนั้น ผู้วิจัยสรุปเป็นแนวคิดหลักของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองและสังเคราะห์องค์ประกอบร่วมของความเป็นพลเมืองในตอนท้ายของตอนที่ 1.2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

Cogan (1997) ระบุคุณลักษณะของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย ไว้ 8 ประการ ได้แก่

- 1) มีความรู้และมีการศึกษา สามารถมองเห็นและเข้าใจสังคมของตนและสังคมโลกเช่นกับตนเป็นสมาชิกของสังคมโลก
- 2) มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น
- 3) มีความสามารถในการเข้าใจ ยอมรับและอดทนต่อความแตกต่าง
- 4) มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างเหตุผลและเป็นระบบ
- 5) มีความตั้งใจที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
- 6) มี

ความเต็มใจที่จะเปลี่ยนการใช้ชีวิตและอุปนิสัยการบริโภคเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม 7) มีความสามารถที่จะเข้าใจและปกป้องสิทธิมนุษยชน และ 8) มีความเต็มใจและความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

ในขณะที่ Putnam (2000, อ้างถึงใน Hoskins & Mascherini, 2009) ได้อธิบายความเป็นพลเมืองในมุมมองทางรัฐศาสตร์ว่าพลเมืองมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความผูกพันทางสังคม (civic engagement) และมีบทบาทอย่างมากในการสร้างทุนทางสังคม (social capital) โดยอธิบายว่าการช่วยเหลือและความร่วมมือกันระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มในสังคมเพื่อเป้าหมายหรือประโยชน์ร่วมกัน จะทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายที่มีค่านิยมร่วมกัน ก่อตัวเป็นสถาบันที่มีจุดมุ่งหมายคือการจัดการกับปัญหาที่ไม่สามารถทำคนเดียวได้ และลดพฤติกรรมต่อต้านสังคม

Kennedy (2006) และ Hoskins et al., (2006) ได้เสนอแนวคิดเรื่องพลเมืองที่เข้มแข็ง (active citizenship) และพลเมืองตั้งรับ (passive citizenship) เพื่อให้เห็นว่าพลเมืองมีความจำเป็นที่จะต้องสนใจอย่างกระตือรือร้น (active) ต่อกิจกรรมทางสังคม โดยได้นำเสนอองค์ประกอบของพลเมืองที่เข้มแข็งว่ามี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง (conventional citizenship) ได้แก่ การเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในพรรคการเมือง 2) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาของชุมชน (social movement citizenship) ได้แก่ การทำงานในองค์กรที่ดูแลชุมชน และการร่วมสมทบทุนทรัพย์เพื่อประโยชน์ 3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมทั้งชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมาย (social change citizenship) 4) การมีส่วนร่วมในการกำกับตนเอง (economic/enterprise citizenship) เช่น การเป็นผู้นำตนเองในด้านการเรียนรู้ การเงิน และการเป็นผู้แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ Turner (2004) เคยได้ให้ความหมายของความเป็นพลเมืองก่อนหน้านี้ว่า หมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพควบคู่กับความรับผิดชอบต่อสังคม และมีสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ สามารถยอมรับความแตกต่างและเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาของสังคมของตนเอง

European Commission (2007) ได้จัดทำรายงานเรื่อง Active Citizenship Education study โดยส่วนหนึ่งของรายงานได้ทำการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง พบว่า ให้ความหมายของความเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วม (active citizenship) มักจะได้รับอิทธิพลจากหลายมโนทัศน์ เช่น ความเป็นประชาธิปไตย ความเป็นพลวัฒนธรรม ความเท่าเทียมกันทางเพศ เป็นต้น และมักจะคาดหวังให้เกิด 3 คุณลักษณะในตัวบุคคล อันได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และทักษะ

นิยามที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในประเทศไทยในปัจจุบันพัฒนามาจากแนวคิดของ Westheimer & Kahne (2015) ซึ่งพัฒนาต่อ

ยอดมาจากนิยามของนักสังคมศาสตร์ นักรัฐศาสตร์ และนักศึกษามาก่อนหน้านี้ โดยที่ได้นิยามพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยไว้ 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1) พลเมืองรับผิดชอบ (responsible citizen) คือ พลเมืองที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมจะต้องมีคุณลักษณะที่ดี ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ เคารพกฎหมายและกติกาของสังคม ยกตัวอย่างเช่น การร่วมบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสหรือปัญหาความอดอยากที่เกิดขึ้นในสังคม

2) พลเมืองมีส่วนร่วม (participatory citizen) คือ พลเมืองที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมจะต้องมีส่วนร่วมและเป็นผู้ดำเนินการวางระบบและโครงสร้างของสังคม มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาและจัดการชุมชนในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เช่น การรักษาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน รวมถึงมีความรู้ในกระบวนการทำงานของรัฐและรู้วิธีการทำงานอย่างเชื่อมโยงหลายภาคส่วน

3) พลเมืองมุ่งเน้นความเป็นธรรมต่อสังคม (justice-oriented citizen) คือ พลเมืองที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม จะต้องตั้งคำถาม ค้นหาต้นตอของปัญหาเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบหรือโครงสร้างที่เป็นอยู่ของสังคมที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม

นิยามความเป็นพลเมืองของ Westheimer & Kahne (2015) ข้างต้นเป็นพื้นฐานสำคัญของการกำหนดนิยามความเป็นพลเมืองในสังคมไทยปัจจุบันอย่างมาก

สำหรับในประเทศไทย ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555) ได้ระบุคุณสมบัติพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยที่สังคมไทยในปัจจุบันต้องการไว้ 6 ประการ ได้แก่ รับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา และรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

ต่อมากลุ่ม Thai Civic Education (2556) ได้เสนอกรอบแนวคิดหลักสูตรการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย โดยเพิ่มเติมคุณลักษณะบางประการจากแนวคิดของปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555) และได้พัฒนาพื้นฐานแนวคิดจากความเป็นพลเมือง 3 แบบของ Westheimer & Kahne (2015) โดยได้ระบุคุณลักษณะหลัก 4 ประการของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดังต่อไปนี้

1) พลเมืองที่แข็งขัน (active citizen) หมายถึง มีคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม

2) พลเมืองที่มีความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่เพียงพอ (informed/knowledgeable citizen) อันประกอบด้วย ระบบการเมือง กฎหมาย สิ่งแวดล้อม ความยั่งยืน สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบ

3) พลเมืองที่มีทักษะพื้นฐานประชาธิปไตย (skilled citizen) ประกอบด้วย การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การทำงานเป็นหมู่คณะ การใช้กระบวนการแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือด้วยเหตุผล

4) พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (democratic citizen) โดยมีความเชื่อมั่นในพหุนิยม ความแตกต่างหลากหลาย การใช้สันติวิธีในการแก้ไขความขัดแย้งเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

การศึกษาของกลุ่ม Thai Civic Education (2556) ได้ทำให้เกิดความสนใจในการกำหนด นิยามและการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของไทยอย่างต่อเนื่อง โดยคณะกรรมการนโยบาย ปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองด้านการพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี ได้กำหนดความ เป็นพลเมือง โดยมีการวิเคราะห์จุดอ่อนของพลเมืองในสังคมไทย และกำหนดคุณลักษณะของ พลเมืองเพื่อเป็นเป้าหมายร่วมในการพัฒนาพลเมืองไว้ 6 ประการ คือ 1) พึ่งตนเองและรับผิดชอบ ตนเองได้ ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์ 2) เคารพสิทธิผู้อื่น ไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไป ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น 3) เคารพความแตกต่าง มีทักษะในการฟัง และยอมรับความคิดเห็น ที่แตกต่างจากตนเอง 4) เคารพหลักความเสมอภาค เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และเห็น คนเท่าเทียมกัน มองคนเป็นแนวระนาบ ไม่ใช่แนวตั้ง 5) เคารพกติกา เคารพกฎหมาย ใช้กติกาในการ แก้ปัญหา ไม่ใช่กำลัง และยอมรับผลของการละเมิดกฎหมาย และ 6) รับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อสังคม และร่วมแก้ไขปัญหาสังคมโดยเริ่มที่ตนเอง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองและ พลโลกจำนวนมาก อาทิ งานวิจัยของปจรรย์ รัตนานุสนธิ์ (2557) ได้ศึกษาและพัฒนาตัวบ่งชี้ คุณลักษณะความเป็นพลโลก (global citizenship) ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยสรุปได้เป็น 4 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1) องค์ประกอบด้านการประพฤติตน ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อ ตนเอง การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการปรับตัวตามความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2) องค์ประกอบด้านการปฏิสัมพันธ์ในสังคม ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความสามารถในการ ทำงานร่วมกับผู้อื่น ยอมรับแนวคิดที่แตกต่างทางการเมือง และการเคารพสิทธิเสรีภาพ

3) องค์ประกอบด้านการลงมือปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ การส่งเสริมสันติภาพและความเท่าเทียมกัน และการมีส่วนร่วม ทางการเมืองในระดับต่าง ๆ

4) องค์ประกอบด้านการตระหนักถึงสถานการณ์ของทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การตระหนักและมีส่วน ร่วมในปัญหาของสิ่งแวดล้อม และการตระหนักถึงความสำคัญในสาธารณสุขพื้นฐาน

ในปีเดียวกัน ดารุณี ทิพยกุลไพโรจน์ (2557) ได้ศึกษาพัฒนาตัวบ่งชี้ความยึดมั่นผูกพันกับ ความเป็นพลเมือง (civic engagement) ของนักเรียนไทย โดยสรุปเป็น 4 องค์ประกอบ 11 ตัวบ่งชี้ ดังต่อไปนี้

1) ด้านความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย 1 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความรู้ในหลักการของระบอบประชาธิปไตย

2) ด้านทักษะเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของสังคม การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแก้ปัญหาของสังคม

3) ด้านเจตคติต่อความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ความภาคภูมิใจในสังคม และจิตสำนึกความเป็นพลเมือง

4) ด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม การใช้สิทธิและปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคม และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

ผลการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดข้างต้นทำให้เห็นถึงการให้นิยามของความเป็นพลเมืองที่ครอบคลุมทั้งในบริบทของประเทศไทยและระดับนานาชาติ สรุปได้ดังนี้

ตาราง 2.1 คุณลักษณะความเป็นพลเมืองจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยและคุณลักษณะพื้นฐานที่สังเคราะห์และสรุปโดยผู้วิจัย

คุณลักษณะความเป็นพลเมือง	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง												
	Cogan (1997)	European Commission (2007)	Hoskins et al. (2006)	Jansen, Chioncel & Dekkers (2006)	Kennedy (2006)	Putnam (2000)	Thai Civic Education (2556)	Turner (2004)	Westheimer & Kahne (2015)	ดร.ณัฏฐ์ พิทยกุลไพโรจน์ (2557)	ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555)	ปาริษฐ์ รัตนานุสนธิ์ (2557)	สนง. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2561)
1. การเคารพความแตกต่างหลากหลาย	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. การมีทักษะการทำงาน/อยู่ร่วมกับผู้อื่น	✓	✓		✓		✓			✓	✓		✓	✓
3. การเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น	✓		✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓
4. การมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง	✓	✓					✓			✓		✓	
5. การมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมทางสังคม			✓				✓			✓			✓
6. การสื่อสารอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ	✓						✓			✓		✓	✓
7. การมีความรับผิดชอบต่อสังคม			✓	✓	✓		✓		✓	✓		✓	✓
8. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม	✓		✓		✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓

ตาราง 2.1 แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองรวมทั้ง 8 ประการ ได้แก่ การเคารพความแตกต่างหลากหลาย การมีทักษะการทำงานหรือการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น การมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง การมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมทางสังคม การสื่อสารอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ การมีความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม ผลการสังเคราะห์โดยผู้วิจัยสามารถสรุปคุณลักษณะทั้ง 8 ประการนี้ได้ว่าเป็นคุณลักษณะพัฒนามาจากคุณลักษณะพื้นฐานร่วมกัน 4 ประการหลัก

1) การเปิดใจรับฟัง (open-mindedness) คือ คุณลักษณะของการเปิดใจและยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายซึ่งเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่คุณลักษณะของการเคารพความแตกต่างหลากหลาย การทำงานและอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น (Cogan, 1997; European Commission, 2007; Hoskins et al., 2006; Jansen, Chioncel & Dekkers, 2006; Putnam, 2000; Thai Civic Education, 2556; Turner, 2004; Westheimer & Kahne, 2015; ดารุณี ทิพยกุลไพโรจน์, 2557; ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555; ปาจริย์ รัตนานุสนธิ์, 2557; สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2561; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561ก)

2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง (accessibility to facts and truth) คือ ความสามารถในการเข้าถึงและรับฟังข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้านซึ่งเป็นพื้นฐานที่พัฒนาไปสู่ความเป็นพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจและมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ได้ (Hoskins et al., 2006; Thai Civic Education, 2556; ดารุณี ทิพยกุลไพโรจน์, 2557; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561ก)

3) การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ (rational and critical thinking) คือ คุณลักษณะของการมีกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นขั้นตอนและมีเหตุผลกำกับอันเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตและพัฒนาสังคมนั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น (Cogan, 1997; Thai Civic Education, 2556; ดารุณี ทิพยกุลไพโรจน์, 2557; ปาจริย์ รัตนานุสนธิ์, 2557; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561ก)

4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม (participation in decision-making process) คือ พฤติกรรมการมีบทบาทในการตัดสินใจในกิจกรรมของสังคมในระดับต่าง ๆ ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่จะพัฒนาไปเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (active citizen) ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม มุ่งสร้างสังคมที่เป็นธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนอยู่อาศัย (Cogan, 1997; Hoskins et al., 2006; Jansen, Chioncel & Dekkers, 2006; Kennedy, 2006; Putnam, 2000; Thai Civic Education, 2556; Turner, 2004; Westheimer & Kahne, 2015; ดารุณี ทิพยกุลไพโรจน์, 2557; ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555; ปาจริย์ รัตนานุสนธิ์, 2557; สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2561; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561ก)

ตอนที่ 2 การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพลเมือง

การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพลเมือง (citizenship education/civic education) ในประเทศไทยมีพัฒนาการความเป็นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2475 มาจนถึงปัจจุบัน ได้มีทั้งนักวิชาการไทยและต่างประเทศเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพลเมืองไว้มากมายหลากหลายรูปแบบ ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยขอแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) พัฒนาการของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง และ 2) แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 พัฒนาการของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง หมายถึง การจัดการศึกษาและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ มีความภาคภูมิใจและสนใจในการปกครองตนเอง มีสิทธิ มีเสียง สนใจต่อส่วนรวมและมีส่วนร่วมในกิจการบ้านเมืองตามระบอบการปกครองประชาธิปไตย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2551) โดยการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพลเมือง (civic education) ในประเทศไทยมีพัฒนาการมาตั้งแต่ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 คำว่าพลเมืองได้ถูกนิยามไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติชัดเจนว่า “พลเมืองแห่งสยาม” คือ พลเมืองผู้สามารถประกอบอาชีพได้ เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกและหน้าที่แห่งพลเมือง ต่อมาหลักสูตรการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองก็เน้นไปที่การออกแบบหลักสูตรการศึกษาเพื่อชีวิตและเอกลักษณ์วัฒนธรรมและความมั่นคงของชาติ หลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 อุดมการณ์ประชาธิปไตยเติบโตมากขึ้นและเน้นการสร้างพลเมืองที่มีเหตุผล มองโลกในแง่ดี มีส่วนร่วมในการสร้างสังคมเข้มแข็ง ผสานกับกระแสโลกาภิวัตน์และเน้นความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

พัฒนาการของการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาเป็นระยะ บางยุคสมัยก็แยกวิชาหน้าที่พลเมืองออกมาต่างหาก จนกระทั่งปัจจุบันใช้ชื่อว่าสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม อยู่ภายใต้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ซึ่งวิชาสังคมศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด เจตคติ ค่านิยม และทักษะพลเมืองดีของสังคม ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความรอบรู้ มีเหตุผล มีความเป็นมนุษย์ สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมประชาธิปไตย ดังนั้น วิชาสังคมศึกษาจึงเป็นแกนกลางในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองได้ (วิภาดา พินลา, 2558)

2.2 แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาการศึกษาไทยในประเด็นของการพัฒนาการเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองในฐานะที่เป็นกลไกสำคัญในการเตรียมพลเมืองของชาติไปสู่การเป็นพลเมืองดีที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการกำหนดสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการเรียนการสอนหน้าที่พลเมือง และค่านิยมหลัก 12 ประการ จึงนำมาสู่การกำหนดรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองโดยเน้นการพัฒนาผู้เรียน ในเรื่อง ความเป็นไทย รักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความปรองดอง สมานฉันท์ และความมีวินัยในตนเอง เพื่อให้สถานศึกษานำไปจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในหลักสูตรสถานศึกษาตามกรอบความคิดในการพัฒนารายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล (2555) ได้อธิบายถึงแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไว้ว่า จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดได้ คิดเป็น ผู้เรียนจึงต้องเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกการคิด การตั้งคำถาม มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น และสามารถสรุปมโนทัศน์และสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ Davies & Evans (2002) ที่ระบุว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพลเมืองควรมุ่งเป้าไปที่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องในบริบทจริงของผู้เรียน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม (participative) และนักรวม (inclusive) เพื่อที่จะมั่นใจได้ว่าผลลัพธ์ที่ได้จะเกิดคุณค่ากับประชาชนที่หลากหลาย ให้ความสำคัญกับชุมชนก่อน และมีการวางแผนด้วยบริบทจริง

ความร่วมมือระหว่างกลุ่ม Thai Civic Education และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนำมาสู่การออกแบบกรอบแนวคิดหลักสูตรการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย (Thai Civic Education, 2556) ที่ได้กำหนดขอบเขตและพัฒนาการเรียนรู้อของพลเมืองในแต่ละช่วงวัย ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงวัยผู้ใหญ่ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ระดับปฐมวัยจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ควรมีความรู้ความเข้าใจในบทบาท สิทธิหน้าที่ของตนเอง กฎ กติกาและข้อตกลงที่มีต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน การบำเพ็ญประโยชน์และจิตอาสา ความเข้าใจในหน่วยงานและองค์กรในท้องถิ่น การยอมรับและเคารพความแตกต่าง รวมถึงความสามารถในการสืบค้นข้อมูล การสื่อสาร การตัดสินใจ การอยู่ร่วมกัน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา

2) ระดับประถมศึกษาปีที่ 3-6 ควรมีความรู้ความเข้าใจในโครงสร้างทางการเมืองการปกครองในระดับท้องถิ่น ประเทศและภูมิภาคอาเซียน สิทธิขั้นพื้นฐาน หน้าที่ตามกฎหมาย การ

ปกป้องสิทธิและการละเมิดสิทธิ กฎหมายในชีวิตประจำวัน อัตลักษณ์และความหลากหลายในชุมชน และในระดับอาเซียน สำนักสาธารณะ การแสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเลือกตั้ง และนโยบายสาธารณะในระดับต่าง ๆ และควรมีทักษะที่เพิ่มเติมจากระดับปฐมวัยคือ การแสดงความคิดเห็น การคิดวิเคราะห์ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

3) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ผู้เรียนในวัยนี้จะเริ่มเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นตอนต้นซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีความกระตือรือร้นสนใจในเรื่องราวที่ขยายขอบเขตไปไกลและมีความซับซ้อนมากขึ้น จึงควรมีความรู้ความเข้าใจในอุดมการณ์ประชาธิปไตยและวิถีชีวิตประชาธิปไตย ความรู้พื้นฐานทางการเมืองการปกครอง ระบบการเมืองการปกครอง กฎหมาย ประวัติศาสตร์ กลไก และกระบวนการเมืองการปกครองของไทย การได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นของไทยในปัจจุบัน การบริหารราชการแผ่นดินของไทย การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน รวมถึงการมีทักษะที่เพิ่มเติมจากระดับประถมศึกษาปีที่ 3-6 คือ การตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบ ความเป็นผู้นำและการทำงานเป็นทีม และการรวมกลุ่มทำกิจกรรมด้านการเมือง

4) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นช่วงที่กำลังพัฒนาตนเองและเตรียมความพร้อมเข้าสู่อาชีพและการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ผู้เรียนจึงควรมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่น ระบบการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ กฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์การเมืองของไทย ภูมิภาคอาเซียนและโลก ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแผ่นดินของไทย นอกจากนี้ควรมีทักษะเพิ่มเติมคือ การสื่อสารเพื่อการเมือง เช่น การรณรงค์ การประท้วง และการจัดเวทีระดมความคิดเห็น เป็นต้น

5) ระดับอุดมศึกษา ในการศึกษาในระดับควรเน้นไปที่การบูรณาการการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยเข้ากับรายวิชาพื้นฐานหรือรายวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างคุณลักษณะพลเมืองที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น ความรู้ความเข้าใจในปรัชญาการเมือง เศรษฐศาสตร์การเมือง กฎหมายเพื่อการบริการสังคม การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี และแนวคิดการกระจายอำนาจและการเมืองภาคประชาชน และควรมีความสามารถและทักษะในการบริการสังคม รับฟังและอภิปรายเชิงการเมือง เป็นต้น

6) ระดับผู้ใหญ่ การศึกษาของผู้ใหญ่เป็นไปเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจที่เท่าทัน อาทิ สิทธิชุมชน สิทธิผู้บริโภค สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การสื่อสารเวทีการเมือง ประเด็นปัญหาที่เป็นข้อขัดแย้งหรือปัญหาของชุมชนและท้องถิ่น รวมถึงการมีความสามารถและทักษะในการตั้งคำถามและเปิดประเด็นเพื่อการอภิปราย การสืบค้น ติดตามข่าวสารสถานการณ์ และการตรวจสอบข้อมูล และการถกเถียงเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน เป็นต้น

นอกจากนี้ ผลการสังเคราะห์แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพลเมือง (Crick, 1998; Kerr and Ireland, 2004; Cleaver and Nelson, 2006; Ross, 2012) สามารถสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองควรมีการพัฒนาผู้เรียนทั้ง 3 ด้านไปพร้อม ๆ กัน คือ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจ เช่น การเข้าใจในเรื่องพื้นฐานทางการเมืองและสังคม สถาบันทางการเมืองและสังคมทั้งในระดับชุมชน ชาติ และนานาชาติ 2) ด้านค่านิยมและคุณลักษณะ เช่น การสนับสนุนสิทธิมนุษยชน กระบวนการประชาธิปไตย หลักนิติธรรม และ 3) ด้านทักษะและความสามารถ เช่น การค้นคว้าหาความรู้ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ อีกด้วย

ดังนั้น ครูและโรงเรียนจึงเป็นหัวใจหลักในการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยในห้องเรียน ให้มีเสรีภาพในการถกเถียง อภิปรายโต้แย้ง ทำให้เกิดความคิดใหม่ รับรู้ถึงความหลากหลายในความคิดที่แตกต่างกันได้ และเกิดความรู้ใหม่ ๆ จากตัวผู้เรียนเอง (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2554) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ค่านิยมและคุณลักษณะ และทักษะและความสามารถไปพร้อม ๆ กัน

กระบวนการดังกล่าวมีความสำคัญอย่างมากในการสอนผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่มีความต้องการสื่อสารความคิดเห็นของตนเกี่ยวกับประเทศทางสังคมและการเมือง การได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างคนที่มีความคิดเห็นที่เหมือนหรือต่างกันจะทำให้ผู้เรียนคุ้นชินกับความขัดแย้งทางความคิดและมองเป็นเรื่องปกติธรรมดาของสังคมประชาธิปไตย สถาบันทางสังคมที่สามารถรองรับบรรยากาศเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม คือ สถาบันการศึกษา อันหมายถึงโรงเรียน เพราะเป็นศูนย์รวมความแตกต่างหลากหลายทั้งภูมิหลัง เศรษฐฐานะ ความคิดเห็น ทัศนคติ ภาษา ศาสนา หรือความสามารถทางปัญญา การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองต้องใช้ความแตกต่างหลากหลายเหล่านี้ให้ผู้เรียนมองเป็นประโยชน์และมองว่าเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าและพัฒนาไปได้ การฝึกฝนผู้เรียนให้เข้าใจและเรียนรู้ความแตกต่างหลากหลายจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมาก (Schuitema et al., 2011; Schuitema et al., 2018) เพราะบรรยากาศชั้นเรียนที่เปิดกว้างทางความคิด (open classroom climate) จะนำไปสู่ความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม (willingness to participate in civic activities) ต่อไปในอนาคต (Manganelli, Lucidi & Alivernini, 2015) ครูจึงต้องมีความเชี่ยวชาญทางเนื้อหาสาระ สามารถสื่อสารและสนทนาในเรื่องต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ภายในและนอกเหนือจากบทเรียน และต้องมีความมั่นใจในกระบวนการวิธีการสอนที่ไม่เพียงแต่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเท่านั้น ผู้เรียนต้องได้คิดและแสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวใกล้และไกลตัวที่ไม่มีคำตอบตายตัวชัดเจน (Lambert, 2003)

ตอนที่ 3 วาทกรรมพลเมือง

ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอโนทัศน์ของวาทกรรมพลเมือง (civic discourse) ออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ความหมายของวาทกรรมและการวิเคราะห์วาทกรรม 2) วาทกรรมพลเมือง และ 3) การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง ดังนี้

3.1 ความหมายของวาทกรรมและการวิเคราะห์วาทกรรม

วาทกรรม (discourse) หมายถึง การพูดคุย (talk) และตัวบท (text) การพูดคุยอาจหมายถึง การส่งสารด้วยวิธีการใด ๆ ที่จะบอกเล่าเรื่องราวให้ผู้รับสารรับรู้และเข้าใจด้วยการพูด ภาษาท่าทาง ส่วนตัวบท คือสร้างตัวอักษร รูปร่าง รูปภาพ และนำมาร้อยเรียงต่อการเป็นสิ่งที่สามารถอ่านได้ ดังนั้น วาทกรรมจึงไม่ใช่แค่เพียง “คำ” แต่หมายถึงระบบหรือกระบวนการในการสร้างเอกลักษณ์หรือความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ในโลก และหน้าที่ของวาทกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นต้องมีการกำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกา และเผยแพร่สิ่งที่สร้างขึ้น (Fairclough, 2003; Gee, 1999; Gee, 2018)

นิยามของการวิเคราะห์วาทกรรมนั้นมีความแตกต่างไปตามศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษา ในทางภาษาศาสตร์ การวิเคราะห์วาทกรรมจะเน้นไปที่การวิเคราะห์ภาษาในบริบทของการใช้ภาษานั้น ๆ ในการสื่อความ ทางด้านนิเทศศาสตร์จะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาในการสื่อสาร ปฏิบัติการโต้ตอบสังคมและวัฒนธรรม ในขณะที่ทางสังคมศาสตร์และสังคมวิทยาจะหมายความว่ารวมทั้งถ้อยคำ ความคิด ผู้ใช้ภาษาและปฏิสัมพันธ์ในสังคมเข้าด้วยกัน ดังนั้น ผู้ใช้ภาษา วาทกรรม และสังคมจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (สาวิตรี คทวณิช, 2549; ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556)

การวิเคราะห์วาทกรรมจึงเป็นการศึกษาความสัมพันธ์และการเสาะหาความจริงเพื่อให้ได้รูปแบบของข้อมูลที่ใช้ในการสื่อสาร เป็นการวิเคราะห์ระหว่างภาษา ปฏิบัติการโต้ตอบทางสังคม วัฒนธรรม และบริบทของการติดต่อสื่อสาร โดยใช้วิธีค้นหารูปแบบความสัมพันธ์ของข้อมูลทั้งในระดับประโยค วิธีการสื่อสาร ตัวเนื้อหา และสภาพแวดล้อม (กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ และจันทิมา เอี่ยมมานนท์; 2549; Fairclough, 2003; Gee, 1999)

3.2 วาทกรรมพลเมือง

วาทกรรมพลเมือง (civic discourse) มีฐานรากมาจากการงานของ Habermas (1989) ที่ได้ศึกษาแนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะ (public sphere) โดยกาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551) ได้สรุปแนวคิดของ Habermas (1989) ไว้ว่า แนวคิดพื้นที่สาธารณะนั้นมีพัฒนาการมาตั้งแต่ปีคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 โดยคำว่า “พื้นที่” มีความหมายทั้งรูปธรรมและนามธรรม กล่าวคือ อาจหมายถึงสถานที่บริเวณใดบริเวณหนึ่ง เช่น ร้านค้า บ้าน หรืออาจเป็นเวทีที่ถูกใช้ประโยชน์ทางสังคมที่มีการต่อสู้ช่วงชิงตลอดเวลา เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ เป็นต้น ส่วนคำว่า “สาธารณะ” คือ ความ

เป็นส่วนรวม (public) ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับความเป็นส่วนตัว (private) ดังนั้น พื้นที่สาธารณะของ Habermas จึงเป็นที่เกี่ยวกับความรู้สึกเป็นส่วนรวม บุคคลที่อยู่ในพื้นที่นี้จะเป็นผู้กระทำที่มีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ ผ่านกระบวนการสื่อสารแบบอภิปรายโต้แย้งกันโดยใช้เหตุผล เพื่อตัดสินใจหาคำตอบที่ดีที่สุดร่วมกัน พื้นที่สาธารณะของ Habermas จึงมีคุณลักษณะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. มีการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่มีพื้นฐานความสมัครใจที่จะเข้ามาพูดคุยอภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับประเด็นของส่วนรวม และมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
2. เป็นพื้นที่ที่อิสระจากอำนาจต่าง ๆ ในสังคม เช่น อำนาจอธิปไตย หรืออำนาจเศรษฐกิจ
3. ต้องมีการไหลเวียนของการใช้เหตุผลอย่างเป็นอิสระ
4. สถาบันสื่อมวลชน เป็นปัจจัยสำคัญเพราะให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อหล่อเลี้ยงให้การพูดคุยดำเนินต่อไปได้
5. ผลจากการพูดคุยต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามมา เช่น การรวบรวมเป็นข้อเสนอหรือการทำจดหมายเปิดผนึก เป็นต้น

วาทกรรมพลเมือง (civic discourse) จึงเป็นลักษณะของการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสื่อสารระหว่างบุคคลในประเด็นทางการเมือง สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจในปัจจุบัน ผ่านกระบวนการใช้วาทศิลป์หลากหลายรูปแบบทั้งการโต้แย้ง การเล่าเรื่อง และการใช้เหตุและผล (Cooper, 2007; Farkas, 2013) ทั้งในรูปแบบส่วนตัวหรือแบบสาธารณะ มีความเข้มข้น ตรงไปตรงมา และสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่ประโยชน์สาธารณะ (Brousseau, 2011 อ้างถึงใน Gupta & Ahmed, 2014)

Leskes (2013 อ้างถึงใน Gupta & Ahmed, 2014) ระบุว่า วาทกรรมพลเมืองเกิดขึ้นเมื่อผู้ร่วมการสนทนามีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างจริงจัง สนใจที่ตัวเนื้อหามากกว่าผู้สนทนา มีการโต้แย้งทางความเห็นด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง ฟังผู้ร่วมสนทนาอย่างตั้งใจและเคารพ หาคำข้อขัดแย้งและจุดร่วมของความคิดเห็น เพื่อนำไปสู่การเปิดใจรับฟังและปรับเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไร้ความรุนแรง ดังนั้น วาทกรรมพลเมืองจึงอาจจะไม่ได้เป็นสนทนาที่สุภาพเรียบร้อย แต่เป็นการสนทนาที่เป็นหัวใจสำคัญของการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประชาธิปไตยที่สมาชิกแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีจุดมุ่งหมายเดียวกันเพื่อนำไปสู่ความมุ่งมั่นปรารถนาในการทำสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อสังคมนั้น ๆ

นอกจากนี้ วาทกรรมพลเมืองมีคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับหลักการทางประชาธิปไตย เพราะมีการใช้คำที่เป็นมีลักษณะโต้แย้ง (debate-like) และใช้การประนีประนอม (compromise) อยู่ในกระบวนการสื่อสารด้วย (Cooper, 2007)

3.3 การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง

มีงานวิจัยที่ได้นำการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองไปใช้ทั้งในการวิเคราะห์บทสนทนา เช่น การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในระหว่างการประชุมคณะกรรมการบริหารชุมชน (Farkas, 2013) หรือ การวิเคราะห์สื่อออนไลน์ เช่น การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองบนเว็บไซต์ขององค์กรในประเทศมองโกเลีย (Baasanjav, 2011) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Panke & Stephens (2018) ที่ได้วิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในบล็อกออนไลน์ และทำการสร้างธีมของการสื่อสารและการเลือกใช้คำที่สื่อถึงความเป็นพลเมือง เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และนำไปพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารที่เหมาะสมกับพลเมืองต่อไป

นอกจากงานวิจัยต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว ยังได้มีการนำเอาโมเดลเรื่องวาทกรรมพลเมืองไปประยุกต์ใช้ในการประเมินผู้เรียน โดย David Harris and Michael Yocum (Parker, 1995) ได้ทำการพัฒนาตัวชี้การวัดสมรรถนะการสื่อสารในประเด็นทางพลเมือง ทั้งสิ้น 14 ด้านเพื่อวัดนักเรียนในด้านองค์ความรู้ (substantive) จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ระบุปัญหา 2) ใช้ความรู้พื้นฐาน 3) นำเสนอข้อกล่าวอ้างหรือนิยาม 4) ขยายความด้วยคำอธิบาย เหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุน 5) รับรู้ถึงค่านิยมและการต่อต้านที่กำลังเกิดขึ้น และ 6)โต้แย้งโดยใช้การเปรียบเทียบ และด้านกระบวนการ (procedural) จำนวน 8 ด้าน โดยแบ่งเป็นเชิงบวก 4 ด้าน ได้แก่ 1) รับทราบสารที่สื่อจากผู้อื่น 2) ทำความถูกต้อง ตรรกะ หรือคำอธิบายของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 3) สรุปประเด็นที่เป็นที่ยอมรับหรือที่เห็นแตกต่างกัน และ 4) ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเชิงลบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) สื่อสารด้วยถ้อยความที่ไม่เกี่ยวข้อง 2) ครอบงำการสนทนา 3) ผูกขาดการสนทนา และ 4) มุ่งแต่จะโจมตีด้วยเรื่องส่วนตัว นอกจากนี้ยังได้สร้างแนวทางการให้คะแนนแบบ scoring rubric 4 ระดับประกอบกันอีกด้วย พร้อมเสนอว่า ครูสามารถวัดสมรรถนะของนักเรียนได้จากเกณฑ์ข้างต้นได้ผ่านกระบวนการสังเกตการอภิปรายกลุ่มย่อย หรือการบันทึกการสนทนาแล้วมาดูในภายหลัง และเสนอให้กำหนดจำนวนคนไม่เกิน 5-6 คน และใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที

Cooper (2007) ได้นำเสนอหลักการ 9 ด้านที่สามารถใช้เป็นเครื่องบ่งบอกบรรยากาศการสื่อสารให้เห็นถึงวาทกรรมพลเมือง ได้แก่ 1) การแสดงถึงความต้องการที่จะเชื่อมโยงประเด็นทางสังคมต่าง ๆ เข้าด้วยกันมากกว่าที่จะแยกแต่ละด้าน 2) การเชื่อมโยงประสบการณ์หรือเรื่องราวส่วนตัวกับประเด็นทางสังคมได้ 3) การสนใจเรื่องราวทางสังคมด้วยตนเอง และไม่ได้พึ่งพิงผู้อื่นในการให้ข้อมูลข่าวสาร 4) ใช้เวลาในการจัดระบบความคิดที่เกิดขึ้นจากการได้ยินได้ฟังแนวคิดอื่น 5) มีการแสดงอารมณ์เกี่ยวกับเรื่องราวสาธารณะ เพื่อสื่อให้เห็นถึงความผูกพันกับสังคม 6) ไม่เชื่อว่าภาษาจะนิยามทุกอย่างได้ เพราะความเป็นคนมีความซับซ้อนมากกว่านั้น 7) มีความต้องการที่ทำให้สังคมที่ตนเองอยู่เกิดความก้าวหน้า 8) พูดถึงคนอื่นในสังคมในบทสนทนาของตนเอง และ 9) พูดถึงประโยชน์ของสิ่งที่เป็นตัวกลางที่ทำให้สังคมเกิดความเป็นพลเมืองขึ้น

Farkas (2013) ได้ทำการวิเคราะห์บทสนทนาที่เกิดขึ้นระหว่างการประชุมประจำชุมชน โดยใช้โมเดลวาทกรรมสาธารณะ (public discourse) ของ Habermas (1989) accessible equal dialogic participatory ผนวกกับการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (critical discourse analysis) ในการศึกษาอำนาจและการเข้าถึงวาทกรรม เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง และรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นระหว่างการประชุม

จากแนวคิดทฤษฎีพื้นที่สาธารณะ (theory of public sphere) ของ Habermas (1989) ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับจากนักสังคมวิทยาว่ามีอิทธิพลต่อความเป็นวาทกรรมพลเมือง สามารถสรุปได้ว่า Habermas เสนอแนวคิดวาทกรรมพลเมือง (civic discourse) ควรเกิดขึ้นในภาวะที่พลเมืองไม่ถูกจำกัดและมีความเสมอภาคกันในการอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องราวสาธารณะ ในการนี้ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดของ Habermas (Frakas, 2010; Frakas, 2013; Habermas, 1989; Michaels, O' Connor & Resnick; 2008) เป็นกรอบการวิเคราะห์หลักของการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง โดยบทสนทนาและพฤติกรรมของครูที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนควรมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

- 1) เข้าถึง (accessible) หมายถึง การส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันของนักเรียนเพื่อเข้ามาพูดคุยอภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับประเด็นของส่วนรวม
- 2) เท่าเทียม (equal) หมายถึง การส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในชั้นเรียนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
- 3) มีเหตุผลและวิจารณ์อย่างมีเหตุผล (rational and critical) หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีกระบวนการสื่อสารแบบอภิปรายโต้แย้งกันด้วยเหตุผลและอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เพียงพอ
- 4) ร่วมสร้างข้อสรุป (consensus-building) หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถหาคำตอบที่เหมาะสมที่สุดในประเด็นที่ถกอภิปรายร่วมกัน และเชื่อมโยงข้อสรุปไปสู่การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง

ตอนที่ 4 โมบายแอปพลิเคชัน

ในตอนนี้เป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับโมบายแอปพลิเคชัน แบ่งเป็น 1) ความหมายและประเภทของโมบายแอปพลิเคชัน และ 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโมบายแอปพลิเคชันในทางการศึกษา ดังนี้

4.1 ความหมายและประเภทของโมบายแอปพลิเคชัน

โมบายแอปพลิเคชัน (mobile application) หมายถึง แอปพลิเคชันที่ช่วยการทำงานของผู้ใช้บนอุปกรณ์สื่อสารแบบพกพา เช่น แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน และยังสามารถทำงานได้เหมือนกับเครื่องคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ โมบายแอปพลิเคชันพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกให้แก่

ผู้ใช้งาน เช่น การให้ความบันเทิง การให้ความรู้ การให้ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว เป็นต้น ซึ่งโมบายแอปพลิเคชันสามารถทำงานในระบบปฏิบัติการที่แตกต่างกัน เช่น OS หรือ Android เป็นต้น (Noble and Russell, 2013; ประเมศวร์ เบญจวรรณ, 2561; อลิษา เมืองผุด, 2559)

โมบายแอปพลิเคชันสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ (Guido, 2013; Serrano et al., 2013; The Government of the Hong Kong Special Administrative Region, 2017; ประเมศวร์ เบญจวรรณ, 2561)

1) Native application คือ โปรแกรมประยุกต์ที่สามารถดาวน์โหลดลงมาติดตั้งบนเครื่องได้ จึงสามารถทำงานได้โดยไม่ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต การพัฒนาแอปพลิเคชันต้องใช้ภาษาสำหรับการเขียนโปรแกรมและเฟรมเวิร์กที่มาจากผู้พัฒนาระบบปฏิบัติการด้วย เช่น Xcode และ Objective-C หรือ Swift ในระบบปฏิบัติการ iOS หรือ Eclipse หรือ Java ในระบบปฏิบัติการ Android

2) Web application คือ โปรแกรมที่ใช้ HTML จึงต้องใช้อินเทอร์เน็ตในการทำงานโดยทำงานผ่านเบราว์เซอร์ เช่น Adobe Flash

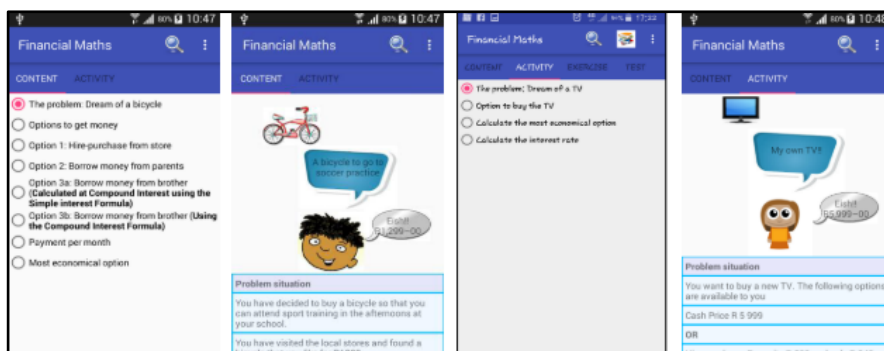
3) Hybrid app คือ โปรแกรมที่ผสมผสานระหว่าง 2 รูปแบบก่อนหน้า ต้องมีการดาวน์โหลดแล้วติดตั้งลงบนอุปกรณ์จึงจะสามารถใช้งานได้ ใช้ประโยชน์จากคุณสมบัติเด่นของระบบปฏิบัติการได้เต็มความสามารถด้วย และมักจะพัฒนาจากเครื่องมือเขียนโปรแกรม HTML5, CSS และ JavaScript

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโมบายแอปพลิเคชันในทางการศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้โมบายแอปพลิเคชันในการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่แล้วเป็นการพัฒนาชุดการสอนผ่านโมบายแอปพลิเคชันและพัฒนาตัวโมบายแอปพลิเคชันเพื่อนำมาใช้งานในห้องเรียน (ศศิธร ลิ้นจันทร์พร, 2556; ภาณุวัฒน์ วรพิทย์เบญจา จารัส กลิ่นหนู และ ณรงค์ศักดิ์ ศรีสม, 2558; ประเมศวร์ เบญจวรรณ, 2561; อลิษา เมืองผุด, 2562; Jordaan, Laubscher & Seugnet Blignaut, 2017; Muslimin, Nordin & Mansor, 2017; Oyelere, Suhonen, Wajiga & Sutinen, 2018) โดยผลการสังเคราะห์งานวิจัยที่พัฒนาโมบายแอปพลิเคชันข้างต้นพบว่า โมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในตัวเนื้อหาของรายวิชา ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเนื่องจากผู้เรียนสามารถบริหารการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เกิดความพึงพอใจแก่ผู้เรียน สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น และทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น โดยมีการออกแบบที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างงานวิจัยที่พัฒนาโมบายแอปพลิเคชันที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนจำนวน 3 งาน ดังนี้

1) ต้นแบบ (prototype) ของโมบายแอปพลิเคชัน Financial Maths (Jordaan, Laubscher, & Blignaut, 2017) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้เรื่องการนำคณิตศาสตร์ไปใช้ใน

ชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยครูคณิตศาสตร์สามารถนำเนื้อหาจากแอปพลิเคชันไปใช้เป็นตัวอย่างในการสอนเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับชีวิตจริง หรือนำไปให้นักเรียนใช้งานเองเพื่อพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวก็ได้

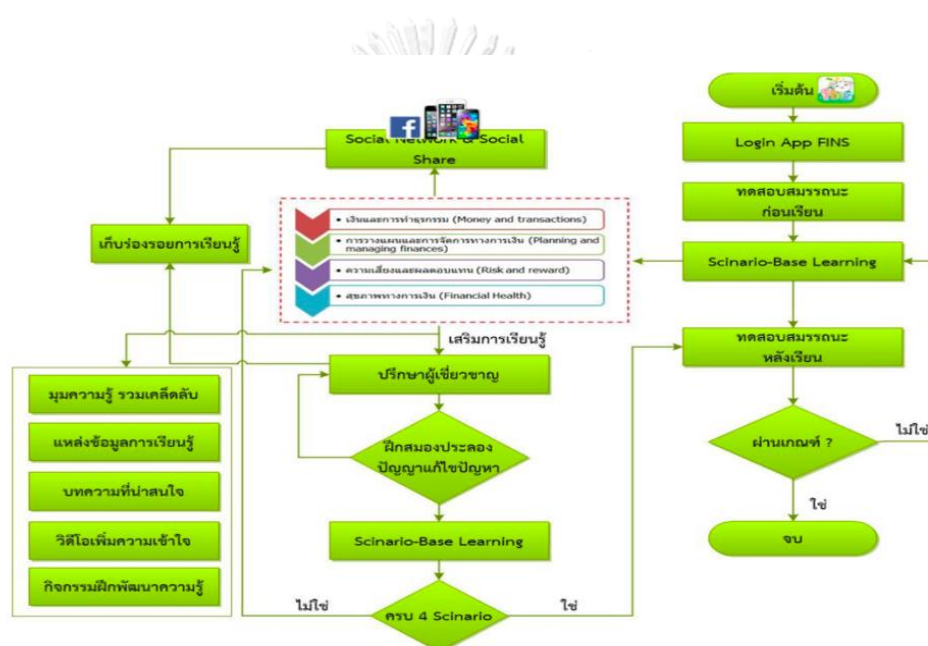
แผนภาพ 2.1 ตัวอย่างการแสดงผลของโมบายแอปพลิเคชัน Financial Maths
(Jordaan, Laubscher, & Blignaut, 2017)

2) โมบายแอปพลิเคชัน MobiEko (Muslimin, Nordin & Mansor, 2017) ใช้การออกแบบตามหลักการ ADDIE Model ได้เป็นโมบายแอปพลิเคชันที่มีฟังก์ชันหลากหลายครอบคลุมเนื้อหา แบบทดสอบและกระดานสนทนา ให้สามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาได้ ดังตัวอย่างในภาพ 2.2

แผนภาพ 2.2 ตัวอย่างการแสดงผลของโมบายแอปพลิเคชัน MobiEko
(Muslimin, Nordin & Mansor, 2017)

3) โมบายแอปพลิเคชัน Fins เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการทางการเงิน (financial management competency) สำหรับเยาวชน (อลิษา เมืองผุด, 2562) โดยมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ เนื้อหาการเรียนรู้ด้วยสถานการณ์ กลยุทธ์เสริมการเรียนรู้ผ่านโมบาย การติดต่อสื่อสารสังคม เครือข่ายการเรียนรู้ กิจกรรมและสื่อการเรียนการสอน และแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ ผ่าน 6 ขั้นตอนการเรียนรู้ ได้แก่ การเก็กรุ่นนำและให้ความรู้ ศึกษาสถานการณ์เรียนรู้ตามสภาพจริง ศึกษาปัญหาและแก้ไขปัญหา เสริมความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญผ่านโมบายโดยการเสริมศักยภาพแบบยืดหยุ่นและแบบคงที่ แบ่งปันในสังคมเครือข่ายการเรียนรู้ อภิปรายและสรุปผลบนสื่อสังคม และการวัดและประเมินผล และมีลักษณะของส่วนต่อประสานกับผู้ใช้ (User Interface: UI) ดังในแผนภาพ 2.3

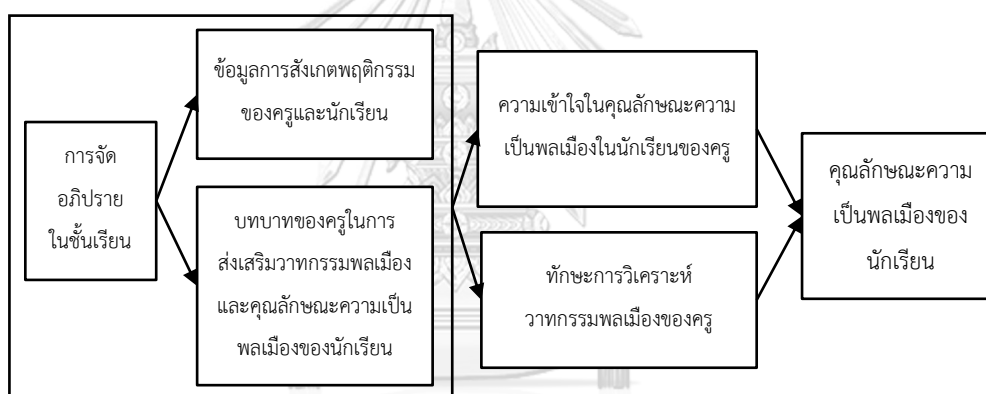
แผนภาพ 2.3 ขั้นตอนการทำงานและตัวอย่างการแสดงผลของโมบายแอปพลิเคชัน Fins
(อลิษา เมืองผุด, 2562)

นอกจากนี้ ผลการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับโมบายแอปพลิเคชันยังพบว่า หลังจากการนำไปทดลองใช้แล้ว ประเด็นปัญหาที่พบคล้ายคลึงกันคือ โครงสร้างของโมบายแอปพลิเคชันและขั้นตอนการทำงานที่ต้องมีการออกแบบให้รัดกุม ค่าใช้จ่ายในการเช่าระบบ และการแสดงผลหน้าจอการใช้งานที่น่าใช้งานและเข้ากับวัยของผู้ใช้

ตอนที่ 5 กรอบความคิดของการวิจัย

การอภิปรายในชั้นเรียนที่มีการออกแบบให้ถูกต้องเหมาะสมเพื่อให้เกิดการสร้างวาทกรรมพลเมือง จะเอื้อให้ครูและนักเรียนได้แสดงบทบาทและคุณลักษณะภายในของตนเองได้อย่างเต็มที่ อันนำไปสู่การได้มาซึ่งข้อมูลสำคัญ 2 ประการ คือ บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองและพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่นักเรียนแสดงให้เห็นในระหว่างการอภิปราย

ข้อมูลข้างต้นจะนำมาใช้เป็นฐานของการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน เพื่อให้ได้เป็นฟังก์ชันการทำงานหลัก คือ สถานการณ์จำลองสำหรับครูสังคมศึกษาเพื่อให้ครูใช้ในการฝึกการวิเคราะห์วาทกรรมในชั้นเรียนและเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อให้ครูเกิดทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองและเกิดความเข้าใจในลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่ตนปฏิบัติการสอน อันจะนำไปสู่การปรับปรุงการออกแบบการเรียนการสอนของครูเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนต่อไป โดยกรอบความคิดการวิจัยดังแสดงในภาพ 2.4

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
แผนภาพ 2.4 กรอบความคิดของการวิจัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) เพื่อพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันสำหรับครู โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง (civic discourse analysis) ในการเก็บข้อมูลจากการสนทนาและพฤติกรรมของครูและนักเรียนมาใช้ในการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน

การส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนในการวิจัยครั้งนี้ตั้งอยู่บนฐานความเชื่อที่ว่า ในระหว่างการสนทนาประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับสังคมในชั้นเรียน ครูจะมีวิธีการอำนวยความสะดวก อภิปราย กระตุ้นการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน หรือใช้วิธีอื่นใดเพื่อให้การสนทนาในครั้งนั้น ๆ พัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนไปในตัว ซึ่งบทบาทที่ครูใช้สามารถวิเคราะห์ได้จากลักษณะวาทกรรมพลเมือง (civic discourse) ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ในขณะเดียวกันพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน เช่น การสนทนาโต้ตอบและการแสดงความคิดเห็นจะสะท้อนมาจากทัศนคติและความเชื่อภายในตัวนักเรียน ซึ่งสามารถบ่งบอกระดับของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองได้ และข้อมูลนี้จะทำให้ครูเข้าใจนักเรียนและสามารถนำมาออกแบบหรือปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น โมบายแอปพลิเคชันที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจะทำให้ครูได้ข้อมูลสารสนเทศดังกล่าวเพื่อให้ครูใช้ในการประกอบการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ล่วงหน้าโดยที่ครูไม่ต้องไปคัดลอกแบบใหม่ด้วยตนเอง

กระบวนการดังกล่าวข้างต้นจึงต้องอาศัยการทำงานแบบร่วมมือของสามฝ่าย ได้แก่ ผู้วิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และครูในโรงเรียน โดยผู้วิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทเป็นนักวิจัย (researcher) และนักออกแบบ (designer) โดยทำกระบวนการวิจัยและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันขึ้นมาเพื่อให้ครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้ปฏิบัติ (practitioners) เป็นผู้ทดลองใช้โมบายแอปพลิเคชัน และในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมออกแบบ (co-designer) ในการรายงานผลและให้ข้อมูลป้อนกลับจากการใช้งานเพื่อให้ผู้วิจัยปรับปรุงคุณภาพของนวัตกรรมให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ได้เป็นโมบายแอปพลิเคชันที่ใช้การวิจัยเป็นฐาน (research-based mobile application)

กระบวนการวิจัยในครั้งนี้จึงสามารถแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน ระยะที่ 2 การพัฒนาสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนสำหรับประเมินทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองของครู และระยะที่ 3 การออกแบบโมบายแอปพลิเคชันและนำไปทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไข โดยมีรายละเอียดการวิจัยในแต่ละระยะเป็นดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของการออกแบบการจัดอภิปรายและกระบวนการในระหว่างการอภิปรายเพื่อพัฒนาให้เกิดวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนของครูระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยแบ่งดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน เพื่อให้เห็นกระบวนการพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียน การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลการอภิปรายในชั้นเรียน ดังนี้

ภาพ 3.1 ขั้นตอนการวิจัยระยะที่ 1

1.1 การพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนและพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเอกสาร (documentary research) ในการพัฒนาเครื่องมือให้เกิดการสนทนาอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อที่จะได้ข้อมูลลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนและพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ซึ่งนอกจากเครื่องมือนี้จะเป็นประโยชน์ให้ได้ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้แล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อครูในการสังเกตลักษณะของการอภิปรายในชั้นเรียนของตนเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองและพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียนต่อไป

แหล่งข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายชื่อเอกสารและงานวิจัยที่ใช้ในการพัฒนาเครื่องมือการสังเกตชั้นเรียนเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนและพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียนมีทั้งในรูปแบบของตำรา บทความวิชาการ และบทความวิจัย จำนวนทั้งสิ้น 8 รายการ ดังต่อไปนี้

ตาราง 3.1 เอกสารที่ใช้ในการพัฒนาเครื่องมือ

รายการเอกสาร	ประเภทเอกสาร
ทิพย์พพร ดันติสุนทร. (2554). <i>การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง</i> . กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา	ตำรา
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2557). <i>Civic education พลังเยาวชน พลังพลเมือง: การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง</i> . กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ตำรา
Manganelli, S., Lucidi, F., & Alivernini, F. (2015). Italian adolescents' civic engagement and open classroom climate: The mediating role of self-efficacy. <i>Journal of Applied Developmental Psychology</i> , 41, 8-18	บทความวิจัย
Parker, W. C. (1995). <i>Trends: social studies / assessing civic discourse</i> . Retrieved from http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/may95/vol52/num08/-Assessing-Civic-Discourse.aspx	บทความวิชาการ
Pickel, S., Breustedt, W., & Smolka, T. (2016). Measuring the quality of democracy: Why include the citizens' perspective? <i>International Political Science Review</i> , 37(5), 645–655. doi: 10.1177/0192512116641179	บทความวิจัย
Schuitema, J., Radstake, H., van de Pol, J., & Veugelers, W. (2018). Guiding classroom discussions for democratic citizenship education. <i>Educational Studies</i> , 44(4), 377–407. doi: 10.1080/03055698.2017.1373629	บทความวิจัย
Schuitema, J., Van Boxtel, C., Veugelers, W., & Ten Dam, G. (2011). The quality of student dialogue in citizenship education. <i>European Journal of Psychology of Education</i> , 26(1), 85–107. doi: 10.1007/s10212-010-0038-1	บทความวิจัย
Wood, B. E., Taylor, R., Atkins, R., & Johnston, M. (2018). Pedagogies for active citizenship: Learning through affective and cognitive domains for deeper democratic engagement. <i>Teaching and Teacher Education</i> , 75, 259–267. doi: 10.1016/j.tate.2018.07.007	บทความวิจัย

กรอบการอ้างอิงพฤติกรรมของครูและนักเรียนเกี่ยวกับวาทกรรมพลเมือง

ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยใช้กรอบอ้างอิงเพื่อวิเคราะห์ 1) บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง และ 2) คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่ปรากฏระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1) บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง ตามกรอบการวิเคราะห์ของ Habermas (Frakas, 2010; Frakas, 2013; Habermas, 1989; Michaels, O'Connor & Resnick; 2008) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1.1) เข้าถึง (accessible) หมายถึง การส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันของนักเรียนเพื่อเข้ามาพูดคุยอภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับประเด็นของส่วนรวม

1.2) เท่าเทียม (equal) หมายถึง การส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในชั้นเรียนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

1.3) มีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ (rational and critical) หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีกระบวนการสื่อสารแบบอภิปรายโต้แย้งกันด้วยเหตุผลและอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เพียงพอ

1.4) ร่วมสร้างข้อสรุป (consensus-building) หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถหาคำตอบที่เหมาะสมที่สุดในประเด็นที่ถกอภิปรายร่วมกัน และเชื่อมโยงข้อสรุปไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง

2) คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่ปรากฏระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน
ใช้กรอบคุณลักษณะที่ผู้วิจัยสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัย ประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้

2.1) การเปิดใจรับฟัง (open-mindedness) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเปิดใจและยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย

2.2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง (accessibility to facts and truth) หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงและรับฟังข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้าน

2.3) การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ (rational and critical thinking) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นขั้นตอนและมีเหตุผลกำกับ

2.4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม (participation in decision-making process) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการให้ความสนใจในเรื่องราวของสังคมและมีบทบาทในการเสนอความคิดเห็นหรือลงมือปฏิบัติเพื่อสังคม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยสังเคราะห์หลักการในการจัดอภิปรายในชั้นเรียนที่ได้จากเอกสารและงานวิจัยทั้ง 8 รายการข้างต้น เพื่อให้เครื่องมือนี้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นต่อการวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนและพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียน ได้แก่ 1) องค์ประกอบทางกายภาพของห้องเรียน 2) บทบาทของครูผู้สอน 3) ลักษณะของประเด็นที่ใช้ในการอภิปราย และ 4) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนา

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่พัฒนาขึ้น

ผู้วิจัยนำเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนเพื่อใช้วิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน และพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียนไปตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการสอนสังคมศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยหรือปฏิบัติการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมากกว่า 5 ปี จำนวน 3 ท่าน พร้อมปรับปรุงแก้ไขจนสมบูรณ์ (ดังรายชื่อในภาคผนวก ก)

1.2 การเก็บข้อมูลการอภิปรายร่วมกันของนักเรียน

เมื่อพัฒนาเครื่องมือสังเกตการอภิปรายในชั้นเรียนในการวิจัยในชั้น 1.1 แล้ว ผู้วิจัยนำไปให้ครูสังคมศึกษาเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการอภิปรายในชั้นเรียนของตนเองตามประสบการณ์และความสนใจของครู เนื่องจากครูสังคมศึกษาเป็นครูที่จัดการเรียนการสอนแบบอภิปรายอยู่บ่อยครั้งและคุ้นชินกับการตั้งประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับเรื่องราวของสังคม การวิจัยในครั้งนี้จึงให้ครูสังคมศึกษาเป็นผู้นำการอภิปรายหน้าชั้นเรียน ส่วนผู้วิจัยนั่งอยู่ด้านหลังห้องเป็นผู้บันทึกเสียงและบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นลงในเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนที่พัฒนาขึ้น โดยรายละเอียดของตัวอย่างวิจัยและเครื่องมือวิจัยเป็นดังนี้

ตัวอย่างวิจัย

ตัวอย่างวิจัย คือ ครูจำนวน 6 คน ที่ปฏิบัติการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 8 ห้องเรียน รวมจำนวนนักเรียน 232 คน

เกณฑ์การคัดเลือกตัวอย่างวิจัยและการเข้าถึงตัวอย่างวิจัย

ผู้วิจัยส่งเอกสารที่โรงเรียนเพื่อขอเข้าไปเก็บข้อมูลวิจัยในโรงเรียน โดยโรงเรียนและห้องเรียนที่ผู้วิจัยคัดเลือกมีคุณลักษณะคือ 1) เป็นโรงเรียนที่มีชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย และ 2) มีเป็นห้องเรียนที่คละเทศและความสามารถของนักเรียน จากนั้นจึงติดต่อประสานงานกับโรงเรียนเพื่อพิจารณาห้องเรียนเข้าร่วมการวิจัย โดยก่อนที่จะเริ่มกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยขอจัดปฐมนิเทศเพื่อพูดคุยและสอบถามเบื้องต้นว่านักเรียนในห้องนั้น ๆ มีความสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัยหรือไม่ อย่างไร หากนักเรียนในห้องนั้น ๆ มีความสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัย จึงติดต่อไปยังครูประจำชั้น/ครูที่ปฏิบัติการสอนห้องนั้น ๆ เพื่อเชิญครูเข้าร่วมโครงการวิจัยด้วย แล้วจึงสรุปผลห้องเรียนและครูที่เข้าร่วมโครงการวิจัยเพื่อขออนุญาตจากทางโรงเรียนในการดำเนินการวิจัย

การพิทักษ์สิทธิตัวอย่างวิจัย

เนื่องจากในการวิจัยระยะที่ 1.2 เป็นกระบวนการที่ต้องเก็บข้อมูลจากครูและนักเรียนด้วยการบันทึกเสียงและการสังเกตพฤติกรรม จึงต้องมีกระบวนการพิทักษ์สิทธิตัวอย่างวิจัยที่รัดกุม โดยมีสิ่งที่ได้ชี้แจงแก่ตัวอย่างวิจัยดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลการวิจัย วัตถุประสงค์ กระบวนการวิจัย การขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา การบันทึกพฤติกรรมในห้องเรียน รวมถึงประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับในฐานะที่เป็นตัวอย่างวิจัย คือทุนการศึกษาของห้องเรียน จำนวน 1,000 บาท

2) เมื่อเข้าสู่โครงการวิจัย ในระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียนกับครูผู้สอน หากมีนักเรียนรู้สึกอึดอัดหรือรู้สึกไม่สบายใจในช่วงใดช่วงหนึ่ง นักเรียนมีสิทธิ์ที่จะไม่ออกความคิดเห็นใด ๆ ในชั้นเรียนก็ได้ หรือแจ้งครูเพื่อหยุดการบันทึกเสียงเป็นระยะ ๆ หรือในระหว่างที่ตนกำลังแสดงความคิดเห็นก็ได้

และเมื่อผู้วิจัยถอดเสียงบันทึกการสนทนาแล้วจะแจ้งให้นักเรียนทราบ หากนักเรียนคนใดหรือครูผู้สอนมีความประสงค์ขออ่านผลการถอดเสียงบันทึกการสนทนาสามารถขอได้จากผู้วิจัยได้ทุกเมื่อ

3) หากนักเรียนมีความประสงค์ขอถอนตัวออกจากการสนทนาในชั้นเรียน นักเรียนสามารถแจ้งผู้วิจัยได้ทุกเมื่อโดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า โดยผู้วิจัยจะจัดที่นั่งไว้ให้นักเรียนที่บริเวณด้านหลัง และการไม่เข้าร่วมวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อนักเรียนไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ที่ได้รับ ด้านผลการเรียนของนักเรียน หรือด้านอื่น ๆ แต่อย่างใด

4) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียงสนทนาและสังเกตชั้นเรียน ไฟล์เสียงและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยจะถูกจัดเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ส่วนตัวและไม่นำขึ้นสู่ระบบออนไลน์เพื่อป้องกันการรั่วไหลของข้อมูล และไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล แต่จะรายงานผลการวิจัยเป็นภาพรวมเท่านั้น ผู้ที่มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลจะมีเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้และคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเท่านั้น และผู้วิจัยจะทำลายข้อมูลดังกล่าวและข้อมูลอื่น ๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนภายหลังเสร็จสิ้นการวิจัยเป็นเวลา 1 ปี

การเก็บข้อมูลวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือสังเกตชั้นเรียนที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยชั้น 1.1 ควบคู่ไปกับการบันทึกเสียงการสนทนา

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการอภิปรายในชั้นเรียนด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตชั้นเรียนร่วมกับข้อมูลเสียงบันทึกการอภิปรายเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน โดยวิเคราะห์ 2 ด้าน คือ

1) บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง ตามกรอบการวิเคราะห์ลักษณะการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนของครู ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) การเข้าถึง (accessible) 2) ความเท่าเทียม (equal) 3) การมีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ (rational and critical) และ 4) การร่วมสร้างข้อสรุป (consensus-building) ดังอธิบายในขั้นการวิจัย 1.1

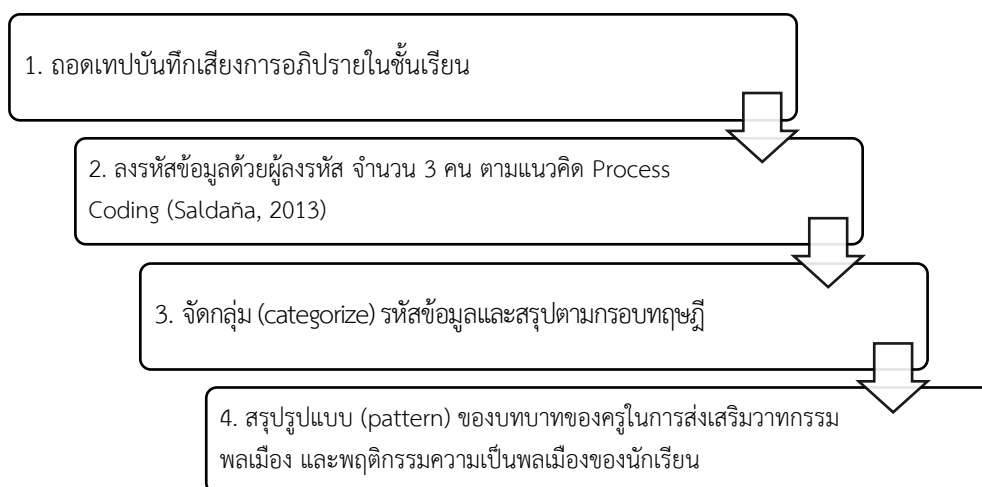
2) คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่ปรากฏระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน ใช้กรอบคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองของนักเรียน ประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ 1) การเปิดใจรับฟัง (open-mindedness) 2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง (accessibility to facts and truth) 3) การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ (rational and critical thinking) และ 4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม (participation in decision-making process) ดังอธิบายในขั้นการวิจัย 1.1

การวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน	
<p>บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง</p> <p>บทสนทนาและพฤติกรรมของครูที่เกิดขึ้นในระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียนควรมีลักษณะประการ ดังนี้ 4 สำคัญ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การเข้าถึง (accessible หมายถึง (การส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันของนักเรียนเพื่อเข้ามาพูดคุยอภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับประเด็นของส่วนรวม 2) ความเท่าเทียม (equal หมายถึง การ (ส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในชั้นเรียนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน 3) การมีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ (rational and critical หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนมี (กระบวนการสื่อสารแบบอภิปรายโต้แย้งกันด้วยเหตุผลและอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เพียงพอ 4) การร่วมสร้างข้อสรุป (consensus-building หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียน (สามารถหาคำตอบที่เหมาะสมที่สุดในประเด็นที่ถกอภิปรายร่วมกัน และเชื่อมโยงข้อสรุปไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง 	<p>คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่ปรากฏระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน</p> <p>พฤติกรรมของนักเรียนแสดงออกในระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียนที่แสดงออกถึงความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย ด้าน ดังนี้ 4</p> <ol style="list-style-type: none"> () การเปิดใจรับฟัง (1open-mindedness (หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเปิดใจและยอมรับฟัง ความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (2ารที่ถูกต้อง)accessibility to facts and truth หมายถึง (ความสามารถในการเข้าถึงและรับฟังข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้าน การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ (3)rational and critical thinking หมายถึง (พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นขั้นตอนและมีเหตุผลกำกับ การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม (4)participation in decision-making process (หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการให้ความสนใจในเรื่องราวของสังคมและมีบทบาทในการเสนอความคิดเห็นหรือลงมือปฏิบัติเพื่อสังคม

ภาพ 3.1 สรุปกรอบการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้กรอบการวิเคราะห์ในภาพ 3.1 ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและบันทึกเสียงการสนทนา โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 3.2 สรุปขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลการสังเกตชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกเก็บบันทึกเสียง เพื่อให้ได้ข้อมูลการอภิปรายในห้องเรียนร่วมกับข้อมูลจากการสังเกตชั้นเรียน จำนวน 18 บทสนทนา (ดังในภาคผนวก ค)

ขั้นตอนที่ 2 การลงรหัสข้อมูล ด้วยผู้ลงรหัสข้อมูลจำนวน 3 คน เพื่อเป็นการยืนยันผลความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) ผู้ลงรหัสคนที่ 1 คือผู้วิจัย
 2) ผู้ลงรหัสคนที่ 2 เป็นครูสังคมศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีประสบการณ์การสอนมาแล้ว 4 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการสอนสังคมศึกษา และระดับปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา มีความเชี่ยวชาญในองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนเพื่อสร้างพลเมือง

3) ผู้ลงรหัสคนที่ 3 เป็นครูสังคมศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีประสบการณ์การสอนมาแล้ว 5 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการสอนสังคมศึกษา

ผู้วิจัยทำความเข้าใจเบื้องต้นกับผู้ลงรหัส โดยร่วมกันพิจารณาเสียงบันทึกการสนทนาและแบ่งกันลงรหัสข้อมูลส่วนของตนเอง ใช้วิธีการลงรหัสข้อมูลด้วยแนวคิดการลงรหัสแบบขั้นตอน (process coding) ของ Saldaña (2013) ซึ่งเป็นวิธีการลงรหัสข้อมูลที่แสดงถึงพฤติกรรมหรือการกระทำที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ๆ เพื่อศึกษารูปแบบการกระทำ ปฏิกริยา อารมณ์ที่มีต่อสถานการณ์หรือปัญหาหนึ่ง ๆ และนำมาสรุปเป็นแผนภาพเพื่อให้เห็นขั้นตอนที่เกิดขึ้น

ในการลงรหัสข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้ ใช้รหัส 2 ชุด คือ รหัสสำหรับบทบาทของครู รหัสสำหรับพฤติกรรมของนักเรียน โดยมีตัวอย่างการลงรหัส 2 ตัวอย่าง ดังในตาราง 3.2 และ 3.3 พร้อมคำอธิบายดังนี้

ตาราง 3.2 ตัวอย่างที่ 1 ของการลงรหัสข้อมูลเพื่อวิเคราะห์บทบาทของครูและพฤติกรรมของนักเรียน

ผู้พูด	คำพูด	รหัสข้อมูล
ครู	เรื่องที่เรากำลังจะคุยกันวันนี้ ทุกคนน่าจะพอเดาออกนะ <u>วันนี้เราจะมา</u> คุยด้วยกันเรื่องการทำกรณียฆาต หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Euthanasia หรือ Mercy Killing นั่นเอง ¹ ทุกคนเคยดูข่าวการทำบ้างไหม ²	¹ ตั้งเข้าสู่การสนทนา ² สอบถามนักเรียน
นักเรียน A	เคยค่ะ	
นักเรียน B	<u>ข่าวนี้นู๋หามาพอดีค่ะ</u> มีคนไทยไปทำที่สวิตเซอร์แลนด์ เค้าน่วยเป็นโรคเนื้องอกค่ะ ³	³ อธิบายข้อมูลที่ตนเองมี
ครู	อ่า แล้วทำไมเค้าถึงไม่ทำที่เมืองไทยกันล่ะ ⁴ ทุกคน ⁵	⁴ ถามเหตุผลกับนักเรียน ⁵ กระตุ้นให้นักเรียนตอบ
นักเรียน B	กฎหมายของเมืองไทยไม่ให้ทำ	
ครู	ใช่ครับ ประเทศไทยเนี่ยยังไม่มีกรการทำกรณียฆาตที่ถูกต้องตามกฎหมาย ⁶ จริง ๆ ก็เคยมีประเด็นเรื่องนี้ถกเถียงกันในสังคมเหมือนกัน แต่สุดท้ายก็ตกไป	⁶ อธิบายข้อเท็จจริง
นักเรียน C	<u>เห็นเค้าบอกว่า</u> ⁷ มันมีค่าใช้จ่ายสูงมากแล้วมันก็ยุ่งยาก	⁷ ยกตัวอย่างประสบการณ์ของตนเอง
ครู	นั่นก็เป็นส่วนหนึ่งนะ ที่นี้ ประเด็นสำคัญของเราก็คือว่า พวกเราคิดว่า ผลลัพธ์ที่มันจะตามมาจากการทำกรณียฆาตเนี่ยคืออะไร ⁸ ถ้าเราจะต้องรวบรวมข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ⁹ ให้คิดทั้งข้อดีและข้อเสีย ด้วยจับเวลาซัก 3 นาที	⁸ ตั้งคำถามสำคัญของการสนทนา ⁹ นำเข้าสู่การสนทนา

คำอธิบายการลงรหัสข้อมูลตัวอย่างที่ 1 เนื่องจากเป็นวิเคราะห์จากการสนทนาระหว่างบุคคล การลงรหัสข้อมูลจึงต้องพิจารณาการสนทนาที่ใกล้เคียงและบริบทของการสนทนาด้วย ดังนี้

ครูเปิดการสนทนาด้วยประโยค “วันนี้เราจะมาพูดคุยกันเรื่องการทำกรณียฆาต หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Euthanasia หรือ Mercy Killing นั่นเอง ทุกคนเคยดูข่าวการทำบ้างไหม” จะเห็นได้ว่า ครูใช้วิธีการตั้งเข้าสู่บทสนทนาโดยการอธิบายและสอบถามข้อมูล ยังไม่ตั้งประเด็นคำถามโดยตรง จากนั้น มีนักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า “ข่าวนี้นู๋หามาพอดีค่ะ มีคนไทยไปทำที่สวิตเซอร์แลนด์ เค้าน่วยเป็นโรคเนื้องอกค่ะ” แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องนี้ เพราะนักเรียนทราบรายละเอียดที่เกิดขึ้น จากนั้น ครูถามว่า “ทำไมเค้าถึงไม่ทำที่เมืองไทยกันล่ะทุกคน” ประโยคข้างต้น ครูกำลังสอบถามให้นักเรียนแสดงเหตุผลหรือข้อมูลที่ตนมีว่า โดยขึ้นต้นคำถามว่า “ทำไม” และเปิดการสนทนาให้ใครก็ได้มาตอบคำถามนี้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นนักเรียนคนเดิมเป็นผู้ตอบ เพราะใช้คำว่า “ทุกคน” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูกำลังพยายามถามทั้งห้องในภาพรวม ประโยคข้างจึงลงรหัส 2 รหัส คือ “ถามเหตุผลกับนักเรียน” และ “กระตุ้นให้นักเรียนตอบ” เมื่อนักเรียนแสดงความคิดเห็นกลับมา ครูใช้วิธีการอธิบายข้อเท็จจริงให้นักเรียนทราบว่า “ประเทศไทยเนี่ยยังไม่มีกรการทำกรณียฆาตที่ถูกต้องตามกฎหมาย” เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจตรงกัน

จากนั้น นักเรียน C แสดงความคิดเห็นว่า “เห็นเค้าบอกว่ามันมีค่าใช้จ่ายสูงมากแล้วมันก็ยุ่งยาก” ประโยคข้างต้นเกิดหลังจากที่ครูอธิบายข้อมูลให้นักเรียนฟัง คำว่า “เค้า” ในที่นี้จึงแสดงให้เห็นว่านักเรียนกำลังจะเล่าเรื่องที่ตนเคยได้ยินมาหรือกำลังอธิบายจากประสบการณ์เดิมที่ตนมีอยู่ เมื่อนักเรียนบอกกลับข้างต้น ครูจึงตั้งคำถามสำคัญของการอภิปรายในครั้งนี้ว่า “พวกเราคิดว่าผลลัพธ์ที่มันจะตามมาจากการทำการอนุมานเนี่ยคืออะไร” และสร้างบรรยากาศการนำเข้าสู่การสนทนาในประโยคว่า “ถ้าเราจะต้องรวบรวมข้อมูลประกอบการตัดสินใจ” เพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

ตาราง 3.3 ตัวอย่างที่ 2 ของการลงรหัสข้อมูลเพื่อวิเคราะห์บทบาทของครูและพฤติกรรมของนักเรียน

ผู้พูด	คำพูด	รหัสข้อมูล
ครู	รัฐควรมีแนวทางป้องกันหรือจัดการการแพร่กระจายของโคโรนาไวรัสอย่างไร ^{1 2}	¹ ตั้งคำถามสำคัญ ² นำเข้าสู่การสนทนา
นักเรียน A	เพิ่มการตรวจคนเข้าประเทศคะ ³	³ เสนอทางออก
ครู	เค้าก็มีการตรวจนะ รู้มั้ยว่าเค้าตรวจกันยังไง ⁴	⁴ ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล
นักเรียน A	หนูจำได้ว่ามีวัดอุณภูมิร่างกาย ที่เดินผ่านเครื่องตรวจคะ ⁵	⁵ ยกตัวอย่างประสบการณ์ของตนเอง
ครู	อืม พวกเรา คิดว่าพอมั้ย ⁷	⁶ เปลี่ยนการสนทนา ⁷ ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล

คำอธิบายการลงรหัสข้อมูลตัวอย่างที่ 2 ครูเริ่มการอภิปรายในชั้นเรียนการตั้งคำถามขึ้น โดยไม่ได้มีการปูพื้นฐานใด ๆ มาก่อน ข้อความข้างต้น จึงลงรหัส “นำเข้าสู่การสนทนา” และข้อความนี้ยังเป็นคำถามสำคัญของการอภิปรายในคาบนี้ด้วย จึงลงรหัส “ตั้งคำถามสำคัญ” เมื่อนักเรียนตอบว่า “เพิ่มการตรวจคนเข้าประเทศคะ” คำตอบข้างต้นจึงลงรหัสเป็น “เสนอทางออก” เพราะเป็นการตอบคำถามสำคัญของครู ซึ่งเป็นคำถามที่ให้นักเรียนเสนอแนวทางการป้องกันไวรัสโคโรนา

หลังจากนั้น ครูใช้คำถาม ถามกลับไปที่ “เค้าก็มีการตรวจนะ รู้มั้ยว่าเค้าตรวจกันยังไง” ส่วนที่ขีดเส้นใต้ลงรหัสเป็น “ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล” เนื่องจากครูต้องการให้นักเรียนยกตัวอย่างหรืออธิบายเพิ่มเติมจากคำตอบที่ตอบมา และนักเรียนตอบกลับครูมาว่า “หนูจำได้ว่ามีวัดอุณภูมิร่างกายที่เดินผ่านเครื่องตรวจคะ” ซึ่งเป็นการยกตัวอย่างที่อิงจากประสบการณ์เดิมของนักเรียน ผู้ลงรหัสจึงลงรหัสว่า “ยกตัวอย่างประสบการณ์ของตนเอง”

ประโยคต่อมาที่ครูใช้ คือ “อืม พวกเรา คิดว่าพอมั้ย” สามารถตีความได้ 2 ประเด็น คือ ครูกำลังเปลี่ยนการสนทนาให้นักเรียนคนอื่น ๆ ร่วมแสดงความคิดเห็นโดยการใช้สรรพนาม “พวกเรา” แทนนักเรียนให้ห้อง และใช้คำถามว่า “คิดว่าพอมั้ย” เพื่อกระตุ้นเหตุผลนักเรียน ประโยคนี้จึงลงรหัสเป็น “เปลี่ยนการสนทนา” และ “ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล”

เมื่อผู้ลงรหัสทั้ง 3 คนลงรหัสเบื้องต้นแล้วจึงนำมาเปรียบเทียบกันและตกลงแนวทางการลงรหัสข้อมูลร่วมกัน จากนั้นจึงลงรหัสข้อมูลการสนทนาทั้งสิ้น 18 การสนทนา โดยมีรายละเอียดของรหัสข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ดังสรุปในตาราง 3.4

ตาราง 3 4 รหัสข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองของครู

รหัสข้อมูล	คำอธิบาย	ตัวอย่างการลงรหัสข้อมูล
ตั้งคำถามสำคัญ	ครูกล่าวถึงประเด็นคือหัวข้อที่กำลังจะสนทนา	ครู: “จำเป็นไหมว่าคนดังเหล่านี้ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ให้กับเยาวชนที่ติดตามดูทางทีวี”
นำเข้าสู่การสนทนา	พูด เล่าเรื่อง หรือใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อเข้าสู่การอภิปราย	ครู: “ถ้ามีคนบอกว่า สิ่งมีชีวิตพวกนั้นมันเกิดใหม่ และสูญพันธุ์อยู่แล้วเป็นเรื่องปกติเป็นวัฏจักรของชีวิต พวกเราจะ.....”
กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	ใช้วิธีการต่าง ๆ ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น	ครู: “ใครจะตอบก่อนดีคะ”
ชื่นชมคำตอบนักเรียน	ชมเชยนักเรียนที่ตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็น	ครู: “ดีมาก ๆ น่าสนใจมาก” ครู: “เก่งมากค่ะ”
เกลี้ยการสนทนา	ดึงนักเรียนคนอื่น ๆ ให้เข้ามาร่วมในบทสนทนา	ครู: “คนอื่นว่ายังไงบ้าง”
เปลี่ยนการสนทนา	ย้ายการสนทนาจากนักเรียนอีกคนไปยังอีกคน	ครู: “อะ คุณคิดว่ายังไง (ชี้มือไปทางนักเรียนอีกคน)”
จัดบทการสนทนา	ทำให้การสนทนากับนักเรียนคนนั้น ๆ จบลง	ครู: “โอเคค่ะ”
อธิบายเหตุผล	อธิบายสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นของประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสนทนา	เนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริง ข้อมูลที่เกิดขึ้นในสังคม
ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	ถามกลับจากคำตอบของนักเรียน เพื่อให้อธิบายเพิ่มเติม	ครู: “ทำไมถึงคิดอย่างนั้นล่ะ” ครู: “แล้วทำไมถึงไม่ควรทำละคะ”
ใช้วิธีอื่นกระตุ้นเหตุผล	ใช้วิธีการอื่น ๆ นอกจากการใช้คำถาม	ครูพยักหน้าและสบตากับนักเรียนขณะกำลังตอบ
กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล	ใช้คำพูด คำถาม หรือวิธีการอื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนหาข้อมูล	ครู: “อ้าว ไม่ได้ดูข่าวนี้เหรอ ดังมากเลยนะ” ครู: “มีใครหาข้อมูลมาไหมคะ”
บอกให้นักเรียนสืบค้นข้อมูล	บอกหรือสั่งนักเรียนให้ค้นหาข้อมูลร่วมกัน	ครู: “เรามาหาข้อมูลกันก่อนไหมคะ”
บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน	ระบุหรือแสดงข้อเท็จจริงหรือข้อมูลเชิงวิชาการในชั้นเรียน	ครู: “เรามาดูภาพนี้กัน (แสดงข้อมูลสถิติบนจอภาพ)”
โต้กลับนักเรียน	พูดตอบโต้กับนักเรียนด้วยมุมมองที่แตกต่างออกไป	นักเรียน B: “ฉันเราตีวิชาพละออกไปเลย” ครู: “ไม่ได้ค่ะ เราต้องเรียนตามหลักสูตร”
ประนีประนอม	คลายความตึงเครียดของการสนทนา และช่วยเหลือนักเรียนที่ไม่สามารถโต้กลับเพื่อนได้	ครูช่วยนักเรียนที่ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้ กลับเพื่อนได้
ปรับปรุงคำตอบนักเรียน	ปรับเปลี่ยนเนื้อหาหรือระบุประโยคของคำตอบของนักเรียนให้ดีขึ้น	นักเรียน: “แต่ถ้าบางที่รัฐบาลทำไม่ดี ประชาชนก็ต้องมีสิทธิ์ตำได้” ครู: “หมายถึง วิชาทวิการณการทำงานของรัฐได้เนอะ”
สรุปประเด็น	สรุปหรือกระตุ้นให้เกิดการสรุปการอภิปรายในชั้นเรียน	ครู: “ถ้าฉันพวกเราควรทำยังไงกันดี” ครู: “สรุปก็คือว่า พวกเราคิดว่า”

รหัสข้อมูล	คำอธิบาย	ตัวอย่างการลงรหัสข้อมูล
เชื่อมโยงการอภิปรายสู่นักเรียน	อธิบายความสำคัญและเชื่อมโยงเข้าสู่การสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียน	ครู: “มันก็มีหลายด้านที่เราสามารถเลือกมาปรับใช้กับชีวิตของเราได้ ...” ครู: “สุดท้ายเราก็ต้องมีการปรับตัวนะ ทั้งรัฐบาลและประชาชน”

ในส่วนของพฤติกรรมของนักเรียนที่พบในชั้นเรียน ผู้ลงรหัสได้ลงรหัสข้อมูลโดยมีรายละเอียดของรหัสดังในตาราง 3.5

ตาราง 3.5 รหัสข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมที่บ่งชี้ความเป็นพลเมืองของนักเรียน

รหัสข้อมูล	คำอธิบาย	ตัวอย่างการลงรหัสข้อมูล
กระตือรือร้นจะแสดงความคิดเห็น	แสดงความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน	- ยกมือ - พูดแทรกขึ้นสั้น ๆ ในช่วงรอยต่อการสนทนา
สนับสนุนเพื่อนคนก่อนหน้า	พูดหรือแสดงลักษณะที่เห็นด้วยหรือสนับสนุนเพื่อนคนก่อนหน้าตน	พูดยอมรับ สนับสนุน ยกตัวอย่างประกอบเพิ่มเติมจากเพื่อนคนก่อนหน้า
แสดงความคิดเห็นของตนเอง	บอกความคิดของตนแบบสั้น ๆ ไม่มีเหตุผลประกอบ	นักเรียน: “ใช่ครับ”
แสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมา	ระบุว่าเห็นด้วย/ไม่เห็นด้วย ชอบ/ไม่ชอบในเรื่องนั้น ๆ	นักเรียน: “ไม่เห็นด้วยค่ะ” นักเรียน: “เค้าเห็นแก่ตัว”
แสดงความคิดเห็นด้วยอารมณ์	วิพากษ์วิจารณ์ กล่าวถึง หรือเสียดสีประเด็นนั้น ๆ ด้วยความเห็นส่วนตัวและอารมณ์	นักเรียน: “น่าเกลียดมาก” นักเรียน: “อยากตายมากก็ตายไปเลย”
แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล	เรียบเรียงประเด็นและสื่อสารได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล	นักเรียน: “ไม่ควรยกเลิกค่ะ เพราะว่ามันเป็นหน้าที่ของรัฐบาลในการดูแลประชาชนในด้านสาธารณสุข”
ยกตัวอย่างประกอบ	ยกตัวอย่างประกอบการอธิบายเพื่อความชัดเจนและน่าเชื่อถือ	นักเรียน: “ถ้าเราปิด (ประเทศ) แล้วไม่มีคนมาเที่ยว บ้านเราก็จะเจ็บบ้าง ไม่มีคนมาซื้อของ”
ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์ในสังคม	แสดงความคิดเห็นโดยพูดถึงข่าวสาร หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงประกอบ	นักเรียน: “หน้ากากอนามัยยังไม่ค่อยมีเลย ร้านขายยากี่ไม่มีขาย”
มีข้อเท็จจริงประกอบ	แสดงความคิดเห็นโดยมีข้อเท็จจริงประกอบ	นักเรียน: “แต่จากการค้นข้อมูลพบว่าในแต่ละปีมีอัตราการสูญพันธุ์ 0.1 ถึง 0.01 เปอร์เซ็นต์ซึ่งก็ถือว่าเยอะพอสมควรค่ะ”
สนทนาเพื่อหาข้อเท็จจริง	สนทนากับเพื่อนเพื่อสอบถามหาข้อเท็จจริง	นักเรียน 1: “มีบัตรเกิน (ในการเลือกตั้ง)” นักเรียน 2: “บัตรเกินคืออะไรละ”
สอบถามครู	ถามครูเกี่ยวกับข้อมูลหรือให้ครูยืนยันถูกต้องของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง	นักเรียน: “อาจารย์ครับ ถ้าฉันเค้าก็ต้องยอมรับความเสี่ยงที่จะโดนมองในแง่ไม่ดีใช่ไหมครับ”
โต้แย้งกับเพื่อน	สนทนาแบบโต้แย้งกับเพื่อนในห้องเรียนในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง	นักเรียน 1: “(ประโยชน์ของเกม) การแบ่งเวลา” นักเรียน 2: “มึง ไม่จริง ยิ่งเล่นยิ่งเปลืองเวลา”
โน้มน้าวเพื่อนและครู	ใช้คำพูดในการโน้มน้าวเพื่อนหรือครูให้เชื่อหรือคล้อยตามตนเอง	นักเรียน: “ยิ่งเล่นก็ได้ฝึกเยาะนะ ผมก็ได้เรียนคำศัพท์จากเกมเยาะ”

รหัสข้อมูล	คำอธิบาย	ตัวอย่างการลงรหัสข้อมูล
เสนอทางออก	เสนอความคิดเห็นที่เป็นทางออก ทางแก้ไข แนวทางการปฏิบัติ ในเรื่องที่กำลังสนทนา อยู่	นักเรียน: “หนูคิดว่าเราก็ต้องเป็นคนเริ่ม แก้ปัญหากันก่อนว่าจะเปลี่ยนวิถีชีวิตตัวเอง ยังไง”
เปลี่ยนความคิดเห็นของตัวเอง	เปลี่ยนคำพูด ลดระดับความเข้มของแสดง ความคิดเห็น หรือแสดงออกถึงการเปลี่ยน การตัดสินใจ	นักเรียน: “ตอนนี้หนูเริ่มเครียดตามแล้ว”
รับฟังความเห็นเพื่อน	แสดงอาการรับฟังเพื่อนที่กำลังแสดงความคิดเห็นอยู่	สบตา หันหน้าไปทางเพื่อน
เชื่อมโยงกับบริบทรอบข้าง	พูดถึงหรือคำนึงถึงบริบทและ สภาพแวดล้อมในการแสดงความคิดเห็น ของตน	นักเรียน: “ผมคิดว่า บางทีเราก็ต้องมองใน มุมมองของประเทศบ้าง บางทีถ้าเราปิดประเทศ มันก็มีผลเสียตามมา”

ขั้นตอนที่ 3 การจัดกลุ่มรหัสข้อมูล ผู้วิจัยจัดกลุ่มรหัสข้อมูลบทบาทของครูในการส่งเสริม วาทกรรมพลเมือง ตามกรอบการวิเคราะห์ของ Habermas (Frakas, 2010; Frakas, 2013; Habermas, 1989; Michaels, O'Connor & Resnick, 2008) ได้แก่ การเข้าถึง การสร้างความเท่า เทียม การสร้างวาทกรรมที่มีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ และการร่วมสร้างข้อสรุปในชั้นเรียน ลงใน ตาราง 3.6 ดังนี้

ตาราง 3.6 การจัดกลุ่มรหัสข้อมูลตามกรอบวาทกรรมพลเมืองของ Habermas

กรอบวาทกรรมพลเมือง	กลุ่มของรหัสข้อมูล	รหัสข้อมูล
1. การเข้าถึง	ลักษณะของการนำเข้าสู่การสนทนา	ตั้งคำถามสำคัญ
		นำเข้าสู่การสนทนา
2. การสร้างความเท่าเทียม	วิธีการเชิงบวก	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ
		ชื่นชมคำตอบนักเรียน
		เกลี้ยการสนทนา
	วิธีการเชิงลบ	เปลี่ยนการสนทนา
		ตัดบทการสนทนา
3. การสร้างวาทกรรมที่มี เหตุผลและวิจารณ์ญาณ	การกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	อธิบายเหตุผล
		ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล
		ใช้วิธีอื่นกระตุ้นเหตุผล
	การกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายโดยมี ข้อมูลประกอบ	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล
		บอกให้นักเรียนสืบค้นข้อมูล
		บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน

กรอบวาทกรรมพลเมือง	กลุ่มของรหัสข้อมูล	รหัสข้อมูล
	การพัฒนาทักษะในการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน	โต้กลับนักเรียน
		ปรับปรุงคำตอบนักเรียน
		พัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็น
4. การร่วมสร้างข้อสรุป ในชั้นเรียน	วิธีการสร้างข้อสรุปในชั้นเรียน	สรุปประเด็น
		เชื่อมโยงการอภิปรายสู่นักเรียน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มและสรุปรหัสข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนตามกรอบคุณลักษณะ
ความเป็นพลเมืองที่สังเคราะห์โดยผู้วิจัย ได้แก่ ด้านเปิดใจรับฟัง ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ด้าน
การมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ และด้านการร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม ดังแสดงในตาราง 3.7

ตาราง 3.7 การจัดกลุ่มรหัสข้อมูลตามกรอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

คุณลักษณะความเป็น พลเมืองของนักเรียน	กลุ่มของรหัสข้อมูล	รหัสข้อมูล
1. เปิดใจรับฟัง	ลักษณะของการเปิดใจรับฟังผู้อื่น	กระตือรือร้นจะแสดงความคิดเห็น
		รับฟังความเห็นเพื่อน
		สนับสนุนเพื่อนคนก่อนหน้า
		โน้มน้าวเพื่อนและครู
		เปลี่ยนความคิดของตัวเอง
2. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร	วิธีการที่ได้มาซึ่งข้อมูล	สนทนากับเพื่อนเพื่อหาข้อเท็จจริง
		สอบถามกับครู
		สืบค้นข้อมูล
3. การมีเหตุผลและมี วิจารณ์ญาณ	การใช้ข้อมูลข่าวสารประกอบการ สนทนา	มีข้อเท็จจริงประกอบ
		ยกตัวอย่างที่เป็นข่าว/เหตุการณ์จริง
	การแสดงความมีเหตุผล	แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุและผล
		ยกตัวอย่างประกอบ
		โต้ตอบกับเพื่อนอย่างเหมาะสม
	ลักษณะที่ต้องครูควรกระตุ้น เพิ่มเติม	วิพากษ์วิจารณ์ด้วยอารมณ์
		แสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมา
4. การร่วมตัดสินใจเพื่อ ส่วนรวม	ลักษณะของการร่วมตัดสินใจ	เสนอทางออก
		เชื่อมโยงบริบทรอบข้าง

การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของการลงรหัสในการวิเคราะห์พฤติกรรม

ผู้วิจัยตรวจสอบความสอดคล้องกันของการลงรหัสข้อมูลระหว่างผู้ลงรหัส (coders) ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสทั้ง 3 คน ดังปรากฏในตาราง 3.8 พบว่ามีความสอดคล้องกันร้อยละ 83.57 และผลความสอดคล้องของการลงรหัสข้อมูลด้วยค่าดัชนี Cohen's Kappa เท่ากับ 0.82 ซึ่งอยู่ในระดับที่มีความสอดคล้องมาก (McHugh, 2012)

ตาราง 3.8 แสดงความสอดคล้องในการลงรหัสข้อมูลจากผู้ลงรหัสทั้ง 3 คน

กลุ่มรหัส	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	รวม	ร้อยละความสอดคล้อง
บทบาทของครู				
1. การเข้าถึง	112	8	120	93.33
2. ความเท่าเทียม	116	12	128	90.63
3. การมีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ	160	11	171	93.57
4. การร่วมสร้างข้อสรุป	26	15	41	63.41
พฤติกรรมของนักเรียน				
1. เปิดใจรับฟัง	46	10	56	82.14
2. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร	72	20	92	78.26
3. การมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ	116	12	164	70.73
4. การร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม	44	12	56	78.57
รวม	692	136	828	83.57

ขั้นตอนที่ 4 การสรุปรูปแบบของข้อมูล ขั้นตอนนี้เป็นการสรุปเพื่อให้ได้รูปแบบบทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองและรูปแบบของพฤติกรรมบ่งชี้ถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียนพบในระหว่างการอภิปราย และสร้างแผนผังสรุปกระบวนการที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนดังนี้

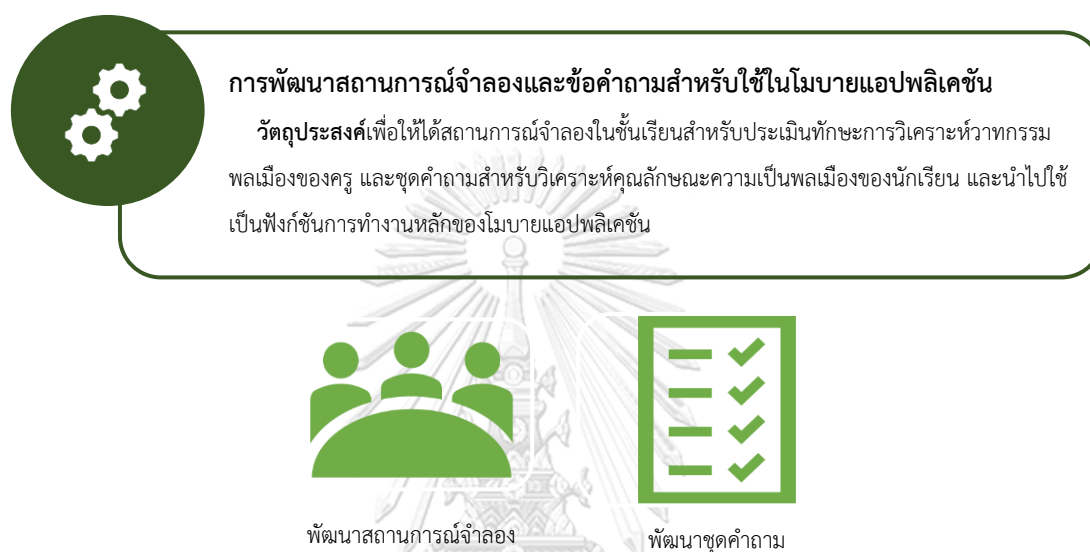
1) บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง ผู้วิจัยสรุปรูปแบบที่พบตามกรอบการวิเคราะห์ ได้แก่ บทบาทของครูในการส่งเสริมเข้าถึงการอภิปรายในชั้นเรียน วิธีการสร้างความเท่าเทียมในชั้นเรียน รูปแบบที่ครูใช้ส่งเสริมให้เกิดการสร้างวาทกรรมที่มีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ และวิธีการที่พบในการสร้างข้อสรุปในชั้นเรียน ดังนำเสนอในบทที่ 4

2) พฤติกรรมบ่งชี้ถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียนพบในระหว่างการอภิปราย ผู้วิจัยสรุปเป็นระดับพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียน 4 ด้าน ได้แก่ การเปิดใจรับฟัง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ และการร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม จำแนกเป็นระดับมาก ปานกลาง และน้อย ดังนำเสนอในบทที่ 4

3) แผนภาพที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการใช้วาทกรรมพลเมืองในการส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่เกิดขึ้นในห้องเรียนใน ดังนำเสนอในบทที่ 4

ระยะที่ 2 การพัฒนาสถานการณ์จำลองและข้อคำถามสำหรับใช้ในโมบายแอปพลิเคชัน

การวิจัยระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนสำหรับประเมินทักษะการวิเคราะห์หาผลกระทบเมืองของครู และ 2) พัฒนาชุดคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยการนำผลการวิเคราะห์บทบาทที่ครูใช้ในการส่งเสริมหาผลกระทบเมือง และพฤติกรรมสะท้อนถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียนจากการวิจัยระยะที่ 1.3 มาพัฒนาต่อยอด โดยมีรายละเอียดกระบวนการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพ 3.3 ภาพรวมของการวิจัยระยะที่ 2

2.1 การพัฒนาสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนสำหรับประเมินทักษะการวิเคราะห์หาผลกระทบเมืองของครู

ผู้วิจัยใช้รูปแบบบทบาทของครูที่พบในห้องเรียนจากการวิจัยระยะ 1.3 มาเป็นตัวตั้งต้นในการพัฒนาสถานการณ์จำลองเพื่อพัฒนาทักษะของครูในการส่งเสริมหาผลกระทบเมือง จากนั้นจึงกำหนดวัตถุประสงค์ว่าจะพัฒนาครูในด้านใด และเลือกประเภทของสถานการณ์จำลองที่เหมาะสมว่าจะใช้เป็นสถานการณ์จำลองประเภทคำอธิบายหรือประเภทบทสนทนา

สถานการณ์จำลองประเภทคำอธิบาย มีลักษณะเป็นคำถามที่มาจากสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนและมีตัวเลือกตอบ 3 ตัวเลือก ผู้ใช้พิจารณาสถานการณ์และเลือกคำตอบตามความคิดของตนเอง จากนั้นระบบจะให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อให้คำแนะนำกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น ๆ และแนวทางในการปรับปรุงการสอน

สถานการณ์จำลองประเภทบทสนทนา มีลักษณะเป็นบทสนทนาโต้ตอบในชั้นเรียนระหว่างครู-นักเรียน หรือ นักเรียน-นักเรียน และมีตัวเลือกตอบ 3 ตัวเลือก โดยผู้ใช้พิจารณาบทสนทนาที่เกิดขึ้น จากนั้น เลือกคำตอบที่เป็นเหมาะสมว่า บทสนทนานั้นสื่อให้เห็นถึงอะไร หรือควรจะได้ตอบ

กับนักเรียนอย่างไร จากนั้นระบบจะให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อให้คำแนะนำกับผู้ใช้เกี่ยวกับการสนทนา นั้น ๆ เพื่อให้สามารถเข้าใจความหมายของการสนทนาหรือได้แนวทางในการโต้ตอบกับนักเรียนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตาราง 3.9 ตัวอย่างการกำหนดวัตถุประสงค์และประเภทของสถานการณ์ที่เหมาะสมจากประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนที่ 4

รูปแบบที่ได้จาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	วัตถุประสงค์ในพัฒนาทักษะครู	ประเภทของสถานการณ์ที่เหมาะสม	
		คำอธิบาย	บทสนทนา
ด้านการเข้าถึง			
การตั้งประเด็นการสนทนา	ครูสามารถตั้งประเด็นการสนทนาเพื่อกระตุ้นให้เกิดวาทกรรมพลเมือง	✓	
	ครูสามารถปรับเปลี่ยนบทสนทนาในชั้นเรียนให้เกิดการสร้างวาทกรรมพลเมือง		✓

เมื่อกำหนดลักษณะของสถานการณ์ได้ครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้ออกแบบสถานการณ์จำลองประเภทคำอธิบาย 10 สถานการณ์ และประเภทบทสนทนา 10 สถานการณ์ ดังตัวอย่างในตาราง 3.10 และตาราง 3.11

ตาราง 3.10 ตัวอย่างการสร้างสถานการณ์จำลองประเภทคำอธิบาย

ประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ใน บทที่ 4	วัตถุประสงค์ใน พัฒนาทักษะครู	สถานการณ์จำลอง	ตัวเลือกตอบ สำหรับครู	ข้อมูลป้อนกลับจากการตอบ ให้ครูได้ศึกษาเรียนรู้
การตั้งประเด็น การสนทนา	ครูสามารถตั้ง ประเด็นการ สนทนาเพื่อ กระตุ้นให้เกิด วาทกรรม พลเมือง	สถานการณ์ที่ 1 คำอธิบาย ครูเล่น Facebook แล้ว เจอข่าวที่น่าสนใจมาก คิดว่าน่าจะนำมาใช้ในการ สนทนากับนักเรียน ได้เพราะเป็นเรื่องที่ กำลังฮือดในสังคม ควร เลือกประเด็นไหนดีนะที่ จะเหมาะกับเด็กของเรา	1. ดารามีข่าวทอง ก่อนแต่ง เหมาะสม หรือไม่ 2. ภา วะ โร ค COVID-19 ที่กำลัง ระบาด 3. โทษประหาร ชีวิตยังจำเป็น หรือไม่ สำหรับ ประเทศไทย	ประเด็นที่เหมาะสมกับนักเรียนนั้น ครู เป็นผู้ตัดสินใจ แต่ควรเป็นเรื่องราวที่ นักเรียนเข้าถึงได้ ถ้าเป็นประเด็นเรื่อง ดารารออาจจะเข้าถึงได้ แต่ต้องนึกถึง นักเรียนหลายคนที่ไม่ได้ติดตามหรือไม่ สนใจข่าวดาราร และข่าวดาราก็ไม่ได้มี ผลกระทบต่อสังคมเท่าใดนัก ส่วน ประเด็นที่ 3 ก็อาจจะยากไปสำหรับ นักเรียนหากมีความรู้ไม่เพียงพอ ประเด็นที่ 2 จึงเหมาะสมที่สุด

ตาราง 3.11 ตัวอย่างการสร้างสถานการณ์จำลองประเภทบทสนทนา

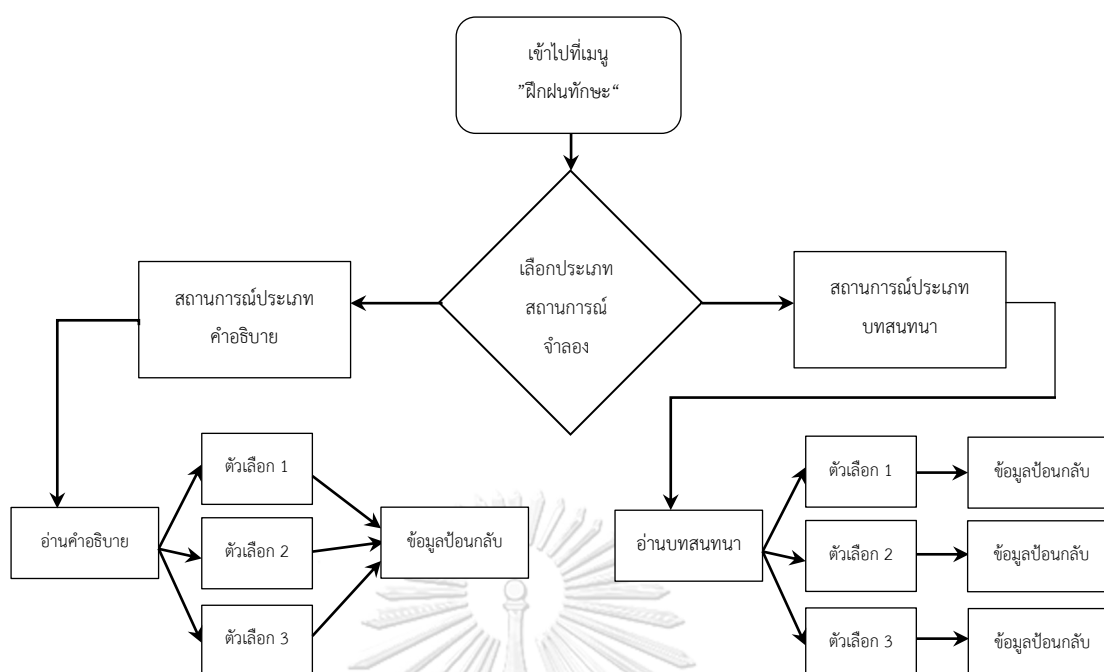
ประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ในบทที่ 4	การตั้งประเด็นการสนทนา	
วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะครู	ครูสามารถปรับเปลี่ยนบทสนทนาในชั้นเรียนให้เกิดการสร้างวาทกรรมพลเมือง	
บทสนทนาที่ 1	<p>ครู จุดประสงค์ของสื่อนั้นน่าจะมีอะไรบ้าง</p> <p>นักเรียน A ให้ข่าวสาร</p> <p>ครู ถ้าเป้าหมายคือการให้ข่าวสาร คำก็จะไปสัมภาษณ์และรายงานข้อมูลที่เกิดขึ้นนอะ แล้วลักษณะของข้อความยังงัย</p> <p>นักเรียน B ง่าย กระชับ เล่าว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง ส่งผลอย่างไร แบบนี้ค่ะ</p>	
คำถาม	ถ้าครูอยากให้การสนทนาเป็นวาทกรรมพลเมือง ควรใช้ถามอย่างไรต่อดี	
ตัวเลือกตอบและข้อมูลป้อนกลับ	“ถ้าเป็นสื่อที่ต้องการโน้มน้าวผู้ฟังละ คำมีวิธียังงัย”	คำตอบที่ได้ น่าจะมีลักษณะคล้ายที่นักเรียน B ซึ่งเป็นการตอบคำถามในเชิงข้อมูล
	“แล้วในปัจจุบัน มีสื่อไหนบ้างที่ให้ข่าวสารกับเรา”	คำตอบที่ได้ จะเป็นการยกตัวอย่างสื่อที่นักเรียนพบเห็น ซึ่งก็จะเป็นการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็แค่แค่เพียงการยกตัวอย่างเท่านั้น
	“ทำไมสื่อปัจจุบันถึงไม่ให้ข่าวสารอย่างเดียวละ”	คำถามนี้จะกระตุ้นให้นักเรียนคิดเชิงเหตุผล ในบริบทของชีวิตจริงมากขึ้น และเอื้อต่อการสนทนาเพื่อสร้างวาทกรรมพลเมือง

การตรวจสอบคุณภาพของสถานการณ์ที่พัฒนาขึ้น

เมื่อสร้างสถานการณ์จำลองครบทั้ง 2 ประเภท รวม 20 สถานการณ์ ผู้วิจัยให้ครูสังเกตศึกษาจำนวน 3 คน พิจารณาความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข

การนำสถานการณ์ที่พัฒนาขึ้นไปใส่ในโมบายแอปพลิเคชัน

ผู้วิจัยสถานการณ์จำลองทั้ง 2 ประเภท ไปสร้างในฟังก์ชันการใช้งาน “ฝึกฝนทักษะ” ของโมบายแอปพลิเคชัน โดยกำหนดให้มีลักษณะการทำงานดังนี้

ภาพ 3.4 โครงสร้างของสถานการณ์จำลองในฟังก์ชัน “ฝึกฝนทักษะ” ของโมบายแอปพลิเคชัน

2.2 การพัฒนาชุดคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ผู้วิจัยใช้รูปแบบพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียนจากการวิจัยระยะ 1.3 มาเป็นตัวตั้งต้นในการพัฒนาชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน และออกแบบคำแนะนำสำหรับครูที่แตกต่างกันในการส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนตามระดับที่เป็นอยู่ โดยมีตัวอย่างดังแสดงในตาราง 3.12 ซึ่งมาจากบางส่วนของผลการวิจัยในบทที่ 4 ตาราง 3.12 ตัวอย่างการจัดระดับพฤติกรรมที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนที่ 4 และการออกแบบคำแนะนำสำหรับครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะนั้น ๆ

ระดับ	พฤติกรรมที่บ่งชี้	คำแนะนำสำหรับครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะดังกล่าว
ด้านการเปิดใจรับฟัง		
มาก	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเอง - พุดสนับสนุนความคิดเห็นของเพื่อนเมื่อตรงกับความเห็นของตน - สอบถามเพื่อนหรือบอกให้เพื่อนเสนอมุมมองที่ต่างจากตนเพิ่มเติม 	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งประเด็นการสนทนาที่ท้าทายมากขึ้น เพื่อฝึกให้นักเรียนได้มีการปะทะกันของความคิดแบบไม่ใช้อารมณ์
ปานกลาง	<ul style="list-style-type: none"> - รับฟัง สบตา หรือพยักหน้าในขณะที่เพื่อนพูด - ไม่พูดแทรกหรือไม่ขัดในขณะที่เพื่อนกำลังพูดแม้จะรู้สึกว่ามันตรงกับความเห็นของตน 	<ul style="list-style-type: none"> - กระตุ้นให้นักเรียนแสดงออกมากขึ้น เช่น หากนักเรียนยังไม่มั่นใจว่าจะเชื่อในเรื่องนั้น ๆ ดีไหม ให้นักเรียนถามเพื่อนเพื่อให้เพื่อน

ระดับ	พฤติกรรมที่บ่งชี้	คำแนะนำสำหรับครูเพื่อส่งเสริม คุณลักษณะดังกล่าว
	- หยุตรอหากเพื่อนกำลังพูด และไม่แสดงอารมณ์ เฉยเมยเมื่อมีคนพูดแทรก	แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อประกอบการ ตัดสินใจของตน หรือหากมีเพื่อนแสดงความคิดเห็นแล้วตนเห็นด้วย อาจจะพูดสนับสนุน หรือเพิ่มเติมประเด็นต่อจากเพื่อนได้เลย เป็นต้น
น้อย	- พยายามโน้มน้าวคนอื่นให้คล้อยตามตนเอง โดย ที่ไม่ได้รับฟังผู้อื่น - แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวไม่เปลี่ยนแปลง - แสดงออกชัดเจนว่าไม่ต้องการรับฟังความเห็น ของอีกฝ่าย	- อธิบายหลักการสั้น ๆ เข้าใจง่ายให้ นักเรียนเข้าใจ - ตั้งประเด็นที่ต้องอาศัยความคิดเห็นที่ หลากหลาย เช่น ให้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ในเรื่องหนึ่ง ๆ แบบไม่มีถูก-ผิด

เมื่อจัดระดับพฤติกรรมและออกแบบคำแนะนำได้ข้างต้นแล้ว จึงนำไปสร้างเป็นชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนในชั้นเรียน จำนวน 12 ข้อ โดยการนำเอาพฤติกรรมที่พบจากแต่ละระดับมาคละกัน และสร้างเป็นตัวเลือกเพื่อถามครูว่า นักเรียนในห้องของครูมีลักษณะพฤติกรรมเป็นแบบใด โดยมีตัวอย่างดังแสดงในตาราง 3.13 ซึ่งมาจากบางส่วนของผลการวิจัยในบทที่ 4

ตาราง 3.13 ตัวอย่างชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองด้านการเปิดใจรับฟัง

	ข้อที่ 1	ข้อที่ 2	ข้อที่ 3
คำถาม	ในระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน พฤติกรรมใดที่นักเรียนของท่านแสดงอย่างเด่นชัดในขณะที่ยกกำลังนำเสนอความคิดเห็นอยู่	นักเรียนส่วนใหญ่มีวิธีการจัดการกับความเห็นของเพื่อนที่ต่างจากนักเรียนอย่างไร	เวลาที่ท่านให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นทางสังคม นักเรียนของท่านมีลักษณะการพูดที่โดดเด่นเป็นแบบใด
ตัวเลือก	(1) ไม่ค่อยฟังเพื่อนเท่าไร ส่วนใหญ่ก็จะคุยกันเองเสียมากกว่า	(1) มักจะตัดบทการสนทนาหรือเพิกเฉย ไม่ต่อความ	(1) นำเสนอความคิดเห็นของตนเองไม่เปลี่ยนแปลงตลอดการสนทนา คิดอย่างไรจะเป็นอย่างนั้น
	(2) ฟังบ้าง แต่ไม่รู้ว่าเข้าใจเพื่อนที่เพื่อนพูดหรือเปล่า	(2) พยายามพูดโน้มน้าวเพื่อนให้เชื่อตามตนเอง	(2) ความคิดเห็นเปลี่ยนแปลงไปตามประเด็นหรือเรื่องราวที่เพื่อนนำเสนอขึ้นมา
	(3) ส่วนใหญ่ก็ฟังเพื่อนอย่างตั้งใจ	(3) บอกให้เพื่อนอธิบายเพิ่มเติม แล้วตนเองค่อยตัดสินใจภายหลัง	

ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบคำตอบ การแปลผลคำตอบ และคำแนะนำที่จะแสดงให้ผู้ใช้เห็น โดยมีตัวอย่างดังแสดงในตาราง 3.14 ซึ่งมาจากบางส่วนของผลการวิจัยในบทที่ 4

ตาราง 3.14 ตัวอย่างการกำหนดรูปแบบการตอบ การแปลผลคำตอบ และคำอธิบายสำหรับผู้ให้

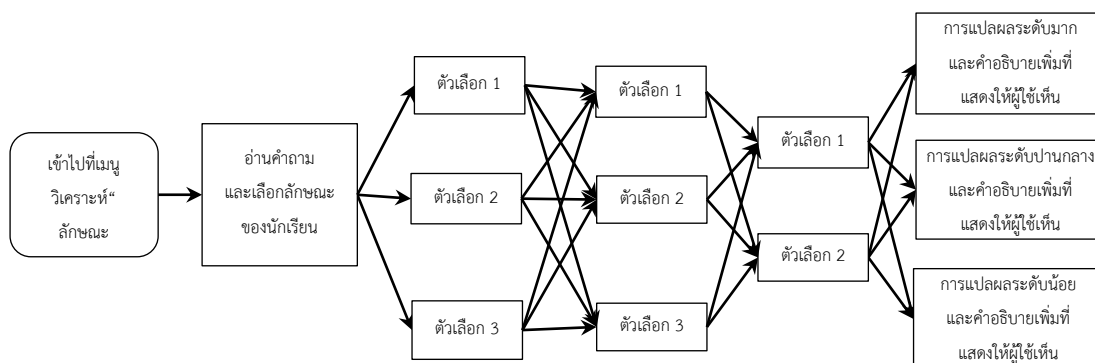
รูปแบบการตอบ			การแปลผล	คำอธิบายเพิ่มเติมที่แสดงให้ผู้ให้
(2) (3) (2) (3) (2) (2) (3) (3) (2)			นักเรียนมีคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองด้าน การเปิดใจรับฟังอยู่ใน ระดับ มาก	เป็นพื้นฐานที่ดีอย่างมากที่นักเรียนมีลักษณะเปิดใจรับฟัง เพื่อน ทำให้ครูสามารถใช้กิจกรรมที่ทำทายในการฝึกให้ นักเรียนแสดงความคิดเห็นที่ต่างมุมมองแบบสุดขีด เพื่อให้นักเรียนได้เปิดโลกทัศน์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อพัฒนา คุณลักษณะนักเรียน -> สอนอย่างไรให้เปิดใจรับฟัง?
(1) (1) (2) (1) (2) (2) (1) (3) (1) (1) (3) (2)	(2) (1) (2) (2) (2) (1) (2) (2) (2) (2) (3) (1)	(3) (1) (1) (3) (1) (2) (3) (2) (1) (3) (3) (1)	นักเรียนมีคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองด้าน การเปิดใจรับฟังอยู่ใน ระดับ ปานกลาง	นักเรียนมีการรับฟังเพื่อนพอสมควร อาจจะต้อกระตุ้น ให้นักเรียนแสดงออกมากขึ้น เช่น หากนักเรียนยังไม่มั่นใจ ว่าจะเชื่อในเรื่องนั้น ๆ ดีไหม ให้นักเรียนถามเพื่อนเพื่อให้ เพื่อนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อประกอบการ ตัดสินใจของตน หรือหากมีเพื่อนแสดงความคิดเห็นแล้ว ตนเห็นด้วย อาจจะพูดสนับสนุนหรือเพิ่มเติมประเด็นต่อ จากเพื่อนได้เลย เป็นต้น สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อพัฒนา คุณลักษณะนักเรียน -> สอนอย่างไรให้เปิดใจรับฟัง?
(1) (1) (1) (1) (2) (1) (2) (1) (1)			นักเรียนมีคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองด้าน การเปิดใจรับฟังอยู่ใน ระดับ น้อย	ครูควรให้ความสำคัญอย่างจริงจัง เพราะการเปิดใจรับฟัง ผู้อื่นเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างมากที่นำไปสู่การเข้าใจ และเคารพความแตกต่าง การทำงาน และการอาศัยอยู่ ร่วมกับผู้อื่น อาจจะเริ่มจากอธิบายหลักการสั้น ๆ เข้าใจ ง่ายให้นักเรียนเข้าใจ หรือการตั้งประเด็นที่ต้องอาศัย ความคิดเห็นที่หลากหลาย เช่น ให้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ในเรื่องหนึ่ง ๆ แบบไม่มีถูก-ผิด เป็นต้น สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อพัฒนา คุณลักษณะนักเรียน -> สอนอย่างไรให้เปิดใจรับฟัง?

การตรวจสอบคุณภาพของชุดคำถามที่พัฒนาขึ้น

ผู้วิจัยนำคำถาม ตัวเลือก รูปแบบการตอบ การแปลผลคำตอบ และคำอธิบายสำหรับผู้ให้ทั้ง
12 ข้อ ไปให้ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 3 คน พิจารณาความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะ
ปรับปรุงแก้ไข

การนำชุดคำถามที่พัฒนาขึ้นไปใส่ในโมบายแอปพลิเคชัน

ผู้วิจัยนำคำถามทั้ง 12 ข้อไปสร้างในฟังก์ชันการทำงาน “วิเคราะห์คุณลักษณะของนักเรียน”
ของโมบายแอปพลิเคชัน โดยมีโครงสร้างดังนี้

ภาพ 3.5 ตัวอย่างโครงสร้างของข้อคำถามวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมือง
ในฟังก์ชัน “วิเคราะห์ลักษณะของนักเรียน” ของโมบายแอปพลิเคชัน

ระยะที่ 3 การพัฒนาและปรับปรุงนโยบายแอปพลิเคชันสำหรับครู

การวิจัยระยะนี้จะเป็นการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันสำหรับครู โดยใช้สถานการณ์จำลอง และชุดคำถามจากการวิจัยระยะ 2 มาเป็นฟังก์ชันการทำงานหลัก และพัฒนาฟังก์ชันการทำงานอื่นๆ เพิ่มเติม โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพ 3.6 ขั้นตอนการวิจัยระยะที่ 3

3.1 โครงสร้างและฟังก์ชันการใช้งานของโมบายแอปพลิเคชัน

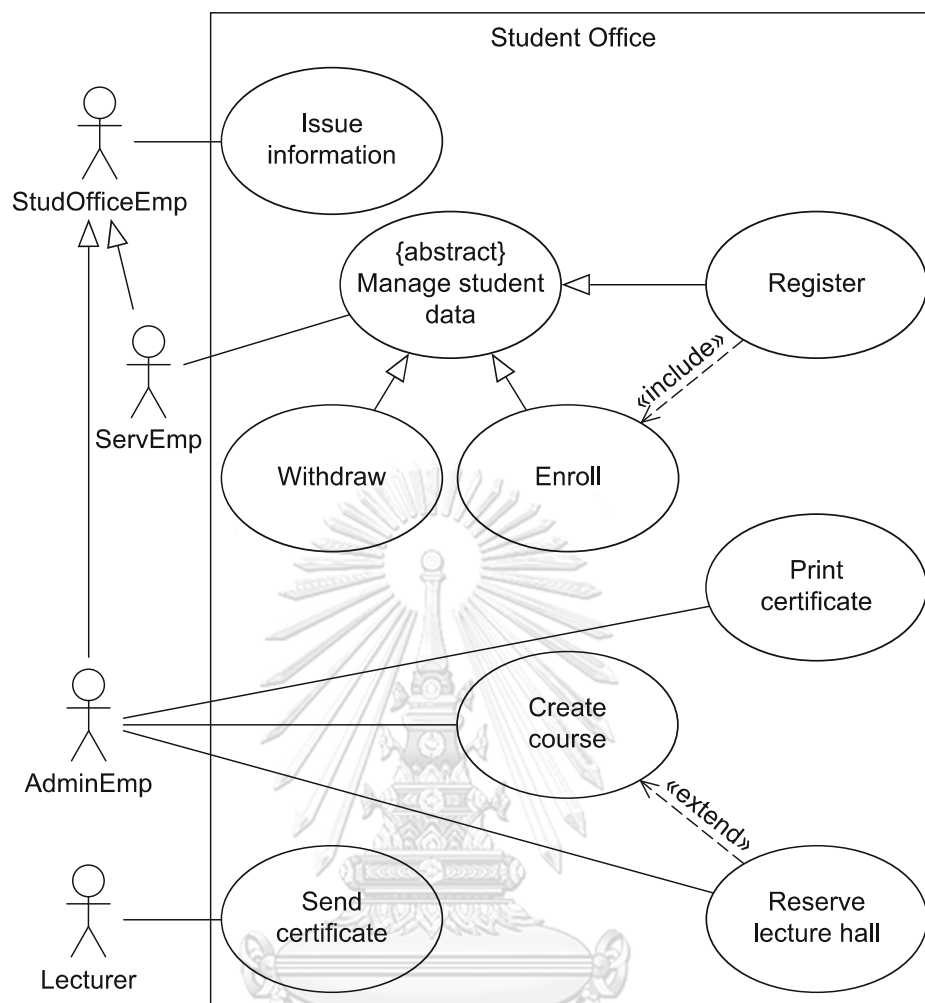
ผู้วิจัยใช้การสอบถามผ่าน Google Form แบบสาธารณะกับครูที่สนใจเข้าตอบคำถามเพื่อพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันพร้อมกับการระดมสมองร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้ง 2 ท่าน เพื่อออกแบบฟังก์ชันที่ควรจะมีรวมถึงรูปลักษณ์และคุณลักษณะโมบายแอปพลิเคชันที่จะพัฒนาขึ้น เป็นแผนภาพยสเคส (use case diagram) ซึ่งเป็นแผนภาพที่ใช้อธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ของระบบกับสิ่ง

ที่อยู่นอกระบบ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของทั้งระบบว่าจะต้องประกอบไปด้วยส่วนใดและทำอะไรได้บ้าง ทำให้ผู้วิเคราะห์ระบบสามารถเข้าใจภาพรวมฟังก์ชันการทำงานของระบบได้ดียิ่งขึ้น โดยสัญลักษณ์และความหมายต่าง ๆ ที่ใช้ในแผนภาพยูสเคสที่สำคัญคือ

1. ขอบเขตของระบบ (system boundary) ใช้สัญลักษณ์เป็นรูปสี่เหลี่ยมและระบุชื่อของระบบไว้ที่ด้านบน
2. แอคเตอร์ (actor) หมายถึงบุคคลหรือสิ่งที่อยู่นอกระบบและ มีปฏิสัมพันธ์กับระบบ โดยใช้สัญลักษณ์รูปคน (stick man icon) แทนแอกเตอร์
3. ยูสเคส (use case) เป็นองค์ประกอบที่ใช้แสดงสิ่งที่ระบบสามารถทำได้ มักระบุด้วยคำกริยาและวาดแทนด้วยวงรี
4. รูปแบบความสัมพันธ์ (relationship) เป็นองค์ประกอบที่ใช้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นภายในระบบที่พัฒนาขึ้น เช่น 1) ความสัมพันธ์แบบ association เป็นความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่ใช้เชื่อมต่อระหว่างแอกเตอร์กับยูสเคส แทนด้วยเส้นตรง 2) ความสัมพันธ์แบบ include เป็นความสัมพันธ์ที่ยูสเคสหนึ่งเรียกใช้งานยูสเคสหนึ่ง คล้าย ๆ กับการเรียกใช้งานโปรแกรมย่อยจากโปรแกรมหลัก จะใช้เส้นลูกศรที่มีข้อความ “<<include>>” กำกับ 3) ความสัมพันธ์แบบ extend หมายถึง กิจกรรมของยูสเคสหนึ่งที่มีผลทำให้การทำงานของอีกยูสเคสหนึ่งได้รับการรบกวนหรือมีกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป จะใช้เส้นลูกศรที่มีข้อความ “<<extend>>” กำกับ และ 4) ความสัมพันธ์แบบ generalization เป็นความสัมพันธ์ระหว่างแอกเตอร์กับแอกเตอร์ หรือระหว่างยูสเคสกับยูสเคส โดยการนำยูสเคสหรือแอกเตอร์ที่มีลักษณะเหมือนกัน คล้ายกัน หรือมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน (General) มาจัดหมวดหมู่ไว้เป็น Class เดียวกัน

ทั้งนี้ รูปแบบที่ดีของแผนภาพยูสเคสควรมีลักษณะเป็นดังนี้ (นันทชญาณ์ เครือหงษ์, 2555)

1. แผนภาพยูสเคสต้องประกอบด้วยชื่อของระบบภายในขอบเขตของระบบ
2. แอกเตอร์ทุกตัวจะต้องมีการกำหนดชื่อ เพื่อให้ทราบได้ว่าแต่ละตัวคือใคร มีบทบาทอย่างไรในระบบ
3. ต้องมีการกำหนดชื่อของทุก ๆ ยูสเคสแบบไม่ซ้ำกันและต้องขึ้นต้นด้วยคำกริยา
4. รูปแบบความสัมพันธ์แบบ association ต้องเกิดขึ้นระหว่างแอกเตอร์กับยูสเคสเท่านั้น และแต่ละแอกเตอร์ต้องมีความสัมพันธ์กับยูสเคสอย่างน้อย 1 ยูสเคส
5. รูปแบบความสัมพันธ์แบบ include ต้องเกิดขึ้นระหว่างยูสเคสกับยูสเคสเท่านั้น และยูสเคสที่เป็นฐานต้องมีปฏิสัมพันธ์กับแอกเตอร์อย่างน้อย 1 ตัว
6. รูปแบบความสัมพันธ์แบบ extend ต้องเกิดขึ้นระหว่างยูสเคสกับยูสเคสเท่านั้น และยูสเคสที่เป็นฐานต้องมีการระบุจุด extension
7. ความสัมพันธ์แบบ generalization ต้องไม่เป็นวัฏจักร

ภาพ 3.7 ตัวอย่างแผนภาพยูสเคส (use case diagram) ของระบบทะเบียนของมหาวิทยาลัย
(Seidl et al., 2015)

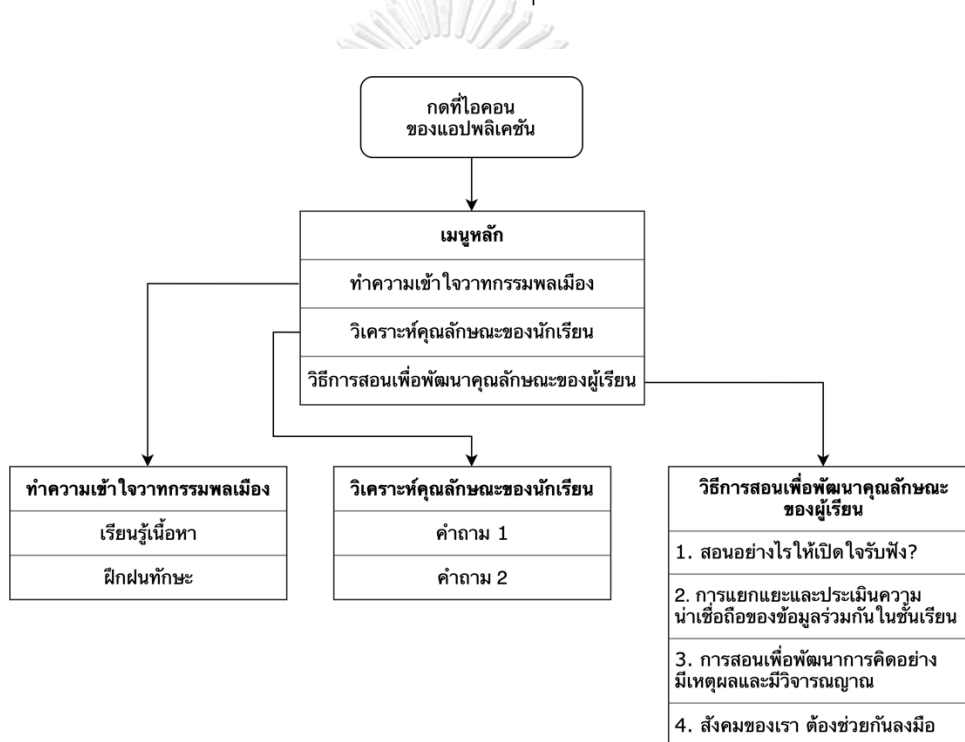
ในการออกแบบแผนภาพยูสเคส ต้องระบุคำอธิบายของแต่ละยูสเคส (use case description) เพื่ออธิบายลักษณะการทำงาน ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างยูสเคส “Print certificate” หรือ พิมพ์ประกาศนียบัตร ดังตัวอย่างที่แสดงในตาราง 3.15 ส่วนคำอธิบายยูสเคสทั้งหมดของโมบายแอปพลิเคชันที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจะนำเสนอในบทที่ 5

ตาราง 3.15 ตัวอย่างการทำงานของแผนภาพยูสเคสการพิมพ์ประกาศนียบัตรดังในภาพ 3.7

Use Case Title:	Print certificate/พิมพ์ประกาศนียบัตร
Use Case ID:	1
Purpose:	เพื่อส่งพิมพ์ประกาศนียบัตร
Actor:	AdminEmp/เจ้าหน้าที่ดูแลระบบ
Precondition:	ได้รับข้อมูลที่จำเป็นที่ต้องพิมพ์ และนักศึกษาได้รับผลการประเมินแล้ว

Postcondition:	เกียรติบัตรสำหรับนักศึกษาในรูปแบบที่พิมพ์แล้ว
Flow of events:	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักศึกษายื่นคำร้องขอพิมพ์ประกาศนียบัตร 2. เจ้าหน้าที่กรอกรหัสนักศึกษา 3. เจ้าหน้าที่สั่งพิมพ์ประกาศนียบัตร 4. ระบบยืนยันการพิมพ์ประกาศนียบัตร 5. ประกาศนียบัตรส่งไปที่นักศึกษา

จากนั้น ผู้วิจัยพัฒนาโครงสร้างการทำงานของโมบายแอปพลิเคชัน เพื่อให้เห็นภาพรวมการทำงานของโมบายแอปพลิเคชัน ดังแสดงตัวอย่างในแผนภาพ 3.1 ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบของแผนภาพ ใช้สารสนเทศที่ได้จากการวิจัยในระยะต่าง ๆ ดึงนำเสนอในตอนที 3.2 ต่อไป

แผนภาพ 3.1 ตัวอย่างแผนผังโครงสร้างของโมบายแอปพลิเคชัน SocClass

3.2 การพัฒนาเนื้อหาสำหรับฟังก์ชันต่าง ๆ ในโมบายแอปพลิเคชัน

โมบายแอปพลิเคชัน SocClass เป็นโมบายแอปพลิเคชันที่รองรับในระบบ iOS ประกอบด้วยฟังก์ชันการใช้งานหลัก 4 ประการ ซึ่งใช้เนื้อหาจากส่วนต่าง ๆ ของการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

1. ฟังก์ชัน “เรียนรู้เนื้อหา” เป็นส่วนให้ข้อมูลเบื้องต้น และอธิบายแนวทางการจัดอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อสร้างเป็นวาทกรรมพลเมือง ฟังก์ชันการใช้งานนี้พัฒนาจากข้อมูลที่ผู้วิจัยรวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมพลเมืองในบทที่ 2 เป็นหลัก แบ่งเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่

1) วาทกรรมพลเมืองคืออะไร: ให้ความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับวาทกรรมพลเมือง

2) วาทกรรมพลเมืองต้องเป็นอย่างไร: อธิบายลักษณะของการสนทนาที่เข้าข่ายวาทกรรมพลเมือง ตามกรอบวาทกรรมพลเมือง 4 ด้าน

3) วาทกรรมพลเมืองสำคัญอย่างไรกับครู: ความสำคัญของวาทกรรมพลเมืองที่มีต่อคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

4) จัดอภิปรายในห้องอย่างไรให้เกิดเป็นวาทกรรมพลเมือง: หลักการจัดอภิปรายในชั้นเรียน

2. ฟังก์ชัน “ฝึกฝนทักษะ”

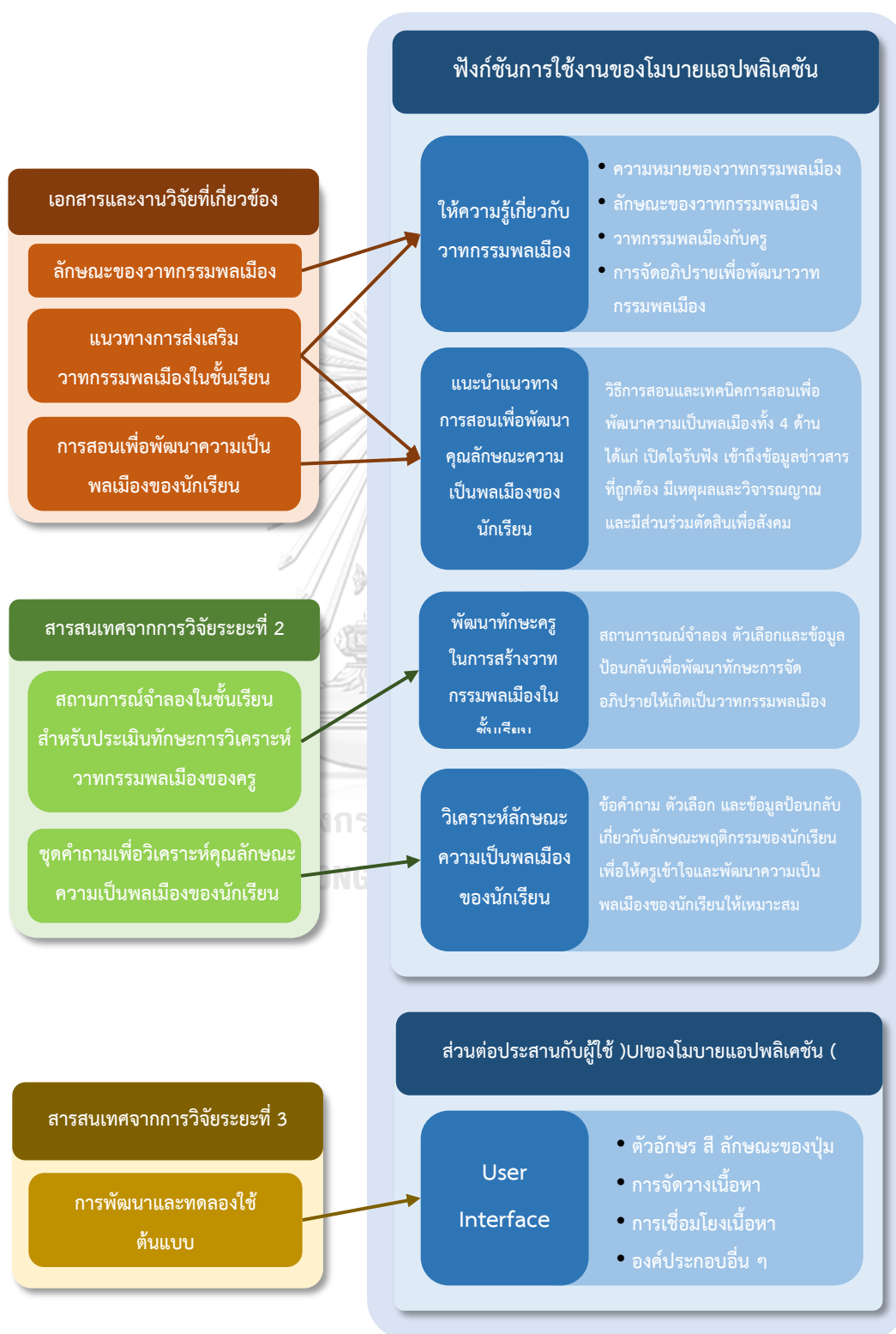
ฟังก์ชันการใช้งานนี้สร้างจากสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนสำหรับประเมินทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองของครูจากการวิจัยระยะที่ 2 ฟังก์ชันการใช้งานนี้จึงเป็นส่วนที่ผู้ใช้สามารถเข้ามาประเมินความสามารถของตนเองในการวิเคราะห์บทบาทของครูเพื่อสนับสนุนให้เกิดวาทกรรมพลเมือง โดยการเรียนรู้จากสถานการณ์จำลองและตัวเลือกที่ผู้ใช้ตอบและระบบจะแสดงข้อมูลป้อนกลับเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

3. ฟังก์ชัน “วิเคราะห์คุณลักษณะของนักเรียน”

ฟังก์ชันการใช้งานนี้สร้างจากชุดคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนจากการวิจัยระยะที่ 2 ฟังก์ชันการใช้งานนี้จึงเป็นส่วนที่ผู้ใช้สามารถเข้ามาเลือกตอบลักษณะคำพูดหรือพฤติกรรมของนักเรียนที่เป็นอยู่จริงในห้องเรียนของตน จำนวน 12 ข้อ จากนั้นระบบจะวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนในแต่ละด้านทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเปิดใจรับฟัง ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ด้านการคิดอย่างมีเหตุผล และด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อสังคม และให้คำแนะนำเพิ่มเติมแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะนั้น ๆ โดยการเชื่อมโยงไปยังฟังก์ชันการใช้งานที่ 4

4. “วิธีการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน” เป็นส่วนที่รวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลวิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่ผู้ใช้สามารถนำไปปรับใช้ในห้องเรียนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในด้านต่าง ๆ ได้ ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ได้มาจากการสังเคราะห์จากแหล่งการเรียนรู้ออนไลน์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ความสัมพันธ์ของฟังก์ชันการใช้งานทั้ง 4 ฟังก์ชันกับข้อมูลที่ใช้ซึ่งได้อธิบายข้างต้นได้จัดทำเป็นภาพ 3.8 เพื่อให้เข้าใจการทำงานของแอปพลิเคชันง่ายขึ้น

ภาพ 3.8 ความสัมพันธ์ของโมบายแอปพลิเคชันและข้อมูลการวิจัยที่ใช้เป็นฐาน

3.3 การสร้างต้นแบบ (prototype) ของโมบายแอปพลิเคชัน

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยพัฒนาต้นแบบ (prototype) ของโมบายแอปพลิเคชัน จำนวน 2 ครั้งเพื่อพัฒนาส่วนต่อประสานกับผู้ใช้ (UI) ให้มีความเหมาะสมและสวยงาม ได้แก่

1) ต้นแบบอย่างง่าย (Low-fidelity prototyping) โดยการสร้างลักษณะของ UI ลงในกระดาษหรือวัสดุอย่างง่าย และสอบถามความคิดเห็นของผู้ใช้งานที่มีต่อรูปลักษณ์และการเชื่อมโยงของเมนูต่าง ๆ

2) ต้นแบบขั้นสูง (High-fidelity prototyping) โดยการถอดแบบจากต้นแบบอย่างง่ายให้มีรูปลักษณ์ สีเส้นและการใช้งานที่สมจริงที่สุด และสอบถามความคิดเห็นของผู้ใช้งาน

ระหว่างการทดลองใช้ต้นแบบทั้งสองครั้ง ผู้วิจัยสอบถามความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาส่วนต่อประสานกับผู้ใช้ใน 3 ประเด็น คือ 1) สี ตัวอักษร และปุ่มกด เช่น “สี ตัวอักษร และปุ่มกดที่ใช้เหมาะสมหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร” 2) การจัดวางเนื้อหา เช่น “การจัดวางเนื้อหาที่เหมาะสมกับแต่ละหน้าควรเป็นอย่างไร” และ “ในแต่ละหน้าควรมีเนื้อหาอย่างน้อยเพียงใด” และ 3) การเชื่อมโยงเนื้อหา เช่น “การเชื่อมโยงจากหน้า A ไป B มีความเหมาะสมหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร” “ควรมีซับซ้อนของเมนูอย่างน้อยเพียงใด” เป็นต้น

จากนั้น ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 3 ทั้งหมด ได้แก่ 1) แผนภาพยูสเคส และแผนผังการทำงาน 2) เนื้อหาที่จะนำไปใส่ในโมบายแอปพลิเคชันทั้งหมด และ 3) ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับความสวยงามและรูปลักษณ์ของ UI จากการทดลองใช้ต้นแบบมาสร้างเป็น Storyboard ลงในโปรแกรม Xcode และปรับปรุงด้วยภาษา Swift จากนั้น จึงไปให้ Application Developer พิจารณาอีกครั้งและร่วมกันพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันขึ้น

3.4 การทดลองใช้ ประเมินผล และปรับปรุงโมบายแอปพลิเคชัน

การวิจัยในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองใช้และประเมินผลโมบายแอปพลิเคชัน และปรับปรุงโมบายแอปพลิเคชันจากผลการทดลองใช้ โดยมีการออกแบบการวิจัยดังนี้

ตัวอย่างวิจัย

การนำโมบายแอปพลิเคชันให้ครูทดลองใช้ มีตัวอย่างวิจัยเป็นครูสังคัมศึกษาจำนวน 10 คน จากโรงเรียนที่มีการคณะเทศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในแต่ละห้องและเป็นครูที่มีความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัย โดยให้ครูเข้าไปดาวน์โหลดโมบายแอปพลิเคชันและให้ทดลองใช้งานในทุก ๆ เมนูที่มี โดยเป็นเพียงการทดลองใช้งานโดยให้ครูเป็นผู้ทดลองแต่เพียงผู้เดียวและไม่ได้นำไปใช้ในห้องเรียน เพียงแต่ให้ครูนึกถึงสภาพของห้องเรียนและนักเรียนของตนและทดลองใช้ในโมบายแอปพลิเคชัน จากนั้นจึงสอบถามผลการใช้งานของครูเพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับในการนำไปปรับปรุงเป็นโมบายแอปพลิเคชันที่มีความสมบูรณ์ต่อไป

เกณฑ์การคัดเลือกตัวอย่างวิจัย และการเข้าถึงตัวอย่างวิจัย

ผู้วิจัยส่งเอกสารที่โรงเรียนเพื่อขอเข้าไปเก็บข้อมูลวิจัยในโรงเรียน จากนั้นจึงติดต่อประสานงานกับโรงเรียนเพื่อขอรายชื่อครูสังกัดศึกษาในโรงเรียนแล้วจึงเลือกมา 6 คนเพื่อเป็นตัวอย่างวิจัย โดยผู้วิจัยติดต่อขออนุญาตไปที่ครูท่านนั้นก่อน เมื่อได้รับอนุญาตและนัดหมายวันเวลาที่สะดวกกับครู จึงแจ้งแก่ทางโรงเรียนแล้วจึงขอเข้าไปเก็บข้อมูลวิจัยกับครูจนครบทุกคน

การพิทักษ์สิทธิ์ตัวอย่างวิจัย

ผู้วิจัยขออนุญาตครูในการเข้าร่วมเป็นตัวอย่างวิจัย โดยชี้แจงข้อมูลวัตถุประสงค์และกระบวนการวิจัย รวมถึงประโยชน์ที่ตัวอย่างวิจัยจะได้รับและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากผลการวิจัย จากนั้นจึงลงนามยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการพูดคุยและตอบแบบสอบถามของครูจะถูกเก็บรักษาไว้ และไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล แต่จะรายงานผลการวิจัยเป็นภาพรวม ผู้ที่มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลของครูจะมีเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ และคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เท่านั้น โดยผู้วิจัยจะทำลายข้อมูลดังกล่าวและข้อมูลอื่น ๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับครูภายหลังเสร็จสิ้นการวิจัยเป็นเวลา 1 ปี

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็น (ดังในภาคผนวก ข) โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า 7 ระดับ โดยอาศัยการจำแนกความหมายของคำ (semantic differential scale) ตามแนวคิดของ Osgood et al. (1957) จำนวน 15 ข้อ เพื่อประเมินผลหลังการใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน ใน 3 ด้าน ได้แก่

- 1) การใช้งานได้ง่าย (ease of use) หมายถึง การรับรู้ว่ามีแอปพลิเคชันมีความสะดวกชัดเจน และเกิดความพึงพอใจระหว่างการใช้งาน จำนวน 5 ข้อ
- 2) ประโยชน์ในการใช้งาน (usefulness) หมายถึง การรับรู้ว่าการใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้อุปกรณ์แอปพลิเคชันสามารถนำไปใช้ได้จริงในทางปฏิบัติและตรงกับสิ่งที่ผู้ใช้คาดหวัง จำนวน 5 ข้อ
- 3) คุณค่าของการใช้งาน (value) หมายถึง การตระหนักถึงความสำคัญของประโยชน์ที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้อุปกรณ์แอปพลิเคชัน จำนวน 5 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์สถิติบรรยาย คือ ความถี่ ในการสรุปประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ใช้ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อสรุปรวบรวมข้อมูลมาปรับปรุงแอปพลิเคชันต่อไป

จากการอธิบายขั้นตอนการวิจัยทั้ง 3 ระยะข้างต้นสามารถสรุปเป็นขั้นตอนสำคัญ ระยะเวลาที่ใช้ และผลผลิตที่ได้จากแต่ละขั้นตอนได้ดังนี้

ตาราง 3.16 สรุปขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอน	ช่วงเวลา							ผลผลิตที่ได้จากขั้นตอน
	ธ.ค. 2562	ม.ค. 2563	ก.พ. 2563	มี.ค. 2563	เม.ย. 2563	พ.ค. 2563	มิ.ย. 2563	
การวิจัยระยะที่ 1								
1) พัฒนาเครื่องมือสังเกต ชั้นเรียน								เครื่องมือสำหรับบันทึกข้อมูลการสังเกต ชั้นเรียนและเพื่อนำไปวิเคราะห์ลักษณะ ของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน
2) เก็บข้อมูลวิจัยจากชั้น เรียน								ข้อมูลพฤติกรรมและเสียงบันทึกการ สนทนาในชั้นเรียน
3) วิเคราะห์วาทกรรม พลเมือง								บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรม พลเมือง และลักษณะพฤติกรรมความ เป็นพลเมืองของนักเรียน
การวิจัยระยะที่ 2								
1) พัฒนาสถานการณ์จำลอง และตรวจสอบคุณภาพ								สถานการณ์จำลองสำหรับประเมิน ทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมในชั้นเรียน ของครู
2) พัฒนาชุดคำถามและ ตรวจสอบคุณภาพ								ชุดคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองของนักเรียน
การวิจัยระยะที่ 3								
1) พัฒนาโครงสร้างและ ฟังก์ชันการใช้งาน								- แผนผังยูสเคส - โครงสร้างการทำงาน - ฟังก์ชันการใช้งานของโมบายแอปฯ
2) พัฒนาเนื้อหา								- เนื้อหาสำหรับแต่ละฟังก์ชันการใช้งาน
3) สร้างต้นแบบ								- ต้นแบบและข้อมูลป้อนกลับด้าน UI ของผู้ทดลองใช้
4) ทดลองใช้ และ ประเมินผลการใช้งาน								ผลการประเมินโมบายแอปพลิเคชัน และข้อเสนอแนะจากผู้ทดลองใช้
5) ปรับปรุงแก้ไข								โมบายแอปพลิเคชันที่สมบูรณ์

บทที่ 4
เครื่องมือสังเกตชั้นเรียน
และผลการวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน

บทนี้จะเป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อ คือ 1) การพัฒนาเครื่องมือสำหรับใช้ในการสังเกตการอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน และ 2) การวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองและพฤติกรรมที่สะท้อนความเป็นพลเมืองของนักเรียนในชั้นเรียนสังคมศึกษา

ในขั้นตอนแรก ผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือการสังเกตการอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลโดยการเข้าสังเกตชั้นเรียนและการบันทึกเสียงในระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน จากนั้นจึงนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการอภิปรายในแต่ละชั้นเรียนมาวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน และ 2) การวิเคราะห์พฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียนในระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน จากนั้น ผู้วิจัยนำผลการวิจัยทั้ง 2 ส่วนมาพัฒนาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของโมบายแอปพลิเคชัน คือ สถานการณ์จำลองสำหรับพัฒนาทักษะของครูในการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง และชุดคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนในชั้นเรียน

การนำเสนอผลการวิจัยในบทนี้ออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนและการสังเกตชั้นเรียน ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ตอนที่ 3 การพัฒนาแผนภาพแสดงกระบวนการสนทนาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน และตอนที่ 4 การสร้างสถานการณ์จำลองในโมบายแอปพลิเคชัน โดยรายละเอียดผลการวิจัยในแต่ละตอนเป็นดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนและการสังเกตชั้นเรียน

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนเพื่อใช้วิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนแล้วจึงนำเครื่องมือไปตรวจสอบคุณภาพ ผลการวิจัยเป็นดังนี้

1.1. การพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียน

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหาจากตำรา บทความวิชาการ และบทความวิจัย จำนวนทั้งสิ้น 8 รายการ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สามารถเก็บข้อมูลที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนและพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียน ได้แก่ 1) องค์ประกอบทางกายภาพของห้องเรียน 2) บทบาทของครูผู้สอน 3) ลักษณะของประเด็นที่ใช้ในการอภิปราย และ 4) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนา ผลการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเป็นดังนี้

1.1.1. ลักษณะของเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนที่พัฒนาขึ้น

เครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปของชั้นเรียน สิ่งที่พบเห็นจากการสังเกตชั้นเรียน และ แนวทางการบันทึกการสังเกตชั้นเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ดังนี้

1) ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชั้นเรียน เป็นส่วนสำหรับบันทึกข้อมูลทั่วไป ได้แก่ วันเดือนปีที่เข้าสังเกต ช่วงเวลา สถานที่ วิชาหรือเนื้อหาที่สอน ระดับชั้นและจำนวนนักเรียนในห้องเรียน

2) ส่วนที่ 2 สิ่งที่พบเห็นในภาพรวมจากการสังเกตชั้นเรียน มีลักษณะเป็นข้อตรวจสอบรายการให้ผู้บันทึกทำเครื่องหมายตามข้อรายการที่สังเกตได้ในภาพรวม เพื่อตรวจสอบว่าครูดำเนินการตามหลักการจัดอภิปรายในชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร ดังนี้

บรรยากาศในการสนทนา

- ☐ มีการจัดบรรยากาศการอภิปรายให้เป็นแบบเปิดกว้างทางความคิดเห็น
- ☐ ครูและนักเรียนมีแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นธรรมชาติ

บทบาทของครู

- ☐ ครูแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในการนำอภิปรายด้วยตัวนักเรียนเอง
- ☐ ครูเปิดโอกาสให้บทสนทนาเป็นไปตามพลวัต
- ☐ ครูเสนอประเด็นและเชื่อมต่อประเด็นระหว่างนักเรียนเข้าด้วยกัน
- ☐ ครูให้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่นักเรียนไม่ทราบ
- ☐ ครูมีช่วงที่ไม่มีบทบาทใด ๆ ในการออกความคิดเห็นในชั้นเรียนเลย
- ☐ ครูทำให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสที่จะได้แสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกัน

เวลาที่ใช้ในการอภิปราย

- ☐ ใช้เวลาประมาณ 15-20 นาทีต่อการอภิปรายหนึ่งครั้ง

ลักษณะประเด็นที่ใช้ในการอภิปราย

☐ เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการโต้แย้งได้ (controversial issues) เกี่ยวกับสังคม ค่านิยม หรือความเชื่อที่มีความแตกต่างกันในสังคม

☐ สามารถนำเนื้อหามาเชื่อมโยงกับบริบทของนักเรียนได้ เช่น เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสาระที่ครูกำลังปฏิบัติการสอนอยู่ หรือเป็นเนื้อหาที่กำลังเป็นที่นิยมในสังคมขณะนั้น

- ☐ เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน ไม่ยากเกินไป
- ☐ ไม่มีคำตอบตายตัว (open-ended)

3) ส่วนที่ 3 แนวทางการบันทึกการสังเกตชั้นเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ในส่วนนี้ ผู้บันทึกต้องใช้อุปกรณในการบันทึกเสียงการสนทนา โดยในระหว่างบันทึกเสียงให้จดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ลงในตารางเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เพิ่มเติม มีแนวทางการบันทึกดังนี้

1) ช่วงเวลา โดยเริ่มจดบันทึกให้ตรงกับกรกดบันทึกเสียง

2) กิจกรรมที่เกิดขึ้น เป็นการบันทึกว่าในช่วงเวลานั้น ๆ ครูและนักเรียนมีพฤติกรรมอย่างไรที่สังเกตได้ชัดเจน โดยส่วนสำหรับครู ให้เน้นบันทึกพฤติกรรมที่ครูส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ให้ความเสมอภาคเท่าเทียม กระตุ้นให้นักเรียนสื่อสารด้วยเหตุผลและมีข้อมูล และส่งเสริมให้ได้ผลสรุปที่เหมาะสมที่สุดจากการอภิปราย ส่วนสำหรับนักเรียน ให้เน้นการบันทึกพฤติกรรมที่นักเรียนเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารรอบด้าน ใช้กระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอนและมีเหตุผล และให้ความสนใจในเรื่องราวของสังคม

3) บันทึกเพิ่มเติม คือ สิ่งที่ผู้บันทึกสังเกตได้เพิ่มเติม เช่น ครูเปลี่ยนตำแหน่งการยืน หรือมีนักเรียนลุกเดินไปมา เป็นต้น

ตาราง 4.1 ตารางสำหรับบันทึกการสังเกตชั้นเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในเครื่องมือสังเกตชั้นเรียน

ช่วงเวลา	กิจกรรมที่เกิดขึ้น (บันทึกเฉพาะที่โดดเด่น อาจบันทึกเป็นตัวเลข/อักษรย่อ)		บันทึกเพิ่มเติม
	ครู	นักเรียน	

1.1.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นไปตรวจสอบคุณภาพโดยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการสอนสังคมศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยหรือในโรงเรียนมากกว่า 5 ปี จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงปรากฏ (face validity) ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านลงความเห็นว่างานเครื่องมือสามารถนำไปใช้งานได้

ผลการวิจัยระยะนี้จึงทำให้ได้เครื่องมือที่เหมาะสมและมีคุณภาพสำหรับการสังเกตการอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนในการวิจัยระยะต่อไป

1.2 การสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของชั้นเรียน

ผลการวิจัยตอนที่ 2 นี้เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตชั้นเรียนของครูสังคมศึกษา จำนวน 6 คน จาก 4 โรงเรียน รับผิดชอบสอนนักเรียนจำนวน 8 ห้องเรียน รวมจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 235 คน โดยลักษณะของโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน ข้อมูลพื้นฐานของครูและนักเรียน และผลการสัมภาษณ์ครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเบื้องต้นนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอจำแนกเป็นรายโรงเรียน โดยใช้นามสมมติแทนครูทั้ง 6 คน และสรุปข้อมูลสำคัญลงในตาราง 4.1 มีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลโรงเรียนและครูในโรงเรียน

1) โรงเรียน A

โรงเรียน A เป็นโรงเรียนสาธิตในกำกับของรัฐบาลสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีนักเรียนประมาณ 1,500 คน ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน โรงเรียนมีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันและมีระดับการใช้เทคโนโลยีที่สูง นักเรียนมีพื้นฐานอยู่ในระดับปานกลางถึงสูงและมีการศิลปะและระดับความสามารถทางวิชาการของนักเรียนภายในห้องเรียน โดยนักเรียนส่วนใหญ่เป็นบุตรของบุคลากรของมหาวิทยาลัยและจากผู้ปกครองภายนอกที่ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียน ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการจัดอภิปรายของครู 3 คน ดังนี้

ครูกิตติมา

ครูกิตติมา (นามสมมติ) เป็นเพศหญิง อายุ 30 ปี จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท มีประสบการณ์การสอนมาแล้ว 5 ปี ปฏิบัติการสอนใน **ห้องเรียนที่ 1** ซึ่งเป็นห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีนักเรียนจำนวน 32 คน มีความสนใจในการเรียนในปานกลางถึงสูงทั้งเพศชายและหญิง และมีความกล้าแสดงความคิดเห็นและร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนเป็นอย่างดี

ตาราง 4.2 ผลการสังเกตชั้นเรียนครูกิตติมา

ห้องเรียน	ลักษณะการออกแบบการอภิปรายในชั้นเรียน
ห้องเรียนที่ 1	ครั้งที่ 1 ครูใช้การอภิปรายในชั้นเรียนแบบไม่เป็นทางการ เป็นชั้นนำของบทเรียนเรื่อง การเลือกตั้งในประเทศไทย สาระหน้าที่พลเมืองฯ โดยใช้ประเด็นการเลือกตั้งที่เป็นข่าวดังในปัจจุบันมาเป็นประเด็นหลักในการสนทนา และสอบถามความคิดเห็นและประสบการณ์ของนักเรียน
	ครั้งที่ 2 ครูใช้ปัญหาที่นักเรียนกำลังเผชิญอยู่มาเป็นประเด็นสนทนา โดยไม่เชื่อมโยงกับเนื้อหาการเรียน ตั้งประเด็นคือ “ชุดพลของโรงเรียน” เพื่อให้นักเรียนเข้ามาถกเถียงกันเกี่ยวกับกฎระเบียบของโรงเรียนครูกิตติมา มีการจัดอภิปรายในห้องโดยใช้ประเด็นที่เป็นข่าวที่การเมืองกำลังเป็นที่นิยม คือ การเลือกตั้ง เพื่อเชื่อมโยงกับการสอนในสาระหน้าที่พลเมืองฯ และใช้เรื่องราวจากในโรงเรียนมาเป็นประเด็นหลักในการสนทนา

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับมุมมองของครูกิตติมาต่อการสอนหน้าที่พลเมือง พบว่า ครูกิตติมา มีความเชื่อว่าการสอนหน้าที่พลเมืองควรเริ่มจากประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบทของนักเรียนและเป็น เรื่องราวในชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งเรื่องราวเหล่านั้นสามารถนำมาเป็น ประเด็นการสนทนาและถกเถียงในห้องได้

“...พีคิดว่าการสอน (หน้าที่พลเมือง) ต้องอยู่ในชีวิตประจำวัน และสิ่งเหล่านี้ มันต้องสอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิตในโรงเรียนด้วยค่ะ เหมือนมันต้องเรียนรู้ผ่าน แบบอย่างหรือบริบทที่จะเอื้อให้เค้าไปเป็นพลเมืองที่ดี ... ถ้าเราต้องการสอน ลิทธิและเสรีภาพ ให้เด็กรู้จักเคารพสิทธิและเสรีภาพ เรียนรู้สิทธิว่า เรามีสิทธิ แบบไหน ทำไมมันต้องมีสิทธิแบบนี้ ทำไมเราต้องแบบนี้ล่ะค่ะ เราก็จะมองว่า เราจะเอาเหตุการณ์ก็คือเอาเหตุการณ์ในโรงเรียนนี้แหละมาพูด เอามาถกเถียง กันเลยในห้องเรียน เต็มที่ ...”

ครูเข็มชาติ

ครูเข็มชาติ (นามสมมติ) เป็นเพศชาย อายุ 36 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์การสอนมาแล้ว 9 ปี ปฏิบัติการสอนใน **ห้องเรียนที่ 2** ซึ่งเป็นห้องเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย มีนักเรียนจำนวน 35 คน นักเรียนชายมีความสนใจและกระตือรือร้นในการ แสดงความคิดเห็นในประเด็นทางสังคมโดยเฉพาะเรื่องการเมืองมากกว่านักเรียนหญิงอย่างเห็นได้ชัด

ตาราง 4.3 ผลการสังเกตชั้นเรียนครูเข็มชาติ

ห้องเรียน	ลักษณะการออกแบบการอภิปรายในชั้นเรียน
ห้องเรียนที่ 2	<p>ครั้งที่ 1 ครูออกแบบการสอนโดยผนวกเอาการอภิปรายมาใช้เป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน โดยการ อภิปรายทั้งคาบเรียน และสอดแทรกเนื้อหาตามหลักสูตรเข้าไป ซึ่งคือ เรื่อง วัฒนธรรม ตามสาระหน้าที่ พลเมืองฯ ในระหว่างการสอนก็มีการตั้งประเด็นต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการสอน</p> <p>ครั้งที่ 2 ครูสนทนากับนักเรียนเรื่องระบบสาธารณสุขของประเทศไทย โดยนำข่าวที่เกิดขึ้นมาเชื่อมโยงกับสาระ หน้าที่พลเมืองฯ และอภิปรายร่วมกันประมาณ 10 นาที ก่อนที่จะเริ่มเนื้อหา</p>

ผลการสัมภาษณ์ครูเข็มชาติสะท้อนให้เห็นว่า ครูเข็มชาติให้ความสำคัญต่อการสร้างความ เป็นพลเมืองไปเพื่อการสนทนาได้ตอบกับครู เพราะนอกจากจะเป็นกระบวนการที่ฝึกให้นักเรียนได้แสดง ความคิดเห็นแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับสังคม และฝึกให้ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

“...พี่ชอบท้าทายความคิดของเด็ก อยากให้เค้าถาม ให้เค้าพูด ให้เค้าโต้กับเรา เพราะการที่เด็กเรียนวิชาสังคมผ่านกระบวนการที่ฟังอย่างเดียว คือมันจำเป็นก็ จริง แต่ว่า ณ ปัจจุบันนี่อะครับ การฟังเหล่านั้นคือการฟังเนื้อหา ซึ่งเด็กสามารถ หาได้ละ ในโลกปัจจุบัน... การที่เด็กพูดมันจะทำให้เขาได้เสนอความคิดเห็น

ส่งเสริมการรู้สึกร่วมกันในสังคม แล้วมันก็จะเป็นการสอนให้เขารู้จักยอมรับ
ความคิดเห็นของเพื่อนที่แตกต่างกัน...”

ครูคุณากร

ครูคุณากร (นามสมมติ) เป็นเพศชาย อายุ 27 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท มีประสบการณ์การสอนมาแล้ว 3 ปี ปฏิบัติการสอนใน **ห้องเรียนที่ 3** ซึ่งเป็นห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีนักเรียนจำนวน 37 คน และ **ห้องเรียนที่ 4** เป็นห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีนักเรียนจำนวน 15 คน ทั้งสองห้องเรียนมีความโดดเด่นด้านความกล้าแสดงความคิดเห็นและการร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนเป็นอย่างดี

ตาราง 4.4 ผลการสังเกตชั้นเรียนครูคุณากร

ห้องเรียน	ลักษณะการออกแบบการอภิปรายในชั้นเรียน
ห้องเรียนที่ 3	ครั้งที่ 1 ครูจัดอภิปรายหลังจากเรียนจบเรื่องบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี ในรายวิชาจริยธรรมกับบุคคล ตามสาระหน้าที่พลเมืองฯ
	ครั้งที่ 2 ครูจัดอภิปรายหลังจากที่ครูให้แต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นแบบอย่างของนักเรียน ทั้งสองครั้งใช้ตั้งประเด็นที่ขัดแย้งกับสิ่งที่นักเรียนนำเสนอ
ห้องเรียนที่ 4	ครั้งที่ 1 ครูตั้งประเด็นเกี่ยวกับประเด็นของการปฏิบัติตนของศาสนิกชนในศาสนาอิสลาม โดยเป็นการอภิปรายซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งในคาบเรียนวิชาศาสนาสากล ตามสาระศาสนาฯ
	ครั้งที่ 2 ครูตั้งประเด็นเรื่องการทำความเคารพกับความเชื่อในศาสนาต่าง ๆ ทั้งสองครั้งเป็นกระบวนการอภิปรายแบบกึ่งทางการกับนักเรียน

จากการสัมภาษณ์ครูคุณากรเกี่ยวกับมุมมองต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พบว่า ครูคุณากรเชื่อว่าในบางครั้งที่นักเรียนแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองอาจเป็นการแสดงเพื่อให้ครูเห็นเพื่อหวังผล ไม่ได้เกิดจากรู้สึกภายในจริง ๆ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเสียไปทั้งหมด เพราะครูสามารถชื่นชมและใช้จุดนี้ในการพัฒนานักเรียนให้ซึมซับและเรียนรู้ไปเรื่อย ๆ

“....ผมคิดว่าความเป็นพลเมืองอะมันเป็นคุณลักษณะแฝงที่อยู่ในตัวนักเรียน
ดูออกยาก บางทีเด็กอาจจะไม่ได้แสดงตัวตนจริง ๆ ออกมา แค่ต้องการทำดี ๆ
ให้ครูเห็นเพื่อได้คะแนน ถ้าเราเอาสองอย่างมารวมกัน คือ คุณลักษณะที่มีอยู่ใน
ตัว กับความที่เค้า (นักเรียน) ต้องการให้เราชื่นชม มาผสมรวมกัน จัดเป็นสภาพ
ห้องเรียนที่เค้าได้แสดงตัวตนถึงแม้จะว่าจริงบ้างหรือแค่เอาใจครูบ้าง แล้วเรา
คอยชื่นชม ให้กำลังใจ หรือส่งเสริมให้เค้ายังทำดีต่อไป ผมว่าสุดท้ายเค้าก็จะ
ค่อย ๆ ซึมซับสิ่งที่ดี คุณลักษณะดี ๆ เข้าไปในจิตใจเค้าได้ ...”

2) โรงเรียน B

โรงเรียน B เป็นโรงเรียนเอกชน เปิดสอนระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีอุปกรณ์การเรียนการสอนและเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างมาก และมีสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับที่ดีมาก โดยมีการจัดการเรียนการสอนแบบสองภาษา (English Program) ยกเว้นวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการจัดอภิปรายของครู 1 คน ที่ปฏิบัติการสอน 2 ห้องเรียน ดังนี้

ครูงามพรรณ

ครูงามพรรณ (นามสมมติ) เป็นเพศหญิง อายุ 26 ปี จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์การสอนมาแล้ว 3 ปี ปฏิบัติการสอน **ห้องเรียนที่ 5** ซึ่งเป็นห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีนักเรียนจำนวน 19 คน นักเรียนมีอุปกรณ์สื่อสารทุกคนและสามารถใช้ได้ตลอดเวลา มีความสนใจในการเรียนและมีความสามารถวิชาการอยู่ในระดับสูง และ **ห้องเรียน 6** เป็นห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีนักเรียนจำนวน 15 คน นักเรียนมีอุปกรณ์สื่อสารทุกคนและสามารถใช้ได้ตลอดเวลา มีความสนใจในการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และสนใจในการแสดงความคิดเห็นประเด็นทางสังคม

ตาราง 4.5 ผลการสังเกตชั้นเรียนครูงามพรรณ

ห้องเรียน	ลักษณะการออกแบบการอภิปรายในชั้นเรียน
ห้องเรียนที่ 5	ครั้งที่ 1 ครูจัดการอภิปรายแยกเป็นคาบเรียน โดยให้อภิปรายในเรื่องสถานการณ์โคโรนาไวรัสที่เกิดขึ้น แต่มีประเด็นสนทนาที่หลากหลาย เช่น จุดกำเนิด การติดเชื้อ การป้องกัน ฯลฯ มีการอภิปรายตั้งแต่ต้นคาบจนถึงท้ายคาบเรียน โดยครูจำลองสถานการณ์สำหรับการอภิปรายว่าถ้ามีเหตุการณ์ที่เพื่อนเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อเข้ามาในชั้นเรียน นักเรียนจะอย่างไร ใช้การอภิปรายแบบกึ่งทางการ โดยมีทั้งการแสดงความคิดเห็นแบบลำลอง และมีการให้พูดโดยการลุกขึ้นเพื่อแสดงความคิดเห็นในบางประเด็น
	ครั้งที่ 2 ครูให้นักเรียนสนทนาเกี่ยวกับบทบาทของรัฐบาลในการรับมือกับสถานการณ์ไวรัสโคโรนาว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด โดยเชื่อมโยงประเด็นต่อเนื่องจากครั้งที่ 1
ห้องเรียนที่ 6	ครั้งที่ 1 ครูใช้การอภิปรายเป็นขั้นตอนสรุปบทเรียน จากที่ให้นักเรียนได้ทำชิ้นงานเกี่ยวกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโลก ใช้การอภิปรายแบบลำลอง คือการนั่งล้อมวงกันเพื่อสนทนาเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม
	ครั้งที่ 2 ครูให้นักเรียนระดมสมองเกี่ยวกับการรณรงค์ปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

ครูงามพรรณได้ถ่ายทอดมุมมองต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองว่าการสอนความเป็นพลเมืองในปัจจุบันควรฝึกให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการเข้าใจสังคมที่อยู่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นสังคมระดับใดก็ตาม เพื่อพัฒนานักเรียนไปสู่ความเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมโลก ดังนี้

“...การสร้างให้เด็กเป็นพลเมืองอะมันไม่ได้ถูกจำกัดแค่ว่าเป็นพลเมืองของชาติ ที่จะต้องมีความเป็นชาตินิยม แต่มันต้องเป็นพลเมืองในระดับโลก อยู่ร่วมกันได้ในระดับสเกลใหญ่ ๆ แล้วเราก็เชื่อว่าพลเมืองที่ดี คือ การเรียนรู้และ

เข้าใจสังคมที่ตัวเองอยู่อาศัย ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์นั้น ๆ เพราะฉะนั้น เวลาสอนเราก็ต้องไม่ติดกับเนื้อหาหรือเอาข่าวมาให้ดูเฉย ๆ เพราะเนื้อหาหรือข่าวอะไรงี้เค้าหาได้อยู่แล้ว แต่เราควรเอามันเข้ามาพูดคุยให้เด็กรู้ว่า ถ้าข่าวแบบนี้ เราควรคิดแบบนี้ เราต้องมองในมุมมองนี้ เค้าจะได้มีทักษะไปใช้ติด ซึ่งทักษะพวกนี้แหละจะทำให้เค้าเข้าใจสังคมที่เค้าอยู่มากขึ้น”

3) โรงเรียน C

โรงเรียน C เป็นโรงเรียนรัฐบาลอยู่ในจังหวัดนนทบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีนักเรียนประมาณ 1,800 คน มีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับปานกลาง และมีระดับการใช้เทคโนโลยีปานกลาง โรงเรียนมีความสัมพันธ์อันดีกับวัดซึ่งเป็นแหล่งภูมิปัญญาและเป็นแหล่งต้นกำเนิดของโรงเรียน ทำให้มีการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำ นักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่มาจากในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียง บางส่วนเป็นนักเรียนที่ติดตามผู้ปกครองที่มาทำงานที่บริเวณพื้นที่ชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนบางส่วนไม่ได้อาศัยอยู่กับผู้ปกครอง แต่อาศัยอยู่กับญาติหรือคนรู้จักของผู้ปกครอง ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการจัดอภิปรายของครู 1 คน ที่ปฏิบัติการสอน 2 ห้องเรียน ดังนี้

ครูจรรยา

ครูจรรยา (นามสมมติ) เป็นเพศหญิง อายุ 25 ปี จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์การสอนมาแล้ว 3 ปี ปฏิบัติการสอน **ห้องเรียนที่ 7** เป็นห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของนักเรียนแผนการเรียนภาษา มีจำนวนนักเรียน 20 คน นักเรียนส่วนใหญ่มีความกล้าแสดงออกทางความคิดเห็นทางการเมือง โดยเฉพาะในช่วงที่เปิดให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกัน

ตาราง 4.6 ผลการสังเกตชั้นเรียนครูจรรยา

ห้องเรียน	ลักษณะการออกแบบการอภิปรายในชั้นเรียน
ห้องเรียนที่ 7	ครั้งที่ 1 ครูจัดการสอนเรื่อง รายได้ของรัฐ สาระเศรษฐศาสตร์ โดยใช้วิธีการสอนแบบบรรยายสลับกับการอภิปรายโดยการตั้งประเด็นเกี่ยวกับเรื่องราวทางสังคมมาเชื่อมโยงกับเนื้อหา เช่น รายได้บ้างที่เข้ารัฐ และรายได้นั้นสัมพันธ์กับประชาชนอย่างไร เป็นต้น
	ครั้งที่ 2 ครูจัดการสอนแบบบรรยายเรื่อง งบประมาณแผ่นดิน สาระเศรษฐศาสตร์ จากนั้น จึงเชื่อมโยงกับข่าวเรื่องการผ่านร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ พ.ศ.2563 ที่กำลังร้อนแรงอยู่ในปัจจุบัน และเปิดงบประมาณแผ่นดินปีต่าง ๆ และนำสู่การสนทนาในตอนท้ายคาบเรียน

ผลการสัมภาษณ์ครูจรรยาสะท้อนให้เห็นว่า ครูจรรยาให้ความสำคัญกับบทบาทของครูในการสร้างนักเรียนให้มีความเป็นพลเมือง แต่ระบบการศึกษาทั้งโรงเรียนและเนื้อหาวิชาไม่เอื้อต่อการสร้างพลเมือง เพราะเน้นแค่ด้านความรู้เท่านั้น

“...เด็กทุกคนมีความน่ารักในตัวเอง แต่ครอบครัวและเพื่อนของนักเรียนมันมีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกของเค้า เด็กบางคนก็ค่อย ๆ หลุดออกจากโรงเรียนไปน่าเสียดายมากเพราะเค้าด้อยโอกาสตรงนี้ แล้วก็มาเจอระบบโรงเรียนเองที่ไม่ได้เอื้อต่อการจัดการสอน (พลเมือง) เน้นเนื้อหา แล้วตัวครูก็ต้องทำงานอะไรไม่รู้เยอะแยะ เราก็พยายามนะแต่บางครั้งก็เหมือนจะต้องสอนแต่เนื้อหา ซึ่งเด็กก็ไม่ได้พัฒนาความเป็นพลเมืองอะไรเลยนอกจากพลเมืองที่มีความรู้ ... เหนื่อย แต่ก็รู้สึกว่าจะต้องทำให้ดีที่สุดเพราะนักเรียน”

4) โรงเรียน D

โรงเรียน D ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีนักเรียนประมาณ 3,500 คน มีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับปานกลาง และมีระดับการใช้เทคโนโลยีปานกลาง นักเรียนส่วนใหญ่มาจากนักเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการจัดอภิปรายของครู 1 คน ที่ปฏิบัติการสอน 2 ห้องเรียน ดังนี้

ครูฉัตรทิพย์

ครูฉัตรทิพย์ (นามสมมติ) เป็นเพศหญิง อายุ 27 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์การสอนมาแล้ว 4 ปี ปฏิบัติการสอนใน **ห้องเรียนที่ 8** ซึ่งเป็นห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ของนักเรียนแผนการเรียนภาษาฝรั่งเศส มีจำนวนนักเรียน 20 คน จัดพื้นที่นั่งโดยการนั่งพื้นล้อมรอบโต๊ะ แบ่งเป็นกลุ่ม ๆ มีความสนใจในการแสดงความคิดเห็นทางสังคมพอสมควร มีจำนวนเพศหญิงใกล้เคียงกับเพศชาย นักเรียนหญิงมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นในห้องเรียนเป็นอย่างมาก ส่วนนักเรียนชายจะไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นและพบว่าหลับในคาบเรียน

ตาราง 4.7 ผลการสังเกตชั้นเรียนครูฉัตรทิพย์

ห้องเรียน	ลักษณะการออกแบบการอภิปรายในชั้นเรียน
ห้องเรียนที่ 8	ครั้งที่ 1 ครูจัดการสอนโดยมีลักษณะเป็นกลุ่ม คือ ให้นักเรียนนั่งทำงานเป็นกลุ่มและสนทนาเบื้องต้นกันในกลุ่ม จากนั้น ครูนำอภิปรายทั้งห้องและบรรยายเรื่องการวิเคราะห์สื่อเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เท่าทันสื่อ
	ครั้งที่ 2 ครูให้นักเรียนทำงานกลุ่มในคาบเรียนก่อนหน้า ในคาบนี้จึงให้นักเรียนนั่งล้อมวงกันทั้งห้องและฟังการนำเสนอจากแต่ละกลุ่ม โดยมีการอภิปรายร่วมกันหลังจากการนำเสนอและดึงเข้าสู่การสรุปประเด็นสำคัญของคาบเรียนเรื่องอิทธิพลของสื่อต่อชีวิตประจำวันของนักเรียน

ครูฉัตรทิพย์มีความเห็นว่าการพัฒนาความเป็นพลเมืองผ่านการจัดการเรียนการสอนควรเริ่มจากการที่ครูเป็นผู้สร้างพื้นที่ปลอดภัยในชั้นเรียนเพื่อให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ดังนี้

“...จริง ๆ ความต่างระหว่างคนเนี่ยคือความสวยงาม ความเป็นพลเมืองก็คือ การรับรู้ที่เราอยู่ด้วยกันได้ในความต่าง ก็คือต้องทำให้เค้าเข้าใจว่าความแตกต่างนี้แหละนี้ทำให้โลกของเรามันน่าอยู่ ... ครูต้องรับรู้ที่พื้นที่ตรงนี้นั้นจะปลอดภัยได้ก็ต่อเมื่อเราวางไว้ซึ่งกันและกันได้ พื้นที่ปลอดภัยจึงสำคัญมากต่อการแสดงความคิดเห็น และพื้นที่ของทุกคนมีความสำคัญเท่ากัน ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูที่จะสร้างพื้นที่ตรงนี้ ครูต้องเคารพเค้า และคำตอบนักเรียนทุกคำตอบจะต้องถูกรับฟัง สองคือ กิจกรรมในห้องมันต้องมีการได้พลังงานตั้งแต่ต้นคาบ ไปถึงกลางและท้ายคาบ ให้เค้าตระหนักรู้และฟังคนอื่น เมื่อได้รับฟังคนอื่น เค้าก็จะระมัดระวังความเป็นมนุษย์ของคนอื่นมากขึ้น ...”

ตาราง 4.8 สรุปลักษณะสำคัญของภูมิหลังของตัวอย่างวิจัย

โรงเรียน (ประเภท)	ครู	อายุ (ปี)	ประสบการณ์ (ปี)	การศึกษา สูงสุด	ห้อง ที่	จำนวน (คน)	ลักษณะที่โดดเด่นของนักเรียน
A (สาธิต)	กิตติมา	29	5	ป.โท	1	33	กล้าแสดงความคิดเห็น
	เขมชาติ	35	8	ป.เอก	2	35	นักเรียนชายมีบทบาทมาก
	คุณากร	26	3	ป.ตรี	3	15	ชอบแสดงความคิดเห็น
B (เอกชน)	งามพรรณ	25	2	ป.ตรี	4	37	กล้าแสดงความคิดเห็น
					5	17	โดดเด่นด้านวิชาการ
					6	19	สนใจด้านสังคม/ข่าวสาร
C (รัฐบาล)	จารุภา	25	3	ป.ตรี	7	27	สนใจข่าวการเมืองเป็นอย่างมาก
D (รัฐบาล)	ฉัตรทิพย์	27	4	ป.ตรี	8	22	นักเรียนหญิงมีบทบาทมาก

ข้อมูลจากห้องเรียนทั้ง 8 ห้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อของครูที่มีต่อการสร้างพลเมืองและวิธีการออกแบบการอภิปรายในชั้นเรียน โดยครูจัดการอภิปรายในรูปแบบที่คิดว่าเหมาะสมกับที่สุดตามมุมมองของครูแต่ละคน นอกจากนี้ การออกแบบการจัดอภิปรายอภิปรายในชั้นเรียนได้มีการเชื่อมประเด็นการอภิปรายเข้าสู่สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ สาระหน้าที่พลเมืองฯ จำนวน 7 ประเด็น สาระศาสนาฯ จำนวน 4 ประเด็น สาระเศรษฐศาสตร์และสาระภูมิศาสตร์ จำนวนสาระละ 2 ประเด็น และไม่พบการเชื่อมโยงการอภิปรายเข้าสู่สาระประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังพบว่ามีสนทนาที่ไม่ได้เชื่อมโยงกับสาระใดในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 1 ประเด็น รวมทั้งสิ้น 18 ประเด็นการสนทนา ดังสรุปในตาราง 4.9

ตาราง 4.9 ประเด็นการสนทนาจากแต่ละชั้นเรียนที่นำมาเชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ครู	ห้อง	ประเด็นสนทนา	สาระฯ ที่ครูเชื่อมโยง*						เนื้อหาที่นำมาเชื่อมโยง
			1	2	3	4	5	6	
กิตติมา	1	1. การเลือกตั้งในประเทศไทย		✓					การเลือกตั้ง
		2. ชุตพละของโรงเรียน						✓	-
เชมชาติ	2	3. วัฒนธรรมคืออะไร		✓					วัฒนธรรม
		4. ระบบสาธารณสุขของประเทศไทย		✓					บทบาทของรัฐบาล
คุณากร	3	5. บุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี	✓						จริยธรรมบุคคล
		6. บุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี 2	✓						จริยธรรมบุคคล
	4	7. เมื่อศาสนาอิสลามถูกพูดถึง	✓						ศาสนาสากล
		8. การทำการุณยฆาต	✓						จริยธรรมกับศาสนา
งามพรรณ	5	9. เมื่อเพื่อนเราเสี่ยงต่อโคโรนาไวรัส		✓					ความเป็นพลเมือง
		10. บทบาทของรัฐในการจัดการโรคติดต่อ		✓					บทบาทของรัฐบาล
	6	11. ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก						✓	สิ่งแวดล้อม
		12. บทบาทของเยาวชนต่อการดูแลสิ่งแวดล้อม						✓	สิ่งแวดล้อม
จารุภา	7	13. รัฐบาลมีรายได้มาจากไหน?			✓				รายได้ของรัฐบาล
		14. ภาษีของเราถูกเอาไปทำอะไรบ้างนะ			✓				งบประมาณแผ่นดิน
ฉัตรทิพย์	8	15. สื่อนี้ส่งผลอย่างไรต่อผู้ชม		✓					การวิเคราะห์สื่อ
		16. การรู้เท่าทันสื่อสำคัญอย่างไร		✓					การรู้เท่าทันสื่อ
รวม (จำนวนสถานการณ์)			4	7	2	0	2	1	

*หมายเหตุ: สาระการเรียนรู้ที่ 1 = ศาสนา, 2 = หน้าที่พลเมือง, 3 = เศรษฐศาสตร์, 4 = ประวัติศาสตร์, 5 = ภูมิศาสตร์ และ 6 = ไม่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ใด ๆ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

การวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามกรอบการวิเคราะห์ของ Habermas (Frakas, 2010; Frakas, 2013; Habermas, 1989; Michaels, O' Connor & Resnick; 2008) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) เข้าถึง (accessible) หมายถึง การส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันของนักเรียนเพื่อเข้ามาพูดคุยอภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับประเด็นของส่วนรวม 2) เท่าเทียม (equal) หมายถึง การส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในชั้นเรียนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน 3) มีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ (rational and critical) หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีกระบวนการสื่อสารแบบอภิปรายโต้แย้งกันด้วยเหตุผลและอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เพียงพอ และ 4) ร่วมสร้างข้อสรุป (consensus-building) หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถหาคำตอบที่เหมาะสมที่สุดในประเด็น

ที่ถกอภิปรายร่วมกัน และเชื่อมโยงข้อสรุปไปสู่การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง ผลการวิเคราะห์เป็นดังนี้

2.1 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง

2.1.1 ด้านการเข้าถึงการอภิปราย

ผลการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในมิติของการเข้าถึงการอภิปราย พบว่า ทุก ๆ ห้องเรียนมีการกระตุ้นให้นักเรียนเข้าถึงการอภิปรายในระดับมากด้วยวิธีการต่าง ๆ ของครู ดังนี้

ตาราง 4.10 ลักษณะของการเข้าถึงการอภิปรายในห้องเรียนที่เก็บข้อมูล

ห้องเรียน	บทบาทของครู	ลักษณะของนักเรียนที่เกิดขึ้น
1	- นำเข้าสู่การสร้างวาทกรรมได้ดี มีการเกริ่นนำและเชื่อมโยงประสบการณ์ของนักเรียน อย่างเป็นธรรมชาติ เนื่องจากครูตั้งประเด็นที่เกิดจากปัญหาในชั้นเรียน	- ให้ความสนใจแสดงความคิดเห็นอย่างกระตือรือร้น มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่ได้ร่วมแสดงความคิดเห็น
2	- เชื่อมโยงประเด็นกับเนื้อหาที่เรียน แต่ประเด็นที่ครูใช้ในการอภิปรายเป็นการสอบความรู้ความเข้าใจมากกว่าสอบถามความคิดเห็น และมักจะเป็นประเด็นที่มีคำตอบถูก/ผิดที่ตายตัวอยู่แล้ว	- มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในตอนแรก แต่ในตอนท้ายต้องอาศัยการกระตุ้นจากครู
3	- นำหัวข้อการอภิปรายเชื่อมโยงกับเรื่องที่เรียนและตั้งคำถามขึ้นตรง ๆ	- สนใจแสดงความคิดเห็นเป็นบางคน มีนักเรียนบางส่วนไม่แสดงความคิดเห็น พบว่ามักจะเป็นนักเรียนกลุ่มเดิม
4	- เปิดประเด็นที่นักเรียนให้ความสนใจกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้ง	- แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นธรรมชาติและกระตือรือร้นที่จะตอบคำถามอย่างมาก
5	- เชื่อมโยงประเด็นที่เข้ากับบริบทของนักเรียนโดยตั้งเป็นสถานการณ์สมมติ	- ให้ความสนใจอย่างมากและมีส่วนร่วมในการสนทนาเกือบทุกคน
6	- ตั้งประเด็นจากเนื้อหาในห้องเรียนและเป็นประเด็นที่นักเรียนกำลังสนใจเนื่องจากได้รับมอบหมายงานไปก่อนหน้านี้	- กระตือรือร้นที่จะแสดงความคิดเห็นอย่างมาก
7	- ใช้เนื้อหาบทเรียนเป็นการดึงนักเรียนเข้าสู่การอภิปราย - ใช้ข่าวสารดึงความสนใจนักเรียน	- ให้ความสนใจและกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็นได้ดี
8	- ใช้วิดีโอเพลงที่นักเรียนคุ้นเคยในการดึงนักเรียนเข้าสู่การสนทนา	- ให้ความสนใจมากและต้องการแสดงความคิดเห็นอย่างกระตือรือร้น - นักเรียนประมาณ 4-5 คนไม่มีบทบาทในชั้นเรียน

ข้อมูลการสังเกตชั้นเรียนแสดงให้เห็นว่านักเรียนทุกคนในทุกห้องเรียนได้รับโอกาสในการเข้าถึงการสร้างวาทกรรมพลเมือง แต่การกำเนิดขึ้นของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนได้นั้นเริ่มต้นจากการที่ครูตั้งคำถามสำคัญ (key question) ของการสนทนา คำถามสำคัญที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อเป็นการเปิดและชักชวนให้นักเรียนเข้ามาอภิปรายร่วมกันมีลักษณะสำคัญ คือ เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์จริงในสังคมหรือปัญหาที่เกิดขึ้นจริงกับนักเรียนเป็นฐานในการอภิปราย เช่น สถานการณ์สิ่งแวดล้อมโลก การเลือกตั้งในประเทศไทย ปัญหาในการเรียนวิชาพลศึกษาของนักเรียน เป็นต้น โดยพบว่าลักษณะที่ครูใช้ในการตั้งคำถามมีอยู่ 3 รูปแบบหลัก ดังในตาราง 4.11

ตาราง 4.11 รูปแบบของคำถามสำคัญที่ครูใช้เพื่อให้นักเรียนเข้าถึงการสนทนา

รูปแบบคำถามสำคัญ	ลักษณะของคำถาม	ตัวอย่างที่พบ
1. เสนอความคิดเห็น ในประเด็นที่ตนเองไม่ เห็นด้วย	เป็นการนำเสนอมุมมองที่ต่างออกไป จากบรรทัดฐานของนักเรียน หรือ ขัดแย้งกับประเด็นที่เป็นอยู่ใน ปัจจุบัน	- “ในข่าวล่าสุดที่มีการก่อเหตุแล้วคนร้ายที่ยิงชาวบ้าน เค้าไปสืบมาพบว่าชอบเล่นเกม เจ๊ๆ คุณคิดว่ามันคือ ผลเสียของเกมป่าว” - “แล้วทำไมคิดว่าเราไม่ปิดประเทศไปเลยละ” - “พอเกิดเหตุการณ์แบบนี้ (การทิ้งยาที่ได้รับบริจาค สิทธิการรักษา) รัฐบาลยังจำไหมที่จะต้อง support ค่า ยา ค่ารักษาพยาบาลให้กับประชาชน”
2. เสนอทางออก	ให้นักเรียนร่วมกันเสนอทางออก หรือแนวทางการแก้ไขปัญหาใน ประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่อยู่ใน บริบทของนักเรียน	- “รัฐควรมีแนวทางป้องกันหรือจัดการการ แพร่กระจายของโคโรน่าไวรัสอย่างไร” - “แล้วเราจะทำยังไงกันดี มองไปทางไหนก็มีแต่ปัญหา ทั้งนั้น แล้วปัญหาส่วนใหญ่ก็เหมือนจะมาจากเรา”
3. ตัดสินคุณค่า	ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ ความสำคัญ ความถูกต้องเหมาะสม ของประเด็นในประเด็นหนึ่ง	- “แล้วพวกเราคิดว่าการเลือกตั้งมันมีความสำคัญ อย่างไร” - “คุณว่าเกมเมอร์เป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็ก ๆ ได้มั๊ย”

นอกจากการตั้งคำถามสำคัญในรูปแบบต่าง ๆ ในตาราง 4.5 แล้ว ยังพบว่าครูผู้สอนยังมีการใช้เทคนิคเพื่อสร้างการเข้าถึงการสนทนาในชั้นเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการกล่าวนำเข้าสู่การสนทนาโดยตรง การเล่าเรื่องเพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์นักเรียน การแสดงความคิดเห็นส่วนตัวของครูเพื่อเปิดพื้นที่การสนทนา และการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสนทนาในครั้งนั้น ๆ เพื่อให้นักเรียนสนใจเข้าร่วมสนทนาด้วย รายละเอียดในตาราง 4.12

ตาราง 4.12 เทคนิคที่ครูใช้ในการสร้างการเข้าถึงการสนทนา

เทคนิคการสร้างการเข้าถึงการสนทนา	ลักษณะของเทคนิค	ตัวอย่าง
1. กล่าวนำเข้าสู่การสนทนาโดยตรง	พูดโดยตรงว่ากำลังจะอภิปรายในเรื่องใด	- “วันนี้เราจะพาไปตะลุยกับสิ่งที่เรียกว่าเป็นหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง” - “เดี๋ยวชวนคุยก่อนนะ ว่าวัฒนธรรมคืออะไร”
2. เล่าเรื่องเพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์นักเรียน	ใช้คำถาม การเล่าเรื่อง เหตุการณ์ ให้นักเรียนดูสื่อต่าง ๆ ก่อนการเชื่อมโยงเข้าสู่ปัญหา	- “สมมติว่ามีเหตุการณ์นี้เกิดกับห้องของเรา ก็คือมีเพื่อนในห้องเพิ่งเดินทางกลับมาจากจีน” - “เหรียญกษาปณ์ที่กดติดกับตู้เพื่อนอาทิตย์ละเท่าไร”
3. แสดงความคิดเห็นส่วนตัว	ครูแสดงความคิดเห็นส่วนตัวเพื่อเป็นการเปิดพื้นที่การสนทนา	- “ครูก็เล่น (เกม) นะ เล่นบ้างเกมง่าย ๆ แบบชีว ๆ แต่ไม่ถึงกับเป็นเกมออนไลน์ที่ต้องเล่นแบบจริงจัง แล้วพวกเธอเล่นเกมอะไร” - “ครูว่ามันขึ้นอยู่กับคนต่างหาก ถ้าเราเลือกเกมที่ดี อาจจะสนุกแล้วก็ได้เรียนรู้ภาษาอีกด้วยนะ”
4. ชี้ความสำคัญของการสนทนา	บอกโดยตรงหรือโดยนัยว่าการสนทนาในครั้งนี้เป็นประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง เช่น ได้แนวทาง ได้ความรู้ หรือได้ฝึกฝน เป็นต้น	- “เพื่อวันนี้เราจะได้นำแนวทางไป ถ้าเวิร์ดครูจะได้อำนาจเอาไปบอกอาจารย์เค้าได้” - “เราจะต้องมีข้อมูลก่อนการแสดงความคิดเห็นนะ เพราะถ้าเราพูดไปแล้วไม่มีข้อมูล เราก็จะไม่น่าเชื่อถือถูกมั้ย”

ผู้วิจัยนำข้อมูลการสังเกตชั้นเรียนและเสียงบันทึกการสนทนาทั้งหมดมาสังเคราะห์และสรุปเป็นบทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนด้านการเข้าถึงการอภิปรายในระดับมาก ปานกลาง และน้อยได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 4.13 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองด้านการเข้าถึงการอภิปราย จำแนกตามห้องเรียน

บทบาทของครูในชั้นเรียน	ห้องเรียน							
	1	2	3	4	5	6	7	8
ระดับมาก								
1. ครูตั้งประเด็นบนพื้นฐานจากสภาพปัญหาในชีวิตจริงของนักเรียน	✓							
2. ครูเชื่อมโยงและอธิบายประเด็นการสนทนาได้อย่างชัดเจน	✓			✓	✓	✓		✓
3. ครูใช้วิธีการที่หลากหลายในการดึงดูดนักเรียนให้เข้าร่วมการสนทนา				✓	✓			✓
4. ครูทำให้นักเรียนทุกคนสามารถเข้าใจในประเด็นที่ครูกำลังสื่อสารในชั้นเรียน		✓	✓	✓	✓	✓		
ระดับปานกลาง								
1. ครูเชื่อมโยงการอภิปรายกับบริบทหรือชีวิตจริงของนักเรียน	✓		✓	✓	✓			✓
2. ครูใช้ประเด็นจากบทเรียนในห้องเรียน		✓				✓	✓	
3. ครูถามนักเรียนตรง ๆ เกี่ยวกับหัวข้อในการสนทนา		✓	✓					
4. ครูไม่ห้ามและไม่ปิดกั้นความคิดเห็นใด ๆ ของนักเรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ระดับน้อย								
1. ประเด็นการสนทนาที่ครูตั้งจำกัดวงสนทนาแก่นักเรียนเพียงบางกลุ่ม								✓
2. เกิดข้อจำกัดในชั้นเรียนบางประการที่ทำให้บางคนไม่เข้าใจในเรื่องที่ครูกำลังสื่อสาร							✓	
3. การอภิปรายมีเงื่อนไขในการสื่อสาร เช่น ห้ามพูดในบางประเด็น เป็นต้น								✓

2.1.2 ด้านการสร้างความเท่าเทียม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในเกือบทุก ๆ ห้องเรียนมีการสร้างบรรยากาศของความเท่าเทียมในชั้นเรียนในระดับมาก นักเรียนทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น และไม่พบการปิดกั้นความคิดเห็นของนักเรียนด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตามทั้งจากครูและจากเพื่อนนักเรียน ดังนี้

ตาราง 4.14 ลักษณะของการสร้างความเท่าเทียมในห้องเรียนที่เก็บข้อมูล

ห้องเรียน	บทบาทของครู	ลักษณะของนักเรียนที่เกิดขึ้น
1	ให้ความสนใจนักเรียนและให้โอกาสนักเรียนในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม	นักเรียนที่ยกมือต้องการแสดงความคิดเห็นทุกคนได้รับการเรียกขานจากครู
2	- เรียกนักเรียนให้แสดงความคิดเห็นบ่อยครั้ง - เดินเปลี่ยนที่ไปเรื่อย ๆ เพื่อใกล้ชิดกับนักเรียนและเรียกนักเรียนที่อยู่ใกล้กับครูให้เป็นผู้พูด	สนใจเสนอความคิดเห็นและได้รับความสนใจจากครูเกือบทุกคน
3	เปิดโอกาสให้นักเรียนเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และครูมีการเรียกชื่อ หรือใช้คำถามเพื่อทำให้นักเรียนคนอื่น ๆ มีส่วนร่วม	แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และได้รับความสนใจจากครูเท่าเทียมกัน
4	- เปิดโอกาสให้นักเรียนเสนอความคิดเห็นอย่างอิสระ - เรียกชื่อและถามคำถามรวม ๆ เพื่อทำให้นักเรียนคนอื่น ๆ มีส่วนร่วม	มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกือบทั้งห้อง
5	ให้ความสนใจกับนักเรียนทุกคน จากการมอบหมายให้นักเรียนจับคู่กันอภิปรายก่อนที่จะอภิปรายรวมทั้งชั้นเรียน	ได้รับโอกาสและช่วงเวลาในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน
6	- ให้ความสนใจกับนักเรียนในตอนแรก - ให้นักเรียนอภิปรายกันเองในกลุ่มนักเรียน และคอยช่วยสนับสนุนการอภิปรายอยู่นอกวงสนทนา - เข้าไปหานักเรียนที่ค่อนข้างเงียบ เพื่อถามความคิดเห็นส่วนตัวกับนักเรียนคนนั้น ๆ	ได้รับโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง พบว่ามีเพียงบางส่วนที่ไม่ได้เสนอความคิดเห็น แต่ได้พูดคุยแบบล้าลองกับครู
7	- ให้โอกาสนักเรียนได้แสดงความคิดเห็น แต่มีการจำกัดจำนวนคนและระยะเวลาในการพูดไม่ให้มากจนเกินไป	นักเรียนบางส่วน เช่น แถวหลังสุด และแถวขวาสุด ไม่ได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นเนื่องจากอยู่ไกลจากครู
8	- เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ - ไม่ใช้เทคนิคการเรียกชื่อผู้เรียน โดยครูตั้งใจที่จะไม่เรียกเพราะไม่รบกวนนักเรียน	สามารถแสดงความคิดเห็นได้แบบไม่จำกัดเวลา โดยที่ครูไม่ตัดบทการสนทนา

ผลการสังเคราะห์วิธีการที่ครูใช้ในการส่งเสริมความเท่าเทียมในชั้นเรียน พบว่า ครูส่งเสริมความเท่าเทียมใน 2 ลักษณะ คือ การใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษา ดังนี้

การใช้วัจนภาษา (verbal communication) เป็นกลวิธีการสื่อสารโดยใช้คำพูดและน้ำเสียงของครูเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการอภิปราย ซึ่งพบว่าครูมีการใช้คำพูดทั้งทางบวกเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ได้แก่ การกระตุ้นด้วยการเรียกชื่อ การชื่นชมคำตอบของนักเรียน การกลี้ยและทางลบเพื่อให้นักเรียนหยุดหรือเปลี่ยนผู้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

ตาราง 4.15 รูปแบบวัจนภาษาที่ครูใช้ในการสร้างความเท่าเทียมในการอภิปราย

รูปแบบวัจนภาษาที่ครูใช้ในการสร้างความเท่าเทียม		ตัวอย่าง
1. ทางบวก	กระตุ้นให้นักเรียนตอบด้วยการเรียกชื่อ	“อะ คุณ A ล่ะ ว่าไง”
	ชื่นชมคำตอบของนักเรียน	- “ดีมาก น่าสนใจมาก” - “ขอบคุณทุกคนที่เสนอแนวทางมาวันนี้และแลกเปลี่ยนไอเดียกัน”
	ขยายขอบเขตการสนทนาไปที่นักเรียนคนอื่น ๆ	“มีใครรู้สึกอย่างอื่นอีกไหม” “คนอื่นลองเสนอไอเดียเพิ่มเติมหน่อยค่ะ”
2. ทางลบ	เปลี่ยนการสนทนาจากนักเรียนอีกคนเป็นอีกคน	“อะ ผึ้งนั่นที่ยกมือบ้าง” “แล้วคุณคิดเหมือนเพื่อนหรือป่าว”
	ตัดบท/จบการสนทนา	“เดี๋ยวเรามาคูกันตอนนะ”

การใช้วัจนภาษา (non-verbal communication) คือ การสื่อสารโดยไม่ใช้ถ้อยคำ เช่น อากัปกิริยา ท่าทาง น้ำเสียง สายตา พบว่า ในทุกห้องเรียนที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ครูมีการเปลี่ยนตำแหน่งการยืนของครูไปรอบ ๆ ห้อง เพื่อกระจายความสนใจ สบตาไปยังนักเรียนที่ครูคิดว่าต้องการให้มีบทบาทเพิ่มเติมบ้างเพื่อให้นักเรียนรู้สึกได้รับความสนใจจากครู ผายมือหรือชี้มือไปยังนักเรียนที่ความสนใจที่จะแสดงความคิดเห็น รวมถึงมีการเปลี่ยนจากการยืนหน้าชั้นเรียนมาเป็นการนั่งร่วมกับนักเรียนด้วย

ผู้วิจัยนำข้อมูลการสังเกตชั้นเรียนและเสียงบันทึกการสนทนาทั้งหมดมาสังเคราะห์และสรุปเป็นบทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนด้านการสร้างความเท่าเทียมในระดับมาก ปานกลาง และน้อยได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 4.16 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองด้านการสร้างความเท่าเทียม จำแนกตามห้องเรียน

บทบาทของครูในชั้นเรียน	ห้องเรียน							
	1	2	3	4	5	6	7	8
ระดับมาก								
1. ครูแสดงออกถึงการให้ความสนใจกับนักเรียนทุกคนที่แสดงความคิดเห็นในการอภิปราย	✓				✓	✓	✓	✓
2. ครูกระจายบทบาทการสนทนาให้ทั่วถึงแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง	✓	✓	✓		✓	✓		✓
3. ครูกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการอภิปรายอย่างต่อเนื่อง		✓	✓		✓	✓		
4. ครูให้โอกาสนักเรียนมีบทบาทนำการอภิปรายหรือเปลี่ยนบทบาทตามที่นักเรียนต้องการ	✓				✓	✓		✓
ระดับปานกลาง								
1. ครูแบ่งระยะเวลาการสนทนาให้นักเรียนแตกต่างกัน							✓	
2. ครูส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายในบางครั้งที่มีโอกาส					✓		✓	
3. ครูใช้เวลาในการอธิบายมากเกินไปจนทำให้นักเรียนมีบทบาทน้อยลง		✓					✓	
ระดับน้อย								
1. ครูจัดบทสนทนานักเรียนบางคนโดยไม่มีเหตุจำเป็น							✓	
2. ครูแสดงออกอย่างชัดเจนว่าให้ความสนใจกับนักเรียนเพียงบางกลุ่ม						✓		
3. นักเรียนมีบทบาทในการตอบคำถามของครูแต่ไม่ได้แสดงความคิดเห็นเอง		✓					✓	

2.1.3 ด้านการมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ

ผลการสังเกตชั้นเรียนแสดงให้เห็นว่า ในแต่ละห้องเรียนนั้นมีลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในมิติของการสนับสนุนวาทกรรมที่เหตุผลและวิจารณญาณเป็นดังนี้

ตาราง 4.17 ลักษณะของการสนับสนุนวาทกรรมที่เหตุผลและวิจารณญาณในห้องเรียนที่เก็บข้อมูล

ห้องเรียน	บทบาทของครู	ลักษณะของนักเรียนที่เกิดขึ้น
1	ขาดการกระตุ้นนักเรียนให้แสดงความคิดเห็นที่เป็นเหตุเป็นผล ส่วนใหญ่มักจะปล่อยผ่านกับความเห็นเล็ก ๆ น้อย ๆ	ตอบคำถามสั้น ๆ และส่วนใหญ่เป็นการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว พบว่าบางคนจะพูดยาวขึ้นและเป็นเหตุผลขึ้นถ้าครูถามคำถามกระตุ้น
2	ใช้คำถามจำนวนมาก แต่เป็นคำถามสั้น ๆ เน้นการแสดงความคิดเห็นรวม ๆ ไม่เน้นรายคน ดังนั้นนักเรียนแต่ละคนจะได้อธิบายเหตุผลของตนเองค่อนข้างน้อย	นักเรียนอธิบายเหตุผลได้ดี แต่ไม่ขยายความหรือไม่ยกตัวอย่างประกอบ เน้นการแสดงความคิดเห็นสั้น ๆ ชัดเจน ตรงประเด็น
3	ใช้คำถามและเทคนิคต่าง ๆ ในการกระตุ้นนักเรียนอธิบายเหตุผล และมอบหมายแบบจำลองให้นักเรียนสืบค้นข้อมูล 1 ครั้ง	แสดงความคิดเห็นและมีปฏิสัมพันธ์กับครูได้ดี แต่มักจะตอบคำถามแบบสั้น ๆ และตรงไปตรงมา
4	ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ	มีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างกันเองและกับครูได้ดีอย่างต่อเนื่อง
5	- มอบหมายให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลโดยตรงและใช้ข้อมูลในการสนทนา - สอบถามความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล - ในระหว่างการสนทนา ครูใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนแสดงเหตุผล ยกตัวอย่าง	ใช้โทรศัพท์มือถือในการสืบค้นข้อมูลตามที่ครูมอบหมายในตอนต้น หลังจากนั้นพบว่ามีการใช้โทรศัพท์ในการค้นหาข้อมูลอยู่บ้าง
6	- ป้อนข้อมูลที่ป้อนข้อเท็จจริงประกอบการสนทนาบ้าง และให้นักเรียนใช้ความรู้ที่มี - ใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการแสดงผล	- ส่วนใหญ่มีข้อมูลค่อนข้างครบถ้วนอยู่แล้ว - เสนอความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง - มีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกันเองและกับครูได้ดีมาก - อธิบายได้ดีและมีเหตุผลและตัวอย่างประกอบ
7	- ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผลจากนักเรียนเล็กน้อยและไม่ครบทุกคนที่แสดงความคิดเห็น - ครูเป็นแหล่งข้อมูลให้แก่นักเรียนในการสนทนา	- มีปฏิสัมพันธ์กับครูดี ได้ตอบกันได้ประเด็นที่ไม่ต้องใช้การอธิบายมาก - มีการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างตรงไปตรงมา - พิจารณาข้อมูลที่ครูแสดงและใช้ประกอบการสนทนา
8	- มีกระบวนการใช้คำถามต่อเนื่องในการกระตุ้นเหตุผลนักเรียน - ขาดการกระตุ้นให้นักเรียนใช้ข้อมูลข่าวสารประกอบ แต่ครูเป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยตนเอง	- นักเรียนสื่อสารความคิดเห็นออกมาได้ดี ใช้กลวิธีการพูดที่เหมาะสม มีเหตุผลและโดดเด่นมากในบางคน

บทบาทของครูในการในการสนับสนุนให้นักเรียนอภิปรายกันอย่างเป็นเหตุเป็นผลและมีข้อมูลที่ถูกต้องเพียงพอสามารถสรุปได้เป็น 3 รูปแบบหลัก ดังนี้

1) การกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นเหตุเป็นผล ผู้วิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีการสื่อสารด้วยคำพูดที่สะท้อนออกมาถึงความเป็นเหตุเป็นผลที่น้อย เช่น การตอบสั้น การแสดงความคิดเห็นที่ไม่มีใจความสำคัญ แต่อย่างไรก็ดี พบว่า ครูมีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนนักเรียนให้แสดงความคิดเห็นผ่านวิธีการสำคัญ 3 ลักษณะ คือ 1) การตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นเหตุผล จากนั้นเรียน นักเรียนที่ได้รับคำถามจากครูก็จะพยายามนึกคำตอบที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำถามที่ต้องให้นักเรียนอธิบายสาเหตุและขั้นตอน ซึ่งจะต้องใช้เวลาการคิดเพิ่มเติมเล็กน้อย 2) ครูได้มีการใช้บทบาทของครูในการแสดงความคิดเห็นเป็นตัวอย่างของการใช้เหตุผล ซึ่งพบว่าหลังจากนั้นคุณภาพของการบทสนทนาที่เกิดขึ้นหลังจากนี้ของนักเรียนจะเพิ่มขึ้น โดยช่วงของการสนทนาจะมีความยาวและมีความเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น และ 3) ครูได้ใช้ถ้อยคำสั้น ๆ เพื่อแสดงถึงการเห็นด้วยและให้กำลังใจนักเรียนในระหว่างการแสดงความคิดเห็น ซึ่งผู้วิจัยสังเกตว่านักเรียนพยายามที่จะอธิบายและปรับปรุงวิธีการตอบของตนเองให้ดีขึ้นเพราะคิดว่าครูกำลังตั้งใจฟังตนอยู่ ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 4.18

ตาราง 4.18 วิธีการที่ครูใช้ในการกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นเหตุเป็นผล

วิธีการ	ลักษณะของวิธีการ	ตัวอย่าง
1. ใช้คำถามเพื่อกระตุ้นเหตุผล	ครูถามเพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นมากขึ้น เช่น “นักเรียนคิดว่า...” หรือแสดงเหตุผลมากขึ้น โดยใช้คำถามที่ขึ้นต้นด้วย “ทำไม” “อย่างไร”	- “พวกเราคิดว่ารัฐบาลสามารถทำนโยบายเรียนฟรีให้เกิดขึ้นจริง ๆ แบบร้อยเปอร์เซ็นต์ได้มั๊ย” - “แล้วทำไมปิดประเทศถึงเศรษฐกิจแย่ล่ะ” - “ถ้าในเมื่ออุณหภูมิมันเปลี่ยนทั้งโลก มันจะเป็นยังไงอะที่นี่”
2. ใช้การอธิบายเหตุผลให้นักเรียนฟัง	ครูอธิบายเหตุผลในเรื่องที่กำลังสนทนาให้นักเรียนฟังเป็นตัวอย่าง ทั้งโดยตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ	“เพราะฉะนั้นเนี่ย การที่เราเลือกนำเสนอเอา gamer มาเป็นต้นแบบเราเนี่ย ก็อาจจะทำให้เกิดคำถามว่าเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร แต่อย่างที่ผมพูดกันมา ก็ค่อนข้างดีเลยทีเดียวที่ว่า มันก็มีหลายด้านที่เราสามารถเลือกมาปรับใช้ กับชีวิตของเราได้เช่น ความมุ่งมั่น หรือการเอาสิ่งที่ชอบมาทำให้ตัวเองประสบความสำเร็จ”
3. บ่งบอกว่าครูให้ความสำคัญกับผู้พูด	ครูใช้คำพูดแทรกเบา ๆ ในระหว่างที่นักเรียนกำลังพูดอยู่ แต่ไม่ได้เป็นการขัดจังหวะ เพื่อแสดงถึงการกำลังให้ความสนใจกับสิ่งที่นักเรียนกำลังพูด	“อืม” “อ่า” “อ้อ” “อ่าหะ”

2) การกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายโดยมีข้อมูลประกอบ ปรากฏให้เห็นค่อนข้างน้อยมากในการเก็บข้อมูลจากทั้ง 8 ห้องเรียน ทั้งนี้ รูปแบบการกระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูลประกอบการอภิปราย โดยครูพบได้ 3 ลักษณะสำคัญ คือ 1) การบอกให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลโดยตรง 2) การคำพูดเพื่อโน้มน้าวหรือสร้างบรรยากาศเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนจำเป็นต้องหาข้อมูลประกอบ และ 3) การให้ข้อมูลกับนักเรียนโดยตรง ดังในตาราง 4.19

ตาราง 4.19 วิธีการที่ครูใช้ในการกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายโดยมีข้อมูลประกอบ

วิธีการ	ลักษณะของวิธีการ	ตัวอย่าง
1. ให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลโดยตรง	การบอกว่าต้องใช้ข้อมูลในการสนทนาและให้นักเรียนหาข้อมูลนั้นทันที	“งั้นเรามาหาข้อมูลกันก่อนไหมคะ เพราะก่อนที่นักเรียนพูดถึงประเด็นเพื่อน เราควรทำยังไงก่อนดีเราน่าจะต้องรู้จักไวรัสนี้ ก่อนดีไหมคะ”
2. ใช้คำพูดที่แสดงถึงความจำเป็นของข้อมูล	ใช้คำพูด หรือคำถาม จนทำให้มีนักเรียนบางส่วนพยายามหาข้อมูลโดยที่ครูไม่ต้องพูดโดยตรง เช่น การทำให้เป็นเรื่องราวน่าตื่นเต้น	- “มีใครทราบบ้างคะว่า ไวรัสโคโรน่าคืออะไร” - “อ้าวนี้คุณไม่ได้ดูเหรอ ดังมากเลยนะ”
3. บอกข้อมูลโดยตรงกับนักเรียน	พูดข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อมูลประกอบการอภิปรายผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิดีโอ ภาพ ข้อมูลสถิติ เป็นต้น	- “งั้นนี่เลย มาดูภาพนี้กัน (ครูแสดงภาพสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทย)” - “พวกนี้เราเรียกว่าเป็นภาษีทางอ้อม คือภาษีที่รัฐบาลผลักภาระให้ประชาชนเป็นผู้จ่าย”

3) การพัฒนาทักษะในการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน ในระหว่างการสนทนาในชั้นเรียนนั้น นอกจากครูจะมีการพัฒนาความเป็นเหตุผลและการมีข้อมูลประกอบการแสดงความคิดเห็นแล้ว ครูได้การพัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ดังนี้

ตาราง 4.20 วิธีการที่ครูใช้ในการพัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน

วิธีการ	ลักษณะของวิธีการ	ตัวอย่าง
1. โต้กลับความคิดเห็นของนักเรียน	ครูคัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับนักเรียน เพื่อฝึกให้นักเรียนรับมือกับความเห็นที่แตกต่างและปรับเปลี่ยนวิธีการพูด หรือการแสดงเหตุผลใหม่อีกครั้ง	- “ถ้าเรียนวันเดียวกัน ปัญหา (ที่เสนอมา) ก็ยังไม่ได้แก้ อยู่ดี” - “แต่ไม่ใช่เกมเมอร์ทุกคนจะเป็นโปรเพลเยอร์เหมือนคนนี้ แล้วเค้าจะเอาด้านไหนเป็นตัวอย่างให้กับเยาวชนล่ะ
2. ปรับปรุงคำตอบของนักเรียน	ครูปรับภาษาหรือรูปแบบประโยคที่นักเรียนใช้	นักเรียน G: “บางทีแบบรัฐบาลทำอะไรมันก็ยังไม่ดีถูกใจไปทุกคนหรอก ถ้าคนเรามั่นใจคิดมันก็มองว่ารัฐบาลทำไม่ได้ทั้ง ๆ ที่บางทีรัฐบาลอาจจะทำดีแล้ว” นักเรียน B: “แต่ถ้าบางทีรัฐบาลทำไม่ได้ ประชาชนก็ต้องมีสิทธิ์ด่าได้” ครู: “อาจจะไม่ต้องด่า แต่หมายถึง วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลได้นะ”
3. ประนีประนอมและรักษาน้ำของนักเรียน	ครูออกับหน้าแทนนักเรียนที่มีเพื่อนแสดงความคิดเห็นขัดแย้งแต่ไม่สามารถโต้ตอบกลับด้วยเหตุผลที่เหมาะสม	“ครูว่าเพื่อนน่าจะหมายถึง.... ไซ้ไหม” “เพื่อนอาจจะต้องการสื่อว่า”

ตาราง 4.20 แสดงให้เห็นว่าครูมีการวางบทบาทของตนเองเป็นผู้ที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณได้รับการทำประลองความคิดจากครู ส่งผลต่อคุณภาพของคำตอบที่ออกมาจากนักเรียนอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีวิธีการออกับหน้าแทนนักเรียนที่มีเพื่อนแสดงความคิดเห็นขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเด็นทางการเมืองหรือประเด็นที่ต้องการการตัดสินใจร่วมกัน แต่นักเรียนผู้พูดไม่สามารถโต้ตอบกลับด้วยเหตุผลที่เหมาะสมได้ ครูจึงต้องมีบทบาทในการเข้าแทรกแซงเพื่อไม่ให้มีการปะทะกันทางอารมณ์

ผู้วิจัยนำข้อมูลการสังเกตชั้นเรียนและเสียงบันทึกการสนทนาทั้งหมดมาสังเคราะห์และสรุปเป็นบทบาทของครูในวาทกรรมพลเมืองด้านการมีเหตุผลและวิจารณ์ญาณในระดับมาก ปานกลาง และน้อยได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 4.21 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองด้านการมีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ
จำแนกตามห้องเรียน

บทบาทของครูในชั้นเรียน	ห้องเรียน							
	1	2	3	4	5	6	7	8
ระดับมาก								
1. ครูโต้แย้งกลับนักเรียนหรือให้ท้าทายนักเรียนด้วยมุมมองที่แตกต่าง			✓	✓	✓	✓		
2. ครูให้นักเรียนร่วมกันวิพากษ์ถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูล					✓			
3. ครูปรับปรุงแก้ไขและเสนอแนะวิธีการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน			✓	✓	✓	✓		
ระดับปานกลาง								
1. ครูให้นักเรียนค้นหาข้อมูลหรือมีข้อมูลที่ถูกต้องให้นักเรียนประกอบการอภิปราย			✓		✓			
2. ครูกระตุ้นให้นักเรียนแสดงเหตุผลของตนออกมาในระหว่างการสนทนาด้วยการตั้งคำถามแบบต่อเนื่อง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3. ครูให้นักเรียนโต้แย้งกันได้อย่างอิสระเสรี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ระดับน้อย								
1. ครูให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกัน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. ครูจัดการอภิปรายโดยไม่จำเป็นต้องใช้ข้อมูลประกอบ	✓							
3. ครูอธิบายข้อมูลหรือข้อเท็จจริงให้แก่ นักเรียนเพื่อใช้ในการอภิปราย						✓	✓	
4. ความคิดเห็นที่เกิดขึ้นเป็นการอธิบายความรู้สึกต่อเรื่องนั้น ๆ	✓							
ครูพยายามที่จะรักษาบรรยากาศของห้องให้ไม่เกิดความขัดแย้ง		✓	✓					

2.1.4 ด้านการสร้างข้อสรุปร่วมกัน

วาทกรรมพลเมืองในมิติของการสร้างข้อสรุปร่วมกันพบในระดับที่ค่อนข้างน้อยและมักจะเป็นครูที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด โดยแต่ละห้องมีลักษณะเป็นดังนี้

ผู้วิจัยนำข้อมูลการสังเกตชั้นเรียนและเสียงบันทึกการสนทนาทั้งหมดมาสังเคราะห์และสรุปเป็นบทบาทของครูในวาทกรรมพลเมืองการสร้างข้อสรุปร่วมกันในห้องเรียนในระดับมาก ปานกลาง และน้อยได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 4 22 ลักษณะของการสนับสนุนการสร้างข้อสรุปร่วมกันในห้องเรียนที่เก็บข้อมูล

ห้องเรียน	บทบาทของครู	ลักษณะของนักเรียนที่เกิดขึ้น
1	- เสนอประเด็นให้นักเรียนร่วมกันสร้างข้อสรุปในตอนท้าย เล็กน้อย - ไม่ได้เชื่อมโยงกับการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน	นักเรียนทั้งห้องมีบทบาทในการสร้างข้อสรุปร่วมกัน ไม่มีใครที่มีบทบาทหลัก และในตอนท้ายไม่เกิดเป็นข้อสรุปที่ต้องดำเนินการต่อ เนื่องจากประเด็นการสนทนาไม่ได้ไปถึงนักเรียน
2	ไม่นำการสนทนาไปสู่การสร้างข้อสรุปใด ๆ เพราะประเด็นที่ครูตั้งเป็นการสอบถามความคิดเห็นเพียงเท่านั้น	ไม่ได้เสนอความคิดเห็นที่เป็นการสรุปร่วมกัน
3	มีบทบาทในการสรุปด้วยตัวเองเป็นอย่างมาก	เสนอความคิดเห็นตามคำถามของครู จึงทำให้มีบทบาทในการสรุปค่อนข้างน้อย
4	สรุปเนื้อหาและเชื่อมโยงเข้าสู่การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน โดยนำคำตอบของนักเรียนในระหว่างการสนทนามาร้อยเรียงเป็นถ้อยคำ	มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น แต่มีบทบาทในการสรุปด้วยตนเองในตอนท้ายในระดับปานกลาง
5	- ให้นักเรียนเสนอความคิดเห็นและมีการสรุปด้วยครูเองอยู่บ้างระหว่างการสนทนา - ไม่ได้เชื่อมโยงข้อสรุปไปสู่การพัฒนานักเรียน	พบการเสนอทางออกของประเด็นปัญหาในตอนท้ายเล็กน้อย แต่นักเรียนไม่ได้ร่วมกันสรุปประเด็นจากการสนทนา
6	- นำเข้าสู่การสร้างข้อสรุป และเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมแสดงความเห็น - สรุปการสนทนาในตอนท้ายเล็กน้อยและมีการเชื่อมโยงให้นักเรียนเห็นภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ดี	ร่วมกันเสนอความคิดเห็นในตอนท้าย และมีความตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม
7	ไม่พบการสรุปประเด็นร่วมกันในชั้นเรียนและเชื่อมโยงเข้าสู่การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน	ไม่ได้ร่วมกันสร้างข้อสรุปใด ๆ
8	เป็นผู้สรุปรวบยอดประเด็นทั้งหมด	- ไม่มีบทบาทในการสร้างข้อสรุป

ทั้งนี้ วิธีการสร้างข้อสรุปร่วมกันในชั้นเรียน ได้แก่ ครูเป็นผู้พัฒนาข้อสรุปจากคำตอบของนักเรียนและจากการสรุปความคิดเห็นของนักเรียนเข้าสู่เนื้อหา รวมถึงครูเชื่อมโยงความคิดเห็นที่เกิดขึ้นในระหว่างการอภิปรายสู่การปลูกฝังให้นักเรียนเป็นพลเมืองดี ดังรายละเอียดในตาราง 4.23

ตาราง 4.23 วิธีการที่ครูใช้ในการสร้างข้อสรุปร่วมกันในชั้นเรียน

วิธีการ	ลักษณะของวิธีการ	ตัวอย่าง
1. ครูสรุปประเด็นการสนทนา	ครูสรุปความคิดเห็นของนักเรียนแต่ละคนที่เสนอขึ้นมา	“ขั้นหลัก ๆ (ที่นักเรียนเสนอมา) คืออยากให้เพื่อนใส่หน้ากาก ไปโรงพยาบาล แล้วก็อยู่บ้านไปเลย”
2. ครูเชื่อมโยงสู่การเป็นพลเมืองดี	ครูอธิบายเชื่อมโยงข้อสรุปจากการอภิปรายไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนให้มีความเป็นพลเมืองด้านใดด้านหนึ่ง	<p>- “การที่เราเลือกนำเสนอเอา gamer มาเป็นต้นแบบเราเนี่ย มันก็มีหลายด้านที่เราสามารถเลือกมาปรับใช้กับชีวิตของเราได้เช่น ความมุ่งมั่น หรือการเอาสิ่งที่ชอบมาทำให้ตัวเองประสบความสำเร็จ”</p> <p>- “ตัวอย่างที่เรายกมาเป็น ตัวอย่างที่ดีมากที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการตัดสินใจ (ผู้อื่น) จากภายนอกและมองแบบมีอคติมาก ๆ”</p>

ผู้วิจัยนำข้อมูลการสังเกตชั้นเรียนและเสียงบันทึกการสนทนาทั้งหมดมาสังเคราะห์และสรุปเป็นบทบาทของครูในวาทกรรมพลเมืองด้านการสร้างข้อสรุปร่วมกันในระดับมาก ปานกลาง และน้อยได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 4.24 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองด้านการสร้างข้อสรุปร่วมกัน จำแนกตามห้องเรียน

บทบาทของครูในชั้นเรียน	ห้องเรียน							
	1	2	3	4	5	6	7	8
ระดับมาก								
1. ครูให้นักเรียนมีบทบาทในการสร้างข้อสรุปร่วมกันทั้งห้อง โดยมีครูเป็นผู้เสริม				✓	✓	✓		
2. ครูเชื่อมโยงข้อสรุปที่ได้จากการพูดคุยสู่การพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณลักษณะความเป็นพลเมือง				✓		✓		
3. มีเงื่อนไขประกอบข้อสรุปเพื่อให้ทุกฝ่ายยอมรับ				✓		✓		
ระดับปานกลาง								
1. มีการพูดคุยกันในตอนท้าย แต่ยังไม่เป็นการสรุปการสนทนา	✓				✓			
2. ครูมีบทบาทหลักในการสรุปประเด็นจากการสนทนาที่เกิดขึ้น	✓		✓					✓
3. ข้อสรุปจากการสนทนาเป็นที่พึงพอใจของคนส่วนใหญ่	✓		✓	✓		✓		
ระดับน้อย								
1. ไม่มีข้อสรุปในตอนท้ายหลังการอภิปราย		✓					✓	
2. เกิดข้อสรุปที่ไม่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย	✓							

ข้อมูลการสังเกตการสอนและการบันทึกการสนทนาทั้งหมดสามารถรายงานสรุปเป็นภาพรวมของลักษณะวาทกรรมพลเมืองจำแนกตามชั้นเรียนและครูผู้สอนได้ดังในตาราง 4.19 ซึ่งจะเห็นว่า ห้องเรียนที่ 5 และ 6 ของครูงามพรรณ มีการจัดอภิปรายเกิดเป็นวาทกรรมพลเมืองในระดับมาก ส่วนห้องเรียนที่ 7 ของครูจรรูภาแสดงให้เห็นถึงลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในระดับน้อย นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์จากทุกห้องเรียนแสดงให้เห็นถึงคุณภาพของการจัดอภิปรายในชั้นเรียนที่แสดงวาทกรรมพลเมืองในการเข้าถึงและด้านความเท่าเทียมอยู่ในระดับมาก ด้านการมีเหตุผลและวิจารณ์ญาณอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการร่วมสร้างข้อสรุปอยู่ในระดับน้อย

ตาราง 4.25 ระดับของบทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนด้านต่าง ๆ

ห้องเรียน	บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน				
	เข้าถึง	เท่าเทียม	มีเหตุผล	ร่วมสร้างข้อสรุป	ภาพรวม
ครูกิตติมา					
1	มาก	มาก	น้อย	มาก	ปานกลาง
ครูชมชาติ					
2	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	ไม่พบ	ปานกลาง
ครูคุณากร					
3	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
4	มาก	มาก	มาก	น้อย	มาก
ครูงามพรรณ					
5	มาก	มาก	มาก	น้อย	มาก
6	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก
ครูจารุภา					
7	ปานกลาง	ปานกลาง	น้อย	น้อย	น้อย
ครูฉัตรทิพย์					
8	มาก	ปานกลาง	มาก	น้อย	ปานกลาง
ภาพรวม	มาก	มาก	ปานกลาง	น้อย	

2.2 คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่พบในห้องเรียน

นอกจากการวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่ปรากฏในชั้นเรียน ตามกรอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ผู้วิจัยได้จากสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) การเปิดใจรับฟัง (open-mindedness) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเปิดใจและยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย 2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง (accessibility to facts and truth) หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงและรับฟังข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้าน 3) การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ (rational and critical thinking) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นขั้นตอนและมีเหตุผลกำกับ และ 4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม (participation in decision-making process) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการให้ความสนใจในเรื่องราวของสังคมและมีบทบาทในการเสนอความคิดเห็นหรือลงมือปฏิบัติเพื่อสังคม ผลการวิเคราะห์รายด้านเป็นดังนี้

2.2.1 การเปิดใจรับฟัง (openness)

การเปิดใจรับฟังเป็นคุณลักษณะของการเปิดใจและยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเคารพความแตกต่าง การทำงานและอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ผลการเก็บข้อมูลพฤติกรรมในชั้นเรียนด้านการเปิดใจรับฟังของนักเรียนทั้ง 8 ห้องเรียนเป็นดังนี้

ตาราง 4.26 พฤติกรรมที่โดดเด่นของนักเรียนที่แสดงถึงด้านการเปิดใจรับฟังในแต่ละห้องเรียน

ห้อง	พฤติกรรมของนักเรียนที่พบในชั้นเรียน
1	สนับสนุนความคิดเห็นและเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมจากเพื่อนอย่างต่อเนื่อง แสดงความสนใจในความคิดของเพื่อน พบการปะทะความเห็นกันบ้างแต่เป็นการปะทะด้วยเหตุผลไม่ใช่อารมณ์
2	แสดงความคิดเห็นของตนเอง ไม่ได้เชื่อมโยงกับเพื่อน แต่ก็ไม่ได้คัดค้านหรือแสดงอาการโต้แย้งเพื่อนโดยตรง
3	สนับสนุนคำตอบของเพื่อน และรอฟังเพื่อนที่กำลังจะเสนอความคิดเห็นบางครั้ง
4	สนับสนุนคำตอบและเพิ่มเติมคำตอบของเพื่อน และนักเรียนสนใจและตั้งใจฟังคำตอบของเพื่อนอย่างมาก
5	ไม่พบการขัดแย้งทางความคิด นักเรียนเสนอความเห็นไปในทางเดียวกัน
6	หยุดรอฟังความคิดเห็นและเสนอต่อออกจากความคิดเห็นของเพื่อน เปิดโอกาสให้เพื่อนคนอื่น ๆ ได้แสดงความคิดเห็น
7	นักเรียนที่มีบทบาทมากในชั้นเรียนมักจะไม่รับฟังนักเรียนคนอื่น ๆ ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันโดยเฉพาะในเรื่องการเมือง
8	ตั้งใจฟังความคิดเห็นของเพื่อนและพูดคุยต่อหลังจากที่เพื่อนแสดงความคิดเห็นจบ

ข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปบันทึกเสียงการสนทนาพบรูปแบบการเปิดใจรับฟังด้วยการใช้คำพูดเมื่อเห็นด้วย การโน้มน้าวก่อนปะทะโดยตรงเมื่อไม่เห็นด้วย และการแสดงพฤติกรรมอื่น ๆ ที่บ่งชี้ถึงการเปิดใจรับฟังเพื่อนที่กำลังแสดงความคิดเห็น เช่น การตั้งใจฟัง การสบตา เป็นต้น ทั้งนี้ ดังแสดงเป็นรูปแบบของวิธีการที่นักเรียนในตาราง 4.27

ตาราง 4 27 รูปแบบของการใช้ภาษาที่แสดงถึงการเปิดใจรับฟังของนักเรียน

ลักษณะที่วิเคราะห์ได้	ตัวอย่างที่บ่งชี้
1. ใช้ถ้อยคำที่สนับสนุนความคิดเห็นของเพื่อนคนแสดงความ คิดเห็นก่อนหน้าตน ด้วยการพูดว่า “ใช่” “จริง” หรือการ ยกตัวอย่างประกอบเพิ่มเติมจากประเด็นที่เพื่อนเสนอ	“ใช่ครับ ผมก็ต้องจ่ายเหมือนกัน” “ก็อย่างที่คุณพูดมาเลยละ”
2. ใช้วิธีการโน้มน้าว ก่อนที่จะมีการปะทะกันโดยตรงเมื่อไม่เห็น ด้วยกับเพื่อนคนก่อนหน้า	“ยังเล่น (เกม) ก็ได้ฝึกเยอะนะ ผมก็ได้เรียนคำศัพท์จาก เกมเยอะ” “เห็นมะ มีแต่ข้อเสียเห็น ๆ”
3. เปลี่ยนใจหรือคล้อยตามกับเพื่อนคนก่อนหน้าด้วยการแสดง ถ้อยคำที่เปลี่ยนไป	“ตอนนี้หนูเริ่มเครียดตามแล้วละ”

ผู้วิจัยนำข้อมูลการสังเกตชั้นเรียนและเสียงบันทึกการสนทนาทั้งหมดมาสังเคราะห์และสรุป
เป็นลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงการเปิดใจรับฟังในระดับมาก ปานกลาง และน้อยได้
ดังต่อไปนี้

ตาราง 4.28 ผลการสังเคราะห์ลักษณะที่แสดงออกถึงความเป็นพลเมืองด้านการเปิดใจรับฟัง จำแนกตามห้องเรียน

พฤติกรรมของนักเรียนในชั้นเรียน	ห้องเรียน							
	1	2	3	4	5	6	7	8
ระดับมาก								
1. ปรับเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเอง	✓							✓
2. พุดสนับสนุนความคิดเห็นของเพื่อนเมื่อตรงกับความคิดเห็นของตน	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
3. สอบถามเพื่อนหรือบอกให้เพื่อนเสนอมุมมองที่ต่างจากตนเพิ่มเติม				✓	✓	✓		✓
ระดับปานกลาง								
1. รับฟัง สบตา หรือพยักหน้าในขณะที่เพื่อนพูด	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. ไม่พูดแทรกหรือไม่ขัดในขณะที่เพื่อนกำลังพูด แม้จะรู้สึกว่ามันไม่ตรงกับความคิดของตน		✓	✓	✓	✓	✓		✓
3. หยุดรอกหากเพื่อนกำลังพูด และไม่แสดงอารมณ์ฉุนเฉียวเมื่อมีคนพูดแทรก		✓	✓			✓		
ระดับน้อย								
1. พยายามโน้มน้าวคนอื่นให้คล้อยตามตนเอง โดยที่ไม่ได้รับฟังผู้อื่น	✓							
2. แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวไม่เปลี่ยนแปลง		✓			✓		✓	
3. แสดงออกชัดเจนว่าไม่ต้องการรับฟังความเห็นของอีกฝ่าย							✓	

2.2.2 การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง (accessibility to facts and truth)

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง เป็นความสามารถในการเข้าถึงและรับฟังข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้านเป็นคุณลักษณะสำคัญที่สามารถพัฒนาไปเป็นพลเมืองที่มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ในกิจกรรมทางสังคมได้ ผลการวิเคราะห์รูปแบบของพฤติกรรมนักเรียนดังในตาราง 4.23 โดยภาพรวมพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการเข้าถึงข่าวสารแบบไม่เป็นทางการ เช่น การสอบถามเพื่อน พูดคุยเกี่ยวกับข่าวสารนั้น ๆ กับเพื่อนมากกว่าที่จะสืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์ หนังสือ หรือสื่อต่าง ๆ ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ยังพบว่า การมีหรือการได้รับอนุญาตให้ใช้เครื่องมือสื่อสารในห้องเรียน มีผลอย่างมากต่อการสืบค้นข้อมูลของนักเรียน เนื่องจากห้องเรียนที่พบการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองอย่างชัดเจน คือห้องเรียน 5 และ 6 ซึ่งนักเรียนมีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ประจำตัวและมีวัฒนธรรมการใช้งานอยู่เป็นประจำอยู่แล้ว

ตาราง 4.29 พฤติกรรมที่โดดเด่นของนักเรียนที่แสดงถึงด้านเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องในแต่ละห้องเรียน

ห้องเรียน	ลักษณะของนักเรียน
1	สนทนากันเล็กน้อยเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่มี แต่ไม่พบนักเรียนสืบค้นหรือแสดงความต้องการที่จะสืบค้นข้อมูลประกอบการสนทนา
2	ไม่พบนักเรียนสืบค้นข้อมูลประกอบการสนทนา ส่วนใหญ่ตั้งใจรอฟังคำอธิบายหรือการให้ข้อมูลจากครู
3	ไม่มีการสืบค้นหรือพูดคุยเกี่ยวกับข้อมูลหรือข้อเท็จจริง
4	ไม่พบการสืบค้นข้อเท็จจริงในชั้นเรียน แต่จากการสังเกตพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ครูสนทนาอยู่พอสมควร
5	มีความสนใจในการสืบค้นข้อมูลเป็นระยะ ๆ เมื่อครูมีโจทย์ที่มอบหมายให้สืบค้นข้อมูล หรือเมื่อถึงบางประเด็นที่ต้องใช้ข้อมูลในการตอบคำถาม แม้ครูจะไม่ได้บอกให้สืบค้นโดยตรง
6	อธิบายข้อเท็จจริงได้อย่างเป็นธรรมชาติ (เข้าถึงข้อมูลมาก่อนการสนทนา)
7	ไม่พบการสืบค้นข้อมูลหรือเข้าถึงข้อมูลโดยตัวนักเรียน และนักเรียนไม่ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ครูแสดงให้นักเรียนดู
8	พบการสืบค้นข้อมูลเล็กน้อยระหว่างนักเรียนกำลังอภิปรายร่วมกัน แต่นักเรียนไม่ได้ใช้ข้อมูลดังกล่าวในการประกอบการสนทนา

ผลการถอดเสียงบันทึกการสนทนาสามารถสรุปเป็นรูปแบบทางภาษาที่นักเรียนใช้ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องดังในตาราง 4.30

ตาราง 4.30 รูปแบบของการใช้ภาษาที่แสดงถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของนักเรียน

ลักษณะที่วิเคราะห์ได้	ตัวอย่างที่บ่งชี้
1. นักเรียนสนทนากันโดยไม่มีข้อมูลเป็นพื้นฐาน แสดงความคิดเห็นทางความรู้สึก ความคิดเห็นส่วนตัว	“หนูเคยได้ยินว่า ยาของโรงพยาบาลมันหายข้าอะ มันเป็นยาราคาถูก”
2. นักเรียนมีแหล่งข้อมูลที่ใช้ประกอบการสนทนาจากการให้ข้อมูลโดยครูผู้สอน การสอบถามจากครูผู้สอน หรือการสอบถามกันเองภายในกลุ่มนักเรียน	- “ก็ข่าวนั้นไง ที่ปล้นร้านทองอะ แบบยังไม่ยัง ตำรวจบอกว่าจะมาจากเกม” - “นักเรียน D: มีบัตรเกิน นักเรียน C : บัตรเกินจากไหนอะ นักเรียน D : มึงไม่ได้ดูข่าวเหรอ ที่มันมีบัตรเลือกตั้งเกินมาในกล่องอะ”
3. นักเรียนที่แสดงออกถึงการมีข้อมูลพื้นฐานในการสนทนาอยู่แล้ว เช่น การพูดข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง (fact) ในระหว่างการสนทนา หรือข้อมูลที่มีความจำเพาะ ไม่สามารถหาได้จากการสนทนาทั่วไป	“เราจะเคยได้ยินข่าวว่ามีการค้นพบสิ่งมีชีวิตใหม่ ๆ อยู่เรื่อย ๆ ทุกปี แต่ว่าจากการค้นข้อมูลพบว่าในแต่ละปีมีอัตราการสูญพันธุ์ 0.1 ถึง 0.01 เปอร์เซ็นต์ซึ่งก็ถือว่าเยอะพอสมควรค่ะ”
4. นักเรียนที่พูดข้อมูลจากแหล่งข้อมูล เช่น จากการอ่านในโทรศัพท์ หรือจากการสรุปความจากเว็บไซต์ ภาษาที่นักเรียนพูดจะมีความเป็นทางการแตกต่างจากภาษาพูดที่กำลังใช้	“ติดต่อทางตา จมูก และปาก ถ้ามือไปสัมผัสเชื้อโรคมาแล้วก็มาขยี้ตาก็สามารถติดโรคได้ สูดดมละอองก็ติดได้ หรือเอามือที่โดนเชื้อโรคแล้วหยิบของเข้ามาใกล้ก็ติดได้”

ผู้วิจัยนำข้อมูลการสังเกตชั้นเรียนและเสียงบันทึกการสนทนาทั้งหมดมาสังเคราะห์และสรุปเป็นลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องในระดับมาก ปานกลาง และน้อยได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 4.31 ผลการสังเคราะห์ลักษณะที่แสดงออกถึงความเป็นพลเมืองด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง จำแนกตามห้องเรียน

พฤติกรรมของนักเรียนในชั้นเรียน	ห้องเรียน							
	1	2	3	4	5	6	7	8
ระดับมาก								
1. เข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือเพิ่มเติมได้					✓			
2. อธิบายความถูกต้องและน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลได้					✓	✓		
3. ใช้ข้อมูลจากหลากหลายแหล่งในการอธิบาย						✓		
ระดับปานกลาง								
1. มีข้อมูลประกอบการอธิบาย					✓	✓		✓
2. กล่าวถึงข้อมูลหรือข้อเท็จจริงตามที่ตนทราบ	✓			✓	✓	✓		✓

พฤติกรรมของนักเรียนในชั้นเรียน	ห้องเรียน					
3. สอบถามข้อมูลหรือข้อเท็จจริงจากครูหรือเพื่อนที่มีความรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ระดับน้อย						
1. ไม่พบนักเรียนสืบค้นข้อมูลประกอบการสนทนา	✓	✓	✓	✓		✓
2. รอฟังคำอธิบายหรือการให้ข้อมูลจากครู	✓	✓	✓	✓	✓	✓

2.2.3 การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ (rational and critical thinking)

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียนที่บ่งชี้ถึงคุณลักษณะการมีกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นขั้นตอนและมีเหตุผลกำกับ พบว่า นักเรียนมีการแสดงออกด้วยการใช้คำพูดและพฤติกรรมดังนี้

ตาราง 4.32 พฤติกรรมที่โดดเด่นของนักเรียนที่แสดงถึงด้านคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณในแต่ละห้องเรียน

ห้องเรียน	ลักษณะของนักเรียน
1	ใช้ความคิดเห็นของตนเองเป็นหลัก พบการอธิบายเหตุผลของตนเองแบบสั้น ๆ
2	ส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นได้ดี กระชับ และตรงประเด็น
3	แสดงเหตุผลของตนเองบ้าง และมีบางส่วนที่คล้อยตามเพื่อนและไม่แสดงความคิดเห็นใด ๆ
4	แสดงความเป็นเหตุเป็นผลของการสื่อสารได้ดี รับมือกับคำถามที่ครูได้แย้งความคิดของตนได้
5	ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นได้ดี มีข้อมูลประกอบ มีการยกตัวอย่าง ชี้สาเหตุและผลที่ตามมา อธิบายสรุปรวบยอดได้ดี
6	มีข้อมูลอยู่กับตนเองทำให้การสื่อสารเป็นไปได้อย่างวิพากษ์และมีเหตุผล ลำดับความคิด และร้อยเรียงถ้อยคำได้ดีมาก
7	พบการให้เหตุผลประกอบคำตอบของตนเองเล็กน้อย แต่ส่วนใหญ่เกิดจากการที่ครูใช้คำถามกระตุ้น และนักเรียนบางส่วนแสดงความคิดเห็นด้วยอารมณ์และไม่มีข้อมูลสนับสนุนการแสดงความคิดเห็น
8	แสดงความคิดเห็นได้ดีและมีเหตุผล ตอบคำถามได้ยาวและสรุปประเด็นได้ดี

นอกจากนี้ เสียงบันทึกการสนทนาที่บ่งชี้ถึงรูปแบบของการใช้คำพูดที่แสดงถึงการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณของนักเรียน มีทั้งสิ้น 4 รูปแบบ ได้แก่ การวิจารณ์โดยตรง การอธิบายความคิดของตนเอง การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และการตอบโต้กับความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับตนด้วยการใช้เหตุผลและวาทศิลป์ประกอบ ดังนี้

ตาราง 4.33 รูปแบบของการใช้ภาษาที่แสดงถึงการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณของนักเรียน

ลักษณะที่วิเคราะห์ได้	ตัวอย่างที่บ่งชี้
1. แสดงความเห็นด้วยการวิจารณ์โดยตรงหรือไม่เห็นด้วย ส่วนใหญ่ที่พบมักจะเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง การทำงานของรัฐ หรือประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง	- “ครู: ... แล้วพวกเราคิดว่าการเลือกตั้งมันมีความสำคัญอย่างไร นักเรียน: ได้คนซีโงเป็น สส. ครับ” - “ครู: การทำแบบนี้แสดงให้เห็นถึงอะไร นักเรียน B: ไม่รักษาสีเสื้อของตัวเอง นักเรียน C: เค้ายากเสียสิทธิ์ นักเรียน D: เค้างั้นแกตัว”
2. อธิบายความคิดของตนเอง คือ นักเรียนอธิบายความรู้สึกหรือสาเหตุที่ทำให้ตนเองคิดแบบนั้น แต่ไม่ได้มีการเชื่อมโยงให้เห็นถึงกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล	- “ครู: อ้อ เมื่อไหร่เพื่อนบอกว่ามีโครงการเรียนฟรี ไซ้ใหม่คะ นักเรียน C: ครู หนูว่ามันก็ไม่ได้ฟรีนะ ไม่เห็นจะฟรีตรงไหนเลย” - “ครู: พวกเราคิดว่า (การตรวจโดยกรวดอุณภูมิก่อนเข้าประเทศ) พอมี นักเรียน B: ไม่พออาจารย์ ก็ถ้าเค้ากินพารามา ก็ไม่มีไซ้ แบบนี้ก็ผ่านดิ”
3. แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ด้วยการใช้อธิบายลักษณะประโยคที่สื่อให้เห็นว่ามีการสอดแทรกเหตุผล ตรรกะ และการใช้วาทศิลป์ต่าง ๆ	- “ครู: แล้วทำไมเราไม่ปิดประเทศไปเลยละ นักเรียน : มันกระทบต่อเศรษฐกิจ ซึ่งถ้าคิดแบบรัฐบาลก็ต้องเอาเศรษฐกิจก่อน เพราะมันก็มีผลเสียเหมือนกัน” - “ทรัพยากรธรรมชาติมันเป็นปัญหาที่เหมือนมันมีทางรักษา แต่ไม่มีทางรักษาได้อย่างถาวรหรอก เพราะมันเป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป ยิ่งใกล้สุดท้ายมันก็ต้องมีวันหมด แต่เราจะต้องให้มันคุ้มค่าและไม่สิ้นเปลือง
4. ตอบโต้กับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกับตน ด้วยการชี้เหตุผลและวาทศิลป์ประกอบ	- “ครู: งั้นถ้าเราลวการโกงแล้วทำไมต้องเลือกตั้ง ทำไมไม่เลือกเอาคนเก่ง ๆ มาทำงานได้เลย นักเรียน E: โกงก็ต้องปล่อยให้โกง เพราะถ้าเค้าไม่ดี ปิดต่อไปคนจะไม่เลือกเค้าเอง” - “นักเรียน A: คือนั่นไม่เกี่ยวอะ ผมว่าเกมก็คือเกม มันอาจจะมีความรุนแรงบ้างแต่ถ้าเล่นแบบมีสติมันก็ไม่ทำตามอยู่ดี นักเรียน H: แต่เกมมันก็มีความรุนแรงนะ ถ้าเด็กเล่นบ่อย ๆ แล้วทำตามละ”

ผู้วิจัยนำข้อมูลการสังเกตชั้นเรียนและเสียงบันทึกการสนทนาทั้งหมดมาสังเคราะห์และสรุปเป็นลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงด้านการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ ในระดับมาก ปานกลาง และน้อยได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 4.34 ผลการสังเคราะห์ลักษณะที่แสดงออกถึงการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ
จำแนกตามห้องเรียน

พฤติกรรมของนักเรียนในชั้นเรียน	ห้องเรียน							
	1	2	3	4	5	6	7	8
ระดับมาก								
1. ยกตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจนและเชื่อถือ	✓	✓			✓	✓		✓
2. วิเคราะห์ความคิดเห็นที่มาจากมุมมองที่แตกต่าง		✓		✓	✓	✓		
3. อธิบายโต้กลับความคิดเห็นที่แตกต่างได้อย่างมีเหตุผล				✓	✓	✓		✓
ระดับปานกลาง								
1. ให้เหตุผลประกอบคำตอบของตนเองเพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนขึ้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. อธิบายสาเหตุและผลที่ตามมาในเรื่องที่กำลังอภิปรายได้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ระดับน้อย								
1. ตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นตามที่ครูถาม			✓					
2. ไม่มีการอธิบายเหตุผลหรือให้ข้อมูลสนับสนุน			✓				✓	
3. วิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องนั้นโดยตรงอย่างมีอคติ							✓	

2.2.4 การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม (participation in decision-making process)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนที่เกิดขึ้นในจากแต่ละการสนทนา พบว่า คุณลักษณะการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวมมีความสัมพันธ์กับคำถามสำคัญครูตั้งในการอภิปราย กล่าวคือ หากคำถามสำคัญอภิปรายเป็นการถามความคิดเห็นหรือมุมมองของนักเรียน นักเรียนก็มีส่วนร่วมในรูปแบบของการเสนอความเห็นของตน แต่ถ้ามีการตั้งคำถามที่ให้นักเรียนเสนอแนวทางหรือเสนอทางออกของปัญหาใดปัญหาหนึ่ง นักเรียนก็จะพยายามเสนอและมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจมากขึ้น

ตาราง 4.35 พฤติกรรมที่โดดเด่นของนักเรียนที่แสดงถึงด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวมในแต่ละห้องเรียน

ห้องเรียน	ลักษณะของนักเรียน
1	สนใจและร่วมเสนอทางออก แต่ไม่กล้าเสนอทางออกที่โดดเด่นหรือฉีกแนวไปจากเพื่อนๆ มักจะเสนอไปในทิศทางเดียวกัน
2	สนใจและร่วมเสนอความเห็นกับครู แต่เนื่องจากประเด็นไม่ได้นำไปสู่การร่วมตัดสินใจ ทำให้นักเรียนได้เพียงแต่เสนอความคิดเห็นทั่ว ๆ ไป
3	ร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่ครูถาม และมีการเสนอความคิดเห็นอื่น ๆ เพิ่มเติมนอกเหนือจากข้อบ่งชี้ประเด็นที่ครูตั้ง
4	มีส่วนร่วมกับทุก ๆ ประเด็นที่ครูถาม โดยที่ครูไม่ต้องกระตุ้นให้สนใจ และแสดงถึงการหาทางออกของประเด็นปัญหาได้เป็นอย่างดี
5	สนใจร่วมเสนอทางออกตามประเด็นการสนทนาระดับปานกลางแต่ระดับความสนใจค่อนข้างคงที่ตลอดทั้งคาบเรียน
6	พบทั้งการเป็นผู้เสนอ และผู้กระตุ้นให้เพื่อนคนอื่น ๆ ร่วมเสนอความคิดเห็นจนได้เป็นข้อสรุปของชั้นเรียน
7	นักเรียนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นแต่ไม่พบการร่วมตัดสินใจในตอนท้าย
8	ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่สนใจร่วมอภิปรายมีส่วนร่วมอย่างเห็นได้ชัด พบเพียงนักเรียนส่วนน้อยที่ไม่สนใจร่วมแสดงความคิดเห็นซึ่งจะไม่มีบทบาทใด ๆ ในชั้นเรียน

อย่างไรก็ดี สิ่งที่พบคือในหลาย ๆ การสนทนา คือ ครูไม่ได้มีการสรุปการอภิปรายหรือให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้นักเรียนขาดการแสดงออกถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในด้านนี้

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์เชิงบันทึกลงยังชี้ให้เห็นว่า พบนักเรียนหลายคนแสดงถึงความใส่ใจและคำนึงถึงผลกระทบต่อส่วนรวมที่เกิดขึ้น ทั้งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สนทนา หรือเรื่องที่จะเป็นผลตามมาจากการสนทนา ดังรายละเอียดในตาราง 4.36

ตาราง 4.36 รูปแบบของการใช้ภาษาที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวมของนักเรียน

ลักษณะที่วิเคราะห์ได้	ตัวอย่างที่บ่งชี้
1) นักเรียนแสดงออกถึงการร่วมแสดงความคิดเห็นเมื่อครูตั้งคำถามที่เป็นการสอบถามความเห็น หรือ เสนอทางออกเมื่อครูตั้งคำถามเพื่อให้ได้คำตอบเป็นวิธีการเพื่อแก้ปัญหา	<p>- “ครู: ทำไม G ถึงไม่กลับบ้าน</p> <p>นักเรียน G: ถ้าเรากลับบ้านเราก็ไม่ได้เรียนลี แล้วถ้าใกล้สอบเราก็จะไม่ทัน</p> <p>นักเรียน C: จั๊นพวกเราไลฟ์ ถ่ายทอดสดมะ แกจะได้เรียนที่บ้าน”</p> <p>- “อาจจะไม่ต้องปิดประเทศ แต่เราก็ต้องป้องกันตัวเอง แล้วก็มีตรวจสอบที่เข้มงวดขึ้น”</p>
2) นักเรียนใช้คำพูดที่แสดงถึงความสนใจและห่วงใยต่อสาธารณประโยชน์ในระหว่างการแสดงการตัดสินใจเพื่อส่วนรวม	<p>- “บางทีเราก็ต้องมองในมุมมองของประเทศบ้าง บางทีถ้าเราปิดประเทศมันก็มีผลเสียตามมามากมาย เพราะฉะนั้น เวลาตัดสินใจทำอะไรเราก็ต้องรอบคอบมากขึ้นครับ”</p> <p>- “ก็ต่างคนต่างรักษาสถาบันประโยชน์ของตัวเอง ใครเปลี่ยนแปลงก็จะต้องเสียผลประโยชน์ซึ่งถ้าคิดแบบนี้กันหมดสุดท้าย เราก็จะแก้ปัญหาไม่ได้”</p>

ผู้วิจัยนำข้อมูลการสังเกตชั้นเรียนและเสียงบันทึกการสนทนาทั้งหมดมาสังเคราะห์และสรุปเป็นลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อส่วนรวมในระดับมาก ปานกลาง และน้อยได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 4.37 ผลการสังเคราะห์ลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม จำแนกตามห้องเรียน

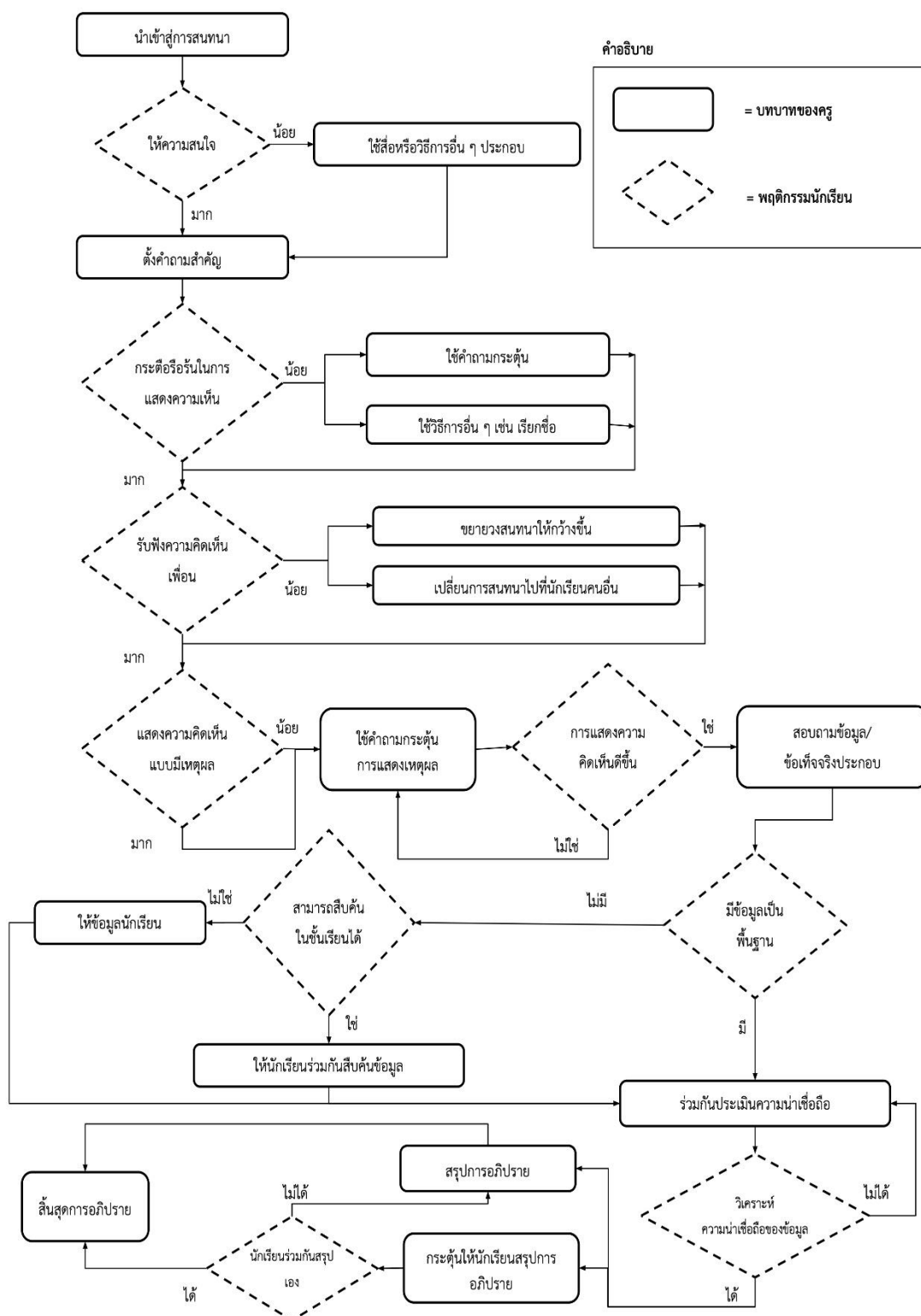
พฤติกรรมของนักเรียนในชั้นเรียน	ห้องเรียน							
	1	2	3	4	5	6	7	8
ระดับมาก								
1. จุดประเด็นหรือกระตุ้นให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น				✓	✓	✓		
2. พิจารณาเกี่ยวกับส่วนรวมหรือสังคมในการตัดสินใจหรือเสนอความคิดเห็น				✓				
3. เสนอแนวทางที่เป็นประโยชน์นอกเหนือจากประเด็นหลักที่กำลังสนทนา			✓	✓	✓	✓		
ระดับปานกลาง								
1. ร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอทางออกในปัญหาที่กำลังอภิปราย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. มีบทบาทในการร่วมกันสรุปหรือคัดค้านข้อสรุปที่เกิดขึ้น	✓				✓	✓		

พฤติกรรมของนักเรียนในชั้นเรียน	ห้องเรียน					
3. แสดงความกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหาของ ส่วนรวม	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ระดับน้อย						
1. ร่วมความคิดเห็นเมื่อครูเรียกถามหรือมี สถานการณ์บังคับ	✓	✓				✓
2. เสนอความคิดเห็นที่เหมือนกับเพื่อนคนอื่น	✓				✓	✓

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนี่ 2 นี้มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาสถานการณ์จำลองสำหรับฝึกฝนทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองของครูและข้อคำถามสำหรับประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน ซึ่งเป็นฟังก์ชันการทำงานหลักของโมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงอีกครั้งในตอนี่ 4 ของบทนี้

ตอนที่ 3 การพัฒนาแผนภาพแสดงกระบวนการสนทนาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ผลการลงรหัสข้อมูลการสนทนาและพฤติกรรมที่พบในชั้นเรียนตามแนวคิด Process coding (Saldaña, 2013) นั้นนอกจากจะทำให้ได้ข้อมูลเป็นรูปแบบบทบาทของครูและพฤติกรรมของนักเรียนในชั้นเรียนดังแสดงผลในตอนี่ 2 แล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำผลการลงรหัสข้อมูลการสนทนาในชั้นเรียนมาพัฒนาเป็นแผนภาพที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนที่ครูใช้วาทกรรมพลเมืองในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน ดังแสดงในแผนภาพ 4.1

แผนภาพ 4.1 กระบวนการสนทนาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ในการนำเข้าสู่การสนทนา ครูอาจจะใช้วิธีการที่หลากหลายและน่าสนใจเพื่อดึงนักเรียนเข้าสู่การสนทนา เช่น การเล่าเรื่อง การใช้สื่อประกอบ เป็นต้น จากนั้นจึงตั้งคำถามสำคัญของการสนทนาที่น่าสนใจและเชื่อมโยงกับบริบทของนักเรียน ประกอบกับการกระตุ้นให้นักเรียนตอบจะทำให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นหรือเรื่องที่แสดงความคิดเห็นไปกับคำถามสำคัญที่ครูตั้งขึ้น

การตั้งคำถามสำคัญของการสนทนาเป็นจุดเริ่มต้นของการเริ่มแสดงความคิดเห็นโดยทั่ว ๆ ไปในชั้นเรียน เมื่อนักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยใช้อารมณ์หรือเน้นการวิพากษ์วิจารณ์ ในตอนต้นของการสนทนาครูอาจจะใช้วิธีการกระตุ้นนักเรียนคนอื่น ๆ ให้ตอบหรือเกลี้ยการสนทนาให้นักเรียนได้รับฟังความคิดเห็นที่หลากหลายซึ่งจะทำให้นักเรียนได้แสดงออกถึงการรับฟังเพื่อนและสนับสนุนความคิดเห็นของเพื่อนก่อนที่จะใช้คำถามในการกระตุ้นเพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นที่เป็นเหตุเป็นผลออกมา หรืออาจจะปรับปรุงความคิดเห็นนักเรียนให้ดีขึ้น เมื่อนักเรียนแสดงความคิดเห็นที่เป็นเหตุเป็นผลได้ ครูจึงเสริมแรงด้วยการชื่นชม หรือบางครั้งอาจโต้แย้งกลับเพื่อให้นักเรียนแสดงวิจรรณญาณของตนเองในเรื่องนั้น ๆ กระบวนการข้างต้นนี้มีการกลับไปมาเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาความคิดเชิงเหตุผลและวิจรรณญาณ

หลังจากนั้น ครูกระตุ้นให้นักเรียนมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลวิจรรณญาณด้วยการใช้คำถามกระตุ้นหรือการโต้แย้งนักเรียน นักเรียนแสดงออกโดยการเห็นด้วยหรือสนับสนุนคำตอบของเพื่อนที่ตนเห็นด้วย หรือบางส่วนพยายามที่จะยืนยันการความคิดเห็นของตนเองด้วยการหันมาโน้มน้าวครูและเพื่อน ๆ ให้คิดไปในแนวทางเดียวกันกับตนเอง กระบวนการนี้อาจจะเกิดแบบกลับไปกลับมาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในแต่ละห้องเรียน

เมื่อครูต้องการให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นที่มีข้อ/เหตุการณ์จริงประกอบ ครูใช้การกระตุ้นให้นักเรียนตอบออกมาโดยตรงหรือเกลี้ยบทบาทการสนทนาให้นักเรียนที่มีข้อมูลได้แสดงความคิดเห็น ทั้งนี้ เมื่อครูสอบถามถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง อาจจะมีนักเรียนที่สับสนข้อมูลในทันที หรือมีนักเรียนเลือกที่จะสอบถามจากครูหรือพูดคุยกับเพื่อน ครูจึงต้องกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการมีข้อมูลในการประกอบการสนทนามากขึ้นด้วยการโน้มน้าวหรือใช้กลวิธีต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการนี้มีการกลับไปมาระหว่างบทบาทของครูและพฤติกรรมนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมการสืบค้นข้อมูลประกอบการสนทนา

เมื่อนักเรียนไม่ได้แสดงพฤติกรรมการสืบค้นข้อมูลประกอบการสนทนา ครูอาจมอบหมายให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลโดยตรง แต่หากนักเรียนยังสอบถามครูอยู่เช่นเดิมแสดงว่านักเรียนไม่ทราบวิธีหรือไม่มีแหล่งในการสืบค้นข้อมูล ครูจึงต้องเตรียมข้อมูลประกอบการสนทนาให้กับนักเรียนเพื่อให้การสนทนานั้นมีความน่าเชื่อถือและมีประโยชน์ในการสนทนา เมื่อนักเรียนมีข้อมูลประกอบการสนทนาแล้ว บทบาทของครูยังต้องเป็นผู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยอาจจะสอบถามนักเรียนโดยตรงว่าข้อมูลที่หามามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด หรืออาจจะให้

นักเรียนร่วมกันพิจารณาความเพียงพอของข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่มีและร่วมกันตัดสินใจว่าแหล่งข้อมูลดังกล่าวน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด กระบวนการดังกล่าวจะทำให้นักเรียนสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่นำมาใช้ประกอบการสนทนาได้ ซึ่งจะทำให้นักเรียนสนทนาอภิปรายอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ การสนทนาดังกล่าวก็จะดำเนินไปจนกระทั่งสรุปการสนทนาในตอนท้าย

นอกจากนี้ รูปแบบของคำถามสำคัญมีผลต่อพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อส่วนรวมไม่ว่าจะเป็นคำถามที่ให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นของตนหรือคำถามที่ให้นักเรียนร่วมเสนอทางออกของปัญหา หากนักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นน้อย ครูใช้วิธีการกระตุ้นให้นักเรียนตอบ เช่น การเรียกชื่อ การเดินไปใกล้ ๆ กับบริเวณที่นักเรียนนั่งอยู่ หรือหากนักเรียนคนใดคนหนึ่งมีส่วนร่วมบ่อยครั้งจนเพื่อนคนอื่น ๆ ไม่มีโอกาส ครูใช้วิธีการเปลี่ยนการสนทนา เช่น การดึงนักเรียนคนอื่นให้เข้ามาร่วมสนทนาและการเรียกชื่อให้นักเรียนตอบ เมื่อคำตอบของนักเรียนที่เสนอมายังไม่ชัดเจนหรือขาดความเป็นเหตุเป็นผล ครูใช้คำถามกระตุ้นเหตุผลเพิ่มเติมซ้ำ ๆ และสอบถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเพื่อไม่ให้ความคิดเห็นหรือทางออกของปัญหาที่นักเรียนเสนอมานั้นขาดความน่าเชื่อถือ ทั้งนี้ ครูอาจจะกระตุ้นให้ความคิดเห็นของนักเรียนนั้นมีความเป็นบริบทเฉพาะ (context specific) เพื่อให้การแสดงความคิดเห็นนั้นเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น

ตอนที่ 4 การพัฒนาสถานการณ์จำลองและข้อคำถามสำหรับใช้ในโมบายแอปพลิเคชัน

การพัฒนาสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนสำหรับประเมินทักษะการวิเคราะห์หาทรมผลเมืองของครูใช้ข้อมูลจากผลการวิเคราะห์ตอนที่ 2 ลักษณะของหาทรมผลเมืองที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และตอนที่ 3 การพัฒนาแผนภาพแสดงกระบวนการสนทนาเพื่อพัฒนาความเป็นผลเมืองของนักเรียนมาเป็นพื้นฐาน

ผลการวิจัยในตอนที่ 4 แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ 1) ผลการพัฒนาสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนสำหรับประเมินทักษะการวิเคราะห์หาทรมผลเมืองของครู และ 2) ผลการพัฒนาชุดคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นผลเมืองของนักเรียน รายละเอียดเป็นดังนี้

4.1 การพัฒนาสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนสำหรับประเมินทักษะการวิเคราะห์หาทรมผลเมืองของครู

ในการพัฒนาสถานการณ์จำลองสำหรับประเมินทักษะการวิเคราะห์หาทรมผลเมืองของครูผู้วิจัยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์จากประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 และการเลือกประเภทของสถานการณ์ที่เหมาะสม แล้วจึงพัฒนาสถานการณ์จำลองขึ้นตามวัตถุประสงค์และ

ประเภทที่กำหนดไว้ และตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของสถานการณ์ที่พัฒนาขึ้น ผลการพัฒนาเป็นดังนี้

4.1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์และการเลือกประเภทของสถานการณ์

ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 และกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาทักษะครูในการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองให้ให้สอดคล้องกับประเด็นที่ได้จากผลการวิเคราะห์ จากนั้นจึงเลือกประเภทของสถานการณ์จำลองว่าจะสร้างเป็นสถานการณ์ประเภทคำอธิบาย มีลักษณะเป็นการพรรณนาสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน หรือสถานการณ์ประเภทบทสนทนาซึ่งมีลักษณะเป็นบทสนทนายวาทกรรมระหว่างครูกับนักเรียนหรือนักเรียนกับนักเรียนที่เกิดขึ้นในระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียนสามารถสรุปได้ดังนี้

ตาราง 4.38 ผลการกำหนดวัตถุประสงค์และการเลือกประเภทของสถานการณ์

ประเด็นที่ได้จาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	วัตถุประสงค์ในพัฒนาทักษะครู	ประเภทสถานการณ์ที่เหมาะสม	
		คำอธิบาย	บทสนทนา
ด้านการเข้าถึง			
1. การตั้งประเด็นการสนทนา	ครูสามารถตั้งประเด็นการสนทนาเพื่อกระตุ้นให้เกิดวาทกรรมพลเมือง	✓	
	ครูสามารถปรับเปลี่ยนบทสนทนาในชั้นเรียนให้เกิดการสร้างวาทกรรมพลเมือง		✓
2. การเลือกใช้เทคนิคเพื่อสร้างการเข้าถึงการสนทนา	ครูสามารถนำนักเรียนเข้าสู่การอภิปรายด้วยเทคนิคที่หลากหลาย	✓	
	ครูตระหนักถึงข้อจำกัดของวิธีการที่ใช้ในการนำเข้าสู่การสนทนาและสามารถปรับปรุงแก้ไขได้		✓
ด้านความเท่าเทียม			
1. การส่งเสริมความเท่าเทียมด้วยวิธีการทางบวก	ครูสามารถใช้วิธีการทางบวก เช่น การสนับสนุนการกระตุ้นเพื่อทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการอภิปรายในชั้นเรียน	✓	
	ครูตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นของการใช้วิธีการทางบวกในการทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการอภิปรายในชั้นเรียน		✓
2. การส่งเสริมความเท่าเทียมด้วยวิธีการทางลบ	ครูสามารถใช้วิธีการทางลบ เช่น การดัดบทการสนทนา หรือการเปลี่ยนการสนทนา เพื่อทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการอภิปรายในชั้นเรียน	✓	

ประเด็นที่ได้จาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	วัตถุประสงค์ในพัฒนาทักษะครู	ประเภทสถานการณ์ที่เหมาะสม	
		คำอธิบาย	บทสนทนา
	ครูตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นของการใช้วิธีการ ทางลบในการทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการ อภิปรายในชั้นเรียน		✓
ด้านการมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ			
1. การกระตุ้นให้แสดง ความคิดเห็นอย่างมี เหตุผล	ครูสามารถใช้เทคนิคในการกระตุ้นการแสดง ความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลในชั้นเรียน	✓	
	ครูสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการแสดงความคิดเห็น ของนักเรียนให้อยู่บนฐานของการใช้เหตุผลและผล		✓
2. การมีข้อมูล ประกอบการสนทนา	ครูสามารถใช้วิธีการในการกระตุ้นให้นักเรียน ตระหนักถึงการมีข้อมูลประกอบการสนทนา	✓	
	ครูสามารถใช้วิธีการอื่น ๆ เพื่อกระตุ้นให้ นักเรียนมีข้อมูลได้โดยไม่ต้องให้นักเรียนสืบค้น โดยตรง		✓
3. การพัฒนาทักษะ การแสดงความคิดเห็น	ครูตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะ การแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในระหว่าง การอภิปรายในชั้นเรียน	✓	
	ครูสามารถปรับบทบาทของตนเพื่อพัฒนาทักษะ การแสดงความคิดเห็นของนักเรียนให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น		✓
ด้านการสร้างข้อสรุปร่วมกัน			
1. การสรุปประเด็นการ อภิปราย	ครูกระตุ้นหรือสนับสนุนให้เกิดการสร้างข้อสรุป ร่วมกันในประเด็นการสนทนา	✓	
	ครูสามารถใช้วิธีการที่เหมาะสมในการสรุป ประเด็นการอภิปรายในชั้นเรียน		✓
2. การเชื่อมโยงสู่การ พัฒนาคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองของ นักเรียน	ครูสามารถเลือกใช้วิธีการเชื่อมโยงการอภิปราย ในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็น พลเมืองของนักเรียนได้	✓	
	ครูตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกใช้คำพูด ที่เหมาะสมในการเชื่อมโยงการอภิปรายในชั้น เรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมือง ของนักเรียนได้		✓

เนื่องจากการกำหนดประเด็นและวัตถุประสงค์ข้างต้นนั้นพัฒนามาจากข้อมูลในชั้นเรียนและแผนภาพกระบวนการสนทนา (process map) ที่เกิดขึ้น ดังนั้น หากครูสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดกระบวนการเรียนรู้ตามที่ผู้วิจัยตั้งไว้ได้นั้น จะทำให้เกิดกระบวนการสนทนาตามแผนภาพที่สร้างขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดคุณภาพของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน อันนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนต่อไป

4.1.2 การพัฒนาสถานการณ์จำลองสำหรับประเมินทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองของครู

หลังจากที่กำหนดประเด็นและวัตถุประสงค์แล้วนั้น ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลแผนภาพที่สร้างจากกระบวนการสนทนาในชั้นเรียนจากผลการวิจัยตอนที่ 3 มาใช้ประกอบการสร้างสถานการณ์จำลองสำหรับประเมินทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองของครู ผลการพัฒนาเป็นดังนี้

1) สถานการณ์จำลองในชั้นเรียนประเภทคำอธิบาย

ผู้วิจัยพัฒนาสถานการณ์ทั้งสิ้น 10 สถานการณ์ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะครูในด้านต่าง ๆ โดยให้ผู้ใช้งานโมบายแอปพลิเคชันอ่านคำอธิบายและเลือกตัวเลือก 1 – 3 ตามความคิดเห็นของผู้ใช้ และระบบจะแสดงข้อมูลป้อนกลับเดียวกัน เนื่องจากสถานการณ์จำลองประเภทคำอธิบายนี้จะเน้นการให้คำแนะนำครูในภาพรวม ดังในตาราง 4.39 ดังนี้

ตาราง 4.39 สถานการณ์จำลองประเภทคำอธิบายเพื่อให้ครูประเมินทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะครู	ข้อความถามประเภทสถานการณ์	ตัวเลือกตอบสำหรับครู	ข้อมูลป้อนกลับจากการตอบให้ครูได้ศึกษาเรียนรู้
การตั้งประเด็นการสนทนา	ครูสามารถตั้งประเด็นการสนทนาเพื่อกระตุ้นให้เกิดวาทกรรมพลเมือง	สถานการณ์ที่ 1 คำอธิบาย ครูเล่น Facebook แล้วเจอข่าวที่น่าสนใจมาก คิดว่าน่าจะนำมาใช้ในการสนทนากับนักเรียนได้ เพราะ เป็น เรื่องที่กำลังฮือฮอในสังคม ควรเลือกประเด็นไหนดีนะที่จะเหมาะกับเด็กของเรา	1. ดารามีข่าวท้องถิ่นแต่เหมาะสมหรือไม่ 2. ภาวะโรค COVID-19ที่กำลังระบาด 3. โทษประหารชีวิตยังจำเป็นหรือไม่สำหรับประเทศไทย	ประเด็นที่เหมาะสมกับนักเรียนนั้นครูเป็นผู้ตัดสินใจ แต่ควรเป็นเรื่องราวที่นักเรียนเข้าถึงได้ ถ้าเป็นประเด็นเรื่องดารารายอาจจะเข้าถึงได้แต่ต้องนึกถึงนักเรียนหลายคนที่ไม่ได้ติดตามหรือไม่สนใจข่าวดารารายและข่าวดาราก็ไม่ได้มีผลกระทบต่อสังคมเท่าใดนัก ส่วนประเด็นที่ 3 ก็อาจจะยากไปสำหรับนักเรียนหากมีความรู้ไม่เพียงพอ ประเด็นที่ 2 จึงเหมาะสมที่สุด
การเลือกใช้เทคนิคเพื่อ	ครูสามารถตั้งประเด็นการ	สถานการณ์ที่ 2 คำอธิบาย	1. เราจะแก้ปัญหาไวรัสนี้ยังดี	คำถามสำคัญของการสนทนาจะมีผลต่อทิศทางและการมีส่วนร่วมใน

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	วัตถุประสงค์ในพัฒนาทักษะครู	ข้อคำถามประเภทสถานการณ์	ตัวเลือกตอบสำหรับครู	ข้อมูลป้อนกลับจากการตอบให้ครูได้ศึกษาเรียนรู้
ส ร ำ ง ก ร เข้า ถึง ก ร สนทนา	สนทนาเพื่อกระตุ้นให้เกิดวาทกรรมพลเมือง	ครูตัดสินใจเลือกประเด็นโรค COVID-19 มาใช้สนทนาในห้องเรียน จะตั้งคำถามแบบไหนนักเรียนถึงจะอยากมาสนทนากับครู	2. ถ้ามีการแจกเงินให้ทุกคนเพื่อบรรเทาความยากจนที่เกิดจากโรคระบาดนี้ น่าจะเกิดอะไรขึ้น 3. เห็นด้วยมั๊ยหากเราจะต้องย้ายไปที่สถานกักตัว ถ้าเราเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อ	ชั้นเรียน ครูอาจจะลองตั้งคำถามได้ทั้ง 3 รูปแบบขึ้นอยู่กับลักษณะของนักเรียนและเป้าหมายที่ครูอยากให้เกิด ได้แก่ 1. คำถามที่ให้ร่วมกันเสนอทางออก ให้นักเรียนร่วมกันเสนอทางออกหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาในประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่อยู่บริบทของนักเรียน เช่น “ถ้ามีเพื่อนไอ จาม ช้ำ ๆ เรา โดยที่ไม่สวมหน้ากากอนามัย เราจะทำยังไงดี” “เรามาร่วมกันเสนอความเห็นไปให้โรงเรียนในการรับมือกับ COVID-19 กัน” 2. คำถามที่ให้ร่วมกันเสนอความคิดเห็นในประเด็นที่นักเรียนไม่เห็นด้วย ให้นักเรียนนำเสนอมุมมองที่ต่างออกไปจากบรรทัดฐานของนักเรียนหรือขัดแย้งกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น “รัฐบาลน่าจะห้ามคนไม่ให้ออกไปไหนมาไหนตลอดทั้งวันเลยดีไหม เป็นการป้องกันเชื้อโรค” “ถ้าประเทศเราเป็นเผด็จการ สั่งได้ทุกคน คิดว่าไวรัสจะหายไปเร็วขึ้นไหม” 3. คำถามเพื่อตัดสินใจคุณค่า ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ความสำคัญ ความถูกต้องเหมาะสมประเด็นหนึ่ง เช่น “เห็นด้วยไหมที่มีคนบอกว่า ไวรัสมันเป็นกลไกธรรมชาติ เดี่ยวมันก็หายไป” “นักเรียนคิดว่าคนที่เค้ายกคุณสินค้า เพราะเค้าห่วงสุขภาพคนในครอบครัวเนี่ย เค้าทำผิดไหม”
วิ ธี ก ร ใ ช้ เทคนิค	ครูสามารถนำนักเรียนเข้าสู่การอภิปรายด้วย	สถานการณ์ที่ 3 คำอธิบาย ครูลองเอาข่าวสาร	1. เปลี่ยนเป็นเรื่องที่นักเรียนเข้าถึงได้ 2. ไม่เปลี่ยนใจ เอาข่าว	ทั้ง 3 ข้อเป็นคำตอบที่ถูกต้องขึ้นอยู่กับครูผู้สอน สิ่งที่ครูต้องคำนึงถึงก็คือ วาทกรรมพลเมืองไม่จำเป็นต้อง

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	วัตถุประสงค์ในพัฒนาทักษะครู	ข้อความคำถามประเภทสถานการณ์	ตัวเลือกตอบสำหรับครู	ข้อมูลป้อนกลับจากการตอบให้ครูได้ศึกษาเรียนรู้
	เทคนิคที่หลากหลาย	บ้านเมืองไปคุยกับนักเรียน ปรากฏว่านักเรียนไม่ค่อยได้ดูข่าว จึงทำให้การอภิปรายนั้นฟังไม่เป็นท่า ครูต้องกลายเป็นคนเล่าเรื่องให้นักเรียนฟังแทนที่ได้จะได้ฟังนักเรียนอภิปรายกัน ครูควรทำอย่างไรดี	มาทุกวันเพราะเชื่อว่านักเรียนจะได้เรียนรู้จากสิ่งที่เราเอามา 3. สลับกันบ้าง ไม่งั้นนักเรียนจะคิดว่าเราเป็นคนซีเรียสมากเกินไป	เป็นเรื่องเกี่ยวกับข่าวสาร การเมือง หรือสังคมเท่านั้น อาจจะเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในโรงเรียนหรือในบริบทของนักเรียนก็สามารถนำมาตั้งเป็นประเด็นก็ได้ และอาจจะยังเป็นข้อดีที่ทำให้นักเรียนหลายคนสนใจมากขึ้น ครูอาจจะเลือกประเด็นที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เช่น “มีกฎของโรงเรียนเรื่องอะไรไหมที่นักเรียนอยากมีส่วนปรับปรุง” “คิดว่ากีฬาของโรงเรียนเนี่ย เราจะช่วยกันทำยังไงให้มันเข้ากับนักเรียนทุกคนมากขึ้น” หรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับชีวิตวัยรุ่น เช่น “อาชีพนักแคสเกมเนี่ยมีประโยชน์ไหม ถ้าพวกเราอยากเป็นบ้างจะได้ไหม” มาเป็นหัวข้อสนทนา
การส่งเสริมความเท่าเทียมด้วยวิธีการทางบวก	ครูสามารถใช้วิธีการทางบวก เช่น การส่งเสริมการกระตุ้นเพื่อทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการอภิปรายในชั้นเรียน	สถานการณ์ที่ 4 คำอธิบาย ในขณะที่เพื่อน ๆ และครูกำลังอภิปรายกันอย่างออกรส มีนักเรียนในห้องกลุ่มด้านหลังที่ไม่สนใจร่วมอภิปรายใด ๆ ในห้องเรียน ครูพยายามเรียกตอบแล้ว แต่นักเรียนก็ดูไม่ค่อยสนใจ ครูควรทำอย่างไรดี	1. เรียกชื่อนักเรียนเพื่อให้ตอบ 2. ถามนักเรียนไปเลยจะได้รู้ว่าครูสนใจอยู่ 3. ใช้เทคนิคอื่นแบบแนบเนียน	ทั้ง 3 วิธี ใช้ร่วมกันได้ แต่ไม่ใช่นักเรียนทุกคนที่จะสนใจในการถกเถียงกับเพื่อน บางครั้งการเรียกชื่อก็คือเป็นการกดดันนักเรียน ดังนั้น ครูอาจจะมียุทธวิธีต่าง ๆ ในการ “ตะล่อม” นักเรียนให้ตอบมากกว่าที่จะบังคับให้นักเรียนพูดเพื่อให้เป็นวาทกรรมพลเมืองที่สมบูรณ์แบบที่ให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างสมัครใจ ดังนี้ 1. ถามความคิดเห็นนักเรียนโดยจำกัดคำถามให้ง่ายต่อการตอบให้ลองถามว่า “เราคิดว่ายังไง” “เราคิดว่าโอเคหรือยัง” 2. เชื่อมโยงเรื่องก่อนหน้า เพื่อนักเรียนไม่ทันได้ฟัง เช่น “เมื่อครั้งที่เพื่อนบอกว่า เนี่ย เราคิดว่ายังไง มีตรงไหนเพิ่มเติมไหม ” 3. ครูย้ายที่ยืนไปยืนใกล้ๆ นักเรียนกลุ่มนั้น ๆ เพื่อจะได้ส่งสายตาไปทางนักเรียน

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	วัตถุประสงค์ในพัฒนาทักษะครู	ข้อความคำถามประเภทสถานการณ์	ตัวเลือกตอบสำหรับครู	ข้อมูลป้อนกลับจากการตอบให้ครูได้ศึกษาเรียนรู้
การส่งเสริมความเท่าเทียมด้วยวิธีการทางลบ	ครูสามารถใช้วิธีการทางลบ เช่น การดัดบท การสนทนา หรือการเปลี่ยนการสนทนา เพื่อทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการอภิปรายในชั้นเรียน	สถานการณ์ที่ 5 คำอธิบาย ครูเปิดประเด็นเรื่อง เกมมีผลกระทบต่อการเรียนจริงหรือไม่ และควรมีการห้ามเล่นเกมในโรงเรียนหรือไม่ นักเรียนส่วนใหญ่เข้าข้างเกม มีเพียงส่วนน้อยที่เห็นด้วยว่าเกมมีผลกระทบและควรห้ามเล่นเกมบางเกมในบางช่วงเวลา ครูสังเกตว่านักเรียนส่วนน้อยจะโดนโจมตีและค่อย ๆ มีบทบาทน้อยลง ครูควรทำอย่างไร	1. ปราบนักเรียนกลุ่มเสียงส่วนใหญ่ให้ฟังเพื่อนกลุ่มเล็ก 2. พยายามทำให้กลุ่มเสียงข้างน้อยได้แสดงความคิดเห็น 3. ปลอบให้เป็นไปเพราะกระบวนการประชาธิปไตยคือยึดตามเสียงข้างมาก	ถึงแม้ว่าเราจะยึดหลักการประชาธิปไตย แต่ครูก็ไม่ควรปล่อยให้เสียงของนักเรียนส่วนน้อยเงียบหายไปอย่างเช่น ข้อ 3 ดังนั้น ครูจึงควรใช้หลายวิธีการเช่นข้อ 1 และ 2 ในการทำให้เสียงของกลุ่มเล็กได้รับฟัง โดยอาจจะต้องมีบทบาทในระหว่างการสนทนา เช่น ให้กลุ่มเล็กแสดงเหตุผล โดยการใช้คำถามเช่น “ทำไมกลุ่มนี้ถึงคิดว่า...” หรือถามเน้นความหนักแน่น เช่น “เพื่อนส่วนใหญ่คิดว่าแบบนั้น แต่เราคิดว่าจุดเด่นของกลุ่มเราที่จะทำให้เพื่อนเข้าใจเราได้คืออะไร”
การกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	ครูสามารถใช้เทคนิคในการกระตุ้นการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลในชั้นเรียน	สถานการณ์ที่ 6 คำอธิบาย ทุก ๆ ครั้งที่มีการจัดการอภิปรายหรือจับกลุ่มสนทนาในชั้นเรียน นักเรียนมักจะแสดงความคิดเห็นสั้น ๆ แบบถามคำตอบคำ บางครั้งเวลาที่ครูต้องการฟังคำตอบยาว ๆ ที่เป็นเหตุเป็นผลจากนักเรียน ต้องใช้เวลาอันยาวนานมากและทำให้การสนทนายืดเยื้อและน่าเบื่อ ครูควรแก้ปัญหาได้อย่างไรดี	1. เขียนลงสมุดอาจจะดีกว่า 2. อธิบายช่วยนักเรียนโดยพูดไปพร้อม ๆ กัน 3. ปรับเปลี่ยนคำถามให้นักเรียนตอบง่ายขึ้น	การสนทนาอย่างมีเหตุผลถือเป็นหัวใจอย่างหนึ่งของวาทกรรมพลเมือง หากนักเรียนแสดงความคิดเห็นสั้น ๆ แบบถามคำตอบคำ คุณครูอย่าพึ่งถอดใจให้เขียนหรือพูดแทรกนักเรียน อาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนคำถามเล็กน้อยเพื่อกระตุ้นเหตุผลจากนักเรียน เช่น ครู: นักเรียนคิดเห็นอย่างไรกับข่าวนี้ นักเรียน: ไม่เห็นด้วย ครู: แล้วคิดว่ายังไง นักเรียน: เค้าไม่ควรทำคะ ครู: คิดว่ามันเป็นเพราะอะไรหรือมันน่าจะมีสาเหตุมาจากอะไรหรือคะ
การมีข้อมูลประกอบการสนทนา	ครูสามารถใช้วิธีการในการกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงการมีข้อมูลประกอบการสนทนา	สถานการณ์ที่ 7 คำอธิบาย ขณะที่กำลังพูดคุยในชั้นเรียน มีนักเรียนพูดว่า “ผมเคยได้ยินมาว่า” “เค้าบอกมาว่า” แล้วก็	1. “แหล่งข่าวนี้เอามาจากไหนคะนักเรียน” 2. “น่าเชื่อถือได้ไหมเนี่ย” 3. “แหล่งข่าวเค้าว่ายังไงบ้างอะ”	คำพูดทั้ง 3 ข้อเป็นคำพูดที่ครูควรใช้เป็นประจำเมื่อนักเรียนอ้างอิงข้อมูลข่าวสาร เพราะการฝึกให้นักเรียนสนทนาบนข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องถือเป็นเรื่องสำคัญ แต่ครูอาจจะไม่ต้องถามตรง ๆ ว่า “เอามาจากไหน” หรือ

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	วัตถุประสงค์ในพัฒนาทักษะครู	ข้อความคำถามประเภทสถานการณ์	ตัวเลือกตอบสำหรับครู	ข้อมูลป้อนกลับจากการตอบให้ครูได้ศึกษาเรียนรู้
		เล่าเรื่องราวที่ตนได้อ่านหรือได้ยินมา เพื่อเป็นการอ้างอิงข่าวสารที่เคยได้ยินมา ครูควรใช้คำพูดแบบไหนดีกับนักเรียน		“เชื่อได้ยังไง” เพราะนักเรียนอาจจะเกิดความไม่สะดวกใจที่จะแสดงความคิดเห็นต่อเพราะถูกครูกดดัน อาจจะต้องใช้เทคนิคหลาย ๆ อันประกอบกัน เช่น นักเรียน A: “ครู ผมได้ยินมาว่า.....จริงป่าวครับ” ครู: “หืม ได้ยินมาจากไหนครับ” นักเรียน A: “วันก่อนเปิดข่าวในทีวีดู” ครู: “ข่าวประมาณไหนอะเกี่ยวกับอะไรเธอ ลองเล่าให้เพื่อน ๆ ฟังหน่อยครับ”
การพัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็น	ครูตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน	สถานการณ์ที่ 8 คำอธิบาย ถึงเวลานำเสนองานกลุ่มนักเรียนแต่ละกลุ่มก็ออกมานำเสนอกัน มีกลุ่มที่พูดไม่ค่อยดีเท่าไรนัก อธิบายก็ไม่ชัดเจน เพื่อนฟังแล้วกลับไปหลายคน ครูคิดอย่างไร	1. เป็นธรรมชาติของเด็ก ครูก็ไม่รู้จะช่วยยังไงจริง ๆ ลูก 2. ขอแทรกด้วยคำถามหน่อยละกัน ให้เค้าตอบคำถามเราไปด้วยก็ได้ 3. ฟรีเซ็นไมดี เดียวตอนท้ายครูช่วยถามคำถามง่าย ๆ ละกันนะ	ทักษะการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลมีผลเป็นทักษะที่มีมากน้อยขึ้นอยู่กับแต่ละคน แต่ครูต้องมีการบอบทในการกระตุ้นให้นักเรียนได้พัฒนา ไม่ปล่อยให้ผ่านไป หรือไม่ตั้งคำถามง่าย ๆ เพื่อให้ได้คะแนนเยอะเพราะสงสาร นักเรียนบางคนอาจจะต้องการคำถามขึ้นมาก่อนที่จะแสดงความคิดเห็นได้ และนักเรียนกลุ่มนี้จะพัฒนาทักษะของตนเองและช่วยให้เค้ามีความมั่นใจที่จะแสดงความคิดเห็นในการอภิปรายในชั้นเรียนมากขึ้น
การสรุปประเด็นการอภิปราย	ครูกระตุ้นหรือสนับสนุนให้เกิดการสร้างข้อสรุปร่วมกันในประเด็นการสนทนา	สถานการณ์ที่ 9 คำอธิบาย ข้อสรุปแบบใดที่สะท้อนความเป็นวาทกรรมพลเมืองได้เหมาะสม	1. ทุกคนได้เสนอความคิดเห็นร่วมกัน 2. ทุกคนไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย 3. อาจจะมีเงื่อนไขประกอบจากข้อสรุปได้	ทั้ง 3 วิธีถือว่าการสรุปที่สามารถเกิดขึ้นได้ในบริบทของวาทกรรมพลเมือง เพราะในการแสดงความคิดเห็นทางสังคม เป้าหมายคือทุกคนควรมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น ดังนั้น ข้อสรุปที่เกิดขึ้นจึงมาจากหลาย ๆ คน อาจจะไม่มีใครใจทุกคนนัก แต่สามารถสร้างเป็นเงื่อนไขประกอบได้ เช่น ห้องนี้จะเห็นด้วยกับประเด็นนี้ ถ้า..... เป็นต้น

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะครู	ข้อความคำถามประเภทสถานการณ์	ตัวเลือกตอบสำหรับครู	ข้อมูลป้อนกลับจากการตอบให้ครูได้ศึกษาเรียนรู้
การเชื่อมโยงสู่การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน	ครูสามารถเลือกใช้วิธีการเชื่อมโยงการอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้	สถานการณ์ที่ 10 คำอธิบาย ในระหว่างการอภิปรายในห้องเรียน กลุ่มผมเป็นนักเรียนตอบเก่ง ถามอะไรตอบหมด บางทีครูยังไม่ถามก็ตอบซะแล้ว ยังไม่ถามก็ตอบซะแล้ว เน้นปริมาณ เน้นความฮา ถูกผิดไม่เป็นไรขอแค่มีส่วนร่วมผมก็ดีใจแล้ว แบบนี้ครูคิดว่าอย่างไร	1. อยากให้ตอบน้อยลงหน่อย บางคาบไม่ต้องตอบก็ได้ 2. ตอบมาก็ถามกลับครูรับมือไหวอยู่แล้ว 3. ตอบเยอะยิ่งดีกว่าไม่ตอบ ไม่ตอบเนี่ยตัวดี น่าจะไม่ค่อยรู้เรื่อง	การขอแสดงความคิดเห็นและสร้างบรรยากาศเป็นกันเอง ถือว่าเป็นลักษณะที่โดดเด่นมากของการเปิดใจรับฟังผู้อื่น ถ้าฝึกให้นักเรียนพูดหรือตอบ แล้วต้องฟังเพื่อนคนอื่นด้วย จะทำให้คุณลักษณะด้านนี้โดดเด่นมากและเป็นพื้นฐานที่ดีสู่การอภิปรายในประเด็นที่ลึกซึ้งได้

2) สถานการณ์จำลองในชั้นเรียนประเภทบทสนทนา

สถานการณ์จำลองประเภทบทสนทนานี้มีทั้งสิ้น 10 สถานการณ์ซึ่งมีลักษณะเป็นบทสนทนา ระหว่างครู-นักเรียนหรือนักเรียน-นักเรียนในห้องเรียน โดยให้ผู้ใช้งานโมบายแอปพลิเคชันอ่านบทสนทนาและคำถาม จากนั้นเลือกตัวเลือก 1 – 3 ตามความคิดเห็นของผู้ใช้ โดยระบบจะแสดงข้อมูลป้อนกลับตามตัวเลือกที่ผู้ใช้ตอบ ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ดังนี้

ตาราง 4.40 สถานการณ์จำลองประเภทบทสนทนาเพื่อให้ครูประเมินทักษะการวิเคราะห์หาทหกรรมพลเมือง

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	การตั้งประเด็นการสนทนา	
วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะครู	ครูสามารถปรับเปลี่ยนบทสนทนาในชั้นเรียนให้เกิดการสร้างหาทหกรรมพลเมือง	
บทสนทนาที่ 1	<p>ครู จุดประสงค์ของสื่อนี้มันน่าจะมีอะไรบ้าง</p> <p>นักเรียน A ให้ข่าวสาร</p> <p>ครู ถ้าเป้าหมายคือการให้ข่าวสาร เค้าก็จะไปสัมภาษณ์และรายงานข้อมูลที่เกิดขึ้นนอะ แล้วลักษณะของข้อความยังงี้</p> <p>นักเรียน B ง่าย กระชับ เล่าว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง ส่งผลอย่างไร แบบนี้คะ</p>	
คำถาม	ถ้าครูอยากให้การสนทนาเป็นหาทหกรรมพลเมือง ควรใช้ถามอย่างไรต่อดี	
ตัวเลือกตอบและข้อมูลป้อนกลับ	“ถ้าเป็นสื่อที่ต้องการโน้มน้าวผู้ฟังละ เค้ามีวิธียังงี้”	คำตอบที่ได้น่าจะมีลักษณะคล้ายที่นักเรียน B ซึ่งเป็นการตอบคำถามในเชิงข้อมูลเสียมากกว่า
	“แล้วในปัจจุบัน มีสื่อไหนบ้างที่ให้ข่าวสารกับเรา”	คำตอบที่ได้จะเป็นการยกตัวอย่างสื่อที่นักเรียนพบเห็น ซึ่งก็จะเป็นการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็เป็นแค่เพียงการยกตัวอย่างเท่านั้น
	“ทำไมสื่อปัจจุบันถึงไม่ให้ข่าวสารอย่างเดียวยละ”	คำถามนี้จะกระตุ้นให้นักเรียนคิดเชิงเหตุผล ในบริบทของชีวิตจริงมากขึ้น และเอื้อต่อการสนทนาเพื่อสร้างหาทหกรรมพลเมือง

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	การเลือกใช้เทคนิคเพื่อสร้างการเข้าถึงการสนทนา	
วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะครู	ครูตระหนักถึงข้อจำกัดของวิธีการที่ใช้ในการนำเข้าสู่การสนทนาและสามารถปรับปรุงแก้ไขได้	
บทสนทนาที่ 2	<p>ครูนำการอภิปรายไปได้ซักระยะ แต่เมื่อถามนักเรียน พบว่านักเรียนไม่ตอบ</p> <p>ครู: นักเรียนมีความคิดเห็นกันอย่างไรคะ</p> <p>นักเรียน: (เงียบ)</p> <p>ครู: เอ้า พูดมาได้เลย ว่าไงทุกคน</p> <p>นักเรียน: (เงียบ)</p>	
คำถาม	ครูควรทำอย่างไรดี เพื่อให้ให้นักเรียนตอบ	
ตัวเลือกตอบและข้อมูลป้อนกลับ	“อ๊ะ เธอละกัน (ชี้ไปทางนักเรียน) คิดว่าอย่างไร”	การสุ่มเลือกนักเรียนก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ทำให้ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสนทนา ครูอาจจะเลือกนักเรียนที่มีลักษณะเปิดเผย หรือเป็นที่รักของเพื่อน เพื่อเป็นผู้เปิดการสนทนาก่อน จากนั้นเพื่อนคนอื่น ๆ ก็อาจจะจะนำเสนอความคิดเห็นตามมา
	“ขอเป็น นาย A ก่อนเลยนะ วันนี้ยังไม่ค่อยพูด”	การเลือกนักเรียนแบบเฉพาะเจาะจงโดยเลือกนักเรียนที่ไม่ได้สนใจฟัง หรือว่ามีพฤติกรรมบางอย่างที่โดดเด่นให้เป็นผู้ตอบอาจจะทำให้นักเรียนรู้สึกไม่สบายใจในการตอบคำถาม ถึงแม้ว่าวิธีการนี้จะทำให้ทั้งห้องหันมาสนใจครูมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นเพราะว่านักเรียนไม่อยากจะตอบก็เลยหันมาสนใจครูนั่นเอง
	“ถ้าถามครู ครูคิดว่า แล้วพวกเราละคิดยังไง”	ครูอาจจะเริ่มโดยการแสดงความคิดเห็นของตนเองก่อนเพื่อเป็นการเปิดพื้นที่การสนทนา และกระตุ้นให้นักเรียนที่น่าจะมีมุมมองที่คล้ายครูได้กล้าพูดมากขึ้น

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	การส่งเสริมความเท่าเทียมด้วยวิธีการทางบวก	
วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะครู	ครูตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นของการใช้วิธีการทางบวกในการทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการอภิปรายในชั้นเรียน	
บทสนทนาที่ 3	<p>ในระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน</p> <p>ครู: นักเรียน A คิดว่ายังไงคะ</p> <p>นักเรียน A: ผมเห็นด้วยครับ ผมคิดว่าเป็นนโยบายที่ดีเพราะทำให้ประชาชนกินดีอยู่ดีขึ้น</p> <p>ครู: ดีมาก แล้วนักเรียน B คิดว่ายังไงคะ</p> <p>นักเรียน B: (ก้มหน้า และหลีกเลี่ยงที่จะไม่ตอบ)</p>	
คำถาม	ข้อใดที่กล่าวถูกต้องจากบทสนทนาข้างต้น	
ตัวเลือกตอบและข้อมูลป้อนกลับ	นักเรียน A ได้โอกาสแสดงความคิดเห็นในห้องเรียน	ถูกต้อง นักเรียน A ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล ซึ่งเป็นสิ่งที่เหมาะสมอย่างยิ่ง และครูสามารถใช้เป็นประเด็นการสนทนาต่อได้
	นักเรียน B ไม่สนใจในการอภิปราย	ถูกต้อง การส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอาจจะไม่ได้ผลตามที่คาด นักเรียนบางคนอาจจะไม่สนใจในการสนทนาในคาบนั้น ๆ หรืออาจจะยังไม่กล้าพอ ครูจะต้องคอยสังเกตนักเรียนว่ามีลักษณะเป็นแบบใดและเลือกใช้วิธีการตอบที่เหมาะสม
	ครูไม่ควรเรียกให้นักเรียนตอบ เพราะนักเรียนอาจจะไม่สบายใจ	ไม่เสมอไป การเรียกให้นักเรียนตอบเป็นวิธีการที่ใช้ได้ ขึ้นอยู่กับประเด็นการสนทนาและลักษณะของนักเรียน ครูอาจจะต้องใช้บ้างและไม่ใช้บ้างสลับกันไป

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	การส่งเสริมความเท่าเทียมด้วยวิธีการทางลบ	
วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะครู	ครูตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นของการใช้วิธีการทางลบในการทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการอภิปรายในชั้นเรียน	
บทสนทนาที่ 4	<p>ครูและนักเรียนอภิปรายเรื่องการเลือกตั้ง จึงตั้งคำถามกับนักเรียน</p> <p>ครู: แล้วพวกเราคิดว่าการเลือกตั้งมันมีความสำคัญอย่างไร</p> <p>นักเรียน A: ก็ได้เสียงที่เป็นตัวแทนจากประชาชน</p> <p>นักเรียน B: ได้คนขึ้นเป็น สส. ครับ (นักเรียนหัวเราะ)</p> <p>นักเรียน C: ใช่ครับ เลือกไปก็เท่านั้น ประเทศก็เหมือนเดิม</p>	
คำถาม	ครูควรรับมือกับบทสนทนาที่นักเรียนเอาไปเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างไรดี ดัดบทไปเลยดีกว่า	
ตัวเลือกตอบและข้อมูลป้อนกลับ	ดัดบท เพราะนักเรียนเริ่มออกนอกบทเรียนไป วิชาทฤษฎีการเมือง	การดัดบทอาจจะทำให้เสียโอกาสที่จะอภิปรายร่วมกัน และทำให้นักเรียนทั้ง 3 คนรู้สึกไม่ได้รับความสนใจในชั้นเรียน อาจจะทำให้ในครั้งต่อไปนักเรียนไม่อยากจะแสดงความคิดเห็นต่อ
	บอกนักเรียนว่าครูเห็นด้วย เพราะครูก็คิดแบบนี้และก็มีตัวอย่างให้เห็นอยู่บ่อย ๆ นักเรียนจะได้รู้สึกปลอดภัย และจบการสนทนา	ในฐานะครูสังคมศึกษา ครูผู้สอนต้องเชื่อมั่นในกระบวนการทางประชาธิปไตย ดังนั้น ถึงแม้ว่านักเรียนจะบอกว่าพบการโกง การซื้อเสียง แต่ครูต้องชี้ให้เห็นทั้งข้อดีและเสียของกระบวนการดังกล่าว และสนับสนุนให้นักเรียนเชื่อมั่นในอำนาจของตนในฐานะประชาชน
	ใช้โอกาสนี้ในการถามต่อถึงแม้จะเสี่ยงแต่ก็ลอง	ครูอาจจะใช้โอกาสนี้ในการถามต่อเพื่อให้นักเรียนแสดงเหตุผลเพิ่มเติม เช่น “ทำไมถึงคิดเช่นนั้น” “มีเหตุการณ์ไหนที่ทำให้นักเรียนเชื่อแบบนั้น” เพื่อให้นักเรียนฝึกให้เหตุผลประกอบ หรือถ้ามั่นใจแล้ว ครูอาจจะถามคำถามที่ยากขึ้นไปอีก เช่น “แล้วทำไมยังต้องเลือกตั้ง ถ้ามีคนโกงอยู่แบบนี้ ไม่เลือกคนโกงมาทำงาน” เพื่อกระตุ้นให้เกิด concept การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองประเทศ

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	การกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	
วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะครู	ครูสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนให้อยู่บนฐานของการใช้เหตุผลและผล	
บทสนทนาที่ 5	<p>ครูกำลังสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับข่าวสารเรื่อง ปัญหาการขาดแคลนหน้ากากอนามัย</p> <p>ครู: ช่วงนี้หน้ากากอนามัยแพงมากเลยนะทุกคน</p> <p>นักเรียน A: คำบอกว่าการเมืองคนเนี้ย เป็นคนเอาหน้ากากอนามัยไปขายต่อ นิสัยไม่ดีเลย แยมักทำแบบนี้กับประชาชนได้ยังไง</p> <p>นักเรียน B: ไซ้ พ่อเราบอกว่าคนนี้แหละมันโกง แล้วก็ยกออกไปโกงราคา</p> <p>นักเรียน C: เลวมากอะ</p> <p>นักเรียนอื่น ๆ:(ทำทางถูกใจในสิ่งที่นักเรียนคนนี้พูด)</p>	
คำถาม	ประเด็นที่ครูตั้งถือว่าเหมาะสม หรือมีข้อผิดพลาดหรือไม่	
ตัวเลือกตอบและข้อมูลป้อนกลับ	ไม่ผิด แต่นักเรียนผิดที่หลงประเด็นไปวิจารณ์เรื่องการเมืองแทน	ไม่ถูกต้อง เพราะนักเรียนเสนอความคิดเห็นตามประสบการณ์ของนักเรียน ถ้านักเรียนสนใจการเมือง ครูจึงต้องกระตุ้นให้นักเรียนคิดอย่างรอบด้านมากกว่าที่พานักเรียนไปสนทนาเรื่องอื่น
	ไม่ผิด แต่ไม่เหมาะสม เพราะ ครูไม่ควรเอาเรื่องราวที่แตกแยกมาพูดคุย	การวิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมาเป็นสิ่งที่ทำได้ในวาทกรรมพลเมือง ยิ่งเป็นประเด็นร้อนแรงยิ่งกระตุ้นความสนใจนักเรียน ครูอาจจะพลิกสถานการณ์ตรงนี้ในการถกประเด็นที่ลึกซึ้งขึ้นได้ แต่ต้องมีการวางแผนมาอย่างรัดกุม
	เหมาะสมแล้ว สามารถสนทนาต่อได้	ถูกต้อง แต่ครูต้องระมัดระวังไม่ให้นักเรียนเข้าใจแบบผิด ๆ ในประเด็นนั้น ๆ ดังนั้น การสอบถามข้อมูลในระหว่างการสนทนาจึงมีบทบาทสำคัญ เช่น “พวกเราคิดว่าทำไมถึงเกิดเรื่องแบบนี้ขึ้นได้” “ว่าแต่ เรื่องของการค้าขายหน้ากากอนามัยเนี่ยเป็นหน้าที่กระทรวงด้านไหน ที่ดูแลโดยตรง” เพื่อให้นักเรียนถูกคิดว่าต้องมีข้อมูลประกอบการสนทนาด้วย ไม่ใช่แค่วิพากษ์วิจารณ์อย่างเดียว

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	การมีข้อมูลประกอบการสนทนา	
วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะครู	ครูสามารถใช้วิธีการอื่น ๆ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูลได้โดยไม่ต้องให้นักเรียนสืบค้นโดยตรง	
บทสนทนาที่ 6	<p>ครูสอนเรื่องบทบาทของรัฐในการพัฒนาประเทศ แล้วชวนนักเรียนพูดคุยเกี่ยวกับกระทรวงต่าง ๆ</p> <p>ครู: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ละคะ มีใครรู้ใหม่ว่าดูแลด้านไหน (นักเรียนส่วนใหญ่ไม่รู้)</p> <p>นักเรียน A: การพัฒนาสังคม</p> <p>นักเรียน B: คนพิการ คนแก่</p> <p>นักเรียน C: คนยากจน คนยากไร้</p> <p>นักเรียน D: เหยื่อที่ถูกทำร้าย การใช้ความรุนแรงในครอบครัว</p>	
คำถาม	นักเรียนส่วนใหญ่แย่งกันตอบคำถาม ครูจึงดีใจมาก แต่ครูควรปรับปรุงการสนทนานี้ในจุดใดบ้าง	
ตัวเลือกตอบและข้อมูลป้อนกลับ	กระจายการสนทนาให้ทุกคนได้มีโอกาสตอบ	การกระจายบทสนทนาเป็นสิ่งที่ดี แต่จากสถานการณ์ข้างต้นพบว่านักเรียนมีส่วนร่วมเสนอมาพอสมควรแล้ว ดังนั้นการกระจายบทสนทนาจึงเป็นความสำคัญในระดับรอง
	ถามนักเรียนต่อให้ลึกขึ้น	ใจเย็นก่อน อย่าเพิ่งรีบถาม นักเรียนเรายังความรู้ไม่แน่นพอ
	ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง	เป็นสิ่งที่ครูควรทำที่สุด เพราะจากบทสนทนาจะเห็นว่าคำตอบของนักเรียนมีทั้งถูกและผิดปะปนกันไป นักเรียนยังมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของกระทรวงฯ ยังไม่มากพอที่จะไป

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	การพัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็น	
วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะครู	ครูสามารถปรับบทบาทของตนเพื่อพัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น	
บทสนทนาที่ 7	<p>ครูจัดอภิปรายกลุ่มย่อย เรื่อง การรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อม</p> <p>ครู เอาอย่างนี้นะคะ ถ้าสมมติว่าครูให้ห้องเราคิดโครงการรณรงค์การรักษาสิ่งแวดล้อม พวกเราคิดว่าหน้าตามันควรออกมาอย่างไรดี ดีียวครูจะลองฟัง (นักเรียนเจียบ)</p> <p>ครู อ่ะ เอาง่าย ๆ เรามาคิดโครงการรักษาสิ่งแวดล้อมกัน เอาในโรงเรียนก็ได้ แบบเบสิก ๆ</p> <p>นักเรียน A เก็บขยะ</p> <p>นักเรียน B ไม่เอา ง่ายไป</p> <p>นักเรียน C ปิดน้ำปิดไฟมะ</p> <p>นักเรียน B ก็พอได้นะ แต่เราว่า impact มันไม่มากพอ</p> <p>นักเรียน D เราทำเป็นโปรเจกต์ระยะยาวมัย แบบเดือนนึง หรือเทอมนึง</p> <p>นักเรียน A แล้วจะทำยังไงกันดี เพื่อนๆ (หันไปทางคนอื่น ๆ) ลองเสนอกันมาได้เลยนะ</p> <p>นักเรียน B เราทำเป็นแคมเปญตามจุดต่าง ๆ ใหม เช่น โรงอาหาร ห้องน้ำ ห้องเรียน</p>	
คำถาม	สิ่งที่ครูควรมีบทบาทในการสนทนาของนักเรียนคืออะไร	
ตัวเลือกตอบและข้อมูลป้อนกลับ	นักเรียนพูดได้โอเคแล้ว เราถอยออกมาอยู่ห่าง ๆ	แม้ว่าประเด็นที่พูดเป็นเรื่องราวของนักเรียนโดยตรง แต่ก็ไม่ควรปล่อยให้ นักเรียนสนทนากันเองโดยที่ครูฟังแค่ตอนท้าย เพราะมีเช่นนั้นนักเรียนจะได้เรียนรู้ความเป็นวาทกรรมพลเมืองน้อยมากและจะสนทนากันตามธรรมชาติของตนเอง
	อยู่ใกล้ ๆ ขอแทรกบ้าง บางที เพื่อนักเรียนเกิด ปัญหา	ครูอาจจะมึบทบาทบ้างในบางครั้งในการทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) ของการอภิปราย ในประเด็นอาจจะต้องมีการโต้แย้งกัน และมีบางคนที่มีบทบาทในการสนทนาของคนอื่น ๆ ไม่สามารถจะเสนอความคิดเห็นได้
	เหมือนว่าเรื่องจะไม่จบง่าย ๆ เข้าไปตอนนี้เลยละกัน ไม่งั้นเดี๋ยวสนทนาหลงทิศหลงทาง	ครูต้องมั่นใจในกระบวนการกลุ่มในการสนทนาของนักเรียน อย่าพึ่งรีบเร่ง นักเรียนจะได้ฝึกกระบวนการพัฒนาเหตุผลและการรับมือกับการต้องแสดงความคิดเห็น

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	การสรุปประเด็นการอภิปราย	
วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะครู	ครูสามารถใช้วิธีการที่เหมาะสมในการสรุปประเด็นการอภิปรายในชั้นเรียน	
บทสนทนาที่ 8	<p>เมื่อถึงตอนท้ายคาบที่จะต้องสรุปการสนทนาหรือการพูดคุยเรื่องต่าง ๆ ในห้องเรียน พบว่า ครู 3 คนใช้วิธีการสรุปต่างกันดังนี้</p> <p>ครู A: ทำยคาบแล้ว เรามาสรุปกันดีกว่าคะนักเรียน ว่าเรื่องนี้เป็นยังไงกัน ...</p> <p>ครู B: เด็กหญิงคนนั้นที่อยู่มุมห้อง สรุปเพื่อน ๆ พูดว่ายังไงลูก ไหนลองสรุปให้ครูฟังหน่อย ...</p> <p>ครู C: อ๊ะ วันนี้สรุปก็คือ นะคะ</p>	
คำถาม	วิธีการสรุปแบบของครูท่านใดที่นำไปสู่การเป็นวาทกรรมพลเมืองที่เหมาะสม	
ตัวเลือกตอบและข้อมูลป้อนกลับ	ครู A เพราะเป็นการสรุปร่วมกันในชั้นเรียน	เหมาะสม อาจจะมีการเพิ่มเติมบทบาทของนักเรียนอีกและครูเป็นผู้รวบรวมข้อคิดเห็นสำคัญอีกครั้ง
	ครู B เพราะสุมความเข้าใจของนักเรียน	วิธีนี้อาจจะใช้ได้ในการสอนเนื้อหา แต่เมื่อเป็นการอภิปรายร่วมกัน นักเรียนหลายคนอาจไม่สามารถสรุปความคิดเห็นของเพื่อน ๆ ได้ดีนัก อาจจะทำให้ให้นักเรียนรู้สึกไม่สบายใจที่จะพูดและแสดงความคิดเห็น และทำให้บรรยากาศในห้องเรียนกลับมาตึงเครียด ดังนั้นครูอาจจะต้องทบทวนลักษณะของผู้เรียนหากจะใช้วิธีการนี้
	ครู C เพราะครูเป็นคนสรุป ไม่ให้พลาคคนเขปสำคัญ	การสรุปโดยครูก็เป็นอีกหนึ่งวิธีที่สามารถทำได้ แต่ในบางประเด็นที่เป็นความคิดเห็นร่วมกันของนักเรียน การที่ให้ครูสรุปให้อาจจะเป็นการ “มัดมือชก” ผู้เรียนให้คิดเห็นไปตามครู และก็จะไม่เกิดเป็นการสรุปร่วมกันตามกรอบวาทกรรมพลเมือง

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	เชื่อมโยงสู่การพัฒนานักเรียน	
วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะครู	ครูตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกใช้คำพูดที่เหมาะสมในการเชื่อมโยงการอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้	
บทสนทนาที่ 9	<p>ครูตั้งใจจะสนทนาเกี่ยวกับข่าวการก่อการร้าย แต่นักเรียนดึงการสนทนาเข้าไปสู่เรื่องประเด็นละเอียดอ่อน เช่น เรื่องศาสนาและความเชื่อ</p> <p>ครู ข่าวผู้ก่อการร้ายในตะวันออกกลางเนี่ยส่งผลไปทั่วโลกเลยเนอะ</p> <p>นักเรียน A จริงค่ะ เห็นเค้าบอกว่าเป็นพวกคลั่งศาสนา</p> <p>นักเรียน B ช่วย นิสัยไม่ดีพวกนี้</p> <p>นักเรียน C (กล่าวล้อเลียนศาสนา)</p> <p> (เพื่อนๆ ทั้งห้องหัวเราะ)</p>	
คำถาม	แม้ว่าในห้องจะมีความกล้าในการแสดงออก แต่นักเรียนห้องนี้ยังต้องพัฒนาคุณลักษณะในด้านใด	
ตัวเลือกตอบและข้อมูลป้อนกลับ	การเปิดใจรับฟัง	นักเรียนเปิดกว้างและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นอยู่แล้ว อาจเป็นเพราะในห้องเรียนไม่มีความแตกต่างกันเรื่องศาสนา นักเรียนจึงมั่นใจที่จะแสดงความคิดเห็น ดังนั้น จึงไม่ใช่คุณลักษณะที่สำคัญที่ต้องพัฒนา
	การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร	นักเรียนมีข้อมูลเบื้องต้น เพราะทราบว่าเหตุการณ์ดังกล่าวมีพื้นฐานจากเรื่องศาสนา แต่นักเรียนยังขาดวิจารณญาณในการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารจากที่เพื่อนเสนอขึ้นมา
	การคิดอย่างมีวิจารณญาณ	นักเรียนมีจุดอ่อนในด้านนี้ เนื่องจากนักเรียนไม่ท้วงติงเพื่อนแต่แสดงความคิดเห็นไปตามห้องและทำให้เป็นเรื่องตลกขบขัน ครูควรใช้โอกาสนี้ทำความเข้าใจประเด็นและไม่ควรปล่อยผ่าน

ประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล	การเชื่อมโยงสู่การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน	
วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะครู	ครูตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกใช้คำพูดที่เหมาะสมในการเชื่อมโยงการอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้	
บทสนทนาที่ 10	<p>ครูเปิดข่าวเรื่อง คนไข้ได้รับยาฟรีจากโครงการ 30 บาท แล้วไม่ยอมรับประทานแต่นำยาไปทิ้ง</p> <p>ครู พอเกิดเหตุการณ์แบบนี้เข้า รัฐบาลยังจำเป็นไหมที่จะต้องสนับสนุนค่ายาให้กับประชาชน</p> <p>นักเรียน A ไม่</p> <p>นักเรียน B จำเป็น ก็เค้าจ่ายภาษีไ้</p> <p>นักเรียน A มึงคิดว่าคนทั้งเค้าจะคิดเหรวะ</p> <p>นักเรียน E ผมว่าจำเป็นครับ เพราะมันก็คนละคนกัน คือมันอาจจะเป็นส่วนน้อยแต่เป็นข่าวดังขึ้นมาเฉย ๆ</p> <p>ครู ทำไมคนเหล่านี้จึงได้รับสิทธิ์</p> <p>นักเรียน B เพราะเค้าเป็นคนจน</p> <p>นักเรียน E เค้าได้อยู่แล้วปะ เพราะว่ารัฐบาลต้องมีให้</p>	
คำถาม	ลักษณะที่โดดเด่นของนักเรียนในห้องเรียนนี้คืออะไร	
ตัวเลือกตอบและข้อมูลป้อนกลับ	การเปิดใจรับฟังเพื่อนที่เห็นต่าง	นักเรียนยังไม่แสดงลักษณะของการเปิดใจรับฟัง อาจจะต้องสังเกตเพิ่มเติม เช่น สีหน้า สายตาที่มองเพื่อนที่แสดงความคิดเห็นที่ต่างจากตน
	การคิดและให้เหตุผลเชิงวิเคราะห์	นักเรียนแสดงออกเพียงบางคน เช่น นักเรียน E แต่ยังไม่ชัดเจนมากนัก ครูอาจจะต้องใช้คำถามกระตุ้นเพิ่มเติมว่า “ทำไม” “คิดว่าเพราะอะไร” “ลองยกตัวอย่างหน่อย”
	ความกล้าในการแสดงความคิดเห็น	เป็นลักษณะสำคัญเด่นที่ปรากฏ เพราะนักเรียนกล้าที่จะโต้ตอบกับเพื่อนทันทีที่ตนเห็นต่าง ความกล้าของนักเรียนไม่ใช่ข้อเสีย แต่เป็นทุนเดิมที่ครูนำมาพัฒนาได้ให้นักเรียนกล้าแบบมีเหตุผลสนับสนุนที่ถูกต้อง

4.1.3 การตรวจสอบความเหมาะสมของสถานการณ์ที่พัฒนาขึ้น

ผู้วิจัยนำไปให้ครูสังคมศึกษา จำนวน 3 คน พิจารณาความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข ผลการพิจารณา พบว่า ทุกสถานการณ์มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ประเมินทักษะการวิเคราะห์หากรรมพลเมืองของครูได้

4.2 การพัฒนาชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

จากแผนภาพกระบวนการสนทนาในชั้นเรียนจะเห็นได้ว่า ในระหว่างที่ครูดำเนินการจัดอภิปรายในชั้นเรียนนั้น นักเรียนจะแสดงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองออกมาผ่านพฤติกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียน ในส่วนนี้เป็นการพัฒนาชุดคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน เพื่อนำไปใช้ในโมบายแอปพลิเคชัน ผลการพัฒนาตามขั้นตอนเป็นดังนี้

4.2.1 การสังเคราะห์ระดับของคุณลักษณะและพัฒนาคำแนะนำเพื่อการส่งเสริม

ผู้วิจัยสังเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียนที่บ่งชี้ถึงความเป็นพลเมืองตามด้านและระดับของพฤติกรรม จากผลการวิจัยตอนที่ 4 และพัฒนาข้อเสนอแนะสำหรับการส่งเสริมคุณลักษณะนั้น ๆ ให้สูงขึ้นในแต่ละด้านจากการสังเกตวิธีการที่ครูใช้ในชั้นเรียน ดังนี้

ตาราง 4.41 พฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความเป็นพลเมืองในระดับด้านและระดับต่าง ๆ

ระดับ	พฤติกรรมที่บ่งชี้	คำแนะนำสำหรับครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะดังกล่าว
ด้านการเปิดใจรับฟัง		
มาก	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเอง - พุดสนับสนุนความคิดเห็นของเพื่อนเมื่อตรงกับความคิดเห็นของตน - สอบถามเพื่อนหรือบอกให้เพื่อนเสนอมุมมองที่ต่างจากตนเพิ่มเติม 	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งประเด็นการสนทนาที่ท้าทายมากขึ้น เพื่อฝึกให้นักเรียนได้มีการปะทะกันของความคิดแบบไม่ใช่อารมณ์
ปานกลาง	<ul style="list-style-type: none"> - รับฟัง สบตา หรือพยักหน้าในขณะที่เพื่อนพูด - ไม่พูดแทรกหรือไม่ขัดในขณะที่เพื่อนกำลังพูดแม้จะรู้สึกว่าจะไม่ตรงกับความคิดของตน - หยุดรอหากเพื่อนกำลังพูด และไม่แสดงอารมณ์ฉุนเฉียวเมื่อมีคนพูดแทรก 	<ul style="list-style-type: none"> - กระตุ้นให้นักเรียนแสดงออกมากขึ้น เช่น หากนักเรียนยังไม่มั่นใจว่าจะเชื่อในเรื่องนั้น ๆ ดีไหม ให้นักเรียนถามเพื่อนเพื่อให้เพื่อนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อประกอบการตัดสินใจของตน หรือหากมีเพื่อนแสดงความคิดเห็นแล้วตนเห็นด้วย อาจจะพุดสนับสนุนหรือเพิ่มเติมประเด็นต่อจากเพื่อนได้เลย เป็นต้น
น้อย	<ul style="list-style-type: none"> - พยายามโน้มน้าวคนอื่นให้คล้อยตามตนเอง โดยที่ไม่ได้รับฟังผู้อื่น - แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวไม่เปลี่ยนแปลง - แสดงออกชัดเจนว่าไม่ต้องการรับฟังความเห็นของอีกฝ่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - อธิบายหลักการสั้น ๆ เข้าใจง่ายให้นักเรียนเข้าใจ - ตั้งประเด็นที่ต่อจากอภัยความคิดเห็นที่หลากหลาย เช่น ให้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในเรื่องหนึ่ง ๆ แบบไม่มีถูก-ผิด
ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร		
มาก	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าถึงข้อมูลที่ต้องการและน่าเชื่อถือเพิ่มเติมได้ - อธิบายความถูกต้องและน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลได้ - ใช้ข้อมูลจากหลากหลายแหล่งในการอภิปราย 	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งประเด็นการอภิปรายที่ต้องใช้ข้อมูลที่แม่นยำในการสนทนา - ฝึกให้นักเรียนเรียบเรียงข้อมูลก่อนการสนทนาเพื่อให้นักเรียนสนทนาได้อย่างเป็นธรรมชาติ
ปานกลาง	<ul style="list-style-type: none"> - มีข้อมูลประกอบการอภิปราย - กล่าวถึงข้อมูลหรือข้อเท็จจริงตามที่ตนทราบ 	<ul style="list-style-type: none"> - ฝึกให้นักเรียนหาข้อมูลจากหลายแหล่ง และประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ใช้

ระดับ	พฤติกรรมที่บ่งชี้	คำแนะนำสำหรับครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะดังกล่าว
	- สอบถามข้อมูลหรือข้อเท็จจริงจากครูหรือเพื่อนที่มีความรู้	สนทนาไปด้วย
น้อย	- ไม่พบนักเรียนสืบค้นข้อมูลประกอบการสนทนา - รอฟังคำอธิบายหรือการให้ข้อมูลจากครู	- กระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญหรือประโยชน์ของการสนทนาแบบมีข้อมูล - แนะนำวิธีการเข้าถึงข้อมูล - เตรียมข้อมูลมาประกอบการสนทนา
ด้านการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ		
มาก	- ยกตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจนและเชื่อถือ - วิเคราะห์ความคิดเห็นที่มาจากมุมมองที่แตกต่าง - อธิบายได้กลับความคิดเห็นที่แตกต่างได้อย่างมีเหตุผล	- ตั้งคำถามที่ฝึกการคิดขั้นสูง - วางบทบาทการสนทนาที่ตรงข้ามกับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนหาเหตุผลมาโต้แย้งกับครู
ปานกลาง	- ให้เหตุผลประกอบคำตอบของตนเองเพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนขึ้น - อธิบายสาเหตุและผลที่ตามมาในเรื่องที่กำลังอภิปรายได้	- กระตุ้นด้วยการใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนอธิบายเหตุผลหรือยกตัวอย่างเพิ่มเติมมากขึ้น - ใช้การโต้กลับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกแสดงความคิดเห็นตอบกลับเมื่อมีผู้เห็นต่าง
น้อย	- ตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นตามที่ครูถาม - ไม่มีการอธิบายเหตุผลหรือให้ข้อมูลสนับสนุน - วิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องนั้นโดยตรงอย่างมีอคติ	- แสดงบทบาทของตนเป็นแบบอย่างให้นักเรียนเห็นบ่อย ๆ ครั้ง เช่น ใช้รูปประโยคที่เป็นเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ในการนำเสนอสนทนาในชั้นเรียน
ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อสังคม		
มาก	- จุดประเด็นหรือกระตุ้นให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น - พิจารณาเกี่ยวกับส่วนรวมหรือสังคมในการตัดสินใจหรือเสนอความคิดเห็น - เสนอแนวทางที่เป็นประโยชน์นอกเหนือจากประเด็นหลักที่กำลังสนทนา	- ปลุกฝังให้นักเรียนพิจารณาบริบทของสังคมรอบข้างทุกครั้งเมื่อตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ - เมื่อนักเรียนเสนอความคิดเห็นมา ครูอาจจะฝึกให้นักเรียนประเมินคำตอบของตน เช่น ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม เป็นต้น
ปานกลาง	- ร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอทางออกในปัญหาที่กำลังอภิปราย - มีบทบาทในการร่วมกันสรุปหรือคัดค้านข้อสรุปที่เกิดขึ้น	- ตั้งคำถามหลักของการอภิปรายที่ให้นักเรียนร่วมกันเสนอทางออกหรือแนวทางการแก้ปัญหา - ตั้งคำถามที่เกี่ยวกับบริบทของสังคมที่

ระดับ	พฤติกรรมที่บ่งชี้	คำแนะนำสำหรับครูเพื่อส่งเสริม คุณลักษณะดังกล่าว
	- แสดงความกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหาของ ส่วนรวม	นักเรียนอาศัยอยู่เพื่อฝึกให้นักเรียนแสดง ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทาง สังคมที่ตนอาศัยอยู่
น้อย	- ร่วมความคิดเห็นเมื่อครูเรียกถามหรือมี สถานการณ์บังคับ - เสนอความคิดเห็นที่เหมือนกับเพื่อนคนอื่น	- สังเกตนักเรียนว่านักเรียนมีสาเหตุใดที่ มักจะไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น เช่น ไม่มี ความรู้ หรือไม่เข้าใจในประเด็นการสนทนา - สร้างบรรยากาศการสนทนาที่ปลอดภัย และไม่ต้องกลัวผิด เพื่อสร้างความมั่นใจ ให้นักเรียน

4.2.2 การสร้างชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ผู้วิจัยจึงพัฒนาชุดคำถามสำหรับสอบถามครูเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่ปรากฏในชั้นเรียนจากที่ได้สังเคราะห์จำแนกเป็นระดับมาก ปานกลาง น้อยก่อนหน้านี้มา จำแนกเป็นรายด้านเพื่อให้ง่ายต่อการสังเกตและตีความหมาย ผลการพัฒนาเป็นดังนี้

1) ด้านการเปิดใจรับฟัง

ข้อคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการเปิดใจรับฟังมีจำนวน 3 ข้อ แต่ละข้อจะมีตัวเลือกจำนวน 2-3 ตัวเลือกที่แทนพฤติกรรมที่โดดเด่นหรือสังเกตได้อย่างเด่นชัดของนักเรียน เพื่อให้ผู้ใช้ตอบลักษณะของนักเรียนตามที่เป็นอยู่จริงในชั้นเรียนของตน โดยลักษณะคำถามและคำตอบเป็นดังนี้

ตาราง 4.42 ชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการเปิดใจรับฟัง

	ข้อที่ 1	ข้อที่ 2	ข้อที่ 3
คำถาม	ในระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน พฤติกรรมใดที่นักเรียนของท่านแสดงอย่างเด่นชัดในขณะที่เพื่อนกำลังนำเสนอความคิดเห็นอยู่	นักเรียนส่วนใหญ่มีวิธีการจัดการกับความเห็นของเพื่อนที่ต่างจากนักเรียนอย่างไร	เวลาที่ท่านให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นทางสังคม นักเรียนของท่านมีลักษณะการพูดที่โดดเด่นเป็นแบบใด
ตัวเลือก	(1) ไม่ค่อยฟังเพื่อนเท่าไร ส่วนใหญ่ก็จะคุยกันเองเสียมากกว่า	(1) มักจะดัดบทการสนทนาหรือเพิกเฉย ไม่ต่อความ	(1) นำเสนอความคิดของตนเองไม่เปลี่ยนแปลงตลอดการสนทนา คิดอย่างไรก็จะเป็นอย่างนั้น
	(2) ฟังบ้าง แต่ไม่รู้ว่าเข้าใจเพื่อนที่เพื่อนพูดหรือเปล่า	(2) พยายามพูดโน้มน้าวเพื่อนให้เชื่อตามตนเอง	(2) ความคิดเห็นเปลี่ยนแปลงไปตามประเด็นหรือเรื่องราวที่เพื่อนนำเสนอขึ้นมา
	(3) ส่วนใหญ่ก็ฟังเพื่อนอย่างตั้งใจ	(3) บอกให้เพื่อนอธิบายเพิ่มเติม แล้วตนเองค่อยตัดสินใจภายหลัง	

เมื่อผู้ใช้ตอบคำถามข้างต้นแล้ว ระบบจะแปลผลคำตอบและขึ้นคำอธิบายสำหรับผู้ใช้น้อย
กับรูปแบบการตอบ ดังนี้

ตาราง 4.43 รูปแบบการตอบเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการเปิดใจรับฟัง

รูปแบบการตอบ			การแปลผล	คำอธิบายเพิ่มเติมที่แสดงให้ผู้เห็น
(2) (3) (2) (3) (2) (2) (3) (3) (2)			นักเรียนมีคุณลักษณะความ เป็นพลเมืองด้านการเปิดใจรับ ฟังอยู่ในระดับมาก	เป็นพื้นฐานที่ดีอย่างมากที่นักเรียนมีลักษณะเปิดใจ รับฟังเพื่อน ทำให้ครูสามารถใช้กิจกรรมที่ท้าทายใน การฝึกให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นที่ต่างมุมมอง แบบสุดขั้ว เพื่อให้นักเรียนได้เปิดโลกทัศน์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อ พัฒนาคุณลักษณะนักเรียน -> สอนอย่างไรให้เปิดใจ รับฟัง?
(1) (1) (2) (1) (2) (2) (1) (3) (1) (1) (3) (2)	(2) (1) (2) (2) (2) (1) (2) (2) (2) (2) (3) (1)	(3) (1) (1) (3) (1) (2) (3) (2) (1) (3) (3) (1)	นักเรียนมีคุณลักษณะความ เป็นพลเมืองด้านการเปิดใจรับ ฟังอยู่ในระดับปานกลาง	นักเรียนมีการรับฟังเพื่อนพอสมควร อาจจะต้อง กระตุ้นให้นักเรียนแสดงออกมากขึ้น เช่น หาก นักเรียนยังไม่มั่นใจว่าจะเชื่อในเรื่องนั้น ๆ ดีไหม ให้ นักเรียนถามเพื่อนเพื่อให้เพื่อนแสดงความคิดเห็น เพิ่มเติมเพื่อประกอบการตัดสินใจของตน หรือหากมี เพื่อนแสดงความคิดเห็นแล้วตนเห็นด้วย อาจจะพูด สนับสนุนหรือเพิ่มเติมประเด็นต่อจากเพื่อนได้เลย เป็นต้น สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อ พัฒนาคุณลักษณะนักเรียน -> สอนอย่างไรให้เปิดใจ รับฟัง?
(1) (1) (1) (1) (2) (1) (2) (1) (1)			นักเรียนมีคุณลักษณะความ เป็นพลเมืองด้านการเปิดใจรับ ฟังอยู่ในระดับน้อย	ครูควรให้ความสำคัญอย่างจริงจัง เพราะการเปิดใจ รับฟังผู้อื่นเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างมากที่นำไปสู่ การเข้าใจและเคารพความแตกต่าง การทำงาน และ การอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่น อาจจะเริ่มจากอธิบาย หลักการสั้น ๆ เข้าใจง่ายให้นักเรียนเข้าใจ หรือการ ตั้งประเด็นที่ต้องอาศัยความคิดเห็นที่หลากหลาย เช่น ให้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในเรื่องหนึ่ง ๆ แบบ ไม่มีถูก-ผิด เป็นต้น สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อ พัฒนาคุณลักษณะนักเรียน -> สอนอย่างไรให้เปิดใจ รับฟัง?

2) ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง

ข้อคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องมีจำนวน 3 ข้อ แต่ละข้อจะมีตัวเลือกจำนวน 2-3 ตัวเลือกที่แทนพฤติกรรมที่โดดเด่นหรือสังเกตได้อย่างเด่นชัดของนักเรียน เพื่อให้ผู้ใช้ตอบลักษณะของนักเรียนตามที่เป็นอยู่จริงในชั้นเรียนของตน โดยลักษณะคำถามและคำตอบเป็นดังนี้

ตาราง 4.44 ชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง

	ข้อที่ 1	ข้อที่ 2	ข้อที่ 3
คำถาม	เวลาพูดถึงประเด็นต่าง ๆ ในสังคม เช่น เหตุการณ์บ้านเมือง ข่าวสารประจำวัน นักเรียนของท่านสนใจที่จะหาข้อมูลระหว่างการสนทนาในลักษณะใด	เมื่อท่านมอบหมายให้นักเรียนค้นหาข้อมูลเพื่อมาอภิปรายร่วมกัน ทักษะการค้นคว้าของนักเรียนของท่านเป็นอย่างไร	หากท่านหยิบข่าวสารมาแล้วให้นักเรียนฟังในห้องเรียน นักเรียนของท่านสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้มากน้อยเพียงใด
ตัวเลือก	(1) ส่วนใหญ่ก็เฉย ๆ รอฟังครูหรือเพื่อนเล่าให้ฟัง	(1) หาไม่ค่อยเป็น บางทีก็ได้ข้อมูลผิด ๆ หรือข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องมาเยอะ	(1) นักเรียนดูไม่ค่อยออกกว่าเว็บนี้ น่าเชื่อถือหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
	(2) พูดถึงหรือสอบถามเพื่อนว่าเคยได้ยินประเด็นนั้น ๆ หรือไม่ แล้วให้เพื่อนที่มีข้อมูลเล่าให้ฟัง	(2) หาข้อมูลได้บ้างหรือได้น้อย บางทีก็ใช้คำสืบค้นที่ไม่ค่อยดีนัก	(2) นักเรียนบอกได้ว่าแหล่งใดน่าเชื่อถือหรือไม่ น่าเชื่อถือ พร้อมบอกเหตุผลประกอบได้ด้วย
	(3) สังเกตมีการที่หยิบโทรศัพท์ขึ้นมาข้อมูลหรือถามครูเกี่ยวกับข้อเท็จจริงทันที	(3) ส่วนใหญ่หาข้อมูลได้ดี มีความน่าสนใจและหลากหลาย	

เมื่อผู้ใช้ตอบคำถามข้างต้นแล้ว ระบบจะแปลผลคำตอบและขึ้นคำอธิบายสำหรับผู้ใช้นั้นอยู่กับรูปแบบการตอบ ดังนี้

ตาราง 4.45 รูปแบบการตอบเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง

รูปแบบการตอบ			การแปลผล	คำอธิบายเพิ่มเติมที่แสดงให้ผู้ให้ใช้เห็น
(2) (3) (2) (3) (2) (2) (3) (3) (2)			นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องอยู่ในระดับมาก	การที่มีข้อมูลและเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องได้เป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นพลเมืองที่มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมทางสังคม ครูสามารถทำให้บทเรียนยากขึ้นโดยร่วมกันอภิปรายข้อมูลในเชิงวิพากษ์มากขึ้น หรือตั้งประเด็นการอภิปรายที่ต้องใช้ข้อมูลที่แม่นยำในการสนทนา สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียน -> การแยกแยะและประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลร่วมกันในชั้นเรียน
(1) (1) (2) (1) (2) (2) (1) (3) (1) (1) (3) (2)	(2) (1) (2) (2) (2) (1) (2) (2) (2) (2) (3) (1)	(3) (1) (1) (3) (1) (2) (3) (2) (1) (3) (3) (1)	นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องอยู่ในระดับปานกลาง	ครูอาจจะต้องฝึกให้นักเรียนหาข้อมูลจากหลายแหล่งและประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ใช้สนทนาไปด้วย สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียน -> การแยกแยะและประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลร่วมกันในชั้นเรียน
(1) (1) (1) (1) (2) (1) (2) (1) (1)			นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องอยู่ในระดับน้อย	ทักษะการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้น้อยอาจจะไม่มีปัจจัยมาจากหลายประการ เช่น ความรู้ที่มีหรือความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ในชั้นเรียนของเรา ครูสามารถส่งเสริมให้นักเรียนสนทนาอย่างมีข้อมูล โดยอาจจะไม่จำเป็นต้องสืบค้นด้วยตัวเอง แต่ครูอาจจะให้ข้อมูลเตรียมไว้ให้นักเรียนเลือกใช้ ทั้งนี้สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียน -> การแยกแยะและประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลร่วมกันในชั้นเรียน

3) ด้านการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ

ข้อคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณมีจำนวน 3 ข้อ แต่ละข้อจะมีตัวเลือกจำนวน 2-3 ตัวเลือกที่แทนพฤติกรรมที่โดดเด่นหรือสังเกตได้อย่างเด่นชัดของนักเรียน เพื่อให้ผู้ใช้ตอบลักษณะของนักเรียนตามที่เป็นอยู่จริงในชั้นเรียนของตน โดยลักษณะคำถามและคำตอบเป็นดังนี้

ตาราง 4.46 ชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ

	ชุดที่ 1	ชุดที่ 2	ชุดที่ 3
คำถาม	นักเรียนส่วนใหญ่ในห้องเรียนของท่านมีวิธีการตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนวิชาสังคมศึกษาอย่างไร	เวลาท่านตั้งคำถามยาก ๆ หรือคำถามที่ให้นักเรียนคิดแบบเชิงลึกหรือให้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นทางสังคม นักเรียนของท่านมีวิธีการตอบอย่างไร	ในระหว่างที่นักเรียนกำลังแสดงความคิดเห็น ถ้ามีครูหรือเพื่อนถามแทรก นักเรียนของท่านแก้ปัญหาอย่างไร
ตัวเลือก	(1) ไม่ค่อยตอบคำถาม	(1) พูตรวม ๆ ทั่วไป ไม่ค่อยยกหลักฐานที่จะวิจารณ์อะไรตรง ๆ	(1) ทำได้ยังไม่ค่อยดี บางทีต้องให้ครูช่วย
	(2) ตอบคำถามสั้น ๆ กระชับ	(2) แสดงความเห็นตรง ๆ ว่าเห็นด้วย/ไม่เห็นด้วย ชอบ/ไม่ชอบ พร้อมบอกเหตุผลสั้น ๆ	(2) รับมือกับคำถามและให้เหตุผลประกอบได้
	(3) ตอบคำถามยาวและใช้เวลาในการอธิบาย	(3) แสดงความเห็นเชิงวิพากษ์ได้ดีมาก	

เมื่อผู้ใช้ตอบคำถามข้างต้นแล้ว ระบบจะแปลผลคำตอบและขึ้นคำอธิบายสำหรับผู้ใช้นั้นอยู่กับรูปแบบการตอบ ดังนี้

ตาราง 4.47 รูปแบบการตอบเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ

รูปแบบการตอบ	การแปลผล	คำอธิบายเพิ่มเติมที่แสดงให้ผู้ใช้นั้นเห็น
(2) (3) (2) (3) (2) (2) (3) (3) (2)	นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองด้านการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณในระดับมาก	ครูสามารถฝึกนักเรียนต่อยอดการคิดอย่างมีเหตุผลและวิจารณญาณในระดับสูงได้ โดยอาจจะลองตั้งคำถามที่ฝึกการคิดขั้นสูง หรือวางบทบาทการสนทนาที่ตรงข้ามกับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนหาเหตุผลมาโต้แย้งกับครู สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียน -> การสอนเพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ
(1) (1) (2) (2) (2) (1) (1) (2) (2) (2) (2) (3) (1) (1) (3) (1) (1) (3) (2)	(3) (1) (1) (3) (1) (2) (3) (2) (1) (3) (3) (1)	นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองด้านการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณในระดับปานกลาง
(1) (1) (1) (1) (2) (1) (2) (1) (1)	นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองด้านการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณในระดับน้อย	ครูควรพัฒนาอย่างเร่งด่วน เพราะคุณลักษณะดังกล่าวมีความสำคัญอย่างมากในการดำเนินชีวิตของนักเรียน โดยการใช้บทบาทต่าง ๆ ของครู เช่นเป็นแบบอย่างให้นักเรียนเห็นบ่อย ๆ ครั้งใน

รูปแบบการตอบ	การแปลผล	คำอธิบายเพิ่มเติมที่แสดงให้เห็น
		การใช้รูปประโยคที่เป็นเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ในการนำเสนอในชั้นเรียน สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียน -> การสอนเพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ

4) ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม

ข้อคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม มีจำนวน 3 ข้อ แต่ละข้อจะมีตัวเลือกจำนวน 2-3 ตัวเลือกที่แทนพฤติกรรมที่โดดเด่นหรือสังเกตได้อย่างเด่นชัดของนักเรียน เพื่อให้ผู้ใช้ตอบลักษณะของนักเรียนตามที่เป็นอยู่จริงในชั้นเรียนของตน โดยลักษณะคำถามและคำตอบเป็นดังนี้

ตาราง 4.48 ชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม

	ชุดที่ 1	ชุดที่ 2	ชุดที่ 3
คำถาม	เวลาที่ท่านให้นักเรียนตัดสินใจหรือเสนอความคิดเห็นในห้องนักเรียนของท่านมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด	ลักษณะของความคิดเห็นหรือข้อเสนอของนักเรียนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นอย่างไร	ถ้ามีการโต้แย้งขึ้นในขณะที่กำลังเสนอความคิดเห็นในห้อง นักเรียนของท่านมีแนวโน้มจัดการอย่างไร
ตัวเลือก	(1) ไม่ค่อยมีส่วนร่วมเท่าไรนัก พูดบ้างถ้าครูเรียกถาม	(1) เสนอจากความคิดเห็นของนักเรียนเองเป็นหลัก ถ้าไม่ได้ตามนี้ก็มักมีแนวโน้มที่จะไม่เสนอเพิ่ม	(1) ให้เพื่อนคนนั้นพูดให้จบ แล้วเอามาเป็นประเด็นถกเถียงกันในกลุ่มใหญ่
	(2) ร่วมแสดงความคิดเห็นบ้างตามประเด็นที่สนใจ	(2) ฟังและปรับปรุงความคิดเห็นมาจากของเพื่อน ๆ แล้วเสนอ	(2) มีแนวโน้มที่จะไม่ฟัง หรือฟังแต่ก็ไม่ได้อามาพิจารณา เพราะขัดกับสิ่งที่คนส่วนใหญ่คิด
	(3) แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่และกระตือรือร้น	(3) เสนอโดยอิงจากส่วนรวมเป็นหลัก ส่วนรวมว่าอย่างไรก็จะเสนอไปในทิศทางนั้น	

เมื่อผู้ใช้ตอบคำถามข้างต้นแล้ว ระบบจะแปลผลคำตอบและขึ้นคำอธิบายสำหรับผู้ใช้นั้นอยู่กับรูปแบบการตอบ ดังนี้

ตาราง 4.49 รูปแบบการตอบเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม

รูปแบบการตอบ			การแปลผล	คำอธิบาย
(2) (3) (2) (3) (2) (2) (3) (3) (2)			นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวมในระดับมาก	นักเรียนที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องราวของสังคมในระดับสูง มีแนวโน้มที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคมในอนาคต ครูควรปลูกฝังให้นักเรียนพิจารณาบริบทของสังคมรอบข้างทุกครั้งเมื่อตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ และ เมื่อนักเรียนเสนอความคิดเห็นมา ครูอาจจะฝึกให้นักเรียนประเมินคำตอบของตน เช่น ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม เป็นต้น สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียน -> สังคมของเราต้องช่วยกันลงมือ
(1) (1) (2) (1) (2) (2) (1) (3) (1) (1) (3) (2)	(2) (1) (2) (2) (2) (1) (2) (2) (2) (2) (3) (1)	(3) (1) (1) (3) (1) (2) (3) (2) (1) (3) (3) (1)	นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวมในระดับปานกลาง	การฝึกฝนให้นักเรียนมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวมสามารถพัฒนาได้จากวิธีการหลายรูปแบบ เช่น การตั้งคำถามหลักของการอภิปรายที่ให้นักเรียนร่วมกันเสนอทางออกหรือแนวทางการแก้ปัญหา หรือการตั้งคำถามที่เกี่ยวกับบริบทของสังคมที่นักเรียนอาศัยอยู่เพื่อฝึกให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางสังคมที่ตนอาศัยอยู่ เป็นต้น สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียน -> สังคมของเราต้องช่วยกันลงมือ
(1) (1) (1) (1) (2) (1) (2) (1) (1)			นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวมในระดับน้อย	อาจจะเกิดจากหลายปัจจัย เช่น นักเรียนอาจจะรู้สึกเขินอาย ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น หรืออาจจะมีความรู้ไม่เพียงพอ ครูต้องแน่ใจว่านักเรียนทุกคนเข้าใจในเรื่องที่กำลังพูดถึงกันอยู่ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้เพียงพอที่จะเสนอความคิดเห็นและมีการเสริมแรงที่ถูกต้อง สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเมนู วิธีการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียน -> สังคมของเราต้องช่วยกันลงมือ

4.2.3 การตรวจสอบความเหมาะสมของชุดคำถามที่พัฒนาขึ้น

ผู้วิจัยนำคำถาม ตัวเลือก รูปแบบการตอบ การแปลผลคำตอบ และคำอธิบายสำหรับผู้ให้ทั้ง 12 ข้อ ไปให้ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 3 คน พิจารณาความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข ผลการพิจารณา พบว่า ทุกคำถามมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้วิเคราะห์ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้

บทที่ 5

โมบายแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมการใช้วาทกรรมพลเมือง ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียน

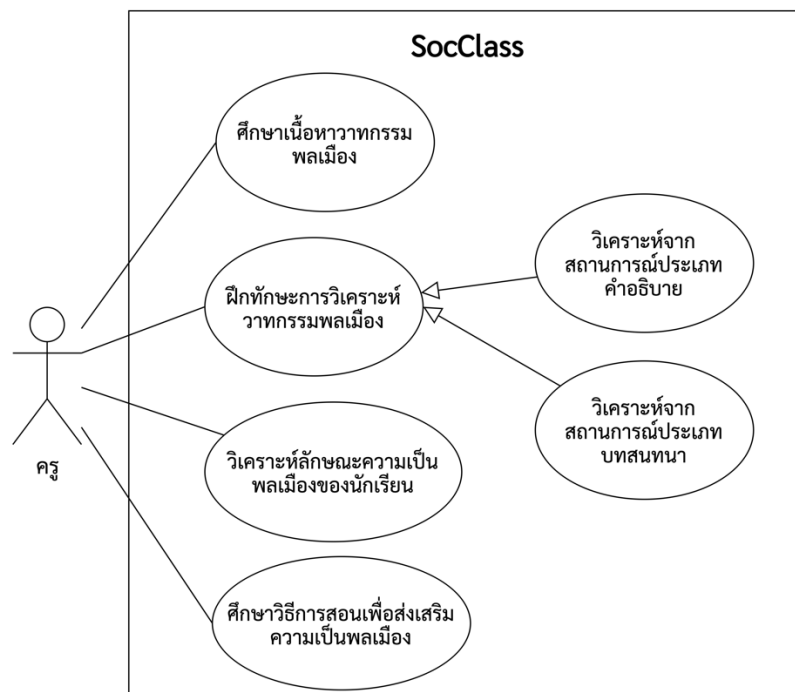
ในบทที่ 4 ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการเก็บข้อมูลในชั้นเรียนเพื่อนำมาใช้เป็นฟังก์ชันหลักของโมบายแอปพลิเคชัน ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอผลการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันโดยใช้ข้อมูลจากการวิจัยเป็นฐานในการพัฒนา แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การออกแบบโครงสร้างและฟังก์ชันการใช้งานของโมบายแอปพลิเคชัน ตอนที่ 2 การพัฒนาต้นแบบของโมบายแอปพลิเคชัน และตอนที่ 3 การนำโมบายแอปพลิเคชันไปใช้และประเมินความเหมาะสม รายละเอียดในแต่ละตอนเป็นดังนี้

ตอนที่ 1 โครงสร้างและฟังก์ชันการใช้งานของโมบายแอปพลิเคชัน

ผลการออกแบบโครงสร้าง ฟังก์ชันการใช้งาน รวมถึงเนื้อหาที่พัฒนาขึ้นสำหรับใช้ในโมบายแอปพลิเคชันเป็นดังนี้

1.1 ฟังก์ชันการใช้งานหลักและโครงสร้างภายในโมบายแอปพลิเคชัน

แผนภาพยูสเคสที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อแสดงการทำงานของโมบายแอปพลิเคชันเป็นดังนี้

แผนภาพ 5.1 แผนภาพยูสเคส (use case diagram) ของโมบายแอปพลิเคชัน SocClass

จากแผนภาพยูสเคสข้างต้น สามารถระบุคำอธิบายยูสเคส (use case description) เพื่ออธิบายการทำงาน ดังตัวอย่างในตาราง 5.1-5.6 ดังนี้

ตาราง 5.1การทำงานของแผนภาพยูสเคสการศึกษาเนื้อหาваทกรรมพลเมือง

Use Case Title:	ศึกษาเนื้อหาваทกรรมพลเมือง
Use Case ID:	1
Purpose:	เพื่อศึกษามโนทัศน์สำคัญของวาทกรรมพลเมือง
Actor:	ผู้ใช้งาน
Precondition	กดปุ่ม ทำความเข้าใจวาทกรรมพลเมือง ในหน้าหลัก
Postcondition	เนื้อหาваทกรรมพลเมืองที่ต้องการศึกษา
Flow of events	<ol style="list-style-type: none"> 1. กดที่ปุ่ม ทำความเข้าใจวาทกรรมพลเมือง ในหน้าหลัก 2. กดที่ปุ่ม เรียนรู้เนื้อหา 3. เลือกเนื้อหาที่ต้องการศึกษา 4 เมนู ได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> 1) วาทกรรมพลเมืองคืออะไร 2) วาทกรรมพลเมืองต้องเป็นอย่างไร 3) วาทกรรมพลเมืองสำคัญอย่างไรกับครู 4) จัดอภิปรายในห้องอย่างไรให้เกิดเป็นวาทกรรมพลเมือง

ตาราง 5.2 การทำงานของแผนภาพยูสเคสการฝึกทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง

Use Case Title:	ฝึกทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง
Use Case ID:	2
Purpose:	เพื่อฝึกฝนทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองผ่านสถานการณ์จำลองหรือบทสนทนาจำลองในชั้นเรียน
Actor:	ผู้ใช้งาน
Precondition:	กดเลือกเมนูทำความเข้าใจวาทกรรมพลเมือง
Postcondition:	รูปแบบของข้อคำถาม ได้แก่ สถานการณ์ หรือ บทสนทนา ที่ต้องการศึกษา
Flow of events:	<ol style="list-style-type: none"> 1. กดที่ปุ่ม ทำความเข้าใจวาทกรรมพลเมือง 2. กดที่ปุ่ม ฝึกฝนทักษะ 3. เลือกปุ่ม วิเคราะห์จากสถานการณ์ หรือ วิเคราะห์จากบทสนทนา <ol style="list-style-type: none"> 1) หากกดปุ่ม วิเคราะห์จากสถานการณ์ จะมีกดปุ่มเพื่อเลือกสถานการณ์จำลองที่ 1-10 ตามที่สนใจ 2) หากกดปุ่ม วิเคราะห์จากบทสนทนา จะมีกดปุ่มเพื่อเลือกบทสนทนาจำลองที่ 1-10 ตามที่สนใจ

ตาราง 5.3 การทำงานของแผนภาพยูสเคสการวิเคราะห์สถานการณ์ประเภทคำอธิบาย

Use Case Title:	วิเคราะห์จากสถานการณ์ประเภทคำอธิบาย
Use Case ID:	3
Purpose:	เพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ว่าทบทรมผลเมืองผ่านข้อความประเภทสถานการณ์จำลองในชั้นเรียน
Actor:	ผู้ใช้งาน
Precondition:	กดเลือกสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนที่ 1-10 ตามที่สนใจ
Postcondition:	ข้อมูลป้อนกลับจากการตอบ
Flow of events:	<ol style="list-style-type: none"> 1. กดที่ปุ่ม ทำความเข้าใจว่าทบทรมผลเมือง 2. กดที่ปุ่ม ฝึกฝนทักษะ 3. กดปุ่ม วิเคราะห์จากสถานการณ์ 4. กดปุ่มเพื่อเลือกสถานการณ์จำลองที่ 1-10 ตามที่สนใจ 5. อ่านข้อความสถานการณ์จำลองในห้องเรียน และเลือกปุ่มคำตอบ 1, 2 หรือ 3 ตามความคิดเห็น 6. ระบบแสดงข้อมูลป้อนกลับให้ศึกษาผลการตอบ

ตาราง 5.4 การทำงานของแผนภาพยูสเคสการวิเคราะห์จากสถานการณ์ประเภทบทสนทนา

Use Case Title:	วิเคราะห์จากสถานการณ์ประเภทบทสนทนา
Use Case ID:	4
Purpose:	เพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ว่าทบทรมผลเมืองผ่านข้อความประเภทบทสนทนาจำลองในชั้นเรียน
Actor:	ผู้ใช้งาน
Precondition:	กดเลือกบทสนทนาจำลองในชั้นเรียนที่ 1-10 ตามที่สนใจ
Postcondition:	ข้อมูลป้อนกลับจากการตอบ
Flow of events:	<ol style="list-style-type: none"> 1. กดที่ปุ่ม ทำความเข้าใจว่าทบทรมผลเมือง 2. กดที่ปุ่ม ฝึกฝนทักษะ 3. กดปุ่ม วิเคราะห์จากบทสนทนา 4. กดปุ่มเพื่อเลือกบทสนทนาจำลองที่ 1-10 ตามที่สนใจ 5. อ่านข้อความบทสนทนาจำลองในห้องเรียน และเลือกปุ่มคำตอบ 1, 2 หรือ 3 ตามความคิดเห็น 6. ระบบแสดงข้อมูลป้อนกลับให้ศึกษาผลการตอบ

ตาราง 5.5 การทำงานของแผนภาพยูสเคสการวิเคราะห์ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

Use Case Title:	วิเคราะห์ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน
Use Case ID:	5
Purpose:	เพื่อเลือกวิเคราะห์ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนผ่านการตอบคำถาม
Actor:	ผู้ใช้งาน
Precondition:	กดที่ไอคอนของแอปพลิเคชัน SocClass ที่หน้า Home ของโทรศัพท์
Postcondition:	แสดงข้อมูลป้อนกลับจากคำตอบ
Flow of events:	<ol style="list-style-type: none"> 1. กดปุ่ม วิเคราะห์ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน จากหน้าหลัก 2. อ่านคำถามและเลือกปุ่มคำตอบ 1, 2 หรือ 3 ตามความคิดเห็น จำนวน 12 ข้อ 3. ระบบแสดงข้อมูลป้อนกลับให้ศึกษาผลการตอบ

ตาราง 5.6 การทำงานของแผนภาพยูสเคสในส่วนของการศึกษาวิธีสอนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง

Use Case Title:	ศึกษาวิธีสอนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง
Use Case ID:	6
Purpose:	เพื่อศึกษาวิธีสอนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองทั้ง 4 ด้าน
Actor:	ผู้ใช้งาน
Precondition:	กดที่ไอคอนของแอปพลิเคชัน SocClass ที่หน้า Home ของโทรศัพท์
Postcondition:	เนื้อหาวิธีสอนที่ต้องการศึกษา
Flow of events:	<ol style="list-style-type: none"> 1. กดที่ปุ่ม ศึกษาวิธีสอนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง จากหน้าหลัก 2. เลือกเนื้อหาวิธีสอนเพื่อพัฒนาส่งเสริมความเป็นพลเมืองทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> 1) ด้านการเปิดใจรับฟัง 2) ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร 3) ด้านการคิดอย่างมีเหตุผล 4) ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ

ผลการออกแบบโครงสร้างการทำงานของโมบายแอปพลิเคชันเพื่อแสดงให้เห็นภาพรวมการทำงานของโมบายแอปพลิเคชัน ดังแสดงในภาพ 5.2

การให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับวาทกรรมพลเมือง

- ให้ข้อมูลเบื้องต้นและอธิบายแนวทางการจัดอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อสร้างเป็นวาทกรรมพลเมือง
- ฟังก์ชันนี้พัฒนาจากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมพลเมือง

การพัฒนาทักษะการจัดอภิปรายเพื่อสร้างวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน

- สถานการณ์จำลองสำหรับฝึกวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองเพื่อประเมินทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองและจะมีข้อมูลป้อนกลับแสดงขึ้นเพื่อแนะนำการเรียนรู้
- ฟังก์ชันนี้พัฒนาจากข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัยระยะที่ 2 คือ การพัฒนาสถานการณ์จำลองและข้อคำถาม

การวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

- ข้อคำถามสำหรับวิเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียนและจะมีข้อมูลป้อนกลับเป็นผลวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนและให้คำแนะนำในการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้ใช้
- ฟังก์ชันนี้พัฒนาจากข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัยระยะที่ 2 คือ การพัฒนาสถานการณ์จำลองและข้อคำถาม

การแนะนำแนวทางการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

- แนะนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ครูสามารถนำไปปรับใช้ในห้องเรียนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง
- ฟังก์ชันนี้พัฒนาจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

แผนภาพ 5.3 ฟังก์ชันการใช้งานหลักของโมบายแอปพลิเคชัน

1.2 ผลการพัฒนาเนื้อหาสำหรับฟังก์ชันต่าง ๆ ในโมบายแอปพลิเคชัน

หลังจากที่ออกแบบฟังก์ชันที่ต้องการให้มีและโครงสร้างของโมบายแอปพลิเคชันแล้วนั้น ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาข้อมูลสำหรับใส่ในฟังก์ชันการใช้งานทั้ง 4 ฟังก์ชันของโมบายแอปพลิเคชันได้ผลเป็นดังนี้

1.2.1 ฟังก์ชันการให้ความรู้เกี่ยวกับวาทกรรมพลเมือง

ฟังก์ชันการใช้งานนี้มีชื่อในโมบายแอปพลิเคชันว่า “เรียนรู้เนื้อหา” ประกอบด้วย 4 เมนูย่อย คือ 1) วาทกรรมพลเมืองคืออะไร เป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับวาทกรรมพลเมือง 2) วาทกรรมพลเมืองต้องเป็นอย่างไร เพื่ออธิบายลักษณะของการสนทนาที่เข้าข่ายวาทกรรมพลเมืองตามกรอบวาทกรรมพลเมือง 4 ด้าน 3) วาทกรรมพลเมืองสำคัญอย่างไรกับครู อธิบายความสำคัญของวาทกรรมพลเมืองที่มีต่อคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน และ 4) จัดอภิปรายในห้องอย่างไรให้เกิดเป็นวาทกรรมพลเมือง เป็นการแนะนำหลักการจัดอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดเป็นวาทกรรมพลเมือง

ผู้วิจัยสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมพลเมือง เพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้สำหรับครูในการทำความเข้าใจวาทกรรมพลเมืองก่อนที่จะจัดอภิปรายในชั้นเรียน ผลการสังเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามประเด็นได้ดังนี้

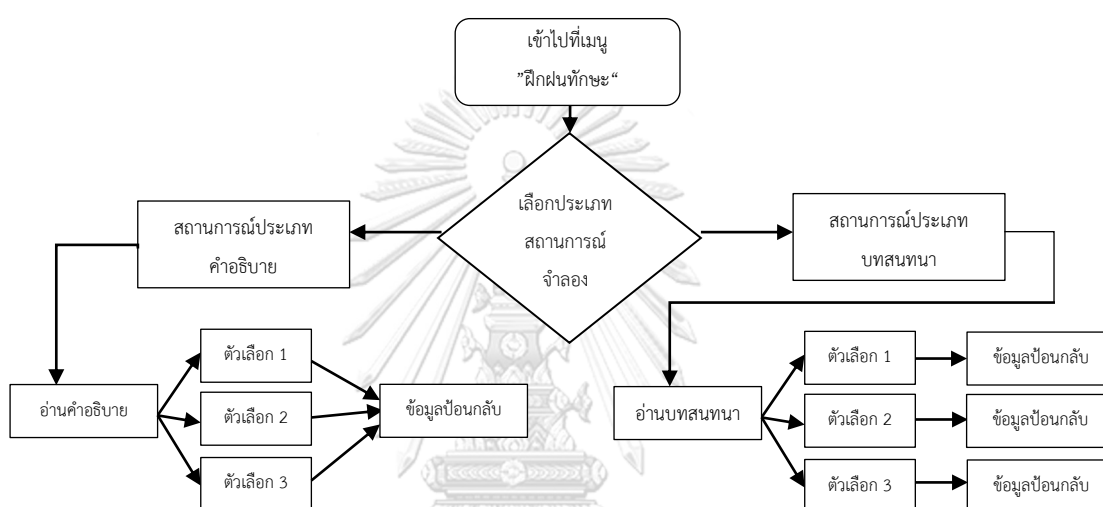
ตาราง 5.7 เนื้อหาของเมนูการให้ความรู้เกี่ยวกับวาทกรรมพลเมือง

เมนูย่อย	เนื้อหา
วาทกรรมพลเมืองคืออะไร	<p>วาทกรรมพลเมือง (civic discourse) เป็นลักษณะของการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสื่อสารระหว่างบุคคลในประเด็นทางการเมือง สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจในปัจจุบัน ผ่านกระบวนการใช้วาจา ศิลปะ หลากหลายรูปแบบทั้งการโต้แย้ง การเล่าเรื่อง และการใช้เหตุผลและผล ทั้งรูปแบบส่วนตัวหรือแบบสาธารณะ มีความเข้มข้น ตรงไปตรงมา และสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่ประโยชน์สาธารณะ</p> <p>วาทกรรมพลเมืองจึงอาจจะเป็นสนทนาที่สุภาพเรียบร้อย แต่เป็นการสนทนาที่เป็นหัวใจสำคัญของการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประชาธิปไตยที่สมาชิกแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน เพื่อนำไปสู่ความมุ่งมั่นปรารถนาในการทำสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อสังคมนั้น ๆ</p>
วาทกรรมพลเมืองต้องเป็นอย่างไร	<p>การสนทนาในชั้นเรียนที่ทำให้เกิดเป็นวาทกรรมพลเมืองนั้นมีคุณลักษณะสำคัญอยู่ 4 ประการ ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) เข้าถึง (accessible) หมายถึง การส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันของนักเรียนเพื่อเข้ามาพูดคุย อภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับประเด็นของส่วนรวม 2) เท่าเทียม (equal) หมายถึง การส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในชั้นเรียนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน 3) มีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ (rational and critical) หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีกระบวนการสื่อสารแบบอภิปรายโต้แย้งกันด้วยเหตุผลและอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เพียงพอ 4) ร่วมสร้างข้อสรุป (consensus-building) หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถให้เหตุผลเพิ่มเติม เชื่อมโยงความคิดเห็นของคนก่อนหน้าเข้าสู่สิ่งที่ตนกำลังจะสื่อสารหรือสร้างความคิดเห็นใหม่ เพื่อหาคำตอบที่เหมาะสมที่สุดในประเด็นที่ถกอภิปรายร่วมกัน และเชื่อมโยงข้อสรุปไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง
วาทกรรมพลเมืองสำคัญอย่างไรกับครู	<p>วาทกรรมพลเมืองมีคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับหลักการทางประชาธิปไตย มีลักษณะที่เป็น การโต้แย้งและการประนีประนอมอยู่ในกระบวนการสื่อสารด้วย และเป็นกระบวนการอันนำไปสู่การสร้าง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองให้แก่ักเรียนได้ 4 ด้านสำคัญ ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การเปิดใจรับฟัง (openness) คือ การเปิดใจและยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเคารพความแตกต่าง การทำงานและอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการเคารพสิทธิ และเสรีภาพของผู้อื่น 2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง (accessibility to facts and truth) คือ ความสามารถในการเข้าถึงและรับฟังข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้านเพื่อจะพัฒนาไปเป็นพลเมืองที่มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมได้ 3) การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ (rational and critical thinking) คือ การมีกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นขั้นตอนและมีเหตุผลกำกับ เป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่นำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและสามารถใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณในการดำเนินชีวิตและพัฒนาสังคมนั้นได้ดียิ่งขึ้น 4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม (participate in decision-making process) คือ การมีบทบาทในการตัดสินใจในกิจกรรมของสังคมในระดับต่าง ๆ ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่จะพัฒนาไปเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและมุ่งสร้างสังคมที่เป็นธรรม

เมนูย่อย	เนื้อหา
จัดอภิปรายในห้อง อย่างไรให้เกิดเป็น วาทกรรมพลเมือง	<p>อยากทำให้เกิดวาทกรรมพลเมืองในห้องเรียนบ้าง ควรเริ่มต้นอย่างไร</p> <p>การจัดบรรยากาศในการสนทนา</p> <p>บรรยากาศในการอภิปรายต้องจัดให้เป็นแบบเปิดกว้าง เพื่อให้เกิดการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นธรรมชาติและเป็นอิสระมากที่สุด โดยใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที</p> <p>บทบาทของครู</p> <p>ครูต้องเชื่อมั่นในการนำอภิปรายด้วยตัวของนักเรียนเอง โดยเปิดโอกาสให้บทสนทนาเป็นไปตามพลวัต ครูทำหน้าที่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก อาจจะเป็นผู้เสนอประเด็น เชื่อมต่อประเด็นระหว่างนักเรียนเข้าด้วยกัน ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่นักเรียนไม่ทราบ หรืออาจจะไม่มีบทบาทใด ๆ ในการออกความคิดเห็นเลยก็ได้ แต่ครูต้องทำให้การสนทนานี้เป็นไปได้อย่างเท่าเทียม คือ นักเรียนทุกคนต้องมีโอกาสที่จะได้แสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกัน</p> <p>ประเด็นที่ใช้ในการอภิปราย</p> <p>มีคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการโต้แย้งได้ เกี่ยวกับสังคม ค่านิยม หรือความเชื่อที่มีความแตกต่างกันในสังคม (2) เนื้อหาสามารถนำมาเชื่อมโยงกับบริบทของนักเรียนได้ เช่น เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสาระที่ครูกำลังปฏิบัติการสอนอยู่หรือเป็นเนื้อหาที่กำลังเป็นที่นิยมในสังคมขณะนั้น เช่น ข่าวสังคม เศรษฐกิจ การเมือง หรือการกระทำผิดต่าง ๆ (3) ประเด็นเหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียน ไม่ยากเกินไป หรือใช้ความรู้ความเข้าใจเกินระดับความสามารถของนักเรียน (4) เป็นประเด็นที่ไม่มีคำตอบตายตัว โดยจะไม่มีคำตอบที่ถูกต้องคำตอบใดคำตอบหนึ่ง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ <p>การเชื่อมโยงประเด็นกับสาระการเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา</p> <p>บางครั้งครูอาจจะคิดว่า การจัดอภิปรายทำให้เสียเวลาในคาบเรียน แต่จริง ๆ แล้ว ครูสามารถเชื่อมโยงเอาการอภิปรายเข้ากับเนื้อหาการสอนในห้องเรียนสังคมศึกษาได้เกือบทุก ๆ สาระ เช่น</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) สาระศาสนา ได้แก่ ประเด็นเรื่อง ความแตกต่างและการอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนา ค่านิยม ความเชื่อ หรือการวิเคราะห์ข่าวสารต่าง ๆ โดยมองผ่านมุมมองของศาสนา การถกเถียงกันในชั้นเรียนจะทำให้นักเรียนได้เข้าใจถึงความคิดความเชื่อที่หลากหลายของคนมากยิ่งขึ้น (2) สาระหน้าที่พลเมือง เป็นสาระที่เชื่อมโยงได้เกือบทุกเนื้อหาตั้งแต่ประเด็นทางวัฒนธรรม สังคมวิทยา การเมือง การปกครอง กฎหมาย แน่นอนว่านักเรียนจะให้ความสนใจพอสมควร เพราะมีตัวอย่างกรณีศึกษาให้นำมาเชื่อมโยงมากมาย (3) สาระเศรษฐศาสตร์ สามารถจัดอภิปรายได้ตั้งแต่เรื่องระบบเศรษฐกิจ กลไกราคาในสังคมปัจจุบัน การตั้งราคาสินค้า การคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค บทบาทของรัฐในการดูแลเศรษฐกิจของประเทศ เป็นต้น เศรษฐศาสตร์เป็นเรื่องที่หยิบจับมาได้จากชีวิตประจำวันนักเรียน อาจจะไม่นำเนื้อหา ยก ประเด็นให้ง่าย แต่ต้องคิดลึกซึ้งก็เริ่มได้แล้ว (4) สาระประวัติศาสตร์ ครูอาจจะต้องเตรียมตัวมากหน่อยเพื่อเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ที่สอนในห้องเรียนกับประเด็นสังคมในปัจจุบัน เช่น ความขัดแย้งที่มีรากฐานจากประวัติศาสตร์ การปลุกฝังความเชื่อต่าง ๆ ที่มีผลมาถึงยุคปัจจุบัน หรือถ้ายกขึ้นมาหน่อยอาจจะชวนนักเรียนอภิปรายวิพากษ์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ที่ถูกผลิตขึ้นตามสภาพสังคมในยุคนั้น ๆ เป็นต้น (5) สาระภูมิศาสตร์ เน้นการเชื่อมโยงภูมิศาสตร์มนุษย์ เช่น ภัยพิบัติและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก อาจจะเป็นข่าว วิดีโอคลิป หรือสื่อต่าง ๆ ที่ทำให้นักเรียนสนใจมาใช้อ้างอิง และนำสู่การอภิปรายในชั้นเรียนก็ได้

1.2.2 ฟังก์ชันการพัฒนาทักษะของครูในการวิเคราะห์หาผลกระทบเมือง

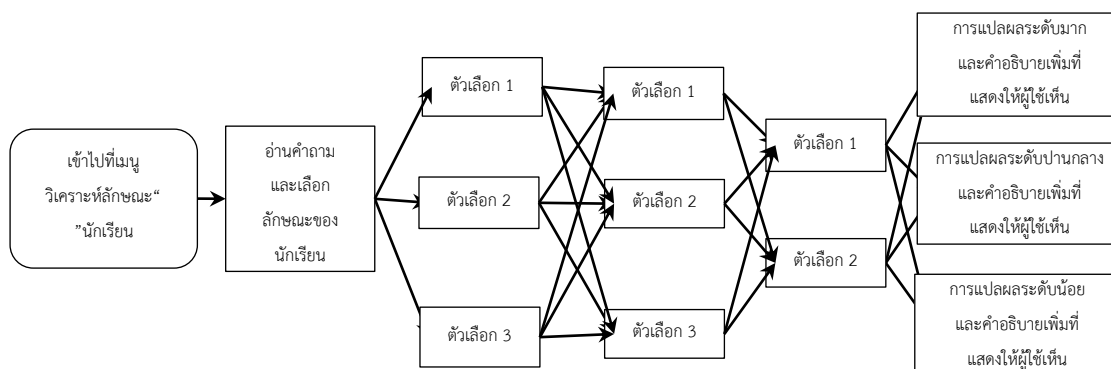
ฟังก์ชันการใช้งานนี้มีชื่อในโมบายแอปพลิเคชันว่า “ฝึกฝนทักษะ” มีลักษณะเป็นชุดคำถามเพื่อให้ครูฝึกการวิเคราะห์หาผลกระทบเมือง ผู้วิจัยใช้ผลการพัฒนาสถานการณ์จำลองและข้อคำถามสำหรับใช้ในโมบายแอปพลิเคชันจากการวิจัยระยะที่ 2 โดยนำสถานการณ์จำลองทั้ง 2 ประเภท มากำหนดให้มีลักษณะการทำงาน โดยผู้ใช้เลือกที่จะฝึกฝนผ่านสถานการณ์ประเภทใด จากนั้นเลือกข้อสถานการณ์ที่ปรากฏในเมนู อ่านสถานการณ์ เลือกตัวเลือกคำตอบตามความคิดเห็นของผู้ใช้ และระบบจะแสดงข้อมูลป้อนกลับเพื่ออธิบายให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยมีโครงสร้างดังนี้

แผนภาพ 5.4 โครงสร้างของสถานการณ์จำลองในฟังก์ชัน “ฝึกฝนทักษะ” ของโมบายแอปพลิเคชัน

1.2.3 ฟังก์ชันการวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ฟังก์ชันการใช้งานนี้มีชื่อในโมบายแอปพลิเคชันว่า “วิเคราะห์คุณลักษณะของนักเรียน” ผู้วิจัยใช้ผลการพัฒนาสถานการณ์จำลองและข้อคำถามสำหรับใช้ในโมบายแอปพลิเคชันจากการวิจัยระยะที่ 2 โดยนำข้อคำถามที่พัฒนาขึ้นทั้ง 12 ข้อ มากำหนดให้มีลักษณะการตอบคือ สำหรับการวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนด้านที่ 1 ให้ผู้ใช้ตอบตัวเลือกครั้งที่ 1 สละสลกับครั้งที่ 2 และสละสลกับครั้งที่ 3 แล้วระบบจะแสดงผลการวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนด้านที่ 1 เป็นข้อมูลป้อนกลับ และจะมีคำถามข้อต่อไปจนครบทั้ง 4 ด้าน รวมใช้ข้อคำถามทั้งสิ้น 12 ข้อ

แผนภาพ 5.5 โครงสร้างของสถานการณ์จำลองในฟังก์ชัน “วิเคราะห์ลักษณะนักเรียน” ของโมบายแอปพลิเคชัน

1.2.4 ฟังก์ชันสำหรับแนะนำแนวทางการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมือง

ฟังก์ชันการใช้งานนี้มีชื่อในโมบายแอปพลิเคชันว่า “วิธีการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน” ผู้วิจัยสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนตามคุณลักษณะย่อยได้แก่ 1) การเปิดใจรับฟัง 2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง 3) ความมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ และ 4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อสังคม ผลการพัฒนาเนื้อหาได้เป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

หัวข้อที่ 1 “สอนอย่างไรให้เปิดใจรับฟัง?”

การเปิดใจรับฟัง (open-mindedness) เป็นคุณลักษณะของการรับรู้ตนเองว่าอาจมีอคติ ความมั่นใจ หรือความคาดหวังในเรื่องนั้น ๆ และตระหนักถึงความเป็นไปได้ว่าสิ่งที่ตนเองกำลังเชื่อถืออยู่อาจจะผิดได้ ดังนั้น การเปิดใจรับฟัง หรือมีใจเปิดกว้าง จะทำให้นักเรียนรับรู้และเข้าใจความแตกต่าง เข้าใจสาเหตุและสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสิ่งนั้น ๆ และปรับเปลี่ยนความคิดและมุมมองของตนใหม่ได้เสมอ ในการจัดการเรียนการสอนให้ห้องเรียนของเราเป็นห้องเรียนที่พัฒนาคุณลักษณะการเปิดใจรับฟังนั้น อาจมาจากการสอนโดยตรง หรือจากการจัดสภาพบรรยากาศการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการเปิดใจรับฟัง โดยมีวิธีการที่ครูสามารถนำไปปรับใช้ได้ดังนี้

1. สร้างบรรยากาศความหลากหลายให้เป็นเรื่องปกติ

งานพื้นฐานของครูอย่างเราคือการทำให้นักเรียนมองความหลากหลายเป็นความปกติและความสวยงามของสังคม ครูควรฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้ความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ภาษา อยู่เป็นประจำ เพื่อไม่ให้นักเรียนรู้สึกมองว่าเรื่องเหล่านั้นเป็นเรื่องแปลกและแตกต่าง เช่น การนำคลิปวิดีโอหรือสารคดีที่ถ่ายทอดเรื่องราวความหลากหลายของวัฒนธรรม การฟังสำเนียงภาษาต่าง ๆ การนำข่าวสารที่มาจากทั่วโลกให้นักเรียนได้รู้จัก การนำเรื่องราวจากคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมายกตัวอย่างในห้องเป็นประจำ เป็นต้น

2. เผชิญหน้ากับเหมารวมและการให้ข้อมูลที่ผิด ๆ

บางครั้งครูก็ต้องเผชิญหน้ากับคำพูด หรือชุดความคิดที่นักเรียนกำลังเหมารวมหรือพูดโจมตีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ในขณะที่สอนภูมิศาสตร์ทวีปต่าง ๆ นักเรียนอาจจะกำลังเหมารวมว่าทวีปแอฟริกาต้องเป็นอย่างนั้น ยุโรปต้องเป็นอย่างนั้น ทั้งนี้ ครูสามารถนำประเด็นเหล่านั้นขึ้นมาพูดในห้องเรียนได้ทันที แก้ไขความเข้าใจและให้ข้อมูลใหม่ที่ถูกต้องกับนักเรียนได้ทันที

3. เรียนรู้จาก “ความธรรมดา (ordinary)”

ครูอาจจะต้องฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้ความธรรมดา (ordinary) ที่เกิดขึ้นในสังคม ความธรรมดาในที่นี้ เช่น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์จากมุมมองของคนสามัญทั่วไป การทำความเข้าใจวัฒนธรรมของแต่ละภาคจากมุมมองของคนภาคนั้น ๆ ไม่ใช่จาก

มุมมองที่มีต่อภาคนั้น ๆ เมื่อครูฝึกให้นักเรียนพิจารณาสิ่งเหล่านี้ให้อยู่บ่อย ๆ นักเรียนจะได้เรียนรู้ว่าชุดความจริงมีหลายด้านแล้วแต่ที่เราจะเลือกพิจารณาด้านไหนนั่นเอง

4. สอนให้นักเรียนรับฟังจากหลาย ๆ มุมมอง

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ว่าไม่มีมุมมองหรือความเชื่อใดที่มีความเป็นสากลหรือใช้ได้กับทั้งหมด เช่นเดียวกันกับความคิดของเรา อาจจะต้องมีกิจกรรมให้นักเรียนได้มองจากหลายมุมมอง เช่น พิจารณาสถานการณ์หนึ่ง ๆ ผ่านมุมมองจากศาสนาต่าง ๆ ฝึกวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายแหล่ง ช่วยกันออกแบบคุณลักษณะ “คนดี” ของสังคมตามนิยามของตนเอง

5. ฝึกให้นักเรียนรับมือกับการไม่เปิดใจรับฟัง

หลายครั้งนักเรียนอาจจะรู้สึกที่ไม่อยากเปิดใจ เพราะอีกฝ่ายก็ไม่ได้เปิดใจที่จะรับฟัง สิ่งเหล่านี้สามารถฝึกฝนได้เริ่มต้นจากห้องเรียน ครูอาจจะต้องจำลองสถานการณ์ให้นักเรียนสลับกันโน้มน้าวเพื่อนหรือให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับเพื่อนร่วมสนทนา เพื่อที่ตนเองจะได้ฝึกการรับมือกับการไม่เปิดใจรับฟังและคู่สนทนายาก็จะได้เรียนรู้วิธีการที่เพื่อนใช้ เด็ก ๆ อาจจะได้สะท้อนคิดว่าลักษณะแบบไหนของฉันทันทีทำให้ดูปิดกั้นจากข้อเท็จจริงอื่น ๆ แล้วฉันจะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร เป็นต้น

สังเคราะห์จาก

Chen, V. (2015). “There is No Single Right Answer”: The Potential for Active Learning Classrooms to Facilitate Actively Open-minded Thinking. *Collected Essays on Learning and Teaching*, 8, 171-180.

Hare, W. (2009). What open-mindedness requires. *Skeptical Inquirer*, 33(2), 36-39.

Merryfield, M. (2012). Four strategies for teaching open-mindedness. *Social Studies and the Young Learner*, 25(2), 18-22.

หัวข้อที่ 2 “การแยกแยะและประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลร่วมกันในชั้นเรียน”

หนึ่งในทักษะของพลเมืองในโลกยุคปัจจุบัน คือ การรู้เท่าทันดิจิทัล ซึ่งต้องไม่เพียงแค่อ่านดิจิทัลเป็นเท่านั้นแต่ต้องเข้าใจว่าผลกระทบของดิจิทัลที่มีต่อความรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรมของเราเป็นอย่างไรและสามารถประเมินความเหมาะสมของสื่อดิจิทัลนั้น ๆ ได้ ในยุคที่โลกมีข่าวสารไหลมาเข้าสู่อุปกรณ์สื่อสารเราอย่างต่อเนื่อง เด็ก ๆ ในวัยนี้จึงมีจุดเด่นสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายได้ แต่ทักษะที่จำเป็นเพิ่มเติมเข้ามาคือการประเมินความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ บทบาทของครูในการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องได้มีหลายวิธี ดังนี้

1. ฝึกให้นักเรียนแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริง (facts) และความคิดเห็น (opinion) อาจจะเริ่มง่าย ๆ จากสื่อใกล้ตัวเช่น หนังสือพิมพ์ โพสต์ที่นำมาจาก Facebook เป็นต้น โดยอาจจะเป็นกิจกรรมกลุ่มหรือเดี่ยว เพื่อให้นักเรียนแยกข้อความทั้ง 2 ประเภท แล้วบอกว่ามีลักษณะต่างกันอย่างไร สังเกตได้จากอะไร เป็นต้น ถ้าครูอยากเพิ่มระดับความยากก็อาจจะเปลี่ยนรูปแบบของสื่อเป็นวิดีโอคลิป การรายงานข่าว แล้วให้นักเรียนทั้งห้องร่วมกันกันสังเกตลักษณะของข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่เสนอผ่านสื่อเหล่านั้น

2. ครูแนะนำแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและไม่น่าเชื่อถือ ในบางครั้งนักเรียนที่มีวัยวุฒิยังไม่มาก อาจจะยังไม่สามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารได้ดีมากนัก ครูจำเป็นต้องบอกแหล่งข้อมูลที่ค่อนข้างน่าเชื่อถือให้แก่ นักเรียนเป็นพื้นฐานในการสืบค้นข้อมูล เช่น ข้อมูลจากเว็บไซต์หน่วยงานภาครัฐ มหาวิทยาลัย เป็นต้น

3. มอบหมายงานให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแต่ละแหล่งข้อมูล แล้วนำมาเปรียบเทียบกันว่าแหล่งใดมีความน่าเชื่อถือมากกว่ากัน อาจจะเป็นเนื้อความที่ไม่ยาวมาก และเริ่มต้นจากการตั้งเกณฑ์ง่าย ๆ ร่วมกัน เช่น แหล่งที่มา ผู้เขียน ไปจนถึงเกณฑ์ระดับสูง เช่น การวิเคราะห์เนื้อความ เจตนาของผู้เขียน บริบททางสังคม เป็นต้น

4. ครูจัดหาข้อมูลโดยคัดเลือกจากแหล่งต่าง ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ หนังสือเรียน ตำรา เว็บไซต์ เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนร่วมกันวิพากษ์จุดเด่น จุดอ่อนของข้อมูลแต่ละชุด และสรุปร่วมกันในห้องเรียน

นอกจากวิธีการสอนข้างต้นแล้วยังมีอีกมากมายที่ครูจะสามารถพัฒนานักเรียนของเราให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลที่รอบด้านและน่าเชื่อถือ เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีความรู้และข้อมูลข่าวสาร และนำไปสู่การสร้างประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

สังเคราะห์จาก

Gleason, B., & Von Gillern, S. (2018). Digital citizenship with social media: Participatory practices of teaching and learning in secondary education. *Journal of Educational Technology & Society*, 21(1), 200-212.

Guilfoile, L., & Delander, B. (2014). Six proven practices for effective civic learning. *Education Commission of the States and National Center for Learning and Civic Engagement*.

หัวข้อที่ 3 “การสอนเพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ”

การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะขั้นสูงที่ต้องอาศัยทักษะหลายๆ อย่างประกอบกัน เช่น การให้เหตุผล การยกตัวอย่าง การแก้ปัญหา เป็นต้น ครูสามารถผนวกการสอนให้นักเรียนมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณเข้ากับการเรียนรู้ได้ทุกสาระวิชาและระดับชั้นด้วยตัวอย่างวิธีการดังต่อไปนี้

การเรียนรู้ผ่านการสนทนา

การจัดให้ห้องเรียนมีการโต้เถียงทางความคิดเห็นจะช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการคิดและการสื่อสารอย่างมีวิจารณญาณได้ เช่น การโต้เถียงในชั้นเรียน การอภิปรายในชั้นเรียน หรือการอภิปรายกลุ่มย่อย วิธีการเหล่านี้สามารถนำมาบูรณาการได้กับทุกสาระวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชาสังคมศึกษา เช่น การโต้เถียงเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิที่พลเมืองพึงมี การจัดอภิปรายในประเด็นความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ การจับกลุ่มแลกเปลี่ยนความเห็นที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

การสะท้อนคิดหลังเรียน

การสะท้อนคิดหลังเรียนมีความเชื่อว่าการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนเกิดจากการรับรู้ ความคาดหวัง ความรู้สึกตนเองเกี่ยวกับประสบการณ์ แล้วมีการวางแผนและหาแนวทางแก้ไขในอนาคต ผ่านกระบวนการพูดหรือเขียน ครูสามารถนำการสะท้อนคิดหลังเรียนมาใช้ในการสรุปบทเรียนหรือหน่วยการเรียนรู้ และให้นักเรียนพูด หรือจัดทำเป็นชิ้นงานสั้น ๆ เช่น โปสเตอร์ ไดอารี่ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการกระตุ้นกระบวนการคิดทั้งระบบของนักเรียนและทำให้การเรียนรู้คงทนยิ่งขึ้น

การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง

โดยการให้ผู้เรียนเข้าไปเผชิญสภาพการณ์จริง ปัญหาจริง ในบริบทจริง และร่วมกันศึกษาการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ข้อมูล และวิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหา และได้รับผลการประเมินตามมาตรฐานคุณภาพในชีวิตจริง การเรียนรู้ตามสภาพจริงจะทำให้นักเรียนเข้าถึงบทเรียนและเชื่อมโยงเข้ากับตนเองได้

เทคนิค C&S (Consequences and Sequel)

เป็นเทคนิคที่ใช้ฝึกการคิดถึงผลที่เกิดขึ้นหลังจากการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ว่าผลที่เกิดจากการกระทำจะเกิดขึ้นกับตัวผู้กระทำเอง หรือเกิดขึ้นกับคนอื่น เช่น “ถ้าเกิดเหตุการณ์อย่างนี้ขึ้น แล้วจะเป็นอย่างไร” เพื่อให้นักเรียนฝึกเชื่อมโยงและคิดคำตอบอย่างรอบด้าน

เทคนิค FIP (First, Important and Priorities)

เป็นเทคนิคที่ฝึกการเรียงลำดับความสำคัญก่อนหลังจากความคิดที่ผุดขึ้นมาพร้อมกันมากมาย ซึ่งต้องตัดสินใจว่าสิ่งใดสำคัญที่สุด ครูอาจจะให้นักเรียนเสนอทางออกของปัญหามากมาย แต่วิธีที่สำคัญที่สุด เป็นไปได้มากที่สุด เป็นหน้าที่ของนักเรียนที่จะต้องวิเคราะห์ห่อออกมาและให้เหตุผลประกอบ เทคนิคนี้จะช่วยให้นักเรียนคิดอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพได้

สังเคราะห์จาก

รูปทอง กว่างสาวสดี. (2561). การสอนคิดวิจารณ์. วารสารราชพฤกษ์ 16(3). 1-9

Abrami, P. C., Bernard, R. M., Borokhovski, E., Waddington, D. I., Wade, C. A., & Persson, T. (2015). Strategies for teaching students to think critically: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 85(2), 275-314.

ทศนา แชมมณี. (2559). ศาสตร์การสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาฯ

หัวข้อที่ 4 “สังคมของเรา ต้องช่วยกันลงมือ”

การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อสังคม เป็นพฤติกรรมการให้ความสนใจในเรื่องราวของสังคมและมีบทบาทในการเสนอความคิดเห็นหรือลงมือปฏิบัติเพื่อสังคม การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวจึงต้องมีการฝึกฝนให้นักเรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทำความเข้าใจ วิเคราะห์สาเหตุ ผลกระทบ เพื่อที่จะสามารถร่วมเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจเพื่อสังคมส่วนรวมได้ผ่านตัวอย่างวิธีการสอนดังนี้

การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning)

เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและซึ่งสอดคล้องกับหลักทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ มากมาย เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง (constructivism) และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning) โดยวิธีการเรียนรู้เริ่มจากการแสวงหาความรู้ พัฒนากระบวนการคิด ตลอดจนทักษะในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ระหว่างการเรียนรู้ทำให้เสมือนเป็นการสร้างความรู้ขึ้นในตัวนักเรียน ซึ่งความรู้ที่สร้างขึ้นเองนี้มีความหมายต่อผู้เรียนมาก เพราะจะเป็นความรู้ที่อยู่คงทนและสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้

โครงงานที่ทำอาจจะไม่จำเป็นต้องเป็นโครงงานใหญ่โต ดิดบอร์ด นำเสนอ หรือส่งรายงานเป็นเล่มหนา ๆ แต่ครูอาจจะเริ่มจากการให้นักเรียนร่วมกันระดมสมองเพื่อคิดในสิ่งที่กลุ่มสนใจเกี่ยวกับสังคมส่วนรวมที่นักเรียนอาศัยอยู่ เช่น ครอบครัว ห้องเรียน โรงเรียน หรือกว้างกว่านั้นในระดับชุมชนและประเทศชาติ กระบวนการกลุ่มจะขัดเกลาให้นักเรียนมีการสืบค้นข้อมูล การนำเสนอประเด็น การโต้แย้ง อันนำไปสู่การสร้างความรู้ทางสังคมมากขึ้นและได้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่นอีกด้วย

การเรียนรู้ใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Learning)

เป็นกลยุทธ์หรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหา ตามหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับชุมชนโดยใช้การปฏิบัติงานเป็นฐาน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงในชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมระหว่างครูผู้เรียน และกลุ่มคนในชุมชน เช่น การไปศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรม การทำมหากิน หัตถกรรม การสอนในรูปแบบนี้ไม่ได้จำเป็นที่จะต้องเป็นห้องเรียนต่างจังหวัดหรือโรงเรียนประจำชุมชนแต่เพียงอย่างเดียว ทุก ๆ ห้องเรียนสามารถเชื่อมโยงเข้ากับชุมชนโดยรอบได้ เพราะโรงเรียนถือเป็นสมาชิกหนึ่งในชุมชนบริเวณนั้น ๆ เช่นกัน ครูอาจจะให้นักเรียนลงพื้นที่จริงเท่าที่เป็นไปได้ หรือหาข้อมูลทางออนไลน์ การนำบุคคลจากชุมชนเข้ามาเรียนรู้ในโรงเรียน การพัฒนานวัตกรรมสังคมช่วยเหลือชุมชน หรือนำเทคโนโลยีชุมชนมาใช้ในโรงเรียน เป็นต้น

การเรียนรู้ใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation)

วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง หรือสถานการณ์จำลองเป็นฐาน คือกระบวนการที่ครูจัดบริบทแวดล้อมและให้นักเรียนลงไปเล่นในสถานการณ์ที่มีบทบาท ข้อมูล กติกาการเล่น และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสถานการณ์นั้น โดยใช้ข้อมูลที่มีสภาพคล้ายกับข้อมูลในความเป็นจริงในการตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งการตัดสินใจนั้นจะส่งผลถึงผู้เล่นในลักษณะเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง วิธีการนี้ครูอาจจะใช้กับการสอนได้หลายสาระ เช่น สาระเศรษฐศาสตร์ในเรื่อง กลไกราคา โดยจำลองการซื้อขายขึ้นในชั้นเรียน ให้นักเรียนได้เล่นจริง ตัดสินใจจริง และผลของการตัดสินใจนั้นก็เกิดขึ้นให้เห็นได้จริง

สังเคราะห์จาก

วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ของครูในศตวรรษที่

21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 11(3), 179-191.

Guilfoile, L., & Delander, B. (2014). Six proven practices for effective civic learning. *Education Commission of the States and National Center for Learning and Civic Engagement*.

Lee, T., An, J., Sohn, H., & Yoo, I. T. (2019). An Experiment of Community-Based Learning Effects on Civic Participation. *Journal of Political Science Education*, 15(4), 443-458.

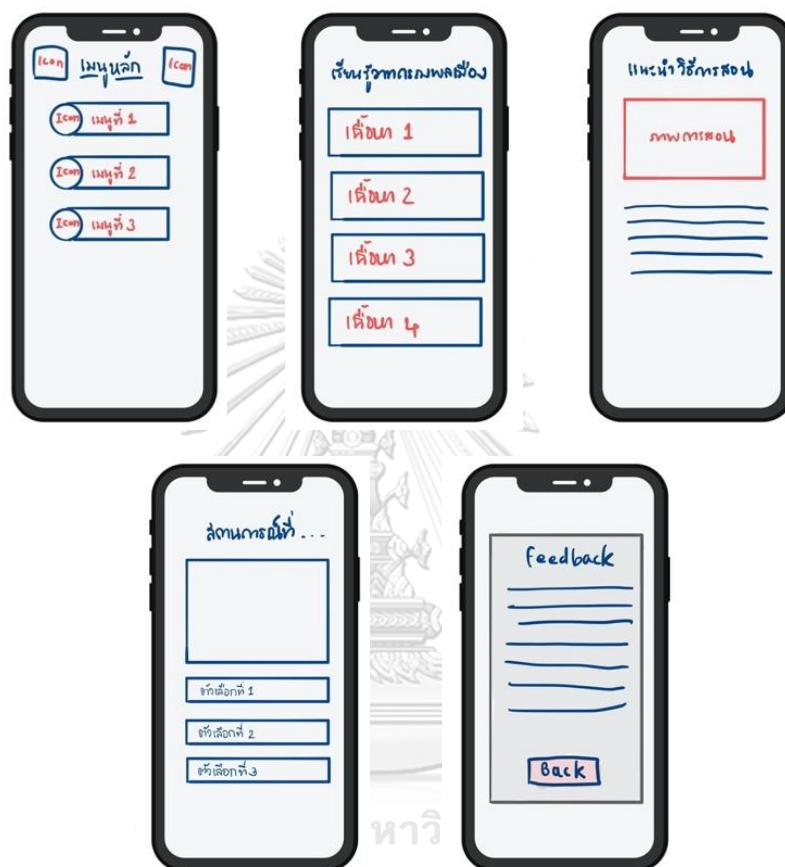
Olsen, C. (2018). Teaching Informed Argument for Solution-Oriented Citizenship. *English Journal*, 107(3), 93-99.

Wood, B. E., Taylor, R., Atkins, R., & Johnston, M. (2018). Pedagogies for active citizenship: Learning through affective and cognitive domains for deeper democratic engagement. *Teaching and Teacher Education*, 75, 259-267.

ตอนที่ 2 การพัฒนาต้นแบบของโมบายแอปพลิเคชัน

ต้นแบบของโมบายแอปพลิเคชันที่ผู้วิจัยพัฒนามี 2 รูปแบบ ได้แก่

ครั้งที่ 1 เป็นการทำต้นแบบอย่างง่าย (low-fidelity/low-fi prototype) ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการออกแบบลงในแท็บเล็ตขึ้นมาก่อนเบื้องต้น ดังตัวอย่างผลออกแบบดังในภาพ 1

แผนภาพ 5.6 ต้นแบบอย่างง่าย (low-fi prototype) ของโมบายแอปพลิเคชัน

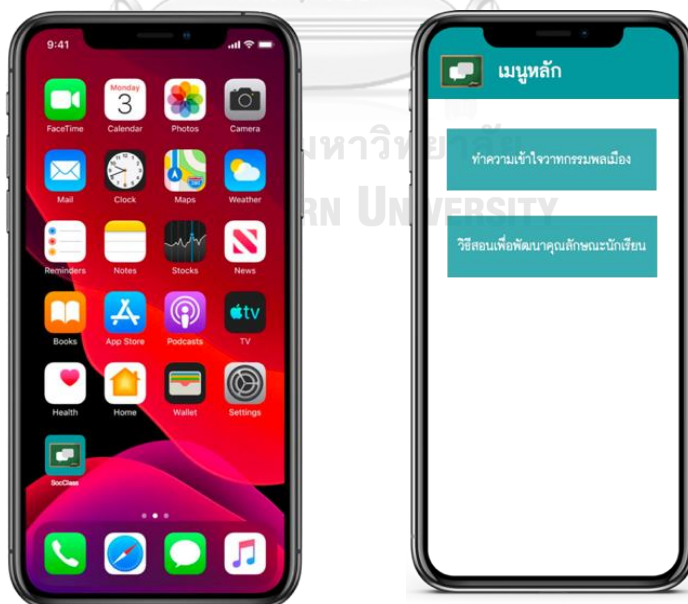
ผู้วิจัยนำต้นแบบอย่างง่ายข้างต้นไปให้ครูสังคมศึกษาจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้ใช้ของโมบายแอปพลิเคชันนี้พิจารณา จากนั้นจึงสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยครูสังคมศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะมาดังนี้

ตาราง 5.8 ส่วนหนึ่งของความคิดเห็นของผู้ใช้ที่มีต่อต้นแบบอย่างง่าย

ด้าน	ความคิดเห็น
สี ตัว อักษร ปุ่มกด	<p>“พี่ว่าสีโทนเย็น ๆ มั้ย ดูสบายตา”</p> <p>“ตัวฟอนต์อะ ก็ใช้ลิขสิทธิ์ของมหาลัยไปเลยไหม จะได้เป็นทางการแล้วก็ดูมาจากมหาลัย”</p> <p>“เพิ่มภาพตรงส่วนหัวน่าจะดีนะ ให้มันดูน่าสนใจ”</p> <p>“ลองสร้างแบบคราวเอง แล้วเอามาใส่ดู เป็นธิมของแต่ละเมนู”</p> <p>“เปลี่ยนตรงนี้เป็นปุ่มกดดีไหม แล้วลิงก์ไปอีกเมนูหนึ่ง”</p> <p>“ลดขนาดปุ่มกดลง ให้น่าเนียงเห็นหลาย ๆ ปุ่มมัย คนใช้จะได้มองเห็นภาพรวมก่อน”</p>
การจัดวางเนื้อหา	<p>“ทำตรงหน้าวิธีการสอนให้เป็นหลาย ๆ ย่อหน้า เว้น 2 บรรทัด จะได้อ่านง่ายขึ้น”</p> <p>“น่าจะไม่ต้องติดขอบมากจนเกินไป ถ้าบรรทัดกว้างไปคนอ่านน่าจะอ่านยากนะ”</p>
การเชื่อมโยง	<p>“เอาแบบไม่ต้องกดซับซ้อนมาก บางทีเรากดเข้าไปลึก ๆ แล้วมันงง”</p>

ผู้วิจัยนำความคิดเห็นที่ได้มาทั้งหมดมาเพิ่มเติมและปรับปรุงต้นแบบครั้งที่ 1 เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างเป็นต้นแบบครั้งที่ 2

ครั้งที่ 2 เป็นการสร้างต้นแบบคุณภาพสูง (high-fidelity Prototype) คือ การออกแบบในคอมพิวเตอร์เพื่อให้มีรูปลักษณ์ที่สมจริงที่สุด แล้วให้ผู้ใช้งานพิจารณาความชอบ ความเหมาะสมและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไข ดังตัวอย่างในภาพ

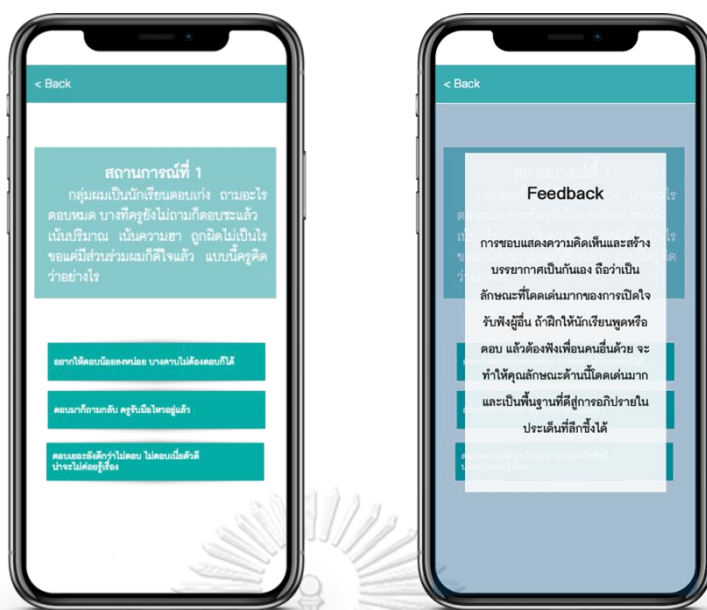
แผนภาพ 5.7 ต้นแบบคุณภาพสูงของโมบายแอปพลิเคชัน SocClass (ไอคอนและเมนูหลัก)

แผนภาพ 5.8 ต้นแบบคุณภาพสูงของโมบายแอปพลิเคชัน SocClass (เมนูย่อย)

แผนภาพ 5.9 ต้นแบบคุณภาพสูงของโมบายแอปพลิเคชัน SocClass (เมนูที่เป็นเนื้อหา)

แผนภาพ 5.10 ต้นแบบคุณภาพสูงของโมบายแอปพลิเคชัน SocClass
(ข้อความถาม ตัวเลือก และข้อมูลป้อนกลับ)

ตอนที่ 3 การทดลองใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน SocClass

หลังจากที่ผู้วิจัยได้พัฒนาโมบายแอปพลิเคชันสำหรับครูสังคมศึกษาเรียบร้อยแล้ว ได้นำไปทดลองใช้กับครูสังคมศึกษา จำนวน 10 คน โดยให้ทดลองใช้และตอบแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อโมบายแอปพลิเคชันในระหว่างการใช้งาน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การความง่ายในการใช้งาน (ease of use) หมายถึง การรับรู้ว่าโมบายแอปพลิเคชันมีความสะดวก ชัดเจน และเกิดความพึงพอใจระหว่างการใช้งาน 2) ประโยชน์ของการใช้งาน (usefulness) หมายถึง การรับรู้ว่าการใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้โมบายแอปพลิเคชันสามารถนำไปใช้ได้จริงในทางปฏิบัติและตรงกับสิ่งที่ผู้ใช้คาดหวัง และ 3) คุณค่าของการใช้งาน (value) หมายถึง การตระหนักถึงความสำคัญของประโยชน์ที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้โมบายแอปพลิเคชัน ผลการวิเคราะห์เป็นดังนี้

3.1 ด้านความง่ายในการใช้งาน (ease of use)

ผลการวิเคราะห์การตอบในด้านความง่ายในการใช้งาน พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าโมบายแอปพลิเคชัน SocClass มีความง่ายในการใช้งานในระดับ 5 (จำนวน 13 คำตอบ) มากที่สุด รองมาคือระดับ 6 (จำนวน 12 คำตอบ) และระดับ 4 (จำนวน 10 คำตอบ) แสดงให้เห็นว่าโมบายแอปพลิเคชันนี้มีความง่ายในการใช้งานในระดับค่อนข้างมาก

ตาราง 5.10 ผลการสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อโมบายแอปพลิเคชันด้านความง่ายของการใช้งาน

	ระดับคะแนนและจำนวนผู้ตอบ							
	1	2	3	4	5	6	7	
ใช้ยาก				1	2	3	4	ใช้ง่าย
โบราณ			1	3	3	3		ทันสมัย
คลุมเครือ		2	1	2	3	2		ชัดเจน
น่าเบื่อ		1	2	1	2	2	2	น่าสนใจ
ไม่ชอบ			2	3	3	2		ชอบ
รวม	0	3	6	10	13	12	6	

ทั้งนี้ แม้คำตอบส่วนใหญ่จะเป็นไปในทิศทางบวก แต่ผู้วิจัยได้ทำการสอบถามเพิ่มเติมกับผู้ตอบที่ให้ระดับคะแนน 2 และ 3 จำนวน 4 คน ซึ่งเป็นครูที่มีอายุระหว่าง 25-30 ปี ผลการสุ่มสอบถามเพิ่มเติมจากกลุ่มผู้ตอบดังกล่าวทำให้ได้สารสนเทศเพิ่มเติมในด้านของความง่ายในการใช้งาน ได้แก่

“เมนูมันน้อยไปหน่อย ผมว่าถ้าพี่เพิ่มอีกก็อาจจะทำให้มันน่าสนใจขึ้น”

“บางทีตอบ ๆ ไปแล้วมันดูซ้ำๆ เหมือนถามวน ๆ มันเลยดูไม่ค่อยน่าสนใจ”

“น่าจะลองทำเป็นเหมือนคลิปสั้น ๆ หรือภาพมาให้วิเคราะห์ด้วยนะ แบบว่าถ้านักเรียนพูดออกมาแบบนี้ เราตีความได้อย่างไร”

จากการให้ข้อเสนอแนะข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้มีความคิดว่าโมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นมีฟังก์ชันการใช้งานหลัก ๆ เพียง 4 ฟังก์ชัน และฟังก์ชันที่มีลักษณะเป็นปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้ที่น่าสนใจมีเพียง 2 ฟังก์ชัน ซึ่งถือว่าค่อนข้างน้อย เมื่อใช้ไปสักพักก็พบว่าใช้งานครบทุกฟังก์ชันเรียบร้อยแล้ว และมีลักษณะมีเป็นรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน คือ เป็นการอ่านคำถามและตอบตามตัวเลือกไปเรื่อย ๆ ผู้ใช้จึงเสนอว่า อาจจะมีการพัฒนาต่อยอดฟังก์ชันการใช้งานอื่น ๆ เพื่อใช้กับครูในระยะยาว และอาจจะปรับเปลี่ยนลักษณะของสถานการณ์จากข้อความเป็นรูปภาพหรือเป็นคลิปวิดีโอ สลับกันไป เพื่อให้การใช้งานมีความน่าสนใจและไม่น่าเบื่อ แต่ยังคงความง่ายของการใช้งานกับผู้ใช้ทุกช่วงวัย

3.2 ด้านประโยชน์ของการใช้งาน (usefulness)

ผลการวิเคราะห์การตอบในด้านประโยชน์ของการใช้งาน พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามีประโยชน์ในการใช้งานในระดับ 5 (จำนวน 12 คำตอบ) และระดับ 6 (จำนวน 12 คำตอบ) มากที่สุด รองลงมาคือระดับ 4 (จำนวน 9 คำตอบ) และระดับ 7 (จำนวน 9 คำตอบ) แสดงให้เห็นว่าโมบายแอปพลิเคชันนี้มีประโยชน์ในการใช้งานในระดับค่อนข้างมาก

ตาราง 5.11 ผลการสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อโมบายแอปพลิเคชันด้านประโยชน์ของการใช้งาน

	ระดับคะแนนและจำนวนผู้ตอบ (คน)							
	1	2	3	4	5	6	7	
เพื่อฝัน				2	3	3	2	ใช้ได้จริง
สิ้นเปลือง		2	3	1	2	2		คุ้มค่า
ไร้ประโยชน์			1	3	3	2	1	มีประโยชน์
อ้อมค้อม		1	1	1	2	3	2	ตรงประเด็น
จำกัด	1		1	2	2	2	3	หลากหลาย
รวม	1	3	6	9	12	12	9	

ผู้ใช้งานบางส่วนได้ให้ข้อมูลป้อนกลับเพิ่มเติม ดังนี้

“ตัวเลือกมันน้อยอะ บางอันมันไม่ตรงใจพี่เลย เหมือนว่าบางทีนักเรียนในห้องเราไม่ได้เป็นแบบในข้อสัที่มีให้เลือก เลยไม่รู้จะเลือกอันไหน

“บางข้อคิดไม่เหมือนหนูอะ หนูเลยไม่รู้”

“พี่ว่าคำแนะนำบางข้อมันดูกลาง ๆ แบบว่ามันไม่ลงดีเทลเท่าไร”

“เหมือนเราทำแบบสอบถามอะ แต่อยู่ในรูปแบบของแอปอะ ลงทุนมาก”

“ถ้าเราทำเป็นแอปอะ หนูว่ามันน่าจะลงทุนสูงโซ่มีพี่ จริงๆ แล้วพวกนี้ทำเป็นเว็บได้มะ เวลาอัปเดตข้อมูลมันจะง่ายกว่าป่าว”

“คล้ายๆ กับว่าสิ่งที่มันในแอปมันน้อยไปนิดนึง เหมือนเช่นชุดคู่มือเล็ก ๆ”

สรุปความคิดเห็นได้ว่า โมบายแอปพลิเคชัน SocClass มีข้อจำกัดของคำตอบในเมนูฝึกฝน การวิเคราะห์ว่าทรรคมพลเมืองและผลการวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน เนื่องจากมีตัวเลือกที่จำกัดและไม่ตรงกับความรู้สึกที่ผู้ใช้ต้องการตอบ ทำให้สารสนเทศที่ได้จากโมบายแอปพลิเคชันมีลักษณะเป็นภาพรวมหรือภาพกว้าง ๆ มากกว่าที่จะเป็นสารสนเทศเฉพาะชั้นเรียน

นอกจากนี้ ผู้ใช้บางส่วนมีความรู้สึกว่าสิ้นเปลือง เนื่องจากมีมุมมองว่าการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันขึ้นมาต้องอาศัยทุนจำนวนมากเพื่อที่จะนำมาใช้เป็นนวัตกรรมกับครู ผู้ตอบเสนอว่า หากเป็นนวัตกรรมเพื่อปรับปรุงการสอนของครูอาจจะผลิตออกมาในรูปแบบของเว็บไซต์หรือคู่มือแบบพกพาบ้าง ๆ สำหรับครู อาจจะทำให้เกิดความคุ้มค่าในการลงทุนได้มากกว่า

ผู้วิจัยได้เสนอต่อการพัฒนาต่อยอดโมบายแอปพลิเคชันในอนาคตว่าให้มีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อจะได้มีรูปแบบคำตอบที่หลากหลายและตรงกับบริบทของผู้ตอบมากขึ้น

3.3 ด้านคุณค่าของโมบายแอปพลิเคชัน (value)

ผลการวิเคราะห์การตอบด้านคุณค่าของโมบายแอปพลิเคชันการใช้งาน พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าโมบายแอปพลิเคชัน SocClass มีคุณค่าในการใช้งานในระดับ 5 (จำนวน 14 คำตอบ) มากที่สุด รองลงมาคือระดับ 6 (จำนวน 13 คำตอบ) และระดับ 4 (จำนวน 10 คำตอบ) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าโมบายแอปพลิเคชันนี้มีคุณค่าจากในการใช้งานในระดับค่อนข้างมาก

ตาราง 5.12 ผลการสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อโมบายแอปพลิเคชันด้านคุณค่าของการใช้งาน

	ระดับคะแนนและจำนวนผู้ตอบ (คน)							
	1	2	3	4	5	6	7	
ไม่สำคัญ			2	3	2	2	1	สำคัญ
ไม่จำเป็น		1	1	2	3	2	1	จำเป็น
ไม่น่าเชื่อถือ		1	1	1	3	4		เชื่อถือได้
ไร้คุณค่า				2	2	3	3	มีคุณค่า
ไร้ประสิทธิภาพ			1	2	4	2	1	ประสิทธิภาพสูง
รวม	0	2	5	10	14	13	6	

ทั้งนี้ ผลการสอบถามเพิ่มเติมจากกลุ่มผู้ใช้ที่ให้ช่วงคะแนน 2-3 เป็นดังนี้

“แอปก็วิเคราะห์ได้ส่วนหนึ่งค่ะ แต่ทำงานหลักที่ต้องคิดคือครู ถ้าครูใช้ฟังก์ชันแล้วเค้าจะมายึดกับตัวนี้มากเกินไป”

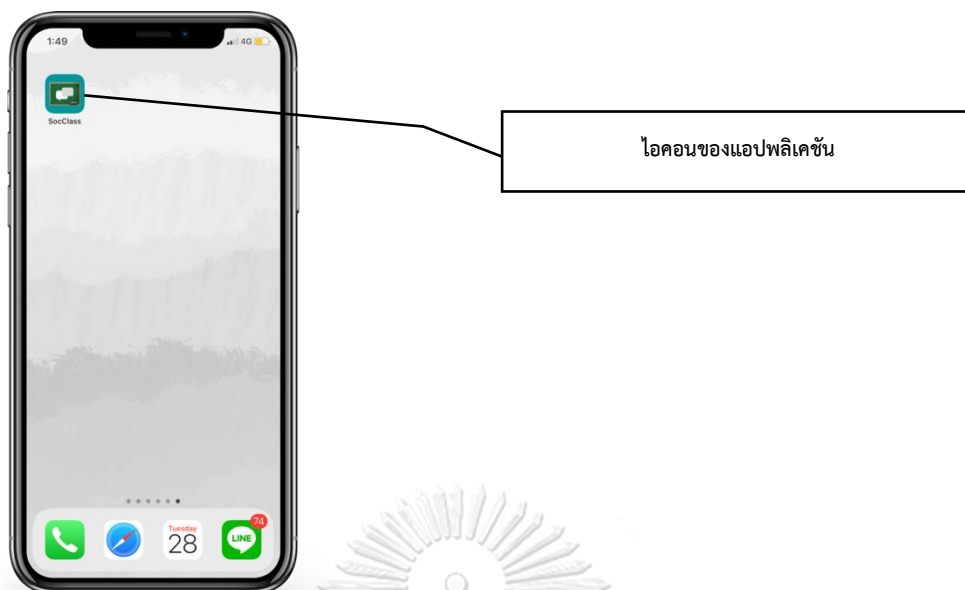
“อย่างที่บอกว่า สถานการณ์บางอันมันตีความได้หลายแบบ มันเลยอาจจะไม่ได้ตรงกับบริบทของคนนั้น ๆ ซะทีเดียวหรอก เราจะเอามาเป็นหลักเลยก็ยาก”

“ถ้ามีเมนูพวกการสอน หรือแบบสื่อ เพื่อสร้างพลเมืองมาเสริมนะ จะดีมากเลย ได้เห็นไปเลยว่านักเรียนอ่อน แล้วจะสอนยังไง มีสื่ออะไร”

ประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์คือ ผู้ใช้บางส่วนมีมุมมองว่า โมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นไม่สามารถที่จะมาทดแทนความสามารถของครูในการวิเคราะห์นักเรียนได้ทั้งหมดเพียงแค่ช่วยได้ในบางส่วน ซึ่งถ้าหากครูยึดติดกับผลที่ได้จากการวิเคราะห์โดยโมบายแอปพลิเคชันอาจจะทำให้การปรับปรุงการสอนของครูไม่เกิดประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลส่วนนี้มาปรับปรุงโดยเพิ่มเติมเป็นคำแนะนำก่อนการใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน

นอกจากนี้ ผู้ใช้ให้ข้อเสนอแนะว่า โมบายแอปพลิเคชัน SocClass ควรทำหน้าที่ได้มากกว่าการฝึกวิเคราะห์หาทบทวนผลเมืองและแนะนำการสอน เพราะในชั้นเรียนจริง ๆ นั้น ครูใช้วิธีการสอนที่หลากหลายมากกว่าการจัดอภิปรายเพียงอย่างเดียว ผู้พัฒนาแอปพลิเคชันจึงควรเพิ่มเมนูที่เกี่ยวกับการสอนด้วย เช่น ตัวอย่างบทเรียน สื่อการสอนจริง หรือองค์ความรู้อื่น ๆ ที่สามารถนำไปต่อยอดในการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้คุ้มค่ากับการดาวน์โหลดแอปพลิเคชันลงมาเก็บไว้ในโทรศัพท์มือถือและใช้งานได้ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ทดลองใช้ทั้ง 3 ด้านเป็นสารสนเทศสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและปรับปรุงโมบายแอปพลิเคชัน SocClass โดยผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะบางประเด็นไปปรับปรุงโมบายแอปพลิเคชันให้สมบูรณ์มากขึ้น แต่ยังคงขาดการปรับปรุงในบางความคิดเห็นสำคัญ เช่น การเพิ่มเพิ่มฟังก์ชันการใช้งานอื่น ๆ เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านเวลาในการพัฒนา ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงโครงสร้างการทำงาน การเชื่อมต่อระหว่างเมนูต่าง ๆ ภายในแอปพลิเคชัน และส่วนต่อประสานกับผู้ใช้ จนเสร็จสมบูรณ์ ดังแสดงในภาพ 5.11 – 5.18

แผนภาพ 5.11 โบายแอปพลิเคชัน SocClass แบบสมบูรณ์ (ลักษณะของไอคอน)

แผนภาพ 5.12 โบายแอปพลิเคชัน SocClass แบบสมบูรณ์ (หน้าเมนูหลักของแอปฯ)

แผนภาพ 5.13 โบายแอปพลิเคชัน SocClass แบบสมบูรณ (ลักษณะของเมนูย่อย)

แผนภาพ 5.14 โบายแอปพลิเคชัน SocClass แบบสมบูรณ (เมนูย่อยและเนื้อหา)

แผนภาพ 5.15 โมบายแอปพลิเคชัน SocClass แบบสมบูรณ (เมนูฝึกฝนทักษะฯ)

แผนภาพ 5.16 โมบายแอปพลิเคชัน SocClass แบบสมบูรณ (ข้อคำถามเพื่อฝึกฝนทักษะฯ)

แผนภาพ 5.17 โมบายแอปพลิเคชัน SocClass แบบสมบูรณ (เมนูวิเคราะห์คุณลักษณะฯ นักเรียน)

แผนภาพ 5.18 โมบายแอปพลิเคชัน SocClass แบบสมบูรณ (เมนูแนะนำแนวทางการสอนฯ)

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันเพื่อสนับสนุนการใช้การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองของครูในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในครั้งนี้ใช้กระบวนการการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (research and development) โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาเครื่องมือสังเกตในชั้นเรียนเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน 2) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองและพฤติกรรมที่สะท้อนความเป็นพลเมืองของนักเรียนในชั้นเรียน สังคมศึกษา 3) เพื่อออกแบบและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมให้ครูใช้วาทกรรมพลเมืองในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียน และ 4) เพื่อประเมินผลการใช้งานโมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นในมุมมองของผู้ใช้

กระบวนการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีตัวอย่างวิจัยคือ ครูสังคมศึกษาจำนวน 6 คน ที่ปฏิบัติการสอนใน 8 ห้องเรียน จาก 4 โรงเรียน นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยมีจำนวนทั้งสิ้น 8 ห้องเรียน จำนวน 232 คน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยเริ่มจากการพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนเพื่อใช้วิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจึงขออนุญาตจากครู นักเรียน และผู้ปกครองของนักเรียนในการเข้าไปเก็บข้อมูลการอภิปรายในชั้นเรียนโดยใช้เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นในการสังเกตชั้นเรียน บันทึกเสียงการสนทนาและบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้น แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนโดยวิเคราะห์รูปแบบที่ครูใช้ในการกระตุ้นนักเรียนให้สร้างวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนและพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่เกิดขึ้น

จากนั้น ในการวิจัยระยะที่ 2 นำผลการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนมาพัฒนาเป็นสถานการณ์จำลองสำหรับประเมินและเรียนรู้ทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองของครู และชุดคำถามสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน เพื่อนำไปใช้ในการวิจัยระยะที่ 3 ซึ่งเป็นการออกแบบโมบายแอปพลิเคชันสำหรับครูให้มีฟังก์ชันการทำงานอยู่ 4 ประการหลักโดยใช้ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 2 และพัฒนาเนื้อหาส่วนอื่นเพิ่มเติมแล้วจึงนำโมบายแอปพลิเคชันไปทดลองใช้และประเมินความเหมาะสมในด้านความยากง่ายของการใช้งาน ประโยชน์จากการใช้งาน และคุณค่าของการใช้งาน สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและประเด็นที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) เครื่องมือสังเกตชั้นเรียนเพื่อใช้วิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน 2) บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองและพฤติกรรมที่สะท้อนความเป็นพลเมืองของนักเรียนในชั้นเรียน สังคมศึกษา 3) โมบายแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมให้ครูใช้การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียน และ 4) การประเมินผลการใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เครื่องมือสังเกตชั้นเรียนเพื่อใช้วิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน

เครื่องมือสังเกตชั้นเรียน (classroom observation tool) พัฒนาจากกระบวนการวิจัยเอกสารเพื่อให้ได้เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตชั้นเรียนเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน เครื่องมือนี้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงปรากฏโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนสังคมศึกษา จำนวน 3 คน พบว่า มีความเหมาะสมแก่การนำไปใช้เป็นพื้นฐานของการจัดอภิปรายในชั้นเรียน โดยเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1.1 ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชั้นเรียน สำหรับบันทึกข้อมูลทั่วไป ได้แก่ วันเดือนปีที่เข้าสังเกต ช่วงเวลา สถานที่ วิชาและเนื้อหา ระดับชั้นและจำนวนนักเรียน

1.2 ส่วนที่ 2 สิ่งที่พบเห็นในภาพรวมจากการสังเกตชั้นเรียน มีลักษณะเป็นข้อตรวจสอบรายการให้ผู้บันทึกทำเครื่องหมายตามข้อรายการที่สังเกตได้ในภาพรวม เพื่อตรวจสอบว่าครูดำเนินการตามหลักการจัดอภิปรายในชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร ดังนี้

บรรยากาศในการสนทนา ได้แก่ มีการจัดบรรยากาศการอภิปรายให้เป็นแบบเปิดกว้างทางความคิดเห็น และครูและนักเรียนมีแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นธรรมชาติ

บทบาทของครู ได้แก่ ครูเปิดโอกาสให้บทสนทนาเป็นไปตามพลวัต ครูเสนอประเด็นและเชื่อมต่อประเด็นระหว่างนักเรียนเข้าด้วยกัน ครูให้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่นักเรียนไม่ทราบ ครูมีช่วงที่ไม่มีบทบาทใด ๆ ในการออกความคิดเห็นในชั้นเรียนเลย และครูทำให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสที่จะได้แสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกัน

เวลาที่ใช้ในการอภิปราย ใช้เวลาประมาณ 15-20 นาทีต่อการอภิปรายหนึ่งครั้ง

ลักษณะประเด็นที่ใช้ในการอภิปราย มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการโต้แย้งได้ (controversial issues) เกี่ยวกับสังคม ค่านิยม หรือความเชื่อที่มีความแตกต่างกันในสังคม สามารถนำเนื้อหาเชื่อมโยงกับบริบทของนักเรียนได้ เช่น เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสาระที่

ครูกำลังปฏิบัติการสอนอยู่ หรือเป็นเนื้อหาที่กำลังเป็นที่นิยมในสังคมขณะนั้น เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน ไม่ยากเกินไป และไม่มีคำตอบตายตัว (open-ended)

1.3 ส่วนที่ 3 แนวทางการบันทึกการสังเกตชั้นเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ในส่วนนี้ ผู้บันทึกต้องใช้อุปกรณ์ในการบันทึกเสียงการสนทนา โดยในระหว่างบันทึกเสียงให้จดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ลงในตารางเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เพิ่มเติม 3 ด้าน ดังนี้

- 1) ช่วงเวลา โดยเริ่มจดบันทึกให้ตรงกับกรกตบันทึกเสียง
- 2) กิจกรรมที่เกิดขึ้น เป็นการบันทึกว่าในช่วงเวลานั้น ๆ ครูและนักเรียนมีพฤติกรรมอย่างไรที่สังเกตได้ชัดเจน โดยสำหรับครู ให้เน้นบันทึกพฤติกรรมที่ครูส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ให้ความเสมอภาคเท่าเทียม กระตุ้นให้นักเรียนสื่อสารด้วยเหตุผลและมีข้อมูล และส่งเสริมให้ได้ผลสรุปที่เหมาะสมที่สุดจากการอภิปราย ส่วนสำหรับนักเรียน ให้เน้นการบันทึกพฤติกรรมที่นักเรียนเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารรอบด้าน ใช้กระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอน และมีเหตุผล และให้ความสนใจในเรื่องราวของสังคม
- 3) บันทึกเพิ่มเติม คือ สิ่งที่ผู้บันทึกสังเกตได้เพิ่มเติม เช่น ครูเปลี่ยนตำแหน่งการยืน มีนักเรียนลุกเดินไปมา เป็นต้น

2. ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสังเกตชั้นเรียนและข้อมูลเสียงบันทึกการอภิปรายเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ 2 ด้าน 1) บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง และ 2) คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่ปรากฏระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน เป็นดังนี้

2.1 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน

บทบาทของครูที่พบในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง ตามกรอบการวิเคราะห์ของ Habermas (Frakas, 2010; Frakas, 2013; Habermas, 1989; Michaels, O'Connor & Resnick; 2008) สามารถจำแนกตามองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) เข้าถึง (accessible) อยู่ในระดับมาก 2) เท่าเทียม (equal) อยู่ในระดับมาก 3) มีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ (rational and critical) อยู่ในระดับปานกลาง และ 4) ร่วมสร้างข้อสรุป (consensus-building) อยู่ในระดับน้อย ดังรายละเอียดในตาราง 6.1

ตาราง 6.1 สรุปบทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนในด้านต่าง ๆ

กรอบวิเคราะห์	บทบาทของครู
การเข้าถึง	<p>รูปแบบการตั้งคำถามของครูเพื่อให้นักเรียนเข้าถึงการอภิปราย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การเสนอความคิดเห็นในประเด็นที่ตนเองไม่เห็นด้วย 2) การเสนอทางออกหรือแนวทางการแก้ไขปัญหา 3) การตัดสินคุณค่า โดยร่วมกันวิเคราะห์ความสำคัญ ความถูกต้องเหมาะสมของประเด็นในประเด็นหนึ่ง <p>เทคนิคการสร้างการเข้าถึงการสนทนา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) กล่าวนำเข้าสู่การสนทนาโดยตรง 2) เล่าเรื่องเพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์นักเรียน 3) แสดงความคิดเห็นส่วนตัว 4) ชี้ความสำคัญของการสนทนา
ความเท่าเทียม	<p>วิธีการส่งเสริมความเท่าเทียมในชั้นเรียนของครู</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) วัจนภาษา คือ การใช้วิธีการทางบวกเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น และวิธีการทางลบเพื่อเปลี่ยนผู้แสดงความคิดเห็น 2) อวัจนภาษา คือ การใช้ท่ากิริยา ท่าทาง น้ำเสียง สายตา
มี เหตุ ผล และ มี วิจารณ์ญาณ	<p>การกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นเหตุเป็นผล</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ใช้คำถามเพื่อกระตุ้นเหตุผล 2) ใช้การอธิบายเหตุผลให้นักเรียนฟัง 3) บ่งบอกว่าครูให้ความสำคัญกับผู้พูด <p>การกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายโดยมีข้อมูลประกอบ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลโดยตรง 2) ใช้คำพูดที่แสดงถึงความจำเป็นของข้อมูล 3) บอกข้อมูลโดยตรงกับนักเรียน <p>การพัฒนาทักษะในการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ได้กลับความคิดเห็นของนักเรียน 2) ปรับปรุงคำตอบของนักเรียน 3) ประนีประนอมและรักษาน้ำหน้าของนักเรียน
ร่วมสร้างข้อสรุป	<p>บทบาทของครูในการสร้างข้อสรุปร่วมกันในชั้นเรียน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การสรุปประเด็นการสนทนาจากความคิดเห็นแต่ละคนที่เสนอขึ้นมา 2) การเชื่อมโยงข้อสรุปจากการอภิปรายไปสู่การพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นพลเมืองด้านใดด้านหนึ่ง

2.2 พฤติกรรมที่แสดงถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่ปรากฏระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน ใช้กรอบคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่สังเคราะห์โดยผู้วิจัย (ดารุณี ทิพยกุลไพโรจน์, 2557; ปริญา เทวานฤมิตรกุล, 2555; ปาจริย์ รัตนานุสนธิ์, 2557; สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2561; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561ก; Cogan, 1997; Hoskins et al., 2006; Jansen, Chioncel & Dekkers, 2006; Kennedy, 2006; Putnam, 2000; Thai Civic Education, 2556; Turner, 2004; Westheimer & Kahne, 2015;) ประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ ที่ 1) การเปิดใจรับฟัง (open-mindedness) อยู่ในระดับมาก 2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง (accessibility to facts and truth) อยู่ในระดับน้อย 3) การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ (rational and critical thinking) อยู่ในระดับมาก และ 4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม (participation in decision-making process) อยู่ในระดับปานกลาง ดังรายละเอียดในตาราง 6.2

ตาราง 6.2 ระดับของพฤติกรรมที่แสดงถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ระดับของการแสดงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน	
การเปิดใจรับฟัง	
<ul style="list-style-type: none"> ระดับมาก ได้แก่ การปรับเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเอง การพูดสนับสนุนความคิดเห็นของเพื่อนเมื่อตรงกับความคิดเห็นของตน และการสอบถามเพื่อนหรือบอกให้เพื่อนเสนอมุมมองที่ต่างจากตนเพิ่มเติม ระดับปานกลาง ได้แก่ การรับฟัง สบตา หรือพยักหน้าในขณะที่เพื่อนพูด การไม่พูดแทรกหรือไม่ขัดในขณะที่เพื่อนกำลังพูดแม้จะรู้สึกว่ามันตรงกับความคิดของตน และการหยุดรอหากเพื่อนกำลังพูด และไม่แสดงอารมณ์ฉุนเฉียวเมื่อมีคนพูดแทรก ระดับน้อย ได้แก่ การพยายามโน้มน้าวคนอื่นให้คล้อยตามตนเอง โดยที่ไม่ได้รับฟังผู้อื่น การแสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวไม่เปลี่ยนแปลง และการแสดงออกชัดเจนว่าไม่ต้องการรับฟังความเห็นของอีกฝ่าย 	
การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง	
<ul style="list-style-type: none"> ระดับมาก ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือเพิ่มเติมได้ การอธิบายความถูกต้องและน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลได้ การใช้ข้อมูลจากหลากหลายแหล่งในการอภิปราย ระดับปานกลาง ได้แก่ การมีข้อมูลประกอบการอภิปราย การกล่าวถึงข้อมูลหรือข้อเท็จจริงตามที่ตนทราบ การสอบถามข้อมูลหรือข้อเท็จจริงจากครูหรือเพื่อนที่มีความรู้ ระดับน้อย ได้แก่ การรอฟังคำอธิบายหรือการให้ข้อมูลจากครู และการไม่สืบค้นข้อมูลประกอบการสนทนา 	
การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ	
<ul style="list-style-type: none"> ระดับมาก ได้แก่ การยกตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจนและเชื่อถือ การวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มาจากมุมมองที่แตกต่างและการอธิบายโต้กลับความคิดเห็นที่แตกต่างได้อย่างมีเหตุผล ระดับปานกลาง ได้แก่ การให้เหตุผลประกอบคำตอบของตนเองเพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนขึ้น และการอธิบาย 	

ระดับของการแสดงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน
<p>สาเหตุและผลที่ตามมาในเรื่องที่กำลังอภิปรายได้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ระดับน้อย ได้แก่ การตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นตามที่ครูถาม และการวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องนั้นโดยตรงอย่างมีอคติ และไม่มีการอธิบายเหตุผลหรือให้ข้อมูลสนับสนุน
การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม
<ul style="list-style-type: none"> ● ระดับมาก ได้แก่ การจุดประเด็นหรือกระตุ้นให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น การพิจารณาเกี่ยวกับส่วนรวมหรือสังคม ในการตัดสินใจหรือเสนอความคิดเห็น และการเสนอแนวทางที่เป็นประโยชน์นอกเหนือจากประเด็นหลักที่กำลังสนทนา ● ระดับปานกลาง ได้แก่ การร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอทางออกในปัญหาที่กำลังอภิปราย การมีบทบาทในการร่วมกันสรุปหรือคัดค้านข้อสรุปที่เกิดขึ้น และการแสดงความกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหาของส่วนรวม ● ระดับน้อย ได้แก่ การร่วมความคิดเห็นเมื่อครูเรียกถามหรือมีสถานการณ์บังคับ และการแสดงความคิดเห็นที่เหมือนกับเพื่อนคนอื่น

3. การออกแบบและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน SocClass

โมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นมีฟังก์ชันการใช้งานและผลการประเมินการใช้งานเป็นดังนี้

3.1. ฟังก์ชันการใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน

โมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 ฟังก์ชันการใช้งานหลัก ซึ่งพัฒนาขึ้นจากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยระยะต่าง ๆ ดังนี้

1) การให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับวาทกรรมพลเมือง

ฟังก์ชันการใช้งานส่วนนี้พัฒนาจากข้อมูลจากผู้วิจัยรวบรวมมาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมพลเมือง เป็นการให้ข้อมูลเบื้องต้นและอธิบายแนวทางการจัดอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อสร้างเป็นวาทกรรมพลเมือง แบ่งเป็น 4 หัวข้อหลัก

- 1) วาทกรรมพลเมืองคืออะไร
- 2) วาทกรรมพลเมืองต้องเป็นอย่างไร
- 3) วาทกรรมพลเมืองสำคัญอย่างไรกับครู
- 4) จัดอภิปรายในห้องอย่างไรให้เกิดเป็นวาทกรรมพลเมือง

2) การพัฒนาทักษะการจัดอภิปรายเพื่อสร้างวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน

ฟังก์ชันการทำงานนี้เป็นส่วนที่ผู้ใช้สามารถเข้ามาประเมินและเรียนรู้ทักษะการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองเพื่อทำความเข้าใจลักษณะของนักเรียนและปรับปรุงการสอนของตนเองผ่านสถานการณ์จำลอง 2 รูปแบบ คือ 1) สถานการณ์จำลองในห้องเรียนประเภทคำอธิบาย จำนวน 10 สถานการณ์ มีลักษณะเป็นคำอธิบายการกระทำและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และมีคำถามและ

ตัวเลือกตอบ 3 ตัวเลือก และ 2) สถานการณ์จำลองในห้องเรียนประเภทบทสนทนาในห้องเรียนจำนวน 10 สถานการณ์ มีลักษณะเป็นบทสนทนาโต้ตอบระหว่างครู-นักเรียน หรือ นักเรียน-นักเรียน และมีคำถามและตัวเลือกตอบ 3 ตัวเลือก โดยสามารถสรุปวัตถุประสงค์และจำนวนสถานการณ์ที่สร้างได้ดังในตาราง 6.3

ตาราง 6.3 วัตถุประสงค์ในการสร้างสถานการณ์จำลองและจำนวนที่สร้างจำแนกตามประเภท

วัตถุประสงค์ในการสร้างสถานการณ์จำลอง	จำนวนสถานการณ์จำลอง	
	คำอธิบาย	บทสนทนา
ด้านการเข้าถึง		
ครูสามารถตั้งประเด็นการสนทนาเพื่อกระตุ้นให้เกิดวาทกรรมพลเมือง	2	
ครูสามารถปรับเปลี่ยนบทสนทนาในชั้นเรียนให้เกิดการสร้างวาทกรรมพลเมือง		1
ครูสามารถนำนักเรียนเข้าสู่การอภิปรายด้วยเทคนิคที่หลากหลาย	1	
ครูตระหนักถึงข้อจำกัดของวิธีการที่ใช้ในการนำเข้าสู่การสนทนาและสามารถปรับปรุงแก้ไขได้		1
ด้านความเท่าเทียม		
ครูสามารถใช้วิธีการทางบวก เช่น การสนับสนุน การกระตุ้นเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการอภิปรายในชั้นเรียน	1	
ครูตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นของการใช้วิธีการทางบวกในการทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการอภิปรายในชั้นเรียน		1
ครูสามารถใช้วิธีการทางลบ เช่น การดัดบทการสนทนา หรือการเปลี่ยนการสนทนา เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการอภิปรายในชั้นเรียน	1	
ครูตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นของการใช้วิธีการทางลบในการทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการอภิปรายในชั้นเรียน		1
ด้านการมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ		
ครูสามารถใช้เทคนิคในการกระตุ้นการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลในชั้นเรียน	1	
ครูสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนให้อยู่บนฐานของการใช้เหตุผลและผล		1
ครูสามารถใช้วิธีการในการกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงการมีข้อมูลประกอบการสนทนา	1	
ครูสามารถใช้วิธีการอื่น ๆ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูลได้โดยไม่ต้องให้นักเรียนสืบค้นโดยตรง		1
ครูตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน	1	
ครูสามารถปรับบทบาทของตนเพื่อพัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น		1
ด้านการสร้างข้อสรุปร่วมกัน		
ครูกระตุ้นหรือสนับสนุนให้เกิดการสร้างข้อสรุปร่วมกันในประเด็นการสนทนา	1	
ครูสามารถใช้วิธีการที่เหมาะสมในการสรุปประเด็นการอภิปรายในชั้นเรียน		1
ครูสามารถเลือกใช้วิธีการเชื่อมโยงการอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้	1	
ครูตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกใช้คำพูดที่เหมาะสมในการเชื่อมโยงการอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้		2
รวม	10	10

สถานการณ์จำลองทั้ง 2 ประเภท รวม 20 สถานการณ์ ผ่านการพิจารณาความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิทางการสอนสังคมศึกษา จำนวน 3 คน และสามารถนำไปใช้ประเมินทักษะและให้คำแนะนำในการวิเคราะห์ว่าทบทวนผลเมืองของครูได้

3) การวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ฟังก์ชันการใช้งานส่วนนี้เป็นส่วนที่ครูจะเข้ามาเลือกตอบลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนที่เกิดขึ้นในห้องเรียนของตนใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเปิดใจรับฟัง ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ด้านการคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ และด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม จำนวนด้านละ 3 ข้อ รวม 12 ข้อ โดยข้อคำถามทั้ง 12 ข้อ ผ่านการพิจารณาความเหมาะสมจากครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 3 คน และสามารถนำไปใช้วิเคราะห์ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้

4) การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ส่วนที่รวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลหรือแหล่งการเรียนรู้ที่ครูสามารถนำไปปรับใช้ในห้องเรียนสังคมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในด้านต่าง ๆ ได้ ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ได้มาจากการสังเคราะห์จากแหล่งการเรียนรู้ออนไลน์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

3.2 การทดสอบและประเมินผลโมบายแอปพลิเคชัน

ผลการทดลองใช้งานโมบายแอปพลิเคชันโดยครูสังคมศึกษาจำนวน 10 คน พบว่า โมบายแอปพลิเคชันที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความง่ายในการใช้งาน (ease of use) ในระดับค่อนข้างสูง มีประโยชน์จากการใช้งาน (usefulness) ในระดับค่อนข้างสูง และคุณค่าของการใช้งาน (value) ในระดับค่อนข้างสูงเช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจที่ควรนำมาอภิปรายเพิ่มเติมทั้งสิ้น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียน 2) คุณภาพของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนสังคมศึกษา 3) การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน และ 4) การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียน

การอภิปรายผลการพัฒนาเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนมี 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ลักษณะของเครื่องมือสังเกตชั้นเรียน 2) ผลการนำเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนไปใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย

1.1. ลักษณะของเครื่องมือสังเกตชั้นเรียน

เครื่องมือสังเกตชั้นเรียนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการวิจัยเอกสารประกอบทำให้ผู้ใช้งานเกิดองค์ความรู้ที่เป็นหลักการจัดอภิปรายในชั้นเรียนและส่วนที่เป็นแนวทางการใช้งานเครื่องมือเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน ทำให้เครื่องมือนี้นอกจากจะใช้เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลวิจัยครั้งนี้แล้ว ยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะครูให้สามารถจัดการอภิปรายในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการอภิปรายเพื่อนำไปวิเคราะห์คุณภาพการอภิปรายและพัฒนาระบบการจัดอภิปรายในชั้นเรียนในครั้งต่อไป

1.2 ผลการนำเครื่องมือสังเกตชั้นเรียนไปใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย

ผลการเก็บข้อมูลโดยการใช้เครื่องมือสังเกตชั้นเรียนชี้ให้เห็นว่าครูทุกคนเป็นตัวอย่างวิจัยดำเนินการตามหลักการที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ทุกประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเลือกประเด็นที่เหมาะสม ซึ่งจากการสังเกตชั้นเรียนรายห้องพบว่าประเด็นที่ครูใช้ในการอภิปรายในชั้นเรียนมีศักยภาพในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้เป็นอย่างดี และมีการเชื่อมโยงประเด็นการสนทนาเข้ากับสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ของสังคมศึกษาอย่างหลากหลาย แสดงให้เห็นว่าครูเข้าธรรมชาติของการจัดการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นการบูรณาการสหวิทยาการ เนื่องจากมีเนื้อหาที่ครอบคลุมศาสตร์ในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง อาทิ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ คณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เป็นต้น (โชติรัศมี จันทน์สุคนธ์, 2551)

อย่างไรก็ตาม ผลการสังเกตชั้นเรียนแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าครูจะมีการปฏิบัติตามหลักการครบทุกประการ แต่ครูมีความแตกต่างกันในการออกแบบรูปแบบการอภิปรายในชั้นเรียน การเลือกสื่อการสอน การเลือกประเด็นการสนทนา และวิธีการที่ครูใช้สื่อสารกับผู้เรียน โดยผลได้จากการเก็บข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อเบื้องหลังต่อการสร้างพลเมืองของครู ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการสร้างพลเมืองนั้นต้องอาศัยการพัฒนาทั้งความรู้ คุณลักษณะ และทักษะ

กระบวนการที่สำคัญ (Kuş, 2015; Phipps, 2010) ครูจึงต้องเข้าใจและรับรู้ถึงมิติทัศน์ของความเป็นพลเมืองก่อนที่จะสามารถนำมาถ่ายทอดกับนักเรียนได้

นอกจากนี้ ผลที่ได้จากการสังเกตชั้นเรียนทำให้ได้ข้อค้นพบสำคัญ คือ ครูพยายามนำเสนอเกี่ยวกับการเมืองไทยเป็นประเด็นสำคัญในการสนทนาตามหลักการออกแบบประเด็นที่ได้แย้งได้ (controversial issue) แต่ไม่พบว่าครูคนใดที่แสดงจุดยืนทางการเมืองของตนเองให้นักเรียนทราบ อีกทั้งพยายามไม่ปล่อยให้ นักเรียนแสดงบทบาททางการเมืองที่ชัดเจนของตนเองออกมา โดยใช้วิธีการและคำพูดที่เป็นกลางและใช้มุมมองร่วมกัน คือ ให้ทั้งห้องร่วมกันคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากกว่า ดังนั้น จึงทำให้นักเรียนส่วนน้อยที่มีความเห็นที่แตกต่างจากนักเรียนส่วนใหญ่รู้สึกไม่สะดวกใจที่จะแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างทางการเมืองในชั้นเรียน ลักษณะดังกล่าวจะพบในการสนทนาที่เป็นประเด็นทางการเมืองเท่านั้น แต่ในประเด็นอ่อนไหวอื่น ๆ เช่น ศาสนา ความเชื่อ พบว่า ครูสามารถนำการอภิปรายให้ดำเนินไปอย่างเสรีและนักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเป็นธรรมชาติ ข้อค้นพบดังกล่าวสามารถนำมาปรับปรุงในข้อหลักการจัดอภิปรายในเครื่องมือสังเกตชั้นเพื่อเพิ่มเติม โดยเพื่อให้ครูรู้สึกมั่นใจในการเลือกประเด็นและนำเสนอสนทนาโดยที่ไม่ต้องกังวลในเรื่องใด ๆ เพราะชั้นเรียนคือพื้นที่ปลอดภัยระหว่างนักเรียนและครูในการถกเถียงกันในประเด็นต่าง ๆ ทางสังคม และไม่ควรหลีกเลี่ยงหรือปิดกั้นแสดงความคิดเห็น แต่ควรใช้วิธีการเพื่อพัฒนาความคิดเห็นนั้นให้อยู่บนฐานของข้อมูลที่ถูกต้องและปราศจากอคติ

2. คุณภาพของวาทกรรมพลเมือง

ผลการวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนสังคมศึกษาพบว่า คุณภาพของวาทกรรมพลเมืองที่เกิดขึ้นมีผลมาจากปัจจัย 2 ประการที่สำคัญ ได้แก่ บทบาทของครู และบรรยากาศในชั้นเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ในการอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน ครูมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสนับสนุนความเป็นพลเมืองของนักเรียนผ่านการสร้างวาทกรรมพลเมืองร่วมกัน เพราะพฤติกรรมการแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้รับผลโดยตรงจากพฤติกรรมส่งเสริมของครู ในห้องเรียนที่ครูใช้วิธีการที่กระตุ้นการแสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผลก็ทำให้นักเรียนพัฒนาการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลอย่างไต่ลำดับขั้นและพัฒนาการสนทนาให้เกิดเป็นวาทกรรมพลเมืองที่มีคุณภาพ คุณภาพของการอภิปรายที่นักเรียนสร้างขึ้นมีความสำคัญอย่างมากต่อทักษะการอธิบายเหตุผล (Schuitema, 2018; Avery et al., 2013) และทักษะสร้างเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน (Schuitema, 2011) นอกจากนี้ การกระตุ้นของครูให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น

บ่อยครั้งจะทำให้ให้นักเรียนมีความอดทนอดกลั้นต่อทัศนคติที่แตกต่างและมีค่านิยมความเสมอภาคของมนุษย์ที่เพิ่มขึ้น (Carrasco & Iribarra, 2018; Schuitema, 2009) ห้องเรียนวิชาสังคมศึกษาจึงถือว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเป็นพลเมืองผ่านกระบวนการสนทนาอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม (Legate, 2018; Vinterek, 2010) โดยที่ครูต้องมีความสามารถในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (facilitator) และการจัดการกับความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ถูกเสนอขึ้นในระหว่างสนทนาได้อีกด้วย (Aasebø, 2017; Larson, 2000)

บทบาทสำคัญอย่างหนึ่งของครูที่ขาดหายไปและพบได้น้อยจากการเก็บข้อมูลวิจัย คือ การสรุปและเชื่อมโยงการอภิปรายเข้าสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเป็นพลเมือง ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญที่นำไปสู่การสร้างคุณลักษณะพลเมืองให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนโดยตรง ทั้งนี้ หากครูผู้สอนไม่สามารถสรุปประเด็นการสนทนาให้ชัดเจนและเหมาะสม การอภิปรายในครั้งนั้น ๆ อาจจะไม่พัฒนาให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้เท่าที่ควรจะเป็น (Lintner, 2018)

2.2 บรรยากาศในชั้นเรียนแบบเปิดกว้างในสร้างวาทกรรมพลเมือง

บรรยากาศในการสนทนาเป็นอีกปัจจัยที่อิทธิพลอย่างมากต่อความสนใจในการร่วมสนทนา เพราะถึงแม้ว่านักเรียนจะไม่คุ้นเคยกับประเด็นที่ครูตั้งขึ้น แต่ถ้าจัดบรรยากาศห้องเรียนแบบเปิดกว้างทางความคิดเห็น (open classroom climate) จะทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสนทนาด้วยตัวเอง (Manganelli et al., 2015) และทำให้เกิดองค์ความรู้ทางสังคมในระดับสูงขึ้นได้ (Alivernini & Manganelli, 2011) นอกจากนี้ บรรยากาศการสนทนาแบบเปิดกว้างยังทำให้ผู้เรียนได้พัฒนามุมมองของตนที่มีต่อสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม สุขภาพจิต มุมมองที่มีต่ออาชีพในอนาคตด้วย (Godfrey & Grayman, 2014)

3. การวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน

ในการวิเคราะห์วาทกรรมในชั้นเรียนมีประเด็นเหมาะสมแก่การอภิปรายเพิ่มเติมตั้งแต่วิธีขั้นตอนการพัฒนากรอบการวิเคราะห์ การวิเคราะห์และตีความหมายวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน และความซับซ้อนของกระบวนการวิเคราะห์ดังนี้

3.1 การปรับปรุงกรอบวาทกรรมพลเมืองของ Habermas ในการวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมือง

การวิจัยในครั้งนี้ทำให้เห็นถึงข้อจำกัดของกรอบวาทกรรมพลเมือง (civic discourse) ในด้านการเข้าถึง (accessible) โดยทฤษฎีวาทกรรมพลเมืองของ Habermas ให้นิยามการเข้าถึงว่า เป็นพื้นที่ที่เปิดเป็นสาธารณะในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางสังคม ซึ่งแตกต่างกับบริบทการใช้งานในห้องเรียนของประเทศไทยและบริบทของชั้นเรียนเล็กน้อย เนื่องจากสังคมไทยมักจะไม่คุ้นชินกับการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นทางสังคมโดยตรงอย่างเปิดกว้าง และในบริบทของชั้นเรียนไม่ได้

เป็นการเปิดกว้างให้ใครก็ได้เข้ามาแสดงความคิดเห็น ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงกรอบการวิเคราะห์ในด้านนี้ให้เหมาะสมขึ้น คือ จากเดิมในด้านการเข้าถึง (accessible) เป็นการพิจารณาว่าการสนทนานั้นมีเข้าถึงอย่างเป็นสาธารณะมากน้อยเพียงใด ปรับปรุงเป็นการพิจารณาวิธีการที่ครูเอื้อให้เกิดการแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดกว้าง

3.2 กรอบวาทกรรมพลเมืองของ Habermes กับข้อมูลเชิงประจักษ์ในชั้นเรียน

ผลจากการลงรหัสข้อมูลการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนแสดงให้เห็นว่า ดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัส (intercoder agreement) ของรหัสข้อมูลบทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในด้านการร่วมสร้างข้อสรุป (consensus-building) มีความสอดคล้องกันระหว่างผู้ลงรหัส 3 คนอยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่าผู้ลงรหัสทั้ง 3 คนมีมุมมองในการตีความข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียนที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ผู้ลงรหัสได้ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้วิจัยหลังจากการลงรหัสข้อมูลว่า ข้อมูลที่นำมาลงรหัสจากที่เก็บในบริบทห้องเรียนจริงบางช่วงไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดการสรุปประเด็นแล้วหรือยัง เพราะในการอภิปรายในชั้นเรียน ครูอาจจะใช้บทบาทของตนในการสรุปรวบยอด ตัดบทการสนทนาโดยไม่มีการสรุปใด ๆ หรือบางครั้งนักเรียนก็มีการสรุปกันในกลุ่มย่อย ไม่ได้เกิดเป็นข้อสรุปร่วมกันในชั้นเรียน ทำให้ข้อมูลที่เข้ารหัสในส่วนนี้มีน้อยและมีความสอดคล้องกันในระดับต่ำ ซึ่งส่งผลต่อการนำผลการวิเคราะห์ไปใช้สร้างเป็นสถานการณ์จำลอง

3.3 ความซับซ้อนของกระบวนการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมือง

การวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมในชั้นเรียน ทั้งการวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองและการวิเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนนั้น ใช้ระยะเวลาและกระบวนการที่ซับซ้อน เริ่มตั้งแต่กระบวนการได้มาซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของการสนทนา บันทึกพฤติกรรมในระหว่างการสนทนา การถอดเสียงบันทึกการสนทนา และกระบวนการวิเคราะห์ลักษณะของคำพูด พฤติกรรม หรือการแสดงออกของครูและนักเรียนตามกรอบที่กำหนดไว้ กระบวนการข้างต้นใช้ระยะเวลานานขึ้นอยู่กับจำนวนข้อมูลที่มีและทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

ประเด็นการอภิปรายในข้อ 3.1-3.3 นั้น ทำให้เกิดเป็นหลักการสำคัญที่ค้นพบ คือ ความจำเป็นในการเลือกใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการวิจัย เนื่องจากในทางปฏิบัติแล้วผู้ลงรหัสทั้ง 3 คน ไม่สามารถที่จะไปร่วมเก็บข้อมูลวิจัยได้ ทำให้การตีความในบางประเด็นอาจมีความคลาดเคลื่อน ดังนั้น เทคโนโลยีจะช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น เช่น การเก็บข้อมูลวิจัยในรูปแบบดิจิทัล เช่น การบันทึกวิดีโอและเสียง แทนการบันทึกเสียงและจดบันทึกพฤติกรรมในชั้นเรียน เป็นต้น หรือการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อลดระยะเวลาและเพิ่มความสะดวกในการจัดการกับรหัสข้อมูล ทั้งนี้ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การบันทึกเสียงและการจดบันทึก

พฤติกรรม ดังนั้น การตีความพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจึงอยู่บนพื้นฐานของข้อมูล 2 ส่วนนี้เป็นหลักผ่านกระบวนการประชุมตกลงกันระหว่างผู้ทรงรหัสทั้ง 3 คน

4. การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน

ปัจจุบันมีการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันทางการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาครูและด้านครุศึกษา (teacher education) ซึ่งนำมาสู่ประโยชน์ต่อวงการศึกษามากมาย (Baran, 2014) จากผลการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน SocClass ในการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่เหมาะสมแก่การอภิปรายเพิ่มเติมดังนี้

4.1 ข้อมูลที่ใช้ในกระบวนการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน

เนื่องจากโมบายแอปพลิเคชันที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นโมบายแอปพลิเคชันสำหรับครูใช้งานในการปรับปรุงการสอนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยการสังเกตจากลักษณะของนักเรียนในชั้นเรียน ดังนั้นโมบายแอปพลิเคชันจึงควรประกอบด้วยข้อมูลที่หลากหลาย ครอบคลุม และให้สารสนเทศที่ง่ายต่อการนำไปใช้โดยที่ไม่ต้องตีความเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังต้องมีลักษณะเป็นผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (user-centered) คือ เป็นข้อความสถานการณ์ที่ปรับปรุงให้เกี่ยวข้องกับบริบทผู้ใช้ มีตัวอย่างวิชาและตัวอย่างนักเรียนที่หลากหลายตรงกับบริบทของผู้ใช้ ซึ่งการได้มาซึ่งข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเป็นผลมาจากการเก็บข้อมูลวิจัยจากบริบทที่หลากหลาย ดังนั้น การออกแบบการวิจัยเพื่อพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันสำหรับปรับปรุงการสอนของครูต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดตัวอย่างวิจัยเป็นอย่างมากเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นคำแนะนำให้แก่ครูที่เป็นผู้ใช้แอปพลิเคชันได้

4.2 การพัฒนาสถานการณ์จำลองของห้องเรียนโดยอาศัยผลการวิเคราะห์ว่าทกรรมในชั้นเรียน

ในการพัฒนาสถานการณ์จำลองสำหรับครูผลการวิเคราะห์ว่าทกรรมในชั้นเรียนเพื่อแสดงผลในโมบายแอปพลิเคชันมีสิ่งที่ได้เรียนรู้ทั้งสิ้น 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ข้อจำกัดของการพัฒนาสถานการณ์จำลองในชั้นเรียน เนื่องจากการพัฒนาสถานการณ์จำลองให้นำไปใช้ในโมบายแอปพลิเคชันใช้ข้อมูลจากการลงรหัสและวิเคราะห์จากชั้นเรียน ทำให้เกิดข้อจำกัดของการสร้างสถานการณ์จำลอง คือ เมื่อรหัสที่ได้ไม่สมบูรณ์หรือข้อมูลจริงมีคุณภาพน้อย ทำให้ขาดข้อมูลที่เพียงพอต่อการสร้างสถานการณ์จำลอง นอกจากนี้ หากการลงรหัสข้อมูลของผู้ลงรหัสไม่สอดคล้องกันหรือสอดคล้องกันน้อย ทำให้ผลการวิเคราะห์คลาดเคลื่อน และเมื่อนำมาสร้างเป็นสถานการณ์จำลองแล้วทำให้มีปัญหาในการตีความหมายสถานการณ์ของผู้ใช้ในระหว่างการใช้งานได้

2) ความยาวและความซับซ้อนของสถานการณ์และคำตอบในโมบายแอปพลิเคชัน รวมถึงข้อความอื่น ๆ ที่แสดงผลในโมบายแอปพลิเคชัน ผลการสอบถามผู้ใช้งานโมบายแอปพลิเคชันพบว่าทุกคนต่างคาดหวังให้การแสดงผลข้อความในโมบายแอปพลิเคชันมีลักษณะที่สั้น กระชับ และเข้าใจ

ง่าย ดังนั้น สถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นจึงไม่ควรมีความยาวมากเกินไป และมีคำถามคำตอบที่สั้นชัดเจน และง่ายต่อการตีความหมาย

3) ความสำคัญของข้อมูลป้อนกลับการเรียนรู้ ข้อมูลป้อนกลับจากการประเมินทักษะการวิเคราะห์เหตุการณ์ผ่านสถานการณ์จำลองมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นส่วนที่ทำให้ผู้ใช้เกิดกระบวนการเรียนรู้และสามารถเชื่อมโยงสถานการณ์จำลองไปสู่การนำไปใช้ในชีวิตจริง ดังนั้น หากข้อมูลป้อนกลับไม่สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี การเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จำลองในแอปพลิเคชันก็จะไม่เกิดประสิทธิภาพตามที่ต้องการ

4.3 คุณค่าของการใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน

ดังที่ได้อภิปรายไปข้างต้นว่า ความครอบคลุมของสถานการณ์และบทสนทนาที่ปรากฏในโมบายแอปพลิเคชันเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้ใช้งานเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่า (perceived usefulness) ของการใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน ผลที่ได้จากการทดลองใช้ชี้ให้เห็นว่า ในขณะที่ครูกำลังทดลองใช้งานโมบายแอปพลิเคชันนั้น หากข้อคำถามสถานการณ์หรือบทสนทนาที่ไม่ตรงกับบริบทจริงของครูหรือมีตัวเลือกสำหรับคำตอบที่ไม่ตามที่ครูรู้สึกนึกคิด ครูจะข้ามการตอบข้อนั้น ๆ และเลือกข้ออื่น ๆ แทน ซึ่งทำให้ครูไม่ได้เรียนรู้เนื้อหาในส่วนนั้น ๆ และทำให้เกิดความรู้สึกว่าโมบายแอปพลิเคชันไม่มีประโยชน์หรือความจำเป็นต่อการปรับปรุงการสอนของตน

นอกจากนี้ โมบายแอปพลิเคชันต้องมีการปรับปรุงหรือเพิ่มเติมข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ ทั้งฟังก์ชันสถานการณ์และบทสนทนา การวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน และการแนะนำแนวทางการจัดการเรียนการสอน ซึ่งนอกจากจะเป็นการดึงดูดผู้ใช้ให้เข้ามาศึกษาเนื้อหาใหม่ ๆ ที่ไม่ซ้ำจากเดิมแล้ว ยังทำให้ผู้ใช้เห็นคุณค่าในการดาวน์โหลดโมบายแอปพลิเคชันมาใช้งานในโทรศัพท์ของตนและมีการใช้งานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เนื่องจากการรับรู้คุณค่าของโมบายแอปพลิเคชันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อความตั้งใจในการใช้งานเทคโนโลยีและนำไปสู่การใช้เทคโนโลยีนั้น ๆ ต่อไปตามแนวคิดโมเดลการยอมรับเทคโนโลยี (Davis, 1986; Venkatesh and Davis, 1996)

4.4 ความท้าทายของการพัฒนาและการใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน

โดยส่วนใหญ่แล้วโมบายแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นจะเป็นการพัฒนาเพื่อจุดประสงค์คือการจัดการเรียนรู้ (M-learning) (Stephen et. al, 2017) หรือเป็นแพลตฟอร์มสำหรับสื่อสารระหว่างครู-ผู้ปกครอง-นักเรียน หรือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับผิดชอบการเรียนรู้ของนักเรียน (Delen & Krajcik, 2016) ดังนั้น ลักษณะโมบายแอปพลิเคชันที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นในครั้งนี้อาจไม่ได้ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรง แต่เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนครูซึ่งเป็นประโยชน์ในระยะยาวต่อการพัฒนาครูในอนาคต

อย่างไรก็ดี แม้ว่าการใช้งานโมบายแอปพลิเคชันสำหรับครูจะเป็นที่แพร่หลายและถูกนำไปผนวกเข้ากับการเรียนการสอนอย่างมาก (Marcial, 2015) แต่ก็ยังพบข้อจำกัดในเรื่องระบบอินเทอร์เน็ต ลักษณะของของโทรศัพท์มือถือที่ใช้ รวมถึงความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีของครู (Bai, 2019; Thomas et al. 2014) นอกจากนี้ ในการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันยังต้องพิจารณาถึงความคุ้มค่าที่มีความเหมาะสมและคุ้มค่าในการพัฒนามากน้อยเพียงใด เนื่องจากการพัฒนาระบบโมบายแอปพลิเคชันมีค่าใช้จ่ายที่สูงกว่ารูปแบบเว็บไซต์หรือช่องทางอื่น ๆ พอสมควร

5. การนำโมบายแอปพลิเคชันไปใช้งาน

ในการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันในครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพกับชั้นเรียนของครูสังคมศึกษา เนื่องจากเป็นครูที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองผู้เรียนผ่านกระบวนการสอนและเนื้อหาสาระวิชาที่สอดคล้อง จึงทำให้ตัวอย่างสถานการณ์ที่ปรากฏในโมบายแอปพลิเคชันมีความสอดคล้องกับบริบทของวิชาสังคมศึกษามากกว่าวิชาอื่น ๆ และทำให้ประสิทธิภาพในการนำโมบายแอปพลิเคชันไปใช้กับครูผู้สอนวิชาอื่นอาจต่ำกว่าครูสังคมศึกษาเล็กน้อย ดังนั้น ตัวอย่างสถานการณ์และข้อคำถามที่ใช้ในโมบายแอปพลิเคชันที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจึงมีลักษณะไม่ยึดติดกับเนื้อหา (content-free) ทำให้สามารถนำไปปรับใช้ได้กับการเรียนการสอนทุก ๆ วิชา เพราะการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนนั้นไม่ได้เป็นหน้าที่ของครูสังคมศึกษาแต่เพียงผู้เดียว แต่เป็นบทบาทหน้าที่ของครูหลากหลายสาระวิชาที่ต้องมาบูรณาการร่วมกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การวิจัยและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันในครั้งนี้ทำให้ได้ข้อเสนอแนะที่สำคัญต่อการนำผลการวิจัยไปใช้และการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูผู้ใช้งานโมบายแอปพลิเคชันควรใช้งานตามแนวทางที่ระบุไว้จากผลการวิจัยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเริ่มจากการศึกษาทฤษฎีเบื้องหลังของการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันนี้ให้ชัดเจนก่อนการใช้ฟังก์ชันการใช้งานอื่น ๆ

1.2 การวิจัยในครั้งนี้เก็บข้อมูลจากห้องเรียนสังคมศึกษาเป็นหลัก ทำให้เกิดเป็นข้อจำกัดของสถานการณ์จำลองหรือข้อคำถามที่พัฒนาขึ้นในโมบายแอปพลิเคชันที่อาจจะไม่ครอบคลุมกับบริบทของผู้ใช้งานจริง ทั้งนี้ ครูที่ใช้งานโมบายแอปพลิเคชันอาจจะสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่มีในโมบายแอปพลิเคชัน และเพิ่มเติมข้อมูลที่สังเกตได้ในชั้นเรียนเข้ามาที่ผู้พัฒนาระบบโมบายแอปพลิเคชันเพื่อให้โมบายแอปพลิเคชันมีข้อมูลที่อัปเดตอยู่เสมอ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไปหากมีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเครื่องมือดิจิทัล เช่น การบันทึกวิดีโอ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ถอดเสียงบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลจะช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่แม่นยำและได้ข้อมูลป้อนกลับแบบทันทีซึ่งทำให้ใช้เวลาในการวิเคราะห์น้อยลง

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากชั้นเรียนแสดงให้เห็นว่า บทบาทของครูในการสนับสนุนให้นักเรียนร่วมกันสร้างข้อสรุปในชั้นเรียนอยู่ในระดับน้อย ดังนั้น ประเด็นวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ครูเห็นความสำคัญของการกระตุ้นให้เกิดการสร้างข้อสรุปร่วมกันในชั้นเรียนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะการสร้างข้อสรุปร่วมกันในชั้นเรียนนอกจากจะทำให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาการอภิปรายแล้ว ยังช่วยพัฒนาทักษะในการหาข้อยุติของความคิดเห็นที่แตกต่างที่ไม่จำเป็นต้องมีข้อสรุปที่ตายตัว และทำให้นักเรียนเรียนรู้การเชื่อมโยงสิ่งที่ได้จากการอภิปรายเข้าสู่การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของตนอีกด้วย

2.3 การวิจัยครั้งต่อไปอาจมีการออกแบบการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบวิธีการที่ครูใช้ในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในแต่ละด้านและผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในแต่ละห้องเรียน เพื่อให้ได้วิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุดและสามารถนำไปใช้ในชั้นเรียนได้จริงในการกระตุ้นให้นักเรียนสร้างวาทกรรมพลเมืองที่มีคุณภาพและพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

2.4 เนื่องจากโมบายแอปพลิเคชันที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นการพัฒนาฟังก์ชันในการใช้งานพื้นฐาน ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปสามารถพัฒนาฟังก์ชันการใช้งานอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อให้ครอบคลุมกับความต้องการของครูในปัจจุบันมากขึ้น เช่น การมีช่องทางที่ผู้ใช้งานสามารถสื่อสารกับผู้พัฒนาระบบเพื่อเป็นการปรับปรุงข้อมูลในแอปพลิเคชันให้มีความถูกต้องแม่นยำมากขึ้น โดยผู้พัฒนาระบบสามารถนำวิธีวิทยาการวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้ (UX research) มาใช้ในการสำรวจฟังก์ชันหรือรูปลักษณะของเมนูที่เป็นที่ต้องการ เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของผู้ใช้โมบายแอปพลิเคชันมากขึ้น และทำให้สามารถใช้งานได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.5 ผู้พัฒนาโมบายแอปพลิเคชันสามารถออกแบบสถานการณ์จำลองในโมบายแอปพลิเคชันในรูปแบบที่หลากหลายไม่เป็นเพียงแต่ข้อความเท่านั้น อาจจะมีการเพิ่มเติมรูปภาพ คลิปวิดีโอ หรือคลิปเสียงการสนทนาสั้น ๆ ให้ครูได้วิเคราะห์ เพื่อให้โมบายแอปพลิเคชันมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ และจันทิมา เอี่ยมานนท์. (2549). ภาษา สังคม และวาทกรรม.

ใน กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ และจันทิมา เอี่ยมานนท์ (บรรณาธิการ), *มองสังคมผ่านวาทกรรม* (หน้า 1-19). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉัตรสุตา จันทรดียิ่ง. (2559). *สิทธิมนุษยชนศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอกสารวิชาการส่วนบุคคลของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ : แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดรุณี ทิพย์กุลไพโรจน์. (2557). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ความยึดมั่นผูกพันกับความเป็นพลเมืองของนักเรียนไทย: การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของการวัด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). CUIR. <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/46547>

ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2554). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง*. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา

ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2557). *พลเมือง สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา

ถวิลวดี บุรีกุล. (2557). *พลเมืองไทย: การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า

ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์. (2550). *สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา (วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต)*. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล. (2555). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล. (2556). เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองระดับอุดมศึกษา” วันที่ 15 มีนาคม 2556 จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

ปีเตอร์ เวล. (2549). *เครื่องมือทางวัฒนธรรมและการโน้มน้าวเชิงวาทศิลป์ในสุรินทร์: การสลับภาษาวาทกรรมและอัตลักษณ์*. ใน กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ และจันทิมา เอี่ยมานนท์ (บรรณาธิการ), *มองสังคมผ่านวาทกรรม* (หน้า 103-134). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- พิมพ์ตะวัน จันทัน. (2559). แนวทางการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580)
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2554). *การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง*. สืบค้นจาก <http://www.varakorn.com/page.php?id=467>
- วิชัย ต้นศิริ. (2551). *วัฒนธรรมพลเมือง*. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา
- ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ และจารุวรรณ แก้วมะโน. (2558). *การสร้างสำนึกพลเมือง*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า
- สามชาย ศรีสันต์. (2561). ว่าด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์: บทศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนา/หลังการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สมมติ
- สาวิตรี คทวนิช. (2549). วาทกรรมเพื่อการวิจัยทางสังคม. ใน กฤษดาพรรณ หงส์ดามรงค์ และจันทิมา เอี่ยมานนท์ (บรรณาธิการ), *มองสังคมผ่านวาทกรรม* (หน้า 23-48). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)*. กรุงเทพฯ
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ: פרקหวานกราฟฟิค
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579)*. กรุงเทพฯ: פרקหวานกราฟฟิค
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *แนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก: ประสบการณ์นานาชาติ*. กรุงเทพฯ: פרקหวานกราฟฟิค
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ.2561*. กรุงเทพฯ: פרקหวานกราฟฟิค
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2557). *แนวทางการจัดการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง*. สืบค้นจาก www.cvk.ac.th/download/หน้าที่พลเมือง/Civil-final.pdf
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2557). *Civic education พลังเยาวชน พลังพลเมือง: การ*

จัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- Baasanjav, U. (2011). Web-use patterns for civic discourse: The case of Mongolian organizations. *Information Communication and Society*, 14(5), 591–618. doi: 10.1080/1369118X.2010.513416
- Bee, C., & Kaya, A. (2017). Youth and active citizenship in Turkey: Engagement , participation and emancipation. *Southeast European and Black Sea Studies*, 3857, 1–15. doi: 10.1080/14683857.2016.1232893
- Bellamy, R. (2015). Citizenship, historical development of international encyclopedia of the social & behavioral sciences. doi: 10.1016/B978-0-08-097086-8.62078-0.
- Brannan, T., John, P., and Stoker, G. (2006). Active citizenship and effective public services and programmes: How can we know what really works. *Urban Studies* 43(5/6).
- Bolick, C. M. (2017). The diffusion of technology into the social studies. In M. M. Manfra & C. M. Bolick. (Eds), *The Wiley handbook of social studies research* (pp. 499-517). Massachusetts: John Wiley & Sons.
- Bonner, P. J., Warren, S. R., & Jiang, Y. H. (2018). Voices from urban classrooms: Teachers’ perceptions on instructing diverse students and using Culturally Responsive Teaching. *Education and Urban Society*, 50(8), 697-726.
- Boyle-Baise, M., & Zevin, J. (2009). *Young citizens of the world: Teaching elementary social studies through civic engagement*. Routledge.
- Castillo, R. E., Cheng, C. J., Agustin, J. S., & Aragon, M. C. R. (2019). Development of an educational mobile game applications for grade 5 for Knowledge Channel Inc. *ACM International Conference Proceeding Series, Part F1483(02)*, 99–104. doi: 10.1145/3322645.3322695
- Chi, B., Jastrzab, J., & Melchior, A. (2006). Developing indicators and measures of civic outcomes for elementary school students. *CIRCLE Working Paper 47*(June). Retrieved from

- <http://scholar.google.com/scholar?hl=en&btnG=Search&q=intitle:Developing+Indicators+and+Measures+of+Civic+Outcomes+for+Elementary+School+Students#1>
- Cogan, J. J., & Derricott, R. (1998). *Citizenship for the 21st century: An international perspective on education*. London: Kogan Page
- Cooper, D. (2007). Is Civic Discourse Still Alive? *Museums & Social Issues*, 2(2), 157–163. doi: 10.1179/msi.2007.2.2.157
- Dai, D. Y. (Ed.) (2012). *Design research on learning and thinking in educational contexts: Enhancing intellectual growth and functioning*. New York: Routledge.
- Davies, I., & Evans, M. (2002). Encouraging active citizenship. *Educational Review*, 54(1), 69–78. doi: 10.1080/00131910120110893
- de Graaff, E., Holgaard, J. E., Bøgelund, P., & Spliid, C. M. (2016). When Students Take the Lead. In R. V. Turcan, J. E. Reilly, & L. Bugaian (Eds.), (Re)Discovering University Autonomy: The Global Market Paradox of Stakeholder and Educational Values in Higher Education (pp. 125–135). New York: Palgrave Macmillan US. https://doi.org/10.1057/9781137388728_9
- European Commission (2007). *Study on active citizenship education*. Europe: European Commission
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London: Longman.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: textual analysis for social research*. London: Routledge, 2003
- Farkas, K. R. H. (2013). Citizen (in) action: The limits of civic discourse in city council meetings. *Critical Discourse Studies*, 10(1), 81–98. doi : 10.1080/17405904.2012.736702
- Fox, E. (2019). Mobile technology: A tool to increase global competency among higher education students. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 20(2), 242–259
- Gee, J. P. (1999). *An introduction to discourse analysis: theory and method*. New York:

Routledge

Gee, J. P. (2014). *How to do discourse analysis: a toolkit*. Oxon: Routledge.

Gee, J. P. (2018). *Introducing Discourse analysis: from grammar to society*. London: Routledge.

Green, D. (2008) *From poverty to power: How active citizens and effective states can change the world*. Oxford: Oxfam International.

Gupta, S., & Ahmed, P. (2014). Digital designs in civic discourse: A Theoretical Design Perspective. *International Journal of Public Information Systems*, 10(1), 1-19

Hammond, T. C., & Manfra, M. M. (2009). Giving, prompting, making: Aligning technology and pedagogy within TPACK for social studies instruction. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 9(2), 160-185.

Harris, J. B., & Hofer, M. J. (2011). Technological pedagogical content knowledge (TPACK) in action: A descriptive study of secondary teachers' curriculum-based, technology-related instructional planning. *Journal of Research on Technology in Education*, 43(3), 211–229. doi: 10.1080/15391523.2011.10782570

Hoskins, B., Jesinghaus, J., Munda, G., Nardo, M., Nijlen, D. Van, Vidoni, D., & Villalba, E. (2006). *Measuring active citizenship in Europe: Institute for the Protection and Security of the Citizen*. Retrieved from https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc-coin-measuring-active-citizenship-2006_en.pdf

Hoskins, B. L., & Mascherini, M. (2009). Measuring active citizenship through the development of a composite indicator. *Social Indicators Research*, 90(3), 459–488. doi: 10.1007/s11205-008-9271-2

Jansen, T., Chioncel, N., & Dekkers, H. (2006). Social cohesion and integration: Learning active citizenship. *British Journal of Sociology of Education*, 27(2), 189–205. doi: 10.1080/01425690600556305

Jordaan, D. B., Laubscher, D. J., & Blignaut, A. S. (2017). Design of a prototype mobile application to make mathematics education more realistic. *Proceedings of the*

- 13th International Conference on Mobile Learning 2017, ML 2017*, 3–10.
- Karabatzaki, Z., Stathopoulou, A., Kokkalia, G., Dimitriou, E., Loukeri, P. I., Economou, A., & Drigas, A. (2018). Mobile application tools for students in secondary education. An evaluation study. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, 12(2), 142–161. doi: 10.3991/ijim.v12i2.8158
- Kennedy, K.J. (2006). Towards a Conceptual Framework for Understanding Active and Passive Citizenship. Unpublished report.
- Lawson, H. (2001). Active citizenship in schools and the community. *Curriculum Journal*, 12(2), 163–178. doi: 10.1080/09585170122413
- Lemieux, C.M. (2001). Learning contracts in the classroom: Tools for empowerment and accountability. *Social Work Education*, 20(2), 263-276. doi: 10.1080/02615470120044347
- Manganelli, S., Lucidi, F., & Alivernini, F. (2015). Italian adolescents' civic engagement and open classroom climate: The mediating role of self-efficacy. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 41, 8-18
- McKenney, S. & Reeves, T. C. (2019) Conducting educational design research. London: Routledge
- Muslimin, M. S., Nordin, N. M., & Mansor, A. Z. (2017). MobiEko: A mobile educational app. *Malaysian Journal of Learning and Instructional*, 2017(Special Issues), 221–255.
- Mutz, D. (2006). Hearing the other side deliberative versus participatory democracy. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nelson, J., & Kerr, D. (2006). Active citizenship in INCA countries: definitions, policies, practices and outcomes. *National Foundation for Educational Research*, (November 2006). Retrieved from http://nzcurriculum.tki.org.nz/index.php/content/download/654/4291/file/Active_Citizenship_Report.pdf
- Oyelere, S. S., Suhonen, J., Wajiga, G. M., & Sutinen, E. (2018). Design, development, and

- evaluation of a mobile learning application for computing education. *Education and Information Technologies*, 23(1), 467–495. doi: 10.1007/s10639-017-9613-2
- Panke, S., & Stephens, J. (2018). Beyond the echo chamber: Pedagogical tools for civic engagement discourse and reflection. *Educational Technology and Society*, 21(1), 248–263.
- Paquette, G. (2014). Technology-based instructional design: Evolution and major trends. *Handbook of Research on Educational Communications and Technology: Fourth Edition*. doi: 10.1007/978-1-4614-3185-5_53
- Parker, W. C. (1995). *Trends: social studies / assessing civic discourse*. Retrieved from <http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/may95/vol52/num08/-Assessing-Civic-Discourse.aspx>
- Pickel, S., Breustedt, W., & Smolka, T. (2016). Measuring the quality of democracy: Why include the citizens' perspective? *International Political Science Review*, 37(5), 645–655. doi: 10.1177/0192512116641179
- Rosenberg, J. M., & Koehler, M. J. (2015). Context and technological pedagogical content knowledge (TPACK): A systematic review. *Journal of Research on Technology in Education*, 47(3), 186–210. doi: 10.1080/15391523.2015.1052663
- Rymes, B. (2009). *Classroom discourse analysis: A tool for critical reflection*. New York: Routledge
- Sharma, N. (2015). Can active citizenship be learned? Examining content and activities in a teacher's education module engaging with Gandhi and Makiguchi. *Policy Futures in Education*, 13(3), 328–341. doi: 10.1177/1478210315571215
- Scheithauer, H. (2016). Issues of active citizenship in a modern democracy: The example of Austria. Retrieved from https://www.modul.ac.at/uploads/files/Theses/Master/Grad_2016/Thesis_1343501_Helena_Scheithauer.pdf
- Schuitema, J., Van Boxtel, C., Veugelers, W., & Ten Dam, G. (2011). The quality of

- student dialogue in citizenship education. *European Journal of Psychology of Education*, 26(1), 85–107. doi: 10.1007/s10212-010-0038-1
- Schuitema, J., Radstake, H., van de Pol, J., & Veugelers, W. (2018). Guiding classroom discussions for democratic citizenship education. *Educational Studies*, 44(4), 377–407. doi: 10.1080/03055698.2017.1373629
- Thai Civic Education, (2017). แบบของพลเมือง. สืบค้นจาก <http://thaiciviceducation.org/th/แบบของพลเมือง/>
- The Government of the Hong Kong Special Administrative Region. (2017). Mobile Application Accessibility Handbook.
- Turner, B. S. (2004). Making and unmaking citizenship in neoliberal times. In Ku, A. S. and Pun, N. (Eds). *Remaking citizenship in Hong Kong: Community, nation and the global city*, (xiv-xxiii). London, Routledge
- Westheimer, J., & Kahne, J. (2004). Educating the “Good” citizen: Political choices and pedagogical goals. *PS: Political Science & Politics*, 37(2), 241-247. doi:10.1017/S1049096504004160
- Westheimer, J. (2015). What kind of citizen?: Educating our children for the common good. New York, NY: Teacher College Press
- Wood, B. E., Taylor, R., Atkins, R., & Johnston, M. (2018). Pedagogies for active citizenship: Learning through affective and cognitive domains for deeper democratic engagement. *Teaching and Teacher Education*, 75, 259–267. doi: 10.1016/j.tate.2018.07.007

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ผลการสร้างสถานการณ์จำลองและข้อคำถาม

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์พร ยินดีสุข

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา

2. อาจารย์วันทนา ทวีคุณธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา

3. อาจารย์ศิริวัฒน์ ชูแสงนิล

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนโยธินบูรณะ จังหวัดนครศรีธรรมราช
ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษาและหน้าที่พลเมือง

4. อาจารย์สิริภัทร ชื่นคำ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา และหน้าที่พลเมือง

5. อาจารย์บุญฤทธิ์ บุญมา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษาและหน้าที่พลเมือง

6. อาจารย์ภูษณทัต ผลทับทิมธนา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนชินโรสวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษาและหน้าที่พลเมือง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือสังเกตชั้นเรียนระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียน

คำชี้แจง: เครื่องมือสังเกตชั้นเรียนฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้ในการบันทึกลักษณะของการอภิปรายในชั้นเรียน ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชั้นเรียน ส่วนที่ 2 สิ่งที่พบเห็นจากการสังเกตชั้นเรียน และส่วนที่ 3 แนวทางการบันทึกการสังเกตชั้นเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

ข้อควรปฏิบัติก่อนการใช้เครื่องมือสังเกตชั้นเรียน

- ต้องได้รับอนุญาตจากครูผู้สอนและนักเรียนทุกคนทุกครั้งก่อนเข้าสังเกตชั้นเรียน
- ผู้บันทึกอาจจัดเตรียมเครื่องบันทึกเสียงไว้ก่อน หากครูผู้สอนและนักเรียนทุกคนอนุญาต สามารถบันทึกเสียงระหว่างการอภิปรายได้ แต่จะต้องหยุดการบันทึกเสียงทันทีเมื่อมีผู้แสดงความประสงค์
- หากมีการบันทึกเสียงการอภิปราย ให้ผู้บันทึกใช้ตารางด้านหลังเพื่อจดบันทึกข้อมูลระหว่างการบันทึกเสียง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชั้นเรียน

วัน/เดือน/ปีที่เข้าสังเกต _____ ช่วงเวลา _____ - _____ น. สถานที่ _____
วิชา/เนื้อหา _____ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ _____ จำนวนนักเรียน _____ คน

ส่วนที่ 2 สิ่งที่พบเห็นในภาพรวมจากการสังเกตชั้นเรียน ขอให้ผู้บันทึกทำเครื่องหมาย ✓ ตามข้อรายการที่สังเกตได้ในภาพรวม

บรรยากาศในการสนทนา

- ☐ มีการจัดบรรยากาศการอภิปรายให้เป็นแบบเปิดกว้างทางความคิดเห็น บันทึกเพิ่มเติม (ถ้ามี)
☐ ครูและนักเรียนมีแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นธรรมชาติ

บทบาทของครู

- ☐ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นไปตามพลวัต บันทึกเพิ่มเติม (ถ้ามี)
☐ ครูเสนอประเด็นและเชื่อมต่อประเด็นระหว่างนักเรียนเข้าด้วยกัน
☐ ครูให้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่นักเรียนไม่ทราบ
☐ ครูมีช่วงที่ไม่มีบทบาทใด ๆ ในการออกความคิดเห็นในชั้นเรียนเลย
☐ ครูทำให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกัน

เวลาที่ใช้ในการอภิปราย

- ☐ ใช้เวลาประมาณ 15-20 นาทีต่อการอภิปรายหนึ่งครั้ง หมายเหตุ
(หากเป็นการชวนคุยทั้งคาบเรียน ให้ประมาณว่าในคาบนั้นมีการอภิปรายประมาณ 15-20 นาทีหรือไม่)

ลักษณะประเด็นที่ใช้ในการอภิปราย

- ☐ เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการโต้แย้งได้ (controversial issues) ประเด็นที่ครูใช้สนทนา คือ
เกี่ยวกับสังคม ค่านิยม หรือความเชื่อที่มีความแตกต่างกันในสังคม
☐ สามารถนำเนื้อหาเชื่อมโยงกับบริบทของนักเรียนได้
เช่น เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสาระที่ครูกำลังปฏิบัติการสอนอยู่
หรือเป็นเนื้อหาที่กำลังเป็นที่นิยมในสังคมขณะนั้น
☐ เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน ไม่ยากเกินไป
☐ ไม่มีคำตอบตายตัว (open-ended)

ส่วนที่ 3 แนวทางการบันทึกการสังเกตชั้นเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

ในส่วนนี้ผู้บันทึกต้องใช้อุปกรณ์ในการบันทึกเสียงการสนทนา โดยในระหว่างบันทึกเสียงการสนทนาให้จดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ลงในตารางข้างล่างนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เพิ่มเติม โดยมีแนวทางการบันทึกดังนี้

- **ช่วงเวลา** โดยเริ่มจดบันทึกให้ตรงกับกรกดบันทึกเสียง
- **กิจกรรมที่เกิดขึ้น** เป็นการบันทึกว่าในช่วงเวลานั้น ๆ ครูและนักเรียนมีพฤติกรรมอย่างไรที่สังเกตได้ชัดเจน
ครู: เน้นบันทึกพฤติกรรมที่ครู 1) ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น 2) ให้ความเสมอภาคเท่าเทียม 3) กระตุ้นให้นักเรียนสื่อสารด้วยเหตุผลและมีข้อมูล และ 4) ส่งเสริมให้ได้ผลสรุปที่เหมาะสมที่สุดจากการอภิปราย
นักเรียน: เน้นการบันทึกพฤติกรรมที่นักเรียน 1) เปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง 2) เข้าถึงข้อมูลข่าวสารรอบด้าน 3) ใช้กระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอนและมีเหตุผล และ 4) ให้ความสนใจในเรื่องราวของสังคม
- **บันทึกเพิ่มเติม** คือ สิ่งที่ผู้บันทึกสังเกตได้เพิ่มเติม เช่น ครูเปลี่ยนตำแหน่งการยืน มีนักเรียนลุกเดินไปมา เป็นต้น

ช่วงเวลา	กิจกรรมที่เกิดขึ้น (บันทึกเฉพาะที่โดดเด่น อาจบันทึกเป็นตัวเลข/อักษรย่อ)		บันทึกเพิ่มเติม
	ครู	นักเรียน	
			

ภาคผนวก ค
จดหมายขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัย

ที่ อว 64.6(2791.01)/62-4225

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

๒๗ ธันวาคม 2562

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารข้อมูลรายละเอียดการวิจัย

ด้วย นายกัมปนาท ไชยรัตน์ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิจัยและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันเพื่อสนับสนุนการใช้การวิเคราะห์หว่าทกรรมพลเมืองของครูสังคมศึกษาในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน” โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวาณิช และ อาจารย์ ดร.ชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณี นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตชั้นเรียนและบันทึกเสียงในระหว่างการจัดการเรียนการสอนกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ชีโนกุล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

กลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2565-97 ต่อ 6732

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย: 086-371-4455 email: k.chaiyarat@outlook.com

ภาคผนวก ง

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 1: การเลือกตั้งในประเทศไทย

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิชา/สาระ/เนื้อหา สาระหน้าที่พลเมือง เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมือง (10 นาที)

บริบท ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายในชั้นเรียนประมาณ 10 นาทีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพื่อเป็นการนำเข้าสู่บทเรียนเรื่อง ระบบการเมืองของประเทศไทย

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	เดี๋ยววันนั้นจะ พาไปตะลุยกับสิ่งที่เรียกว่า เป็นหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง นั่นก็คือ	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน A	การเลือกตั้ง		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ใช่ค่ะ แต่ที่นี้ นักเรียนคะ เวลาถึงช่วงเทศกาลเลือกตั้ง เช่นที่เพิ่งผ่านไป หนูจะเห็นสภาพของสังคมในช่วงเลือกตั้งเป็นอย่างไรบ้างคะ	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน A	โง่ครับ		แสดงความเห็นตรงไปตรงมา
นักเรียน B	ซื้อเสียง		แสดงความเห็นตรงไปตรงมา
นักเรียน C	มีบัตรด มีบัตร มีป้าย		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน D	มีบัตรเกิน		ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
นักเรียน C	บัตรเกินจากไหนวะ		สนทนาเพื่อหาข้อเท็จจริง
นักเรียน D	มึงไม่ได้ดูข่าวเหรอ ที่มันมีบัตรเลือกตั้งเกินมาในกล่องอะ		สนทนาเพื่อหาข้อเท็จจริง
นักเรียน A	มีเสียงปริ่มน้ำ		ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
ครู	บางคนบอกว่า มันก็จะเจอป้ายโฆษณา นโยบายพรรคต่าง ๆ มีการแชร์นโยบาย เปิดหน้าตาผู้สมัคร สส. สว. ไข่มะ มีใครเคยตามติดคุณพ่อคุณแม่ไปถึงคูหาเลือกตั้งมั่ง	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน A	เคยครับ		
นักเรียน D	ไม่เคยครับ		
นักเรียน A	เลือกเอง		
ครู	เคยเลือกหรือ ยังเลือกไม่ได้		
นักเรียน A	เลือกสถานักเรียน		
ครู	อ้อ เลือกสถานักเรียน เป็นเลือกตั้งเหมือนกัน แต่วิธีการและผลไม่เหมือนกันนะ แล้วพวกเราคิดว่า	ตั้งคำถามสำคัญ	

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน D	การเลือกตั้งมันมีความสำคัญอย่างไร		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ระบุไม่ได้	ก็ได้เสียงที่เป็นตัวแทนจากประชาชน		แสดงความเห็นตรงไปตรงมา
ครู	ได้คนซีโงเป็น สส. ครับ (นักเรียนหัวเราะ) งั้นถ้าเราถ่วงการโงแล้วทำไมต้องเลือกตั้ง ทำไมไม่เลือกเอาคนเก่ง ๆ มาทำงานได้เลย	คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน D	เพราะว่าประเทศไม่ใช่ของใคร ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการเลือกคนไปทำงานครับ		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน E	โงก็ต้องปล่อยให้โง ถ้าเค้าไม่ตีปีต่อไปคนจะไม่เลือกเค้าเอง		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล
ครู	ดีมาก อย่างที่หนูว่ามานั้นแหละค่ะ แล้วการเลือกตั้งในปัจจุบันเนี่ยหน้าตาเป็นยังไง แล้วการได้มาซึ่งนายกรัฐมนตรีมีกระบวนการอย่างไร	ชื่นชมคำตอบนักเรียน นำเข้าสู่การสนทนา กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
ระบุไม่ได้	(เสียงพูดคุ้ยแตรก่อกองข้างดัง)		
นักเรียน E	ต้องมีการเลือกตั้ง สส. ก่อน แล้วค่อยเลือกตั้งนายก		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	มันโงหรือป่าว	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล	
ระบุไม่ได้	ไม่ใช่ สว. เป็นคนเลือก		สนทนากับเพื่อนเพื่อหาข้อเท็จจริง
ระบุไม่ได้	สว. ทำปีไม่ใช่หรอ		สนทนากับเพื่อนเพื่อหาข้อเท็จจริง
ระบุไม่ได้	สว. เลือกนายก ไม่ใช่หรอ		สนทนากับเพื่อนเพื่อหาข้อเท็จจริง
ครู	ไปกันคนละทิศละทาง (หัวเราะ) อะ เดี๋ยววันนี้เราจะไปดูกันนะค่ะว่า ในการเลือกตั้งเราจะต้องเผชิญในอนาคตมันจะเป็นอย่างไร	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน E	อาจารย์ครับ การเลือกตั้งล่าสุดถือว่าโงมั้ยครับ		สอบถามกับครู
ครู	อันนี้ถามทั่วไปหรือถามความเห็นส่วนตัวครู		
นักเรียน E	ของอาจารย์อะ		
ครู	ครูคิดว่า มันอาจจะมีการโงแหละในระดับสเกลเล็ก เช่น การแจกเงิน ซื้อเสียงชาวบ้าน แบบนี้ เพราะที่ต่างจังหวัดญาติครูเค้าก็เคยเล่าให้ฟัง แต่ถ้าเป็นในระดับประเทศก็คงมีแหละมั้ง แต่ว่าอันนี้ครูไม่แน่ใจ	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน E	มีข้าราชการ ผมดูข่าวมีโงนับคะแนนด้วย		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน D	แล้วก็มึบตรึง ๆ ๆ		ยกตัวอย่างข่าวเหตุการณ์จริง
ครู	โอเค ๆ เดี๋ยวเรากลับมาคุยกันต่อ งั้นเดี๋ยวขอเริ่มเนื้อหาก่อนนะว่าการเลือกตั้งมีขั้นตอนและนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยอย่างไร	สรุปประเด็น	

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 2: ชุตผลของโรงเรียน

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิชา/สาระ/เนื้อหา วิชาโฮมรูม (10 นาที)

บริบท ครูสอบถามนักเรียนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนด้านต่าง ๆ มีนักเรียนเสนอปัญหาขึ้นมาว่าการที่โรงเรียนออกกฎให้นักเรียนต้องเปลี่ยนเป็นชุดผลทุกครั้งที่มีคาบเรียนผลและให้เปลี่ยนกลับเป็นชุดนักเรียนเมื่อเรียนเสร็จเป็นปัญหายอย่างมาก ครูจึงนำปัญหาเรื่องชุดผลมาเป็นหัวข้อในการสนทนา

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	ถ้าฉันเดี่ยวพูดถึงประเด็นว่า เห็นด้วยหรือไม่ที่โรงเรียนให้นักเรียนใส่ชุดนักเรียนมาเรียนแล้วพอถึงคาบผลค่อยเปลี่ยนเป็นชุดผล	วิธีการนำเข้าสู่การสนทนา ตั้งคำถามสำคัญ	
นักเรียน A	หนูไม่เห็นด้วย เพราะเสียเวลามาก กว่าไปเปลี่ยนชุดเสร็จ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ทำไมถึงคิดว่าเสียเวลาละคะ	ถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	ก็ถ้าบางทีมันมีเรียนอย่างเจ็ย ก็ต้องไปเปลี่ยนพร้อมกัน แล้วก็บางทีห้องน้ำก็ไม่พอ เราก็ต้องเปลี่ยนกันในห้องเรียนอีก		ยกตัวอย่างประกอบ
นักเรียน B	ผมก็ไม่เห็นด้วย กว่าที่จะเปลี่ยนนะแล้วก็กว่าจะไปเรียนกว่าจะเลิกอีก ใช้เวลานานมาก		สนับสนุนเพื่อนก่อนหน้า แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	เราละว่าไง (หันไปทางนักเรียน)	เปลี่ยนการสนทนา	
นักเรียน C	ผมว่าตอนเปลี่ยนมันไม่ค่อยมีปัญหาเท่าไร แต่ว่าตอนเรียนเสร็จ บางทีถ้าจะให้เปลี่ยนเลยแล้วก็มาเรียนวิชาอื่นแบบนี้ก็ลำบาก		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	ครูจำได้ว่าอาจารย์เค้ามีเวลาให้เนี่ย เค้าให้ไปเลทได้ไม่ใช่หรอคะ		
นักเรียน D	อาจารย์บางทีเค้าก็รีบคะ แล้วก็บางทีก็ปล่อยช้าเปลี่ยนชุดกลับก็ไม่ทัน		ยกตัวอย่างที่เป็นเหตุการณ์จริง
นักเรียน E	ผมเฉยๆ อะ ยังไงก็ได้		
ครู	คนอื่นลองเสนอไอเดียเพิ่มเติมหน่อยคะ ทุกคนคิดเห็นยังไงกับเรื่องนี้	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน F	ผมว่ามันก็ปกตินะ ก็ไปเรียนแล้วก็ใส่ชุดผล คิดว่าเค้าคงคิดว่าชุดมันอาจจะเปื้อนอะไรอย่างงี้		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน B	ไม่เว้ย แกต้องเข้าใจว่ามันทำให้เราเสียเวลาในการเรียน แล้วก็มันจะกินเวลาวิชาต่อไป ถึงแม้ว่าเค้าจะให้เราเปลี่ยนชุด แต่ว่าก็ใช้เวลาานอยู่ดี		โต้แย้งกับเพื่อน โน้มน้าวเพื่อนและครู
นักเรียน A	จริง แล้วก็โดนตำ ะ ะ อีกว่ามาช้า เนี่ย เห็นมะ มีแต่		สนับสนุนเพื่อนก่อนหน้า แสดงความคิดเห็นของตนเอง

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน A	ข้อเสียเห็น ๆ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง เสนอทางออก
(ระบุไม่ได้)	เพราะฉะนั้นผมคิดว่าไม่เห็นด้วยครับ เพราะว่ามันมีแต่ข้อเสีย เสียเวลา แล้วก็โดนวิชาต่อไปว่าด้วย		
(ระบุไม่ได้)	หัวเราะ		
ครู	อัดอันมาก ฮ่า ๆ		
ครู	เราควรทำยังไงกันดีถ้าจั้น	สรุปประเด็น	
นักเรียน A	ยกเลิกกฎไปเลยดีกว่า แบบว่าใส่ชุดอะไรไปเรียนก็ได้		เสนอทางออก
ครู	คนอื่นคิดว่าทำได้ไหม หรือคิดอย่างไร	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ เกลี้ยการสนทนา	
นักเรียน C	ไม่ได้ ถ้าให้ทำอย่างงั้นก็เหนื่อย เอาเป็นถ้ามีเรียนพละ ให้ใส่ชุดพละมาทั้งวันได้มั้ยอาจารย์		เสนอทางออก
ครู	อืม ก็อาจจะได้นะ พวกเราคิดว่าเป็นปัญหาไหมละ	ถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน F	หรือว่าจะให้มีเผื่อเวลาก่อนและหลังเรียนพละด้วย ประมาณ 5-10 นาที		เสนอทางออก
นักเรียน A	มันก็ต้องไปกินคาบอื่นอยู่ดี ยกเว้นว่าจะตัดเวลาวิชาพละลงไปนิดนึง		เสนอทางออก
ครู	พวกเรลองเสนอวิธีมาดู เพื่อเราจะได้นำแนวทางไป ถ้าเวิร์คครูจะได้ช่วยเอาไปบอกอาจารย์เค้าได้	สรุปประเด็น	
นักเรียน G	ถ้าสมมติว่าเราย้ายวิชาพละไปเรียนวันเดียวกันทั้งโรงเรียนได้มะ จะได้ใส่มาวันเดียวกันทั้งหมด		เสนอทางออก
นักเรียน B	(หันไปทางเพื่อน) ไม่ใช่ อาจารย์หมายถึงทำยังไงให้ไม่เสียเวลาเปลี่ยนชุด		
ครู	ถ้าเรียนวันเดียวกัน ปัญหานี้ก็ยังไม่ได้แก้อยู่ดี		
นักเรียน G	หรือว่าจะเอาวิชาพละไปอยู่ติดกับพัก 10 (นาที) จะได้มีเวลา		เสนอทางออก
นักเรียน A	ไม่ๆๆๆ เราก็เสียเวลาพักสิ		โต้แย้งกับเพื่อน
ครู	อะ เสนอมาได้เลยนะ มันเป็นเรื่องของพวกเรา ถ้าเราได้นำแนวทางทุกคนโอเค พวกเราก็จะแอบจริงจังไหมคะ	สรุปประเด็น	
นักเรียน B	ตัดวิชาพละออกไปเลย		เสนอทางออก
ครู	ไม่ได้ค่ะ (ทั้งหัวเราะ) เราต้องเรียนตามหลักสูตร	บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน	
นักเรียน F	งั้นเอาจัมป์กะ ตัดเวลาเรียนวิชาพละลง 10 นาที แล้วก็มีเวลาให้เปลี่ยนชุด 5 นาที ตอนต้นคาบ 5 นาที แล้วก็ท้ายคาบ 5 นาที		เสนอทางออก
นักเรียน G	แล้วก็เอาไปติดกับพัก 10 (นาที) ด้วย เผื่อไว้		
ครู	ก็น่าสนใจดีนะคะ เพื่อน ๆ คิดว่ายังไง	ชื่นชมคำตอบนักเรียน เกลี้ยการสนทนา	
	(ไม่มีใครเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม)		

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 3: บริการสาธารณสุขจากภาครัฐ

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 2 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา วิชาหน้าที่พลเมือง เรื่อง บทบาทของรัฐในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน (14 นาที)

บริบท ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับข่าวการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 จากนั้นจึงชวนนักเรียนพูดคุยถึงเรื่องราวอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบสาธารณสุขของประเทศไทย

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	อีกข่าวหนึ่งที่น่าสนใจไม่แพ้ข่าวโคโรนาไวรัส ล่าสุด ทวิตเตอร์เนี่ยเมื่อไม่กี่ชั่วโมงที่ผ่านมา (ครูต่อโทรศัพท์ขึ้นจอภาพ)	นำเข้าสู่การสนทนา	
ครู	คนไข้ได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาล 30 บาท เสรีจิปัป เกิดโรขึ้น ได้ดูไหม (นักเรียนเงิบ)	นำเข้าสู่การสนทนา	
ครู	คนไข้ทั้งยาทั้งหมดเลยในห้องน้ำ แล้วมีคนไปเจอ (ระบุมไม่ได้)		วิพากษ์วิจารณ์ด้วยอารมณ์
ครู	คำถามคือ คุณคิดว่าไงเนี่ย	คำถามสำคัญของการสนทนา	
นักเรียน A	เค้าไม่เห็นคุณค่าเลยอะ		แสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมา
ครู	แบบนี้ควรทำมัยอะนักเรียน	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน B	ไม่ควรทำ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วก็ยังพบว่า มีคนไข้เข้ามาคืนที่โรงพยาบาลจำนวนมาก แต่เอาเข้ามาคืนตอนที่ยาหมดอายุแล้ว ทำให้ยานั้นไม่ได้ใช้ประโยชน์และก็ต้องทิ้งในที่สุด (ระบุมไม่ได้)	นำเข้าสู่การสนทนา	
(ระบุมไม่ได้)	คราวหลังไม่ต้องให้แม่ (เพื่อน ๆ หัวเราะ)		วิพากษ์วิจารณ์ด้วยอารมณ์
ครู	ใจเย็นๆ นะ (ครูยิ้ม) การทำแบบนี้แสดงให้เห็นถึงอะไร	คำถามสำคัญของการสนทนา	
นักเรียน B	ไม่รักษาสีตของตัวเอง		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน C	เค้าอยากเสียสิทธิ์		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน D	เค้าเห็นแก่ตัว		แสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมา
นักเรียน C	คือมันมีคนอยากได้รับสิทธิ์มากมาย แต่เค้าไม่รักษาสีตตรงนี้เลย		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน E	หนูเคยได้ยินว่า ยาของโรงพยาบาลรัฐมันหายเข้าอะ มันเป็นยาราคาถูก		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	พวกเราเห็นด้วยมั๊ยกับที่เพื่อนบอก หรือเห็นว่าไง	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน C	ไม่รู้อะ แต่มันก็คือยา ยังไงมันก็ต้องเอาไวรักษา ยังไงก็ไม่ควรทิ้ง		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	เค้ามีสิทธิ์ที่ทั้งใหม่	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน F	มันเป็นเรื่องของเค้า		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน B	มันก็ทิ้งได้แหละ แต่แบบ มันก็ไม่ควรทำให้ใหม่ ถ้าเค้าคิดแบบนี้แล้วคนอื่นเค้าจะเอายาที่ไหนถ้าสมมติว่ามันขาดแคลน		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน E	ยาอาจจะไม่ดีพอ เค้าไม่หายเค้าเลยคงไม่อยากกินต่อ		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	พอเกิดเหตุการณ์แบบนี้เข้า รัฐบาลยังจำเป็นไหมที่จะต้อง support ค่ายา ค่ารักษาพยาบาลแบบนี้	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน D	ไม่		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน B	จำเป็น ก็เค้าจ่ายภาษี		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน A	มึงคิดว่าคนทั้งแม่จะจ่ายภาษีแค่นั้นกันเชียว		โต้แย้งกับเพื่อน
นักเรียน E	ผมว่าจำเป็นครับ เพราะมันก็คนละคนกัน คือมันอาจจะเป็นส่วนน้อยแต่เป็นข่าวดังขึ้นมาเฉย ๆ		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	ทำไมคนเหล่านี้จึงได้รับสิทธิ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	เพราะเค้าเป็นคนจน		
นักเรียน E	เค้าได้อยู่แล้วปะ เพราะว่ารัฐบาลต้องมีให้		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ที่เราดูอยู่นี้ เค้าเรียกว่าเป็นโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า หรือที่เราเรียกว่า 30 บาท นะครับ เคยได้ยินไหม	บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน	
(ระบุไม่ได้)	(นักเรียนส่วนใหญ่พยักหน้า) งั้นก็ไม่ฟรีสิ 30 บาท		
ครู	คือโครงการนี้ครอบคลุมการรักษาพยาบาลและค่ายาตามบัญชีรายการยาที่รัฐบาลกำหนด บางโรคก็อาจจะดีที่ยาฟรีครอบคลุมมาก แต่ไม่ได้ต้องออกตังค์ซื้อเองเพิ่ม	บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน	
ครู	งั้นรัฐบาลมีสิทธิยกเลิกมัย	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
(ระบุไม่ได้)	ไม่มี		
ครู	ถึงแม้ว่าจะทิ้งแบบนี้ก็ไม่มีสิทธิยกเลิกให้ใหม่	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	อยากตายมากก็ตายไปเลย		วิพากษ์วิจารณ์ด้วยอารมณ์
(ระบุไม่ได้)	รัฐบาลลง		
นักเรียน F	เค้าไม่ควรยกเลิกอะ เพราะว่ามันเป็นหน้าที่ของรัฐบาลในการดูแลประชาชนในด้านสาธารณสุข		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน B	คือถึงแม้ว่าจะมีคนทิ้งแค่นั้นก็ตาม ก็ยกเลิกไม่ได้ ไม่งั้นคนก็ออกมาด่าๆ		สนับสนุนเพื่อนคนก่อนหน้า แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
(ระบุไม่ได้)	ทำอะไรก็โดนด่า		แสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมา
ครู	ถ้าเกิดกรณีแบบนี้บ่อย ๆ ขึ้น ในฐานะรัฐบาลคุณควรทำยังไงดี ทำยังไงกับเคสเหล่านี้		
นักเรียน A	เพิ่มราคา เค้าจะได้รู้สึกว่าจะเค้าต้องจ่ายบ้าง ไม่ใช่ได้ฟรี		เสนอทางออก
ครู	คุณก็ยังงี้ดี (ชี้ไปทางนักเรียน G)	เปลี่ยนการสนทนา	

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน G	ก็ทำต่อไป ไม่ใช่ปัญหาที่ใหญ่มาก ผมว่ามันจะต้องเจออยู่แล้วปกติ		เสนอทางออก
(ระบุไม่ได้)	เพิ่มเป็น 60 บาทครับ (หัวเราะ)		
นักเรียน D	ปรับวิธี ให้มาหาหมอบ่อย ๆ ให้ยาทีละน้อย ๆ จะได้ไม่เอาไปทิ้ง		เสนอทางออก
ครู	สุดท้ายเราก็ต้องมีการปรับตัวเนอะ ทั้งรัฐบาลและประชาชน ประชาชนเองก็ต้องรักษาสีทึ่ แต่ถ้ามีดงค์ซื้อยาเองอยู่แล้วทำไง ไม่อยากได้ยาหมอ	สรุปประเด็น เชื่อมโยงการอภิปรายสู่นักเรียน	
นักเรียน E	ก็ให้เค้าบอกเลยว่าไม่รับ จะไปซื้อเอง จะไปซื้อที่ไหนก็ว่าไป จะไม่ได้ต้องแจกไป		เสนอทางออก

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 4: วัฒนธรรมคืออะไร

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 2 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา วิชาหน้าที่พลเมือง เรื่อง วัฒนธรรม (13 นาที)

บริบท ครูจัดการอภิปรายขึ้นในระหว่างการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง เรื่อง วัฒนธรรม โดยพยายามเชื่อมโยงสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นกับเนื้อหาของบทเรียน

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	จากที่คุยกันเรื่องวัฒนธรรมไปเมื่อกี้เนี่ย เดี่ยวชวนคุย ตอนนะ ว่าวัฒนธรรมคืออะไร	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน A	สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน B	มรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ดีมาก คำถามต่อไปก็คือการที่คุณเปรียบเทียบ วัฒนธรรมมันก่อให้เกิดปัญหาในสังคมหรือป่าว (นักเรียนเงิบ)	ตั้งคำถามสำคัญ	
ครู	แปลว่าอาจจะยังไม่เกิด เอาใหม่ การที่มนุษย์ form วัฒนธรรมขึ้นมาในสังคมหนึ่ง ๆ มันก็มีทั้งผลดีและ ผลเสียที่ตามมาต่อตัวมนุษย์เอง ยกตัวอย่าง วัฒนธรรมที่มันทำให้เกิดปัญหาทางสังคมให้ฟัง หน่อยว่าวัฒนธรรมแบบไหน ที่นำมาสู่ความขัดแย้ง	นำเข้าสู่การสนทนา ตั้งคำถามสำคัญ	
นักเรียน A	หน้าตา		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	หน้าตาอย่างไร		
นักเรียน A	ก็เรามีหน้าตาแตกต่างกัน หน้าตา		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	อืม ... (ครูกำลังคิด)		
นักเรียน B	การเปรียบเทียบสีผิว		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	สีผิวเป็นวัฒนธรรมปะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	เป็น		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
(ระบุไม่ได้):	ไม่เป็น		
ครู:	คุณบังคับสีผิว สร้างสีผิวได้หรือ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้):	(พูดคุยกันหลายคน)		

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู:	อะๆ ๆ ฟังนี่นะ ตอนนี้อยู่ยังไม่เข้าใจอยู่นิดเดียว สีผิวไม่ใช่วัฒนธรรม แต่ความนิยมในสีผิวเป็นวัฒนธรรม หรือค่านิยมต่อสีผิวอะ เป็นวัฒนธรรมเหมือนกันกับหน้าตาเมื่อกี้ที่เพื่อนบอกว่าเราชอบคนหน้าตาเกาหลี สวย ๆ หรือหล่อ ๆ แบบน่ารัก ถ้าวันไหนก็ตามมีคนหน้าตาไม่ดีเข้ามา คุณมองว่าคนหน้าแบบนี้ไม่สวยไม่หล่อในสายตาคุณ คุณจะเหยียดเค้าว่าเค้าหน้าตาบ้านนอก แบบนั้น แบบนี้	อธิบายเหตุผล	
นักเรียน C	เหมือนมันมีโฆษณาที่เคยเป็นข่าวดังมาก ว่านางแบบใช้ครีมนี้แล้วผิวจะขาวมาก จากที่ดำ ๆ แล้วก็เอามาเปรียบเทียบกับว่าดำอะไม่ดี ดูไม่สวย		ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
ครู	ใช่แล้ว อย่างที่เพื่อนบอกครับ มันมีอยู่ช่วงหนึ่งที่โฆษณาในทีวีที่อยู่ในแอฟริกาที่เอานางแบบมาทาตัวเป็นผิวสีขาว ซึ่งคนปกติจะมีผิวคล้ำหรือดำ แต่เอานางแบบมาเปลี่ยนสีผิวเพื่อให้เห็นว่าผิวขาวเป็นสิ่งที่ดีกว่า ในมุมมองนี้แหละที่สีผิวจะเป็นวัฒนธรรม ก็คือค่านิยมที่ถูกสร้างขึ้น	อธิบายเหตุผล	
นักเรียน C	แต่ผมเคยดูอะเป็นของไทยเลย ดาราไทยนี่แหละจำไม่ได้แล้ว		ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
ครู	แล้วสิ่งเหล่านั้นมันก่อให้เกิดอะไรขึ้น	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน D	คือถ้าเราเอาวัฒนธรรมเราไปครอบคนอื่นแล้ว เราก็จะมองแบบนั้นไม่เปลี่ยน		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ถ้าเราลองยกตัวอย่างเป็นอย่างอื่นที่ไม่ใช่กายภาพของร่างกายเรา แต่เป็นสิ่งที่เราสร้างขึ้น มา เช่น กระเป๋าผู้หญิง ซึ่งมีราคาตั้งแต่หลักร้อยจนถึงหลัก..	ใช้วิธีการอื่นๆ กระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน C	หลักล้าน		
ครู	หลักล้านเลยหรอ ไม่รู้อะยี้หืออะไร		
นักเรียน D	พวกกระเป๋าแอร์เมส		
ครู	อะ ถามว่าพวกนั้นเป็นวัฒนธรรมยังงี้	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน D	เป็นวัฒนธรรมการใช้ของแพง		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ถูกต้อง ถ้าครูเอากกระเป๋าแบรนด์เนมไปไว้ที่บ้านของ... บ้านของคุณ (เดินไปหานักเรียนด้านหลัง) คุณแยกแยะได้ไหมว่ากระเป๋าไหนแพง อันไหนยี่ห้ออะไร	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล เกลี้ยกล่อมสนทนา กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน E	แยกได้ มันก็ต้องมียี่ห้อติดลิศครับ (หัวเราะ)		
ครู	ไม่ใช่ ถ้ามันไม่มีล่ะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน E	ก็บอกได้ว่าอันไหนแพง ดูจากวัสดุ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	อืม แต่ในความเป็นจริงแล้วสินค้าแพงๆ บางอย่าง เช่นพวกกระเป๋าก็ไม่ได้สะท้อนออกมาผ่านวัสดุที่ดี อาจจะมาจากตัวแบรนด์ พรินเตอร์ แบบนี้	อธิบายเหตุผล	
นักเรียน C	คือของดีมันก็ต้องแพง แต่ของแพงก็ดีนะ แต่ก็ไม่ได้ดีทุกอัน		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ใช่ แล้วถ้าหันมาดูวัฒนธรรมไทยละ มีอะไรบ้าง		
นักเรียน A	การไหว้		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ทำไมถึงเป็นการไหว้	ถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	ก็เป็นเอกลักษณ์ ทุกคนต้องไหว้		
ครู	การไหว้ก็เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งนะที่เราสร้าง เรารับมาปรับปรุง จนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของไทย เพื่อแสดงความนอบน้อม	อธิบายเหตุผล เชื่อมโยงการอภิปรายสู่นักเรียน	
ครู	แล้ววัฒนธรรมการไหว้เนี่ย มันเคยเกิดปัญหาไหม	ถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน G	ไม่นะดูเรียบร้อยดี		
นักเรียน C	เกิดครับ ก็เวลาเราไม่ไหว้บางคน ก็โดนด่าเลย (เพื่อน ๆ หัวเราะ)		แสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมา
ครู	ถูก เพราะถ้าการไหว้เป็นวัฒนธรรมของสังคมไทย แต่สังคมไทยเรามันมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ วัฒนธรรมก็เหมือนกัน เด็กสมัยใหม่อาจจะไม่ได้	อธิบายเหตุผล เชื่อมโยงการอภิปรายสู่นักเรียน	
นักเรียน E	อยากไหว้ใครที่เค้าไม่รู้จักหรือไม่เคารพ ถ้าทำตัวให้น่าเคารพ มันก็น่าไหว้ถูกมั้ยละอาจารย์ (เพื่อน ๆ ส่งเสียงร้อง)		แสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมา
ครู	คิดแบบนี้ก็ได้แหละ แต่ในสังคมอะอย่าลืมว่า วัฒนธรรมดั้งเดิมก็ยังมีย มันก็อาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งแบบประเด็นที่ครูถามก็ได้ เพราะฉะนั้น วัฒนธรรมที่ดี พวกเราก็กเลือกเอามาปรับใช้ วัฒนธรรมไม่ดี เช่น วัฒนธรรมการลอกการบ้านตอน	อธิบายเหตุผล เชื่อมโยงการอภิปรายสู่นักเรียน	
ระบุไม่ได้	เข้าของโรงเรียนเราเนี่ย แบบนี้ได้ไหม		
ครู	ก็ได้		
ครู	นั่นแหละ วัฒนธรรมมันติดกับสังคมมา มันอาจจะมี การล้าหลังบ้าง แต่สังคมจะปรับแต่งให้วัฒนธรรม นั้นเข้ากับสังคมตัวเอง สังคมไทยมีวัฒนธรรมรัก ครอบครัวยุติธรรม อยู่ร่วมกัน แต่ปัจจุบันมันก็มีการปรับเปลี่ยนไปบางอย่างนี้เป็นต้น	อธิบายเหตุผล เชื่อมโยงการอภิปรายสู่นักเรียน	

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 5: บุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา วิชาจริยธรรมกับบุคคล เรื่อง บุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี

บริบท หลังจากที่นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนองานที่ค้นคว้าประวัติและผลงานของบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านต่าง ๆ ครูจึงนำการอภิปรายเพื่อสรุปเนื้อหาของการเรียน

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	เดี๋ยวระหว่างเขียนจะชวนคุย คุณจะเห็นว่าแบบอย่างที่เราให้คุณเอามาแนะนำเสนอให้เพื่อนฟังก็มีทั้งนักร้อง บุคคลสำคัญ บุคคลที่มีชื่อเสียงระดับโลก ประเด็นก็คือว่าจำเป็นไหมว่าคนดังเหล่านี้ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชนที่ติดตามดูทางทีวี	นำเข้าสู่การสนทนา ตั้งคำถามสำคัญ	
นักเรียน A	ไม่จำเป็นครับ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	เพราะอะไรครับ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	เพราะเค้าก็มีสิทธิ์ที่จะใช้ชีวิตตามปกติของเค้า เป็นชีวิตของเขา ก็ไม่ต้องไปบีบบังคับให้เค้าต้องทำตัวดีตลอดเวลา		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แต่เค้าเป็นคนที่เป็นที่รู้จักนะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	เพราะว่าทุกคนมารู้จักเค้าเอง		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	อ้าว แล้วการเป็นคนดัง เค้าก็ต้องอยากให้คนมารู้จักสิ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	ทุกคนต้องมีวิจารณ์ญาณในการรับชมสิ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แปลว่าคุณเชื่อว่าทุกคนควรมีวิจารณ์ญาณในการรับชม ต้องแยกแยะเอง	ปรับปรุงคำตอบนักเรียน ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	ก็ควรจะมี ถ้าเป็นไปได้		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	มีใครรู้สึกอย่างอื่นไหม	เปลี่ยนการสนทนา	
นักเรียน C	จริงก็ต้องควรเป็นนะ เพราะบางทีเด็ก ๆ 5-6 ขวบมาดูทีวีอะ พอเค้าโตไปก็ต้องเลียนแบบ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน B	พ่อแม่ก็ต้องนั่งด้วยปะ		โต้แย้งกับเพื่อน
นักเรียน D	มันก็ไม่ดีก็ได้ปะขึ้นอยู่กับคนนั่งดู		โต้แย้งกับเพื่อน
(ระบุไม่ได้)	(เสียงการโต้แย้งกันของนักเรียน 3-4 คน)		
ครู	อะ ๆ คุณว่าไง	เปลี่ยนการสนทนา	
นักเรียน D	เค้าอาจจะเป็นคนดีหรือไม่ดีก็ได้เนะครับ ขึ้นอยู่กับคนที่ดูว่าจะคิดยังไง ถ้าสมมติถ้าเด็กดู พ่อแม่ก็ควรระวังดูด้วยอยู่แล้ว แล้วถ้าเด็กโตไปแล้วไม่ดี ก็เป็นเรื่องของพ่อแม่ที่ต้องจัดการ		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล ยกตัวอย่างประกอบ

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน B	อาจารย์ ๆ ๆ		กระตือรือร้นจะแสดงความเห็น ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
นักเรียน E	ก็เหมือนมีนักร้องคนหนึ่งที่เค้าเคยให้สัมภาษณ์ว่า เค้า เซ็นสัญญามาเป็นนักร้อง เค้าไม่ได้เซ็นสัญญามาเป็น ตัวอย่างให้ใคร		
ครู	ใครอะ	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล	
นักเรียน E	ผมไม่แน่ใจอะ		กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล
ครู	เหมือนจะเป็น Cardi B ใหม่ ลอง search ดูซิ	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล	
นักเรียน E	น่าจะใช่ นะครับ ใช่ ๆ ๆ		
ครู	ใครรู้สึกว่าการาควรจะเป็นอย่างไรที่ให้แก่คนดู หรือ พวกเยาวชน เด็ก ๆ บ้าง	เกลี้ยการสนทนา	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล
นักเรียน F	ก็นิดนึงคะ		
ครู	ทำไมละ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน F	เพราะว่าเค้าเป็นที่พบเห็นในสื่อ ใคร ๆ ก็ดู มันต้องมี บางมุมที่เค้าต้องประพฤติตัวให้ดีบ้าง		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	แล้วถ้าพวกดารานักแสดงเหล่านี้ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี ได้ คิดว่าใครที่จะสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเราได้	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	พ่อแม่		
(ระบุไม่ได้)	ครอบครัว		ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล
(ระบุไม่ได้)	ครู		
นักเรียน D	ผู้นำ		
ครู	ยังใครรับผู้นำ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	แสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมา
นักเรียน D	ถ้าผู้นำดี เราจะช่วยพัฒนาประเทศให้สูงได้ แต่ถ้า ผู้นำกะโหลกกะลา ประเทศก็ไม่พัฒนา		
ครู	โอเคดีสินะที่ว่าผู้นำควรจะเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคุณ แล้วถ้าคุณลักษณะเล็ก ๆ เช่น ความมีมารยาท มี ระเบียบ ใครควรจะเป็นตัวอย่างให้คุณได้เรียนรู้ได้	ชื่นชมคำตอบนักเรียน ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	พ่อแม่		ใช้วิธีอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล
ครู	ถ้าพ่อแม่ไม่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูกได้	ใช้วิธีอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	ก็สมควรมีลูกแต่แรกปะ		
(ระบุไม่ได้)	(เสียงนักเรียนพูดคุยโต้เถียง)		ใช้วิธีอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล
ครู	ประเด็นคือ เด็กไม่ผิดใจ เกิดมาแล้ว แต่จะทำยังให้เค้า เติบโตมาดี	ใช้วิธีอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	(เสียงนักเรียนพูดคุยโต้เถียง)		
ครู	คือพ่อแม่อะถูกแล้วนะ แต่คำถามคือ ถ้าพ่อแม่เป็น แบบอย่างไม่ได้ เด็กควรมีใครเป็นแบบอย่าง	สรุปประเด็น กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	เสนอทางออก
(ระบุไม่ได้)	ก็คนในสังคม		
(ระบุไม่ได้)	งั้นก็ต้องเป็นสังคมแล้วแหละที่ต้องดี		

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 6: บุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี 2

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา วิชาจริยธรรมกับบุคคล เรื่อง บุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี

บริบท ครูให้นักเรียนนำเสนอบุคคลที่สามารถนำมาเป็นต้นแบบได้ เมื่อนำเสนอจบ ครูยกตัวอย่างเกมเมอร์ (gamer) ที่มีชื่อเสียงระดับโลกเพื่อนำมาเป็นตัวอย่างประกอบการอภิปราย

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	คุณว่าเกมเมอร์เป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็ก ๆ ได้มั๊ย	นำเข้าสู่การสนทนา ตั้งคำถามสำคัญ	
นักเรียน A	ได้ เกมเมอร์เก่ง ๆ เยอะแยะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แต่ไม่ใช่เกมเมอร์ทุกคนจะเป็นโปรเพลเยอร์เหมือนคน นี้ แล้วเค้าจะเอาด้านไหนเป็นตัวอย่างให้กับเยาวชนล่ะ	ตั้งคำถามสำคัญ ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	เรื่องการเล่นเกม ที่ไม่ทำให้อนาคตดับ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน B	เรื่องการแบ่งเวลา		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน C	มึง ไม่จริง ยิ่งเล่นยิ่งเปลืองเวลา		โต้แย้งกับเพื่อ
ครู	นั่นนะสิ ครูเห็นข่าวเยอะมากว่านักเรียนส่วนใหญ่ เสียเวลาไปกับเกม	ใช้วิธีอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน D	จริง ๆ ว่าดีกว่าเกมเป็นโทษแต่ถ้าเลี้ยงลูกมาดีจริง ๆ ก็อาจจะไม่ต้องพึ่งเกม		แสดงความเห็นตรงไปตรงมา
นักเรียน E	มันก็อยู่ที่ผู้ใหญ่เลี้ยง แล้วมาโทษเกม		แสดงความเห็นตรงไปตรงมา
ครู	เออครูเข้าใจนะ	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน F	มันเรียนภาษาอังกฤษได้จากในเกมได้จริง ๆ นะ อาจารย์		โน้มน้าวเพื่อนและครู
นักเรียน F	ฝึกความจำ		
นักเรียน G	ฝึกความสามัคคี		
ครู	จริงหรือ ครูเห็นเวลาเล่นเกมด่ากันจะเป็นจะตาย	โต้กลับนักเรียน	
นักเรียน G	ก็เกมที่มีมันเป็นทีมไงอาจารย์ มันก็ต้องช่วยกันวางแผน		โน้มน้าวเพื่อนและครู
นักเรียน H	ได้เปิดโลกกว้าง		
ครู	แล้วทำไมคนถึงชอบพูดว่าเกมเมอร์ชอบเก็บตัว เปิด โลกกว้างตรงไหนอะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน H	เค้าก็มีโลกกว้างในออนไลน์ไงอาจารย์ ซึ่งคนอื่นเค้า บ้านนอกเองไม่รู้จักรังค์เกม		แสดงความคิดเห็นของตนเอง แสดงความเห็นตรงไปตรงมา
นักเรียน F	เราต้องไปเล่นโซเชียล		
ครู	สังคมเกมมันกว้างขนาดไหน	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน H	กว้างมาก		

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน A (ระบุไม่ได้)	กว้างขนาดที่เราเล่นกับคนญี่ปุ่นได้ ก็ใช้ภาษาอังกฤษ		ยกตัวอย่างประกอบ แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน A	ยิ่งเล่นก็ได้ฝึกเยอะนะ ผมก็ได้เรียนคำศัพท์จากเกมเยอะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง โน้มน้าวครูและเพื่อน
นักเรียน C	ก็ไม่ได้เยอะขนาดนั้นปะวะ		โต้แย้งกับเพื่อน
นักเรียน B (ระบุไม่ได้)	มึง มันก็พอได้นะเว้ย ถ้ามึงเลือกเกมที่มีมันโอเค สุดท้ายแม่งก็ขึ้นอยู่กับเกมอยู่ดีว่าเจ๋งหรือไม่ดี		โต้แย้งกับเพื่อน โต้แย้งกับเพื่อน
ครู	ครูว่ามันขึ้นอยู่กับการเลือกเกมที่ดี อาจจะสนุกแล้วก็ได้เรียนรู้ภาษาอีกด้วยนะ	โต้กลับนักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน H	อาจารย์เล่นเกมปะครับ		
ครู	ไม่อะ		
นักเรียน I	หะ ขนาดอาจารย์ยังไม่เล่นเลยมึง		
นักเรียน H	ก็แค่ตั้งใจเรียน ไม่งั้นจะมาเป็นอาจารย์ได้หรอ		
ครู	ไม่เชิง ครูก็เล่นนะ เล่นบ้างเกมง่าย ๆ แบบชีวิต ๆ แต่ไม่ ถึงกับเป็นเกมออนไลน์ที่ต้องเล่นแบบจริงจัง แล้วพวก เธอเล่นเกมอะไร (นักเรียนระบุชื่อเกมมาจำนวนมาก)	นำเข้าสู่การสนทนา กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
ครู	เพราะฉะนั้น คุณกันมาตั้งนาน ไอ้เจ้าเกมเมอร์คนนี้นะ มัน จะเป็นแบบอย่างให้เด็ก ๆ และเยาวชนได้ไหม อยากรู้	ตั้งคำถามสำคัญ	
(ระบุไม่ได้)	ได้ครับ เคามีหลายมุม ความตั้งใจแบบมุ่งมั่นก็แบบ แบบอย่างที่ดีได้		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	อะ คุณละ (ชี้ไปทางนักเรียนที่กำลังยกมือ)	เปลี่ยนการสนทนา	
นักเรียน J	ได้ค่ะ อย่างน้อยเค้าก็เป็นต้นแบบว่า การเล่นเกมไม่ได้ แปลว่าจะต้องเป็นคนไม่ดีเสมอไป เด็ก ๆ ก็จะได้ดูเค้า เป็นตัวอย่างว่า เนียนะ คนนี้เล่นเกม และก็ใช้เกมทำให้ ตัวเองประสบความสำเร็จระดับโลก (เสียงเพื่อน ๆ ปรบมือเชียร์)		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	ดีมาก แล้วถ้าอย่างงี้ ในช่วงเวลาสุดท้ายที่มีการก่อเหตุ แล้วคนร้ายที่ยิงชาวบ้านเค้าไปสิบมาพบว่ามีชอบเล่นเกม งี้ คุณคิดว่าไง มันคือผลเสียของเกมป่าว	ชื่นชมคำตอบนักเรียน ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน E	อันนั้นมันก็เป็นส่วนน้อยป่าวอาจารย์		
นักเรียน D	หนูว่ามันไม่เกี่ยวกับเกมหรอกค่ะ มันอยู่ที่คนล้วน ๆ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน F	ข่าวไหนวะมึง		
ครู	อ้าวนี้ คุณไม่ได้ดูหรอ ดังมากเลยนะ	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล	
นักเรียน D	ก็ข่าวนั้นไง ที่ปล้นร้านทองอะ แบบยังไม่ยิง ตำรวจ บอกว่าอาจจะมาจากเกม		สนทนากับเพื่อนเพื่อหา- ข้อเท็จจริง
นักเรียน F	บ้าหรอ มันจะมาจากเกมได้ไงวะ		สนทนากับเพื่อนเพื่อหา- ข้อเท็จจริง

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	พวกเราที่ปกป้องเกมกันเต็มที่เลยนะเนี่ย (หัวเราะ)		
นักเรียน A	คือมันไม่เกี่ยวอะ ผมว่าเกมก็คือเกม มันอาจจะมีควม รุนแรงบ้างแต่ถ้าเล่นแบบมีสติมันก็ไม่ทำตามอยู่ดี		แสดงความคิด
นักเรียน H	แต่เกมมันก็มีความรุนแรงนะเว้ย ถ้าเด็กเล่นบ่อย ๆ แล้วทำตามล่ะ		โต้แย้งกับเพื่อน ใส่ใจสังคมรอบข้าง
(ระบุไม่ได้)	อ้าว สรุบบ้างอยู่ฝั่งไหนเนี่ย (นักเรียนทั้งห้องหัวเราะ)		โต้แย้งกับเพื่อน
ครู	เห็นมะ ขนาดคนเล่นเกมยังรู้สึกเลยว่าบางเกมมัน อาจจะปลุกฝังความรุนแรงให้กับเยาวชน เพราะฉะนั้น เนี่ย การที่เราเลือกนำเสนอเอาเกมเมอร์มาเป็นต้นแบบ เราเนี่ย ก็อาจจะทำให้เกิดคำถามว่า เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร แต่อย่างทีเพื่อน ๆ พูดกันมา ก็ค่อนข้างดีเลย ทีเดียวที่ว่า มันก็มีหลายด้านที่เราสามารถเลือกมาปรับ ใช้กับชีวิตของเราได้ เช่น ความมุ่งมั่น หรือการเอาสิ่งที ชอบมาทำให้ตัวเองประสบความสำเร็จ	สรุปประเด็น เชื่อมโยงการอภิปรายสู่- นักเรียน	

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 7: เมื่อศาสนาอิสลามถูกพูดถึง

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา วิชาศาสนา เรื่อง ศาสนาอิสลาม

บริบท คาบเรียนก่อนหน้าครูสอนเรื่องหลักการพื้นฐานและศาสนพิธีของศาสนาอิสลาม ในคาบนี้ ครูให้นักเรียนสนทนากันเกี่ยวกับศาสนาอิสลามเพิ่มเติม

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	<p>อย่างที่ทราบกันดีเนอะว่าในปัจจุบัน หลายคนอาจจะเคยเห็น หรือเคยได้ยินมุมมองด้านลบที่มีต่อศาสนาต่าง ๆ โดยเฉพาะอิสลามนะครับ เพราะฉะนั้นเราจะมาพูดคุยกันว่า ประเด็นที่คุณเคยได้ยินมาเกี่ยวกับด้านลบของศาสนาอิสลามที่รู้สึกไม่โอเคคืออะไร และคิดว่าเป็นเพราะอะไร</p> <p>(นักเรียนพยายามยกมือและแย่งกันตอบคำถาม)</p>	<p>นำเข้าสู่การสนทนา</p> <p>ตั้งคำถามสำคัญ</p>	<p>กระตือรือร้นจะแสดงความคิดเห็น</p>
ครู	ใครจะตอบก่อนอะ จะได้ไม่ซ้ำเพื่อน อะคุณ A ว่าง (เพื่อน ๆ หัวเราะและส่งเสียงเชียร์)	<p>กระตุ้นให้นักเรียนตอบ</p> <p>เกลี้ยการสนทนา</p>	
นักเรียน A	ประเด็นเรื่องผู้ก่อการร้ายอะ เพราะว่าเค้าจะปิดหน้าปิดตา		<p>แสดงความคิดเห็นของตนเอง</p>
ครู	อธิบายต่อหน่อยสิ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	บางทีเห็นแค่ตาเท่านั้น (ทำมือ) คนก็ไม่รู้ว่าเออเป็นใคร มันก็ทำให้คนมองว่าเค้าอาจจะเป็นผู้ก่อการร้าย		<p>แสดงความคิดเห็นของตนเอง</p>
ครู	คือเหมือนประมาณว่าด้วยความที่ไม่สามารถบอกได้ว่าใครใช่ไม่ใช่	ปรับปรุงคำตอบของนักเรียน	
นักเรียน A	ใช่ เพราะเค้าปลอมตัวได้ไง เค้าปลอมตัวเป็นใครก็ได้ เป็นผู้หญิงก็ได้ไง เพราะว่ามันเห็นแค่ตา		
ครู	อ้อ มันดูปลอมตัวได้ แสดงว่าคุณเชื่อมั่นมันเลย เชื่อมโยงกับการก่อการร้ายได้	<p>ปรับปรุงคำตอบของนักเรียน</p> <p>ใช้วิธีการอื่น ๆ พัฒนาทักษะฯ</p>	
นักเรียน A	ใช่ค่ะ		
ครู	อ๊ะ โอเค ครูขอจดเอาไว้ แล้วเราจะต้องมาคุยกันตอนนะ (ครูเขียนสิ่งที่นักเรียนตอบบนกระดาน)		
ครู	ใครอีกดี เอาคุณ B ก็ได้ (เพื่อน ๆ หัวเราะและส่งเสียงให้เลือก นักเรียน B)	เปลี่ยนการสนทนา	
นักเรียน B	เอาเรื่องเกี่ยวกับการล่อ หนูรู้สึกว่า เป็นเพราะศาสนาอิสลามเค้าแต่งตัวไม่เหมือนกับศาสนาอื่น จะต้องมีชุดที่มันแปลกออกไปก็เลยเป็นประเด็นที่ล่อเลียน		<p>แสดงความคิดเห็นของตนเอง</p> <p>ยกตัวอย่างประกอบ</p>

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	แต่ตัวไม่เหมือนเพื่อนก็เลยก็เลยอาจถูกนำมาล้อเลียนได้ อืม	ปรับปรุงคำตอบของนักเรียน	
ครู	คุณ คุณ C	เปลี่ยนการสนทนา	
นักเรียน D	โอ้ย หนูยกก่อนเค้าอีกอะ		กระตือรือร้นจะแสดงความเห็น
ครู	เออ ใจเย็น ๆ มันต้องมีการเกลี้ยกันบ้าง สองฝั่ง		
นักเรียน C	มีการล้อเลียน เพราะว่ามีความวัฒนธรรม พิธีกรรมแปลกแตกต่าง		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ยังไรหรือครับ เท่าที่เราเรียนมาศาสนาพราหมณ์-ฮินดูก็มีพิธีกรรมแปลก ๆ นะ ที่เราเรียนไป	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน C	มันมีกระบวนการเดินวนกลองหินสีดำใหญ่ ๆ		ยกตัวอย่างประกอบ
ครู	พิธีกรรมแปลก คุณหมายถึงพิธีฮัจญ์ใช่ไหม	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล	
นักเรียน C	ใช่ๆ		
ครู	แต่คุณรู้ใช่ไหมว่าพิธีฮัจญ์ทำอะไรอะไร	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล	
นักเรียน C	รู้ครับที่อาจารย์สอน แต่ในมุมมองคนอื่นที่เค้าไม่รู้เค้าก็จะมองว่าแปลก		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	อะ ฝั่งนู้นที่ยกมือ คุณ D	เปลี่ยนการสนทนา	
นักเรียน D	เย่		
	ข้อห้ามของเค้ามันแปลก แล้วมันดูไม่รู้ดี มันอาจจะดูตลกอะ		แสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมา
(ระบุไม่ได้)	(เสียงเพื่อน ๆ พูดถึงข้อห้ามต่าง ๆ ขึ้น)		
ครู	ไหนลองยกตัวอย่าง	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน D	ห้ามโดนน้ำลายหมา ห้ามกินหมู		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
(ระบุไม่ได้)	ข้อห้ามไม่เหมือนกับศาสนาอื่น		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
(ระบุไม่ได้)	มีความเคร่งครัดสูงมาก		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	หมายถึงคุณคิดว่า ศาสนาอื่นไม่มีข้อห้ามควบคุมแบบนี้หรือ	ปรับปรุงคำตอบของนักเรียน ใช้วิธีการอื่น ๆ พัฒนาทักษะ	
นักเรียน D	ก็คงมีแหละแต่ว่ามันเคร่งครัดมาก คนก็เลยแบบแม่งล้อเลียนซะเลย		วิพากษ์วิจารณ์ด้วยอารมณ์
ครู	คุณ E ละ	เปลี่ยนการสนทนา	
นักเรียน E	ศาสนาอิสลามอยู่ในพื้นที่ที่มีเกิดการร้าย ก็เลยทำให้คนอื่นคิดว่าแบบคนอิสลามเป็นคนก่อการร้าย		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	คือ อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น เลยอาจจะถูกเชื่อมโยงกับการก่อการร้ายได้ง่าย	ปรับปรุงคำตอบของนักเรียน	
นักเรียน E	ใช่ค่ะ		
นักเรียน G	แล้วก็มีคนอิสลามบางคนอะที่เค้าก่อการร้ายเพื่อบูชาแบบหนูเคยเห็นว่าเค้าฆ่าคนเพราะพระเจ้าอะไรเงี้ย		แสดงความคิดเห็นของตนเอง ยกตัวอย่างประกอบ
ครู	มีชาวมุสลิมบางกลุ่มเชื่อมโยงเอาศาสนาไปใช้แบบนี้หรือ	ใช้วิธีการอื่น ๆ พัฒนาทักษะ ถามกระตุ้นเหตุผล	

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน G	ใช่ค่ะ ก็เลยรู้สึกว้า ไม่แปลกที่จะมีการเชื่อมโยงเอาชาวมุสลิมไปเกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายแบบนี้		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	จากที่ทุกคนพูดมา ตอนนี้น้องดูว่าข้อไหนที่เราเองก็มีเหตุผลที่จะค้านความคิดเห็นของทั้งตัวเองและเพื่อนที่เสนอมาบ้างไหม	นำเข้าสู่การสนทนา ถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน G	จริง ๆ การปลอมตัวอะ ถ้าจะเป็นศาสนาไหนก็ปลอมได้ปะ ไม่เกี่ยวกับศาสนา หนูว่าข้อนี้		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	เนอะ เพราะฉะนั้นการตัดสินใจว่าเค้าเพราะการแต่งตัวเนี่ยโอเคมั๊ย	ถามกระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	ไม่		
นักเรียน C	ผมว่าทุกประเด็นอะ เช่น ถ้าเป็นพิธีกรรม มองในมุมมองคนอื่นก็แปลกทุกศาสนา หรือถ้าเป็นเรื่องการก่อการร้าย ก็ไม่เกี่ยวอะ ทุกศาสนาก็เป็นผู้ก่อการร้ายได้หมด เพียงแค่ว่าจะไม่ได้เอาศาสนาอ้างอิงเหมือนที่เราเคยเห็น		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล ยกตัวอย่างประกอบ
ครู	เพื่อน ๆ คิดเหมือนกันไหม	เกลี้ยการสนทนา	
(ระบุไม่ได้)	อืม ก็ใช่ค่ะ		
ครู	สิ่งที่เราต้องรู้ก็คือว่า บางทีเราอาจจะมี bias ในบางเรื่องจนเราลืมไปว่า ถ้าเรามาคิดดี ๆ ให้ลึกขึ้น เราก็จะมีเหตุผลสำหรับอธิบายในเรื่องนั้น ๆ อยู่แล้ว แต่เราจะเอาเหตุผลนั้นมาใช้หรือป่าว ตัวอย่างที่เรายกมาเป็นตัวอย่างที่ดีมากที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการตัดสินใจจากภายนอกและมองแบบมีอคติมาก ๆ	สรุปประเด็น เชื่อมโยงการอภิปรายสู่- นักเรียน	
นักเรียน D	อาจารย์ครับ ถ้าฉันเค้าก็ต้องยอมรับความเสี่ยงที่จะโดนมองในแง่ไม่ดีใช่ไหมครับ		สอบถามกับครู
ครู	มันก็ใช่ เพราะปัจจุบันศาสนาต่าง ๆ ก็ถูก challenge ด้วยพวกความเชื่อหรือความคิดสมัยใหม่มากมาย อะไรที่เคร่งครัดหรือความเชื่อดั้งเดิมก็ค่อยๆ ถูกความทันสมัยหรือสังคมยุคใหม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม	อธิบายเหตุผล	

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 8: การทำการุณยฆาต

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เรื่อง ประเด็นทางจริยธรรม (15 นาที)

บริบท ครูให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับการทำการุณยฆาตมาคนละ 1 แผ่นกระดาษ A4 เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	เรื่องที่เรากำลังจะคุยกันวันนี้ ทุกคนน่าจะพอเดาออกนะ วันนี้เราจะมาพูดคุยกันเรื่องการทำการุณยฆาต หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Euthanasia หรือ Mercy Killing นั่นเอง ทุกคนเคยดูข่าวการทำบ้างไหม	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน A	เคยค่ะ		
นักเรียน B	ข้านี้หนูหามาพอดีค่ะ มีคนไทยไปทำที่ สวิตเซอร์แลนด์ เค่าป่วยเป็นโรคเนื้องอกค่ะ		มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	อ่า แล้วทำไมเค้าถึงไม่ทำที่เมืองไทยกันล่ะทุกคน	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	กฎหมายของเมืองไทยไม่ให้ทำ		มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	ใช่ครับ ประเทศไทยเนี่ยยังไม่มีการทำการุณยฆาตที่ถูกต้องตามกฎหมาย จริง ๆ ก็เคยมีประเด็นเรื่องนี้ถกเถียงกันในสังคมเหมือนกัน แต่สุดท้ายก็ตกไป	อธิบายเหตุผล	
นักเรียน C	เห็นเคื่อบอกว่ามันมีค่าใช้จ่ายสูงมากแล้วมันก็ยุ่งยาก		ยกตัวอย่างประกอบ
ครู	นั่นก็เป็นส่วนหนึ่งนะ ทีนี้ ประเด็นสำคัญของเราก็คือว่า พวกเราคิดว่าผลลัพธ์ที่มันจะตามมาจากการทำการุณยฆาตเนี่ยคืออะไร ถ้าเราจะต้องรวบรวมข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ให้คิดทั้งข้อดีและข้อเสีย เตี๋ยวจับเวลาซัก 3 นาที (นักเรียนหันหน้าเข้าหากันเพื่อสนทนา) (ครูให้สัญญาณหมดเวลา)	นำเข้าสู่การสนทนา ตั้งคำถามสำคัญ	
ครู	อ๊ะ มันจะเกิดอะไรบ้างนะ กลุ่มไหนก่อนดี	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
(ระบุไม่ได้)	เกิดดราม่า (เพื่อน ๆ หัวเราะ)		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ดราม่าว่าอะไรครับ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	ชีวิตคนมันมีคุณค่านะ ทำแบบนี้ไม่ได้ น่าจะมีการวิพากษ์วิจารณ์จากชาวเน็ต		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	คนอื่นว่ายังไง เพิ่มเติมหน่อย	เกลี้ยการสนทนา	
นักเรียน D	มันแพงเกินไป เอาเงินไปทำอย่างอื่นดีกว่าไหม ที่เป็นประโยชน์กับตัวเอง		แสดงความคิดเห็นของตนเอง

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน E	การฆ่าตัวตายลดลง		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	จริงเหรอ มันจะลดลงเพราะอะไรครับ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน E	เพราะมันเป็นวิธีการที่ทรมานน้อยลง คนที่อยากฆ่าตัวตายเพราะความเครียดก็อาจจะมาใช้วิธีการที่ง่ายกว่า เช่นการทำอันนี้ครับ		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน F	แต่คนที่แบบฆ่าตัวตายเพราะเรื่องเงิน แค็กังยังไม่สามารถทำวิธีนี้ได้เพราะมันแพง		โต้แย้งกับเพื่อน
ครู	แปลว่ามันก็ไม่ลดจริงนะสิ	โต้กลับนักเรียน	
นักเรียน F	หนูว่าคนมันตายง่ายขึ้น แบบจริง ๆ แค่อาจจะรักษาได้นะ แต่ว่าเค้าอาจจะมองว่ามันหมดหนทางแล้วแค็ก็ก็กเล็ก		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	อืม เพื่อนมองว่าจริง ๆ แล้วคน ๆ นั้นอาจจะมีโอกาสที่มีชีวิตยืนยาวขึ้น แต่เค้าเลือกที่จะจบชีวิตลงตอนที่มีโอกาสนะ อะ ว่าไงกันอีก	ใช้วิธีการอื่น ๆ พัฒนาทักษะการกระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน G	ลดความวุ่นวายลง เพราะบางทีคนที่เค้าอยากตายแล้วเค้าสร้างปัญหา เช่น การกระโดดตึก การยิงตัวตายก็ไม่เกิดขึ้น		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	ทำไมอะครับ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน G	ก็เค้าถ้าเค้าแบบสุดๆ แล้ว เค้ามาหาหมอให้การรักษาให้ เค้าก็ไม่ต้องไปทำเองทำให้คนตกใจหรือทำให้มันแตกตื่น		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	อ้อ โอเคนะ ดี ๆ แล้วคนอื่น ๆ	ชื่นชมคำตอบนักเรียน เก็ลี่ยการสนทนา	
นักเรียน H	โรงพยาบาลอาจจะมียาเพิ่มมากขึ้น เพราะคนป่วยมีป่วยมานานหรือป่วยสาหัสเค้าอาจจะไปเลือกวิธีนั้น		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน I	ลดค่าใช้จ่ายในการรักษาได้ด้วยค่ะ เพราะบางที่เป็นโรคเรื้อรังแล้วรักษาไม่ไหวแล้ว		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	เหมือนจะมีแต่ด้านที่เป็นประโยชน์นะ มีใครที่เห็นต่างจากเพื่อน ๆ ไหมครับ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน E	มันอาจจะเกิดปัญหาประชากรลดลงได้นะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	อืม ประเด็นนี้น่าสนใจ มันเป็นผลระยะยาวที่อาจจะเกิดขึ้นหรือครับ	ชื่นชมคำตอบนักเรียน ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน E	ใช่ครับ เพราะถ้าคนทำแบบนี้ โดยเฉพาะถ้าเป็นคนที่ยังไม่มาก มันก็ส่งผลกระทบยาวได้ที่ประชากรที่เพิ่มขึ้นมันก็จะน้อย แล้วคนก็ตายง่ายขึ้น		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน J	หนูว่ามันอาจจะทำให้เกิดการคิดสั้นมากขึ้น ล้มเลิกความตั้งใจในชีวิตที่จริง ๆ แล้วเค้าอาจจะมียุติที่ตายได้กว่านี้ เค้าอาจจะแค่สิ้นหวังในตอนนั้นแป๊บนึง		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	แล้วหนูนั้นล่ะว่าไง (หันไปทางนักเรียนที่ยกมือ)		
นักเรียน K	คนมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงความผิดหรือปัญหาที่ตัวเองก่อไว้หรือป่าวคะ เพราะมันเป็นการเพิ่มโอกาสให้เค้าหาทางออกที่เค้าไม่ต้องรับภาระอะไร		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	ปัญหาหรือผลกระทบที่ตามมามากมายที่ทุกคนเสนอมา และข้อเสียก็มีมากมายเช่นกัน ทุกคนเห็นด้วยไหมว่า ในฐานะมนุษย์เรามีสิทธิ์ในการจัดการชีวิตตัวเองใช่ไหม	อธิบายเหตุผล ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
	(นักเรียนพยักหน้าเห็นด้วย และส่งเสียงเบา ๆ)		
ครู	แน่ใจมั๊ยว่าเรามีสิทธิ์ในการจัดการชีวิตตัวเอง ใช่มั๊ย (นักเรียนส่งเสียงเห็นด้วย)	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
ครู	โอเค ถ้าอย่างนั้น แล้วทำไมประเทศไทยยังไม่ให้อิสระเสรีภาพตรงนี้ล่ะ พวกเราลองมองในภาพอื่น ๆ นอกจากสิทธิ์ที่เราได้รับสิ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน E (ระบุไม่ได้)	เสียแรงงาน เสียกำลังคนในชาติในการพัฒนาประเทศ คนรอบตัวเสียใจค่ะ (เพื่อน ๆ หัวเราะ)		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู (ระบุไม่ได้)	อธิบายเพิ่มเติมหน่อย	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
	ก็บางทีมันส่งผลต่อคนรอบข้าง เค้าอาจจะทุกข์ใจ หรือทำให้เกิดปัญหาทางจิตใจตามมาหรือป่าวคะ		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	ปัญหาต่าง ๆ บางทีมันไม่ได้หายไปพร้อมกับคนที่ตายไป มันอาจจะต้องพิจารณาปัจจัยแวดล้อมที่มันจะส่งผลกระทบต่อคนที่ยังอยู่นะ คนอื่นว่าไง	อธิบายเหตุผล เกลี้ยกล่อมสนทนา	
นักเรียน C	สมมติคนที่มาทำกรณียาตราให้ เค้าจะเป็นบาป เค้าก็จะรู้สึกไม่ดีแบบนี้ตลอดชีวิตเค้าหรือป่าวครับ		สอบถามกับครู
ครู	เอางี้ ถ้าคุณเป็นหมอ จะคิดค่ารักษาแพงกว่าการรักษาโรคทั่วไปไหม	ถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	แพงกว่าสิ		
ครู	ทำไมละ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน C	เพราะเราเครียดครับ บางที่ต้องเตรียมตัวเตรียมใจ		
ครู	ใช่มั๊ย อาจจะเกิดความคิดที่ว่า การที่คุณกำลังปลิดชีวิตคน คือ การรักษาเค้าจริง ๆ หรือป่าว นำไปสู่ปัญหาของบุคลากรทางการแพทย์อีก จั๊นทีนี้ เรามีความเห็นกันว่าอย่างไร ควรให้มิมั๊ย หรือไม่ให้มิมิในประเทศไทยแต่ละกลุ่มว่าไง	อธิบายเหตุผล ตั้งคำถามสำคัญ	
	(ครูใช้เวลาแต่ละกลุ่มประมาณ 2 นาที)		
(ระบุไม่ได้)	มีค่ะ		เสนอทางออก
ครู	ทำได้เลยมั๊ย	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	ทำได้เลยคะ		เสนอทางออก

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	เพื่อนฝั่งทางนั้นล่ะ	เกี่ยวกับการสนทนา	
(ระบุไม่ได้)	ควรมี แต่ว่าพิจารณาความเหมาะสมครับ		เสนอทางออก
ครู	แล้วจะดูยังไง	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	ดูว่าป่วย เฉพาะในกรณีอาการป่วย		เสนอทางออก
(ระบุไม่ได้)	มีโอกาสรอดมายน้อยแค่ไหน		เสนอทางออก
(ระบุไม่ได้)	อาการเจ็บป่วยมากแค่ไหน		เสนอทางออก
(ระบุไม่ได้)	ใช้ใบรับรองแพทย์		เสนอทางออก
ครู	นั่งกลุ่มนี้ขอเพิ่มเงื่อนไขว่าต้องป่วยหนักเนอะ แล้วช่วงวัยล่ะ มีผลมั้ย	สรุปประเด็น	
นักเรียน H	ควรมี เช่น เงื่อนไขผู้ปกครองอนุญาต มีอายุกำกับ เอาซัก 20 ปี		เสนอทางออก
ครู	อืม มีกลุ่มไหนอยากเพิ่มเติมหรือปรับแก้มั้ย		
นักเรียน L	ไม่อยากให้มีค่ะ มันมีค่าใช้จ่ายสูงมาก ถ้ามีประเทศไทยก็ต้องใช้เงินกับค่าใช้จ่ายส่วนนี้เยอะมาก		เสนอทางออก ใส่ใจสังคมรอบข้าง
ครู	ถ้าั้น คนมีเงินก็อนุญาตให้ทำได้เหวอ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน L	ก็อาจจะอย่างนั้นมั้งคะ		
นักเรียน E	ผมว่าไม่มีหนี้สินและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง		เสนอทางออก
(ระบุไม่ได้)	ต้องมีญาติรับรองด้วย เพราะบางทีมันก็อาจจะมีคนเดือดร้อนจากเรา		เสนอทางออก ใส่ใจสังคมรอบข้าง
(ระบุไม่ได้)	อ้อๆ ทำยากมาก สรุปไม่ต้องมี (เพื่อน ๆ หัวเราะ)		
ครู	สรุปห้องเราส่วนใหญ่เห็นด้วยเนอะ มีทั้งเห็นด้วยเลยแบบไม่มีเงื่อนไข และมีเงื่อนไขมากมายยาวเหยียด เนี่ยแหละมันคือปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม รวมไปถึงจริยธรรมที่เกิดขึ้น พอเราพูดถึงประเด็นพวกนี้มันก็เลยต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบมาก ๆ	สรุปประเด็น เชื่อมโยงการอภิปรายสู่-นักเรียน	

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 9: โควิดไวรัส

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 5 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา วิชาหน้าที่พลเมือง เรื่อง สถานการณ์ปัจจุบัน (15 นาที)

บริบท ครูเปิดข่าวให้นักเรียนดูเกี่ยวกับการรายงานสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิดไวรัสที่กำลังเกิดขึ้นแล้วจึงเริ่มการสนทนา

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	สมมติว่ามีเหตุการณ์หนึ่งเกิดกับห้องของเราก็คือมีเพื่อน	นำเข้าสู่การสนทนา	
	ในห้องเพิ่งเดินทางกลับมาจากจีน ซึ่งเค้าไปเที่ยว ณ		
	เมืองเซี่ยงไฮ้มา เซี่ยงไฮ้เป็นเมืองสู่เสี่ยงมะ		
นักเรียน A	สู่เสี่ยงนะ (นักเรียนคนอื่นพยักหน้าตาม)		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	เดินทางถึงประเทศไทยเมื่อวันเสาร์ที่ผ่านมา แล้วก็เข้า	นำเข้าสู่การสนทนา	
	มานั่งในห้องเรียนของเราในวันจันทร์ โดยที่ไม่ได้ใส่		
	หน้ากากอนามัยแล้วก็มานั่งเรียนกับเราตามปกติ ถ้า	ตั้งคำถามสำคัญ	
	นักเรียนเป็นเพื่อนในห้อง นักเรียนจะทำยังไงกับเพื่อน		
	คนนี้แล้วถ้านักเรียนจะบอกเพื่อน ซึ่งเค้ารู้สึกว่าจะ		
	ปลอดภัย นักเรียนจะพูดกับเค้าว่ายังไง ให้ลองคิดกับ		
	เพื่อนดูซิ		
	(ครูให้นักเรียนสนทนากันประมาณ 1 นาที)		
ครู	มีใครทราบบ้างคะว่า ไวรัสโคโรนาคืออะไร (ครูถาม	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล	
	แทรก)		
นักเรียน D	โคโรนามันเป็นแบบดวงอาทิตย์ครับ		มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	อ้อ อันนี้ฟังรู้	ใช้วิธีอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน D	จริง ๆ คือส่วนของมัน รูปทรงของมันคล้ายดวงอาทิตย์		มีข้อเท็จจริงประกอบ
	มันจะมีเปลว ๆ ละครับ เป็นโคโรนาของดวงอาทิตย์		
ครู	มีใครมีข้อมูลเกี่ยวกับไวรัสใหม่อีกไหม	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล	
	(ครูมองไปที่นักเรียนคนอื่น ๆ)	เกลี้ยการสนทนา	
นักเรียน E	แพร่ได้ในอากาศ		มีข้อเท็จจริงประกอบ
นักเรียน D	การสัมผัส		มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	อ้าว สรุปรูปแพร่ในอากาศหรือการสัมผัส	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล	
นักเรียน D	ทั้งสอง		มีข้อเท็จจริงประกอบ

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	ฉันเรามาหาข้อมูลกันก่อนไหมคะ เพราะก่อนที่นักเรียนพูดถึงประเด็นเพื่อน เราควรทำยังไก่อนดี เราน่าจะต้องรู้จักไวรัสนี้ก่อนดีไหมคะ ถ้ามันแพร่ทางอากาศแล้วเพื่อนพูดเราจะติดไหม หรือถ้าแพร่ทางการสัมผัส ถ้าเพื่อนมาจับเรา เราจะติดไหมคะ (นักเรียนใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อค้นข้อมูล)	นำเข้าสู่การสนทนา บอกให้นักเรียนสืบค้นข้อมูล	
ครู	ถ้าเพื่อนเรามา นั่งในห้องนี้ ทุกคนคิดว่าเราจะทำยังไก่อนดีคะ	ตั้งคำถามสำคัญ	
(ระบุไม่ได้)	ให้เค้าใส่หน้ากากอนามัย		เสนอทางออก
นักเรียน E	ให้เค้าอยู่บ้าน		เสนอทางออก
ครู	ฉันหลัก ๆ คืออยากให้เพื่อนใส่หน้ากาก ไปโรงพยาบาล แล้วก็อยู่บ้านไปเลย แต่โจทย์ที่ครูให้คืออะไรคะ เค้าไม่ใส่แอมส แต่มาโรงเรียน ไม่ได้อยู่บ้าน (นักเรียนสนทนากัน)	สรุปประเด็น ใช้วิธีการอื่น ๆ พัฒนาทักษะ	
ครู	ไหนใครหาข้อมูลมาแล้วบ้าง ลองอ่านให้เพื่อนฟังหน่อย ขอเป็นเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือด้วยนะ (นักเรียนที่กำลังจะตอบก็หันมาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม)	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล	
นักเรียน B	ติดกันผ่านลมหายใจ สารคัดหลั่ง น้ำมูก น้ำลาย (อ่านจากโทรศัพท์)		มีข้อเท็จจริงประกอบ
นักเรียน G	ติดต่อผ่านการสูดดมละอองไวรัสที่ปะปนอยู่ในอากาศ (อ่านจากโทรศัพท์)		มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	อ่า มีอีกไหมคะ	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล เกลี้ยการสนทนา	
นักเรียน E	ติดต่อทางตา จมูก และปาก ก็ถ้าสมมติว่ามือไปสัมผัสเชื้อโรคมาแล้วก็มาขยี้ตา ก็สามารถติดโรคได้ สูดดมละอองก็ติดได้ หรือเอามือที่โดนเชื้อโรคแล้วหยิบของเข้ามากินก็ติดได้ (สรุปจากที่อ่านจากโทรศัพท์)		มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	อ่า แสดงว่ามันมีการติดต่อได้จากคนสู่คนนะ ที่มาจากสารคัดหลั่งที่นักเรียนบอกมาเมื่อกี้ เช่น น้ำมูก น้ำลาย ไขมัยคะ	สรุปประเด็น ปรับปรุงคำตอบของนักเรียน	
ครู	แล้วทีนี้ถ้าเราอยากจะบอกเพื่อนคนนั้น ทำยังไก่อนดี อะทุกคนลองช่วยกันพูด	สรุปประเด็น	
นักเรียน C	ถ้าเกิดจะมาเรียนอะ ใส่หน้ากากด้วย ถ้าเกิดไม่ใส่ ชั้นจะกลับบ้านเอง		เสนอทางออก
นักเรียน H	ไปตรวจที่โรงบาลเถอะ พักสัก 14 วันก่อน เพื่อน ๆ กลัวแกลนะ		เสนอทางออก
นักเรียน E	กลับบ้านไปพักผ่อนเถอะ เพื่อความสบายใจของทุกคน ถ้าปลอดภัยแล้วค่อยกลับมาเรียนใหม่		เสนอทางออก

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน I	แกเพิ่งกลับมาจากจีน มันเป็นที่ลุ่มเสี่ยง ถ้าสมมติแกติดขึ้นมาจะทำไง แกต้องใส่ mask ปิดปากดี ๆ ด้วย คนอื่นเค้าจะได้ไม่ติดรู้ไหม		เสนอทางออก
ครู	อย่าแสดงว่า เราจะต้องมีข้อมูลก่อนการแสดงความคิดเห็นเนอะ เพราะถ้าเราพูดไปแล้วไม่มีข้อมูล เราก็จะไม่น่าเชื่อถือถูกมั๊ย	สรุปประเด็น เชื่อมโยงการอภิปรายสู่นักเรียน	
นักเรียน G	แต่เป็นผมผมไม่กลับบ้านนะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ทำไมคะ ทำไม G ถึงไม่กลับบ้าน	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน G	ถ้าเรากลับบ้านเราก็ไม่ได้เรียนสิ แล้วถ้าใกล้สอบเราก็จะไม่ทัน		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน C	งั้นพวกเราไลฟ์ ถ่ายทอดสดมะ แกจะได้เรียนที่บ้าน (นักเรียนคนอื่น ๆ หัวเราะ)		เสนอทางออก
นักเรียน G	เออจริง (ยิ้ม) (นักเรียนคนอื่น ๆ หัวเราะ)		สนับสนุนเพื่อนคนก่อนหน้า
ครู	แสดงว่าข้อมูลเราอาจจะยังไม่หนักแน่นพอ เพื่อนเลยยังอยากมาโรงเรียนนะคะเนี่ย แล้วถ้าอย่างเงี้ย เพื่อนที่ไม่อยากกลับบ้านเพราะมีเหตุผลของเค้า เราควรบอกเค้ายังไงดี		

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 10: บทบาทของรัฐในการจัดการโรคติดต่อ

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 5 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา วิชาหน้าที่พลเมือง

บริบท ครูเปิดข่าวให้นักเรียนดูเกี่ยวกับการรายงานสถานการณ์การแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัสที่กำลังเกิดขึ้นแล้วจึงเริ่มการสนทนา ก่อนที่จะเริ่มทำการสอน เรื่อง บทบาทของรัฐในการพัฒนาประเทศ

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	โคโรน่าน่ากลัวขนาดนี้ แล้วรัฐควรมีแนวทางป้องกันหรือจัดการการแพร่กระจายของโคโรนาไวรัสอย่างไร	นำเข้าสู่การสนทนา ตั้งคำถามสำคัญ	
นักเรียน A	เพิ่มการตรวจคนเข้าประเทศค่ะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	เค้าก็มีการตรวจนะ รู้มั้ยว่าเค้าตรวจกันยังไง		
นักเรียน A	หนูจำได้ว่ามีวัดอุณหภูมिर่างกาย ที่เดินผ่านเครื่องตรวจค่ะ		ยกตัวอย่างที่เป็นข่าว/เหตุการณ์จริง
ครู	อืม พวกเราคิดว่าพอมั๊ย	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน B	ไม่พออาจารย์ ก็ถ้าเค้ากินพารามา ก็ไม่มีไข้ แบบนี้ก็ผ่านดิ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วเราควรทำไง หรือรัฐบาลควรทำไ้ดี	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน C	กักตัวเอาไว้ก่อน 14 วัน		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน B	ชะลอการเข้ามา		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วเราจะชะลอยังไงดี มาช่วยกันคิดซิ	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ เกลี้ยการสนทนา	
นักเรียน B	ยกเลิกไฟล์ทบินเข้าไทย		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน A	ปิดประเทศไปเลยค่ะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน D	ถ้าเงินไม่ปิด เราปิดเอง (นักเรียนคนอื่นหัวเราะ)		แสดงความคิดเห็นของตนเอง สนับสนุนเพื่อนคนก่อนหน้า
ครู	คนไทยหลายคนก็ไม่พอใจเนอะว่าทำไมไม่ปิดประเทศ เรียกร้องให้จัดการหลายอย่างมาก	ใช้วิธีอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน E	มันกระทบต่อเศรษฐกิจ ซึ่งถ้าคิดแบบรัฐบาลก็ต้องเอาเศรษฐกิจก่อน เพราะมันก็มีผลเสียเหมือนกัน		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน F	อาจจะไม่ต้องปิดประเทศ แต่เราก็ต้องป้องกันตัวเอง แล้วก็มีมาตรการตรวจสอบที่เข้มงวดขึ้น		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล สนับสนุนเพื่อนคนก่อนหน้า
ครู	แล้วทำไมคิดว่าเราไม่ปิดประเทศไปเลยละ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน E	เพราะเศรษฐกิจจะแย่ครับ		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล
ครู	แล้วทำไมปิดประเทศถึงเศรษฐกิจแย่ละ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน E	ไม่มีนักท่องเที่ยวครับ		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน G	ก็ถ้าเราปิดแล้ว ไม่มีคนมาเที่ยว บ้านเราก็จะเจียบเหงา ไม่มีคนมาซื้อของ		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล
ครู	กลัวไรแค่คนไม่มาซื้อของ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน G	คนจีนมีเยอะนะครับ ถ้าไม่มีทัวร์จีนผมว่ามีเจ็อะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	งั้นนี่เลย มาดูภาพนี้นัก (ครูแสดงภาพสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใน ประเทศไทย)	บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน	
(ระบุไม่ได้)	โห จีนเยอะมาก		เปลี่ยนความคิดของตนเอง
(ระบุไม่ได้)	ตายแน่ ถ้าปิดประเทศ		เปลี่ยนความคิดของตนเอง
ครู	เพราะงั้นการปิดประเทศ หรือการกักกันไม่ให้คนจีน เข้ามา มันจะส่งผลดีหรือแย่มากกว่ากัน	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน G	ผมว่าผลลบๆ แย่กว่าเดิมถ้าไม่ให้เค้ามา		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน E	แต่ถ้าเราไม่กันเลย คนตายก็เพิ่ม สุดท้ายก็แย่อยู่นี่		โต้แย้งกับเพื่อน
นักเรียน H	ถ้าเราจัดที่เที่ยวพิเศษตั้มยี่ ไปอยู่เกาะให้ครบ 14 วัน แล้วถ้าไม่ป่วยค่อยให้เค้าเดินทางเข้าแผ่นดิน		เสนอทางออก
(ระบุไม่ได้)	เว่อละ		
ครู	เพื่อนอาจจะหมายถึงการจัดให้มีพื้นที่บริการท่องเที่ยว ป่าว	ใช้วิธีการอื่น ๆ พัฒนาทักษะฯ	
นักเรียน H	ใช่ๆๆ แบบว่าเราต้องมีที่เที่ยวสำรองมัย ให้ นักท่องเที่ยวไปรวมกัน		เสนอทางออก
ครู	แล้วถ้าอย่างนั้น เราได้เรียนรู้อะไรจากเรื่องนี้เนี่ย	สรุปประเด็น	
นักเรียน A	การจัดการบางอย่างยากคะ ต้องอาศัยเวลา		
ครู	คนอื่นว่าไงบ้าง	เกลี้ยการสนทนา	
นักเรียน G	บางทีแบบรัฐบาลทำอะไรมันก็ยังไม่ดีถูกใจไปทุกคน หรือก ถ้าคนเรามั่นใจก็มองว่ารัฐบาลทำไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่บางทีรัฐบาลอาจจะทำดีแล้ว		ใส่ใจสังคครอบข้าง
นักเรียน B	แต่ถ้าบางทีรัฐบาลทำไม่ดี ประชาชนก็ต้องมีสิทธิ์ตำได้		แสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมา
ครู	อาจจะไม่ต้องตำ แต่หมายถึง วิชาชีพวิจารณ์การ ทำงานของรัฐได้เนอะ	ปรับปรุงคำตอบนักเรียน	
นักเรียน E	ผมคิดว่า บางทีเราก็ต้องมองในมุมมองของประเทศ บ้าง บางทีถ้าเราปิดประเทศมันก็มีผลเสียตามมา มากมาย เพราะฉะนั้น เวลาตัดสินใจทำอะไรมันก็ต้อง รอบคอบมากขึ้นครับ		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล ใส่ใจสังคครอบข้าง เสนอทางออก

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 11: ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา สาระภูมิศาสตร์ เรื่อง สถานการณ์สิ่งแวดล้อมโลก (12 นาที)

บริบท ครูให้นักเรียนทำชิ้นงานหนังสือพิมพ์ข่าวนำเสนอสถานการณ์สิ่งแวดล้อมโลก เมื่อนักเรียนทำชิ้นงานเสร็จสิ้น ครูจึงนำนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่นักเรียนสนใจศึกษา

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	แต่ละชิ้นงานน่าสนใจทั้งนั้นเลย แต่ว่าเรานั่งล้อมวงกันเพื่อดูกันว่าที่เพื่อน ๆ ทำมานี้เกี่ยวข้องกับอะไรกันบ้างนะคะ (เปลี่ยนวิธีการนั่งในชั้นเรียน)	นำเข้าสู่การสนทนา	
ครู	อ๊ะ กลุ่มแรก กลุ่มนี้ทำเรื่องเกี่ยวกับอะไรคะ	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน A	Climate change ค่ะ		
นักเรียน B	มันคือสภาพอากาศที่มันเปลี่ยนแปลงไปเพราะว่าอุณหภูมิของโลกมันเปลี่ยนไปค่ะ		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล
ครู	มันมี effect เยอะมัยกับโลกของเรา	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	เยอะมากค่ะ ทำให้อุณหภูมิของโลกของเราเพิ่มขึ้น ก็ทำให้เกิดไฟฟ้า		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	ถ้าในเมื่ออุณหภูมิมันเปลี่ยนทั้งโลกแบบนี้มันเป็นไงอะที่นี่	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	มันก็มีผลต่อทุกคน เพราะเราทุกคนก็ทำให้เกิด climate change และ climate change ก็กำลังส่งผลกระทบต่อทุกคน		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล
ครู	น่าสนใจเนอะ ฟังนี้ทำด้านไหนคะ	ชื่นชมคำตอบนักเรียน เกลี้ยการสนทนา	
นักเรียน C	Biodiversity ค่ะ		
ครู	ทำไมเราต้อง concern เรื่องความหลากหลายชีวภาพด้วยล่ะคะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน C	เพราะมันเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ คือที่เราอาศัยอยู่ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติทั้งทางบกและทางน้ำ		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน D	มันเป็นสิ่งรอบตัวเราค่ะครู แต่ปัจจุบันมันค่อย ๆ หายไป สูญพันธุ์ไปเรื่อย ๆ		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล
ครู	มันเลยเป็นไงอะ มันหยุดได้ไหม	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน E	หยุดไม่ได้หรอกค่ะด้วยตัวเรา แต่เราต้องช่วยกัน		แสดงความคิดเห็นของตัวเอง
ครู	เราก็ต้องช่วยกันอะเนอะ	ใช้วิธีอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล	

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน F	กลุ่มผมด้วยครับ เป็นปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ที่สนใจเพราะว่าทรัพยากรธรรมชาติมันเป็นปัญหาที่เหมือนมันมีทางรักษา แต่ไม่มีทางรักษาได้อย่างถาวรหรอก เพราะมันเป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป ยิ่งใกล้สุดท้ายมันก็อาจจะต้องมีวันหมด แต่เราจะทำยังไงให้มันคุ้มค่าและไม่สิ้นเปลือง		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล
ครู	ถ้าอย่างครู ครูคิดว่าเราควรใช้ทรัพยากร ใช้น้ำอย่างไม่สิ้นเปลือง น้ำประปาเนี่ย ไม่ใช่ใช้น้ำทะเลเนอะ เป็นน้ำจืดที่มีมีการผ่านกระบวนการต่าง ๆ ชักวันนึงถ้าเราใช้แบบไม่ระมัดระวัง มันก็อาจจะต้องเสียทรัพยากรน้ำสะอาดไป แล้วก็ต้องสิ้นเปลืองการแปรรูปน้ำอีก	ใช้วิธีอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน F	คะ แหล่งน้ำธรรมชาติจึงสำคัญมาก พวกเราก็เลยเลือกทรัพยากรน้ำ กับทรัพยากรเชื้อเพลิงคะ		แสดงความคิดเห็นของตัวเอง
ครู	ดีมาก ๆ น่าสนใจมาก ข้อมูลค่อนข้างแน่นพอสมควร จากเท่าที่ครูดู ทั้งสามกลุ่มทำไม่ถึงเลือก 3 ประเด็นหลัก ๆ นี้นะ ประเด็นพวกนี้นั้นสะท้อนภาพของโลกยังไง	ชื่นชมคำตอบนักเรียน	
นักเรียน D	อย่างกลุ่มพวกเราที่เลือกความหลากหลายทางชีวภาพ เพราะว่าเราเคยได้ยินข่าวว่ามีการค้นพบสิ่งมีชีวิตใหม่ ๆ อยู่เรื่อย ๆ ทุกปี แต่ว่าจากการค้นข้อมูลพบว่าในแต่ละปีมีอัตราการสูญพันธุ์ 0.1 ถึง 0.01 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งก็ถือว่าเยอะพอสมควรคะ		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	ถ้ามีคนบอกว่า สิ่งมีชีวิตพวกนี้นั้นเกิดใหม่และสูญพันธุ์อยู่แล้วเป็นเรื่องปกติ เป็นวัฏจักรของชีวิต พวกเราจะบอกเค้าว่ายังไงดีคะ	ใช้วิธีอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน G	ก็จากที่เราหาข้อมูลมาพบว่าจริง ๆ ถึงแม้ว่ามันจะมีการสูญพันธุ์อยู่แล้ว แต่ปัจจัยที่เป็นตัวเร่งให้เร็วขึ้นก็คือมนุษย์และอุณหภูมิที่สูงขึ้นของโลก ซึ่งก็คือเกิดจากมนุษย์ครับ		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล มีข้อเท็จจริงประกอบ
นักเรียน D	พวกเราก็เลยเลือกหัวข้อนี้เพราะเป็นการชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งมีชีวิตคะ		สนับสนุนเพื่อนคนก่อนหน้า
ครู	effect ที่เกิดจากมนุษย์นี้มีเยอะเลยนะพวกเรา	ใช้วิธีอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน H	ก็หนูเคยดูที่เค้าทำเป็นว่า ถ้าเทียบโลกเกิดขึ้นมาใน 24 ชั่วโมง มนุษย์เกิดมาตอนห้าทุ่มห้าสิบเก้า แล้วก็แบบอีกไม่กี่วินาทีก็สิ้น แต่เราทำให้โลกเปลี่ยนแปลงไปเยอะมากคะ		ยกตัวอย่างประกอบ
ครู	พูดแล้วก็เศร้า ฮ่า ๆ อะกลุ่มแรก ว่าไงบ้างคะ เพื่อนแย่งพูดไปหมดแล้ว	เกลี้ยการสนทนา	

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน A	ก็อย่างที่ผมพูดมาเลยคะ (หัวเราะ) มนุษย์เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้อุณหภูมิโลกสูงขึ้น จากกิจกรรมต่าง ๆ จริง ๆ แล้วการดำเนินชีวิตปกติของเราก็ส่งผลทำให้อุณหภูมิโลกสูงขึ้นอยู่แล้วนะทั้งการเดินทาง การใช้ไฟฟ้า		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	แล้วเราจะทำยังไงกันดี มองไปทางไหนก็มีแต่ปัญหาทั้งนั้น แล้วปัญหาส่วนใหญ่ก็เหมือนจะมาจากเรา	สรุปประเด็น กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน B	หนูคิดว่าเราก็ต้องเป็นคนเริ่มแก้ปัญหาเหมือนกันก่อนว่าจะเปลี่ยนวิถีชีวิตตัวเองยังไง		เสนอทางออก
นักเรียน F	ทุกคนต้องจริงจังในการแก้ปัญหา ทั้งพวกเรา แล้วก็ประเทศก็ต้องจริงจัง		เสนอทางออก ใส่ใจสังคมรอบข้าง
(ระบุไม่ได้)	บางประเทศเค้าก็ไม่จริงจังในเรื่องนี้คะ อย่างเช่นอเมริกาที่มีข่าวว่าถอนตัวออกจากการร่วมมือเกี่ยวกับการลดแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์		ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
ครู	เนี่ย แล้วเกิดอย่างงี้ขึ้นมา พวกเราคิดว่าเป็นเพราะอะไร	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	ก็ต่างคนต่างรักษามลประโยชน์ของตัวเอง ใครเปลี่ยนแปลงก็ต้องเสียผลประโยชน์ ซึ่งถ้าคิดแบบนี้กันหมดสุดท้ายเราก็จะแก้ปัญหาไม่ได้		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล ใส่ใจสังคมรอบข้าง
ครู	แล้วหน้าที่ในการแก้ไขเหล่านี้ รัฐบาลต้องรับผิดชอบยังไง	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	เริ่มจากการจริงจังก่อนคะ ถ้าอยากแก้ไขปัญหามาจริง ๆ ก็ต้องจริงจังมากขึ้น ไม่ใช่แก้ปัญหาแบบพอมาน ๆ		เสนอทางออก ใส่ใจสังคมรอบข้าง
ครู	มีตรงไหนเพิ่มเติมอีกไหม	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
(ระบุไม่ได้)	ให้ความรู้กับประชาชน ให้เค้าเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมมันแยจริง ๆ นะถ้าเราไม่ช่วยกัน		
นักเรียน H	กฎหมายต้องเข้มงวดขึ้น เวลาใครทำผิดก็ต้องลงโทษเลย ไม่ใช่ยกเว้น แบบบุกรุกป่าไม้โดน เพราะเป็นผู้มีอำนาจแบบนี้		เสนอทางออก ใส่ใจสังคมรอบข้าง
ครู	คะ ขอบคุณทุกคนที่เสนอแนวทางมานี้และแลกเปลี่ยนไอเดียกัน มาถึงตอนนี้ คิดว่าปัญหาสสิ่งแวดล้อมถ้าให้ความน่ากลัว 10 ระดับ พวกเราให้เท่าไรกันดี	สรุปประเด็น เชื่อมโยงการอภิปรายสู่นักเรียน	
นักเรียน A	10		แสดงความคิดเห็นของตัวเอง
ครู	10 เลยหรอ		
นักเรียน A	คะ ตอนนี้หนูเริ่มเครียดตามแล้ว (เพื่อน ๆ หัวเราะ)		เปลี่ยนความคิดของตัวเอง
นักเรียน G	8		แสดงความคิดเห็นของตัวเอง
ครู	ทำไม 8 ละคะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน G	ผมว่ามันมีทางออก แต่เราต้องช่วยกัน มันก็ยังมีดีครับ		แสดงความคิดเห็นของตัวเอง ใส่ใจสังคมรอบข้าง

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล
 สถานการณ์ที่ 12: บทบาทของเยาวชนกับการดูแลสิ่งแวดล้อม

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา วิชาภูมิศาสตร์ เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม

บริบท ครูนำการอภิปรายหลังการทำชิ้นงานกลุ่มเรื่องสถานการณ์สิ่งแวดล้อมโลก

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	จากที่เราสืบค้นข้อมูล ทำเป็นชิ้นงานมาแล้ว พวกเรามีมุมมองอย่างไรกับปัญหาสิ่งแวดล้อม	นำเข้าสู่การสนทนา ตั้งคำถามสำคัญ	
นักเรียน A	มันก็เป็นปัญหาใหญ่ ปัญหาสำคัญของโลกอะคะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน B	ผมว่ามันเป็นอะไรที่ซับซ้อนมากที่จะแก้ได้ครับ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ทำไมถึงคิดว่ามันซับซ้อนล่ะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	ก็สมมติว่าเราอยากแก้ปัญหานี้ แต่ก่อนจะแก้ก็ต้องไปแก้ อีกอันก่อน แล้วก่อนจะแก้อันนั้น ก็ต้องหาที่มาอีก		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ยกตัวอย่างนิดนึง เริ่มงง (หัวเราะ)	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน C	เช่น (ใช้เวลาซัก) อยากรจะแก้ปัญหายยะ ก็ต้องมาแก้ที่ กระบวนการผลิต แล้วก็ต้องมาแก้ที่จิตสำนึกของคน แล้วถ้าอยากแก้จิตสำนึกคนให้ตระหนัก ก็ต้องเริ่มจาก การให้ความรู้ ครับ		ยกตัวอย่างประกอบ
ครู	ใช่คะ ตามมา เพราะว่าปัญหาหลาย ๆ อย่างมันมีความ ซับซ้อนและมีหลายปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องมาก เพราะฉะนั้นการแก้ไขปัญหามันต้องเนี้ย เป็นใจ	ชื่นชมคำตอบนักเรียน ถามกระตุ้นนักเรียน	
นักเรียน A	ยากคะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วทำได้ไหม	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	ทำได้คะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ถ้าให้เล่นเกมโซเชียล เล่นทวิตเตอร์ ประหยัดไฟซัก 1 ชั่วโมง เป็นไง	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน D	ตายพอดี (หัวเราะ)		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	เอาอย่างนั้นละคะ ถ้าสมมติว่าครูให้ห้องเราคิดแคมเปญ การรณรงค์การรักษาสิ่งแวดล้อม พวกเราคิดว่าหน้าตา มันควรออกมาเป็นยังไงดี เดี่ยวครูจะลองฟัง (นักเรียนเงียบ)	นำเข้าสู่การสนทนา ตั้งคำถามสำคัญ	
ครู	อ่ะ เองง่าย ๆ เรามาคิดโครงการรักษาสิ่งแวดล้อมกัน เอาในโรงเรียนก็ได้ แบบเบสิก ๆ	กระตุ้นนักเรียนให้ตอบ	
(ระบุไม่ได้)	เก็บขยะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
(ระบุไม่ได้)	ไม่เอา ง่ายไป		โต้แย้งกับเพื่อน

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน E	ปิดน้ำปิดไฟมะ		เสนอทางออก
นักเรียน C	ก็พอได้นะ แต่เราว่า impact มันไม่มากพอ		สนับสนุนเพื่อนคนก่อนหน้า
นักเรียน F	เราทำเป็นโปรเจกต์ระยะยาวมัย แบบเดือนนึง หรือ เหมื่อนึง		เสนอทางออก
นักเรียน A	แล้วจะทำยังงั้นดี เพื่อนๆ (หันไปทางคนอื่น ๆ) ลอง เสนอกันมาได้เลยนะ		กระตือรือร้นจะแสดงความเห็น
นักเรียน F	เราทำเป็นแคมเปญตามจุดต่าง ๆ ใหม เช่น โรงอาหาร หอพัก ห้างเรียน		เสนอทางออก
ครู	งั้นเราเอาโรงอาหาร คิดว่ามันต้องเป็นยังงี้	กระตุ้นนักเรียนให้ตอบ	
นักเรียน A	มีป้ายรณรงค์แบบ กินพอดี กินข้าวให้หมดคะ		เสนอทางออก
นักเรียน F	แล้วก็จัดอีเวนต์ในโรงอาหารมะ แบบพักเที่ยงวันวัน วัน ชัก 5-10 นาที เรื่องการกินอาหารแล้วก็ทิ้งขยะใน โรงอาหาร		เสนอทางออก
(ระบุไม่ได้)	เอา ๆ		สนับสนุนเพื่อนคนก่อนหน้า
นักเรียน B	แกว่ามันจะทำได้จริงหรอวะ		โต้แย้งกับเพื่อน
นักเรียน A	ครูดิฉันยังงั้นคะ		สอบถามกับครู
ครู	พวกเรลองคุยกันก่อนก็ได้เนะ ร่างเอาไว้ ครูโอเคนะ จากที่คุยกันมา	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน F	ถ้าเป็นห้องเรียนก็เป็นพวกป้ายเล็ก ๆ มัย แบบรณรงค์ ปิดแอร์ ปิดไฟ ส่วนหอพัก ก็มีป้ายปิดน้ำ กับป้ายทิ้ง ขยะ		เสนอทางออก
นักเรียน A	มันจะทำให้โรงเรียนรกขึ้นไหมวะ แบบป้ายเยอะแยะ		ใส่ใจสังคมรอบข้าง
นักเรียน C	นั่นสิ เราก็อ้าง		สนับสนุนเพื่อนคนก่อนหน้า
นักเรียน E	เราว่ามันต้องเกิดจากจิตสำนึก		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน A	ก็นี้ไง กำลังสร้างอยู่ ถ้าเราเห็นทุกวัน ๆ ก็เหมือนกล่อม ตัวเองให้ต้องทำตาม ก็อาจจะเกิดจิตสำนึกก็ได้เนะ (หัวเราะ)		โต้แย้งกับเพื่อน
นักเรียน G	ให้แบบมีข้าวแยะ ๆ แบบปัญหาสิ่งแวดล้อมมา ประชาสัมพันธ์วันละข้าวมัย		เสนอทางออก
นักเรียน H	เราว่ามันจะมีไม่พออะสิ เราคงหาไม่ได้ทุกวัน		โต้แย้งกับเพื่อน
นักเรียน G	งั้นแบบวันเว้นวัน เอามาคุยตอนเช้า หรือ เป็นบอร์ดให้ เห็นว่าปัญหามันเกิดขึ้นทุกวัน		เปลี่ยนความคิดของตัวเอง
นักเรียน I	แล้วก็ให้บอร์ดมันเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ แบบ interactive		สนับสนุนเพื่อนคนก่อนหน้า
นักเรียน C	เลิคมก เอา		เสนอทางออก
นักเรียน B	แล้วพวก PM 2.5 มันเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมไหมวะ		สนับสนุนเพื่อนคนก่อนหน้า
นักเรียน C	เราว่ามันก็คงเกี่ยวแต่มันไม่ได้อยู่ในเรื่องที่เราเรียนอะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วมัน relate ได้ไหมละ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	แสดงความคิดเห็นของตนเอง

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน A	ก็ได้นะคะ เรว่ามันก็เกิดจากการเผาไหม้ แล้วก็การจราจร ก็ link กับกลุ่มที่เป็น climate change ได้บ้าง		เสนอทางออก
นักเรียน B	แล้วถ้าเป็นเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพอะ		
นักเรียน A	อันนี้เชื่อมโยงยากอะ มันดูเป็นวิทยาศาสตร์		
ครู	มันก็พอเชื่อมโยงได้นะนักเรียน ลองคิดว่าในโรงเรียนเรามีความหลากหลายอะไรบ้าง	ใช้วิธีการอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	พืช ต้นไม้ครับ		
นักเรียน I	เห้ย เราทำเป็นแบบ fact น่าสนใจเกี่ยวกับพืชพันธุ์ในโรงเรียนมะ แล้วก็จะได้เพิ่ม awareness เกี่ยวกับความหลากหลาย ไปด้วย		เสนอทางออก
ครู	น่าสนใจนะ เก่งกันจัง พวกเราคิดว่าโอเคมั้ย	ชื่นชมคำตอบนักเรียน	
นักเรียน B	น่าจะได้นะครับ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	เป็นไง พวกเราคิดว่ามันยากมั้ย	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	มันก็ไม่ยากนะคะ ถ้าเราวางแผนดี ๆ ก็มีทาง		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วคิดว่า ยากมั้ยกับการทำให้คนสนใจปัญหาสิ่งแวดล้อม	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน D	ยากครับ ถ้าเราคิดมาดีแค่ไหนถ้าเค้าไม่ทำตาม หรือเค้าไม่ใส่ใจ ไม่สนใจก็จบ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วถ้าคิดแบบนี้กันไปหมดจะเป็นยังไงละทีนี้	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน D	ก็ไม่มีใครทำ มันก็จะไม่เกิดขึ้น		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน C	เราก็ต้องทำให้ดีที่สุดเท่าที่เราทำได้ค่ะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 13: รัฐบาลมีรายได้มาจากไหน

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 7 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา สาระเศรษฐศาสตร์ เรื่อง รายได้ของรัฐ

บริบท ครูและนักเรียนสนทนาร่วมกันเกี่ยวกับรายได้ของรัฐบาลเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนสาระเศรษฐศาสตร์ ครูชวนนักเรียนสนทนาและเปิดสไลด์การสอนไปพร้อม ๆ กัน

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	นักเรียนขา พูดยังรายได้ของรัฐบาล รัฐบาลมีรายได้มาจากทางไหนบ้างคะ	นำเข้าสู่การสนทนา ตั้งคำถามสำคัญ	
นักเรียน A	ภาษีประชาชน		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน B	พวกอุตสาหกรรมต่าง ๆ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน C	เวลาเราขายของไปต่างประเทศ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	โอเค รายได้หลักของรัฐบาลมาจากภาษี พวกเรารู้จักภาษีทางไหนบ้าง	ปรับปรุงคำตอบนักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน C	ภาษีศุลกากร		
นักเรียน D	ภาษี VAT 7%		
ครู	เจตตอนไหน		
นักเรียน D	ตอนซื้อของ ร้านสหกรณ์ รร.		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน E	สหกรณ์ไม่มี VAT ไว้ย มี!! (เพื่อนตอบพร้อมกัน)		โต้แย้งกับเพื่อน โต้แย้งกับเพื่อน
ครู	โอเค ดีมาก แปลว่ามีความรู้พื้นฐานพอสมควร พวกนี้เราเรียกว่าเป็นภาษีทางอ้อม คือภาษีที่รัฐบาลผลักภาระให้ประชาชนเป็นผู้จ่าย ไหนลองยกตัวอย่างอีกสิว่าเช่นภาษีอะไร	ชื่นชมคำตอบนักเรียน บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน	
นักเรียน F	ภาษีนำเข้า		
ครู	กรี๊ด เก่งมากเลย มันคืออะไรคะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน F	ก็คือเวลาเอาของมาจากต่างประเทศก็ต้องมีการจ่ายภาษีก่อนครับ		มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	พวกนี้คือภาษีทางอ้อมเนอะ อ้าวแล้วภาษีทางตรงล่ะแบบจ่ายตรง ๆ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน G	ภาษีรายได้ของเรา		
ครู	เค้าเรียกว่า ภาษีเงินได้เนาะ เก่งมาก แล้วต้องมีเงินได้เท่าไรถึงต้องเสียภาษีเงินได้บุคคล	ปรับปรุงคำตอบนักเรียน	
(ระบุไม่ได้)	20,000		

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	ถูกต้องเลยค่ะ รู้จักภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีเงินได้ แล้ว รายได้อื่น ๆ นอกจากภาษีมีใครทราบไหม	ชื่นชมคำตอบนักเรียน	
(ระบุไม่ได้)	ไม่รู้		
ครู	จะมีเป็นพวกอากร ค่าแสตมป์ ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ นะ ค่ะ	บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน	
ครู	ที่นี่ รู้จักรายรับไปแล้ว แล้วรัฐบาลต้องจ่ายค่าอะไรบ้าง อะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	เรือดำนํ้า ๆ ๆ (นักเรียนคนอื่น ๆ เสียงหัวเราะดังมาก)		แสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมา
(ระบุไม่ได้)	สินค้าต่างประเทศ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน H	ที่เราเข้ามาใช้ไหมคะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ใช่ค่ะ มีอีกไหมเพื่อน ๆ รัฐบาลมีรายจ่ายเยอะแยะมาก เลยนะ	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน F	ไฟถนน ถนนต่าง ๆ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	เป็นพวกค่าสาธารณูปโภคเนอะ	ปรับปรุงคำตอบนักเรียน	
(ระบุไม่ได้)	ค่าบริหารเมือง จัดการดูแลประเทศ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
(ระบุไม่ได้)	สถาบันพระมหากษัตริย์		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน E	โครงการประชารัฐ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
(ระบุไม่ได้)	ค่าแรงต่าง ๆ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วถ้าพวกหนูล่ะ ได้อะไรจากรัฐบาล	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
(ระบุไม่ได้)	นมโรงเรียน		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ทำไมต้องลงทุนกับโรงเรียน กับนมโรงเรียน		
นักเรียน E	ให้นักเรียนที่ได้มีความเท่าเทียมกัน เวลาได้รับ สารอาหารต่าง ๆ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน F	โครงการเรียนฟรี		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
(ระบุไม่ได้)	ฟรีตรงไหนวะ ภูไม่เห็นจะฟรี		โต้แย้งกับเพื่อน วิพากษ์วิจารณ์ด้วยอารมณ์
นักเรียน F	โครงการ 30 บาท		
ครู	ไอ้ 2 อย่างเนี่ยมันเป็นโครงการเพื่อความมั่นคงในด้าน อะไร	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	ด้านประชาชน สุขภาพ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	พวกจ่ายเหล่านี้จึงมีหลายด้าน แต่โดยรวมคือเพื่อ ยกระดับให้ประชาชนในประเทศอยู่ดีกินดีเนอะ ด้าน การศึกษา สุขภาพ หรือเช่นเบี้ยผู้สูงอายุ	บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน	
นักเรียน H	บ้านหนูได้เกือบทั้งบ้านเลยคะ ลุง ๆ ป้า ๆ ได้หมด		ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
ครู	เค้าได้กันยังงี้อะคะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน H	ก็อายุ 60 ค่ะ แล้วก็น่าจะได้เดือนละ 600 มั้งคะ		ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
ครู	อ้อ เมื่อกี้เพื่อนบอกว่ามีโครงการเรียนฟรี ใช่ไหมคะ	ใช้วิธีการอื่น ๆ พัฒนาทักษะฯ	

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน C	ครู หนูว่ามันก็ได้ฟรีนะ ไม่เห็นจะฟรีตรงไหนเลย		แสดงความเห็นตรงไปตรงมา
นักเรียน F	ใช่ ผมก็ต้องจ่ายเหมือนเดิม		แสดงความเห็นตรงไปตรงมา
ครู	จริง ๆ แล้วจะบอกว่าฟรีร้อยเปอร์เซ็นต์มันก็ไม่ใช่ว่า หรอก แต่เราได้อะไรกลับมา	โต้กลับนักเรียน ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	ก็เราได้ค่าอุปกรณ์การเรียน		มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	มีอีกนะ		
(ระบุไม่ได้)	ค่าชุดนักเรียน		มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	ใช่แล้วค่ะ พวกเราได้รับการสนับสนุนเหล่านี้จาก รัฐบาล ก็ได้ในจำนวนต่างกันไป ม.ต้น ม.ปลาย แบบนี้	บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน	
นักเรียน F	มันควรฟรีหมดเลยไหม แบบว่าลงทุนน้อย		แสดงความเห็นตรงไปตรงมา
(ระบุไม่ได้)	ฟรีไม่ได้หรอก ใช้เงินไม่รู้เท่าไรถ้าฟรี		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	พวกเราคิดว่ารัฐบาลสามารถทำนโยบายเรียนฟรีให้ เกิดขึ้นจริง ๆ แบบร้อยเปอร์เซ็นต์ได้มั๊ย	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน I	มันก็คงได้แหละครับ แต่เราคงไม่เหลือเงินไปทำส่วน อื่นเลย		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน C	ไม่ได้ค่ะ มันน่าจะต้องใช้เงินเยอะมาก		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน	หนูก็คิดว่าไม่ได้ค่ะ ใช้เงินเยอะแถมบางที่ไม่คุ้มอีก นักเรียนเอาไปซื้ออะไรก็ไม่รู้ (หัวเราะ)		แสดงความคิดเห็นของตนเอง

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 14: ภาษีของเราถูกเอาไปทำอะไรบ้าง

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 7 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา สาระเศรษฐศาสตร์ เรื่อง งบประมาณแผ่นดิน (12 นาที)

บริบท ครูเปิดวิดีโอข่าวการอภิปรายการผ่านพระราชบัญญัติงบประมาณ ปี พ.ศ.2563 เพื่อให้เข้ากับบทเรียนเรื่องงบประมาณ เพื่อนำเข้าสู่การสนทนา

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	เหรียญทอง ปกติเก็บตั้งเพื่อนอาทิตย์ละเท่าไร	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน A	20 บาท		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ทำไมถึงรู้ว่าต้องเก็บ 20	นำเข้าสู่การสนทนา ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	ก็ดูว่าต้องจ่ายอะไรบ้าง		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	เพื่อนบอกว่าดูจากงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่าจะต้องมีการใช้จ่ายอะไรบ้าง ก็เลยมีการคำนวณว่าต้องหารายได้เท่าไร เช่นเดียวกับรัฐบาลนั่นเอง ที่ต้องมีการจัดสรรรายจ่ายและจัดเก็บรายได้ให้เหมาะสมเนอะ	ปรับปรุงคำตอบนักเรียน นำเข้าสู่การสนทนา	
ครู	จากที่เราคุยกันไปเรื่องงบประมาณแผ่นดิน ทีนี้ ครูจะให้เราสมมติเป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อที่จะจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แต่ละกระทรวงต่าง ๆ เดี่ยวเรามาดูกันไปบางกระทรวง (เปิดรายชื่อกระทรวงบนสไลด์)	นำเข้าสู่การสนทนา ตั้งคำถามสำคัญ	
ครู	กระทรวงกลาโหม ทำอะไรบ้างคะ	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน A	เป็นทหาร ดูแลเรื่องความมั่นคง		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ใช่ค่ะ จริง ๆ จะเห็นได้ว่าทำหลายอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการปกป้องประเทศ การมาช่วยในภาวะฉุกเฉินต่าง ๆ	บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน	
ครู	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ละคะ มีใครรู้ใหม่ว่าดูแลด้านไหน	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
(ระบุไม่ได้)	คนพิการ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
(ระบุไม่ได้)	คนยากจน คนยากไร้		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
(ระบุไม่ได้)	เหยื่อที่ถูกทำร้าย การใช้ความรุนแรง		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน B	เพราะปัจจุบันมีความรุนแรงเยอะ มีพวกเหยื่อในครอบครัว เป็นกระทรวงนี้ที่เข้าไปช่วย		แสดงความเห็นที่มีเหตุผล
ครู	ดีมากค่ะ ตอบมาเกือบครบถ้วน แล้วถ้าเป็นกระทรวงสาธารณสุข ก็จะดูแลด้าน	ชื่นชมคำตอบนักเรียน	
(ระบุไม่ได้)	กัญชา (เพื่อน ๆ หัวเราะ)		แสดงความคิดเห็นของตนเอง

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	ด้านสุขภาพประชาชนเป็นหลัก ส่วนกัญชาเป็นนโยบายของรัฐมนตรีจะ	ใช้วิธีการอื่น ๆ พัฒนาทักษะ	
ครู (ระบุไม่ได้)	อะ พี่ถ้าหนูมีเงินในมือก้อนนึง ชัก 3 ล้านล้านบาท โห	นำเข้าสู่การสนทนา	
ครู	เราอยากลงทุนกับเรื่องไหน เท่าไหร่	ตั้งคำถามสำคัญ	
นักเรียน B	ด้านสังคมค่ะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน C	หนูว่าการศึกษา		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ทำไมถึงเลือกด้านการศึกษาล่ะคะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน C	หนูคิดว่าการศึกษาตอนนี้นั้นแย่ เราสอนเพื่อสอบไม่ได้ สอนเพื่อความรู้		แสดงความเห็นตรงไปตรงมา
ครู	ใครเห็นด้วยบ้าง อยากให้การศึกษาได้เยอะสุด (นักเรียนยกมืออย่างรวดเร็ว)	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน D	หนูเอาด้านสาธารณสุข เพราะทุกวันนี้มันมีโรคเยอะมาก		กระตือรือร้นจะแสดงความคิดเห็นของตนเอง
(ระบุไม่ได้)	หน้าาก่อนน่ายังไม่มีเลย ร้านขายยากี่ไม่มีขาย		แสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมา ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
ครู	โลกเราเปลี่ยนไปเนอะ ความมั่นคงทางสุขภาพก็เป็นเรื่องที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง	อธิบายเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	PM 2.5 ไวรัสโคโรนา		ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
ครู	มีใครอยากให้กระทรวงเกษตรฯ ได้เยอะ ๆ ไหมคะ (ยกมือ) ผม เพราะว่าพึ่งพาการเกษตรเป็นส่วนใหญ่	เกลี้ยการสนทนา	
นักเรียน E	สงสารชาวนา อยากให้เกษตรกรได้เยอะ ๆ		กระตือรือร้นจะแสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน F	มันทำให้ประชาชนมีรายได้ค่ะ บ้านเราก็มียาเสพติด		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
นักเรียน G	เยอะ ถ้ามีรายได้ประเทศก็จะพัฒนาขึ้น		
ครู	เป็นเรื่องสำคัญเพราะเราผูกพันกับการเกษตรค่ะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	โอเคค่ะ พี่นี้เดี่ยวเรามาดูกันว่าในแต่ละปีงบประมาณเนี่ย รัฐบาลแต่ละยุคเค้ามีการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินไปที่กระทรวงไหนเท่าไรบ้างนะคะ (ครูเปิดสไลด์ แต่ยังไม่แสดงตัวเลขแจกแจงแต่ละปี)	นำเข้าสู่การสนทนา	
ครู	มีหลายปีเลยคะที่เลือกมา ได้แก่ ปี 2536 ใครเป็นนายกรัฐมนตรีคะ	บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน	
(ระบุไม่ได้)	(เสียงนักเรียนตอบแทรกกัน)	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน E	ชวน หลีกภัยครับ		กระตือรือร้นจะแสดงความคิดเห็น มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	ถูกต้อง (เพื่อนในห้องส่งเสียงเชียร์และปรบมือ)	ชื่นชมคำตอบนักเรียน	
ครู	ขยับมาปี 2546 ใครคะ	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
(ระบุไม่ได้)	ทักษิณ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ปี 2546 คือ นายทักษิณ ชินวัตรนะคะ ต่อมาปี 2551 คือ ใครคะ		

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
(ระบุไม่ได้)	(เสียงนักเรียนตอบแทรกกัน แต่ไม่มีคำตอบที่ถูกต้อง)		กระตือรือร้นจะแสดงความเห็น
ครู	นักเรียนพอจำเหตุการณ์เสือเหืองแดงได้ไหมคะ ถึงยังไม่เกิด แต่ว่าวิชาประวัติศาสตร์ต้องได้เรียน	อธิบายเหตุผล	
(ระบุไม่ได้)	สุเทพ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
(ระบุไม่ได้)	ไม่ใช่โว้ย สุเทพไร		โต้แย้งกับเพื่อน
ครู	ในช่วงนั้นเกิดความวุ่นวายทางการเมือง เลยมีการปฏิวัติและได้ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ มาเป็นนายกรัฐมนตรีค่ะ	บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน	
ครู	2557 ค่อนข้างง่ายนะ	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
(ระบุไม่ได้)	ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	2560	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
(ระบุไม่ได้)	ประยุทธ์ (เสียงดังทั้งห้อง)		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ใช่ค่ะ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา (หลังจากนั้นครูเปิดงบประมาณเปรียบเทียบสัดส่วนที่แต่ละกระทรวงได้ในแต่ละปี และนักเรียนแสดงความคิดเห็นทางการเมืองตามที่สนใจ - หยุดการบันทึก)		

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 15: การวิเคราะห์สื่อ

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 8 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา สาระหน้าที่พลเมืองฯ เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อ

บริบท ครูสอนหลักการวิเคราะห์สื่อเบื้องต้น จากนั้นจึงเลือกสื่อ 2 สื่อที่นักเรียนพบเจอได้บ่อย ๆ ได้แก่ ข่าวและวิดีโอเพลง (music video) มาใช้เป็นสื่อหลักในการอภิปรายในชั้นเรียน

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	ครูมีคลิปเก่า แต่ว่ายังทันสมัยอยู่ เป็นข่าวเกี่ยวกับแม่ ทั้งลูก เตียวเราไปดูกันเลยคะ (ครูเปิดคลิปข่าวแม่ทั้งลูก และไปอยู่กับสามีใหม่)	นำเข้าสู่การสนทนา	
ครู	ดูจบแล้วเป็นยังไง	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน A	สลดใจ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน B	หดหู่อะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	โกรธมั๊ย		
นักเรียน A	โกรธ แค่ว่าทั้งลูก		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ทำไมโกรธอะ หนูว่า องค์ประกอบอะไรบางอย่างที่ทำให้ข่าวนี้มันดูตึงอารมณ์เราได้ขนาดนี้	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน A	เค้าใช้เพลง ใช้ดนตรีดึงดูดมา		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน B	หัวข้อข่าวมันน่าสนใจ เข้าถึงง่าย		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน C	มันมิใช่ความรุนแรงคะ หนูว่าคนชอบเรื่องนี้		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วถ้าหนูดูผ่าน ๆ แบบไม่ได้ตามมาก จะเป็นยังไง	ถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน C	มันจะทำให้เรามองข่าวเป็นไปตามที่เค้าต้องการ โดยที่เราไม่ได้รู้สึกเข้าไปที่ต้นเหตุว่ามันเป็นยังไง มันจริงมากน้อยแค่ไหน		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	ขอบคุณมากคะ น่าสนใจมาก อย่างที่หนูบอกเลย เขาใช้คำพูดไปเลยว่า ผัวใหม่ แม่ทั้งลูก คำพวกนี้มันจะพูดซ้ำ ๆ ทำให้คนฟังได้รับพลังงานลบจากข่าวเวลาที่เราได้ยินบ่อย ๆ แบบนี้เราก็อาจจะไม่ทันได้คิดว่าจริง ๆ แล้วการที่แม่คนนี้จะทั้งลูกได้เนี่ยมันก็อาจจะเป็นแค่ภูเขาน้ำแข็งเนอะ อะไรที่ทำให้แม่คนนี้ถึงตัดสินใจทั้งลูก ทำไม่ถึงมีการทำร้ายร่างกาย ไม่มีคนเข้าไปช่วยหน่วยงานของรัฐอยู่ไหน	ชื่นชมคำตอบนักเรียน อธิบายเหตุผล	
ครู	หนูว่าถ้าเวลาผ่านไป ไคร่มาดูแล้วจะ impact สุด	เชื่อมโยงการอภิปรายสู่-นักเรียน	
นักเรียน C	ถ้าลูกมาดู ก็คงอับอายอะคะ คิดว่าตัวเองคงไร้ค่าจากการกระทำของแม่	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	แสดงความคิดเห็นของตนเอง ใส่ใจสังคมรอบข้าง

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	เนอะ บางทีเราลืมตัว มุ่งเป้าไปที่แม่ พ่อเลี้ยง รายการได้เรตติ้ง ได้โฆษณา เราก็กินได้รามา แต่ปัญหาก็ไม่ได้แก้ไขอะไร	เชื่อมโยงการอภิปรายสู่-นักเรียน	
ครู	อันนี้เป็นเพลงล่าสุดที่ออกมา ทุกคนเคยได้อินแนะ ๆ เวลาไปเดินตลาด เล่นเฟซบุค แต่อาจจะไม่ได้ดูเอ็มวี (ครูเปิดคลิปวิดีโอ)	นำเข้าสู่การสนทนา	
ครู (ระบุไม่ได้)	เป็นไงคะ ดูจบ ตลกมั๊ย ก็ตลกดีค่ะ	นำเข้าสู่การสนทนา	
ครู	วิดีโอนี้มีอะไรที่น่าสนใจบ้าง	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน C	มันมีการพูดถึงเพศที่สามเป็นการดูถูกและก็มีมีการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ยังไงคะนักเรียน C	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน C	แบบผู้ชายในเอ็มวีเห็นกะเทยแล้วก็ตกใจเป็นลมไปเลย แต่พอเห็นผู้หญิงแล้วก็วิ่งเข้าใส่ค่ะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน D	อาจจะแค่ต้องการให้มันสนุกเท่านั้น เล่นแบบซ้ำ ๆ แต่หนูว่าบางคนเขาอาจจะไม่เข้าค่ะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วลักษณะของกะเทยในคลิปเป็นยังไง	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน D	เน้นตลก ขำซ้ำ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วถ้าถามว่ากะเทยจริง ๆ แล้วขำไหม	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน D	ก็ไม่จำเป็นต้องขำทุกคน บางคนเขาก็เป็นคนปกติทั่วไปนะค่ะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	นอกจากการกล่าวถึงเพศที่สามแล้ว มีประเด็นไหนอีกมั๊ยคะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	จริง ๆ มีการเหยียดเพศทั้งเพศหญิงและเพศที่สามเลยคะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน E	ผู้ชายในวิดีโอก็ชอบมองลวนลามทางสายตา ทำท่าทำมือแบบขยำน้าอวดด้วยคะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วผู้หญิงในวิดีโอที่มีพฤติกรรมเป็นยังไง		
นักเรียน E	เขาก็ดูชอบนะค่ะ แบบอยากให้ผู้ชายมาหา		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วจริง ๆ แล้วอย่างผู้หญิงอย่างเรา หนูรู้สึกอย่างนั้นจริง ๆ หรือ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน E	ไม่ค่ะ		
ครู	สื่อแบบนี้ออกไป ส่งผลยังไงกับผู้รับสาร โดยเฉพาะเด็กอะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน E	เด็กผู้ชายจะเลียนแบบไหมคะครู		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ทำไมเหรอคะ หนูคิดว่ามีโอกาสนะ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน E	มีค่ะ เด็ก ๆ เค้าก็จะคิดว่าทำแบบนี้ได้ไม่เป็นอะไร		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล
ครู	แล้วถ้าเด็กผู้หญิงมาดูบ้าง จะเป็นยังไง	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน E	หนูว่าเขาก็คงเลียนแบบ ไม่ใช่เลียนแบบผู้ชายนะคะ (หัวเราะ) แต่ก็แบบเลียนแบบผู้หญิงที่ทำอย่างถึงจะให้ผู้ชายสนใจ ต้องยั่ว ๆ แบบในคลิปหรือเปล่านั้น		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	นอกจากเป็นการทำให้เด็กเลียนแบบคาแรคเตอร์ผู้หญิงแล้ว หนูคิดว่าเด็ก ๆ ที่ดู เค้านะมองความสวยของผู้หญิงเป็นยังไง	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน F	ผู้หญิงต้องสวย ขาว หน้าอกใหญ่ หน้าตาแบบพิมพ์นิยม		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	นึกถึงสมัยตอนเวลาที่เราเป็นเด็กซิ เวลาอาจารย์เลือกเราไปรำ เขาจะเลือกคนแบบไหน	เชื่อมโยงการอภิปรายสู่-นักเรียน	
(ระบุไม่ได้)	สวยค่ะ มาเป็นอันดับหนึ่ง หนูไม่เคยได้รับเลือกเลย (ทุกคนในห้องหัวเราะ)		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	เห็นไหมว่า แม้แต่ครูบางคนเองก็ยังไม่พ้นการผลิตซ้ำชุดความคิดแบบนี้ (นักเรียนสนทนากัน)	เชื่อมโยงการอภิปรายสู่-นักเรียน	
ครู	สื่อแค่ขึ้นเดียวมีแง่มุมหลายอย่างที่เราสามารถวิเคราะห์ได้เยอะมาก ถ้าเราไม่เท่าทันมันก็จะเกิดแบบนี้ได้	เชื่อมโยงการอภิปรายสู่-นักเรียน	
ครู	ทำไมต้องเรียนเรื่องนี้อะมันสำคัญยังไง	สรุปประเด็น	
นักเรียน G	เพราะว่าจะได้คิดได้อย่างรอบคอบว่าสื่อแต่ละชิ้นที่อยู่รอบตัวมันมีจุดประสงค์ที่ต่างกันและมีบางอย่างอยู่เบื้องหลังค่ะ		แสดงความเห็นอย่างมีเหตุผล
ครู	ถูกค่ะทุกสื่อที่อยู่บนโลกนี้ไหลผ่านบ้านหนูตลอดเวลา อย่างน้อยถ้าหนูมีคำถามที่ครูสอนพวกนี้เผลอมาในหัวระหว่างที่ดูสื่ออยู่ ก็ถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งนะ	เชื่อมโยงการอภิปรายสู่-นักเรียน	

ผลการถอดเสียงบันทึกการอภิปรายในชั้นเรียนและการลงรหัสข้อมูล

สถานการณ์ที่ 16: อิทธิพลของสื่อที่มีต่อสังคม

ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 8 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชา/สาระ/เนื้อหา สาระหน้าที่พลเมืองฯ เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อ (13 นาที)

บริบท ครูสอนเรื่องการวิเคราะห์อิทธิพลของสื่อรูปแบบต่าง ๆ เช่น เพลง ข่าว ภาพยนตร์ ที่มีต่อสังคม ในคาบเรียนก่อนหน้า จากนั้นจึงนำการอภิปรายในต้นคาบเรียนถัดไป

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	พูดถึงเรื่องสื่อ กันเลย เราเอาเรื่องที่เรียน เรื่อง สื่อมวลชน มาใช้ได้ไหมในสถานการณ์จริง ๆ	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน A	เช่น เหตุการณ์กราดยิงที่โคราชนะคะ แต่มันก็จะมีทั้ง เพศนิสส์และข่าวจริง เราก็คงมีวิจารณญาณในการ รับชมนะคะ		ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
นักเรียน B	จรรยาบรรณของสื่อก็เช่นกันคะ ช่องบางช่องรายงาน ข่าวอยู่ที่เดียวกัน สถานการณ์เดียวกัน คำก็รายงานไม่ เหมือนกัน เพราะเค้าอาจจะไม่ได้กรองข่าวมาก่อน หรืออาจจะตั้งใจนำเสนอในอีกแง่มุมหนึ่งเพื่อประโยชน์ บางอย่าง		ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
ครู	แล้ววิธีการส่งสารของสื่อมีอะไรบ้าง จุดประสงค์ของ สื่อมันน่าจะมีอะไรบ้าง	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	ให้ข่าวสาร		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	พวกนี้เป็นยังไงคะ เค้าก็จะไปสัมภาษณ์และรายงาน ข้อมูลที่เกิดขึ้นเนอะ แล้วลักษณะของข้อความ เป็น ยังไง	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	ง่าย กระชับ เล่าว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง ส่งผลอย่างไร แบบนี้ค่ะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ใช่มี แต่บางสื่อที่เค้าต้องการดึงดูดความสนใจละ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	เค้าก็จะพูดที่อปิกที่ทำให้เรารู้สึก ู่วว (เพื่อน ๆ หัวเราะ)		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	อืม เค้าก็จะพยายามดึงดูดอารมณ์ร่วมให้ผู้ฟังรู้สึกไปด้วย เนอะ ถ้าบางสื่อต้องการมากกว่านั้นละ เช่น การโน้ว น้าว เค้าก็จะมีวิธีการยังไง	อธิบายเหตุผล ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	ก็ทำให้คล้ายตาม ให้รายละเอียด บวกกับ คนเล้าก็ต้อง ทำให้เรานิน		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	ถูกต้องค่ะ สื่อแต่ละสื่อก็จะมีจุดประสงค์ที่ต่าง กันเนอะ ถ้าเป็นข่าวในสังคมตอนนี้ อย่างเช่น ข่าวการ กราดยิงที่โคราชที่เพื่อนยกตัวอย่าง สื่อที่เน้นเรตติ้ง อยากให้คนมาดูเยอะ ๆ เค้าใช้วิธียังไง	อธิบายเหตุผล ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน C	เค้าก็จะรายงานว่าตอนนี้มีรายงานคนตายกี่คน เจ้าหน้าที่อยู่ตรงไหน ผู้ก่อเหตุทำอะไรอยู่ เดินทางไป เส้นทางไหน ประมาณนี้ค่ะ		ยกตัวอย่างประกอบ
ครู	ใช้ค่ะ มีการอัปเดตข้อมูลแบบเรียลไทม์เนอะ มีคนตาย กี่คนแล้ว ซึ่งตรงนี้จำเป็นไหม	ปรับปรุงคำตอบนักเรียน ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	หนูว่ามันไม่จำเป็นเลย เราก็อยากรู้แหละ แต่ว่าสื่อ เล่นประเด็นหนักๆ เขาก็จะส่งผลเสียมากกว่า จริง ๆ หนูคิดออกแต่หนูไม่รู้จะพูดยังไง ครูช่วยด้วยค่ะ (เพื่อน ๆ หัวเราะ)		แสดงความคิดเห็นของตนเอง กระตือรือร้นจะแสดงความเห็น
ครู	ได้ค่ะ (หัวเราะ) ในการนำเสนอข่าวเนอะ สื่อไม่ใช่แค่ นำเสนอข้อเท็จจริงอย่างเดียว ควรคำนึงถึงทั้ง ผู้เสียหายที่เค้าได้รับผลกระทบรวมถึงความรู้สึกของ ญาติผู้เสียชีวิตด้วยถูกต้องไหม	ใช้วิธีการอื่น ๆ พัฒนาทักษะฯ ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน A	หนูว่าพอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมันรุนแรง และคนให้ความ สนใจกับข่าวนี้นะ ถ้าเราไม่วิเคราะห์สื่อ เพราะหนูเคยดูว่า เหตุการณ์รุนแรงแบบนี้มันสามารถเกิดขึ้นได้ มัน อาจจะไปปลุกอุตมการณ์ของอาชญากรคนอื่น ๆ แต่ถ้า เราวิเคราะห์ได้ เราก็จะเห็นบทเรียนที่เราได้เรียนรู้ เรา ทำอะไรได้บ้าง สร้างจิตสำนึกยังไงให้รับสื่อแล้วเกิด เป็นข้อคิดมากกว่าค่ะ		แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ยกตัวอย่างประกอบ ใส่ใจสังคมรอบข้าง
ครู	อ่ะ เพื่อให้มองเห็นภาพขึ้น ช่วงนี้มีเรื่องอะไรน่าสนใจ บ้าง	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	
นักเรียน D	ไอซ์หีบเหล็ก		ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
ครู	อ้อ เนี่ยประเด็นนี้ดังมาก เรารู้เรื่องอะไรบ้าง ทำไม เรียกว่าหีบเหล็ก	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน D	เพราะเค้าฆ่าคนแล้วอัดใส่ในหีบครับ		ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
ครู	แล้วเค้าทำอะไรต่อ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน C	เค้าก็เอาไปถ่วงน้ำที่บ่อน้ำหลังบ้าน แต่ก่อนฆ่าเค้า ทรมานด้วยค่ะ		ยกตัวอย่างข่าว/เหตุการณ์จริง
ครู	แล้วทำไมเค้าต้องทำแบบนั้น (นักเรียนแย้งกันตอบ)	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
ครู	เวลาที่สื่อเล่าเรื่องของไอซ์หีบเหล็ก เรารู้เรื่องอะไรบ้าง	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	เรารู้ว่าเค้าฆ่าคนไปเยอะ ฆ่าวิธีการไหน ทรมานยังไง		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน E	มีวิญญาณคนที่เค้าฆ่ามาตามหลอนด้วย		แสดงความคิดเห็นของตนเอง

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
ครู	เออเนี่ย เห็นมะ เวลาที่สอนนำเสนอข่าวเรื่องนี้ เรามักจะได้ฟังว่าเค้าทำอะไร วิดีโอไหน ถ้าสื่อบางสำนักเลือกที่จะนำเสนอรายละเอียดตรงนั้นมาก ๆ มันจะเป็นยังไง	ใช้วิธีอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	มันก็จะชี้มาให้รู้ช่องทาง อาจจะทำตามได้		
ครู	แล้วทางที่ดี สื่อทำอะไรได้บ้าง	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน B	ถ้าสอนนำเสนอปัจจัยครอบครัว การเลี้ยงดูของเค้า เค้ามีปัญหาอะไร มีการใช้สารเสพติดเพราะอะไรแบบนี้คะ ก็เป็นข้อคิดได้กับพ่อแม่ผู้ปกครอง		แสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล ใส่ใจสังคมรอบข้าง
ครู	สถาบันครอบครัวก็จะตระหนักได้ว่า ปัญหาหลายๆอย่างเริ่มต้นจากครอบครัว บางทีอาจจะเชื่อมโยงนำไปสู่โครงสร้างทางสังคมว่า ปัจจัยอะไรอื่นที่ทำให้คนกลายเป็นอาชญากรได้นะ	อธิบายเหตุผล เชื่อมโยงการอภิปรายสู่- นักเรียน	
ครู	เอ๊ แล้วมันเกี่ยวอะไรกับเนื้อหาพระพุทธศาสนาเรื่องกาลามสูตรน้ำ เคยได้ยินเรื่องกาลามสูตรมั๊ย (นักเรียนเงิบ)	นำเข้าสู่การสนทนา	
ครู	กาลามสูตรพูดถึงยุคพุทธกาลที่มีคนไปถามพระพุทธเจ้าว่า จะรู้ได้ไงว่าสิ่งที่พระพุทธเจ้าพูดเป็นเรื่องจริง แล้วพวกเราสงสัยมั๊ย	อธิบายเหตุผล นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน A	สงสัยค่ะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	เรารับรู้มาจากไหนบ้าง	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน C	ครูก็สอน คลิปก็มี		ยกตัวอย่างประกอบ
นักเรียน D	หนังสือเรียน		ยกตัวอย่างประกอบ
ครู	นั่นแหละค่ะ พระพุทธเจ้าเลียดริสสั่งสอนเรื่องนี้ ตามชื่อของหมู่บ้านในสมัยนั้น พูดถึงเรื่อง อย่าปลงใจเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีทั้งหมด 10 ข้อนะคะ (ครูบรรยายเรื่องกาลามสูตร ประมาณ 5 นาที)	อธิบายเหตุผล นำเข้าสู่การสนทนา	
ครู	อย่างบางข้อนะคะ เช่น อย่าเชื่อเพราะฟังตาม ๆ กัน มา เช่นเรื่องอะไรบ้างคะ ในสังคมเรา	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน E	อย่าตัดสินเวลากลางคืน		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน F	อย่างร้องเพลงตอนกินข้าว เดียวได้ผัวแก่		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วมีเรื่องอะไรบ้างที่เราเชื่อเพราะเป็นข่าวเล่าลือ	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน F	หนูจำข่าวซีอูยได้ค่ะ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	ตอนเด็ก ๆ กลัวซีอูยมั๊ย	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน A	กลัว		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	พ่อแม่สอนว่าไง	นำเข้าสู่การสนทนา	
นักเรียน A	เรียนอนได้แล้ว เดียวซีอูยมากินดับ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
นักเรียน F	ซีอูยจะมาจัดการเด็กคือ		แสดงความคิดเห็นของตนเอง
ครู	แล้วตอนนี้ยังเชื่อมั๊ย	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	

ผู้พูด	คำพูด	การลงรหัส	
		ครู	นักเรียน
นักเรียน D	เค้ามีคนไปศึกษาข้อมูลมาแล้ว บอกว่าซื้อไม่ได้เข้าเด็ก และกินจริงครับ แต่เป็นแพะรับบาป		มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	แต่กว่าจะสรุปได้ เค้าต้องเป็นยังงี้บ้าง	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	
นักเรียน D	เค้าก็เอาศพของเค้าไปแสดงที่โรงพยาบาลศิริราช		มีข้อเท็จจริงประกอบ
นักเรียน A	เพราะเค้าพูดภาษาไทยไม่ได้ แล้วถ้ารับสารภาพจะ ได้รับการปล่อยตัว		มีข้อเท็จจริงประกอบ
ครู	แต่ตอนนี้ร่างของซื้อก็ถูกเอาออกเรียบร้อยแล้วค่ะ เนี่ยแหละค่ะ บทบาทของสื่อที่เกิดขึ้นต่อพวกเรา เรา จึงต้องมีสติและวิจารณญาณในการรับข้อมูลตรงนี้ให้ มาก ๆ	สรุปประเด็น เชื่อมโยงการอภิปรายสู่- นักเรียน	

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายกำปนาท ไชยรัตน์
วัน เดือน ปี เกิด	22 พฤศจิกายน 2536
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ครุศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) สาขาวิชามัธยมศึกษา วิชาเอกสังคมศึกษา - ภาษาอังกฤษ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
ผลงานตีพิมพ์	กำปนาท ไชยรัตน์, สุวิมล ว่องวาณิช และชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ. (2564). การส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองเพื่อความเป็นพลเมืองของนักเรียน: การศึกษาเชิงคุณภาพจากชั้นเรียนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทย. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร 24(4). (อยู่ในระหว่างการตีพิมพ์)